T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TARİH 9

BECERİ TEMELLİ ETKİNLİK KİTABI

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Günümüzde bilgiyi üreten, günlük hayatında kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen vb. niteliklerdeki bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Anlaşılacağı üzere bireyden yalnızca bilgi sahibi olması değil, belli becerileri kazanması ve bu becerileri hayatının her alanında kullanması beklenmektedir.

Çağımızın becerilerinin öğrenciler tarafından benimsenmesi, içselleştirilmesi ve yaşama aktarılması için beceri temelli uygulamalara yer veren öğrenme süreçlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle öğrencilere bilgi edinmenin yanı sıra bilgiyi beceriye dönüştürmelerini sağlayacak faaliyetler planlanmalıdır. Bu amaçla hazırlanan etkinlik kitabında öğretim programındaki kazanımlar doğrultusunda belirlenen bilgi ve becerilerin öğrencilere bütünleşik bir biçimde kazandırılması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda konu içeriğine uygun beceri kazandırmaya yönelik etkinlikler tasarlanmıştır. Beceri kazanma süreci karmaşık olduğundan öğrencilerin becerileri yeni durumlara aktararak sürekli kullanmasını sağlamak amacıyla aynı becerinin farklı durumlarda kullanımını içeren farklı konu içeriğine sahip etkinliklere yer verilmiştir. Etkinlikler basitten karmaşığa olacak şekilde sıralanmıştır.

Etkinlik kitabında yer alan etkinliklerin bazılarının bireysel, bazılarının grupla yapılması bazı etkinliklerinin iş birliğine dayalı olması, bazı etkinliklerde teknolojinin ön plana çıkarılması öğrencilerde farklı becerilerin geliştirilmesini sağlayacaktır. Etkinliklerin genellikle farklı kategoride farklı becerileri geliştirmeye uygun hazırlanmasının yanında çoğu etkinlikte günlük hayatla ilişki kurulmasına ve öğrencilerde ilgi uyandıracak düzeyde olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca kalıcı ve anlamlı öğrenmeyi sağlamak için etkinliklerde öğrencilerin sürece aktif katılması, sorumluluk alması da beklenmektedir.

Etkinliklerin öğrencilerimiz için yararlı olması dileğiyle...

9.SINIF

TARİH

ETKİNLİK LİSTESİ

1.ÜNİTE			
Etkinlik No	**Kazanım No**	**Etkinlik Adı**	**Sayfa No**
1	9.1.1.	Tarihin Anahtar Kavramları	5
2	9.1.1.	Tarih Nedir?	7
3	9.1.1.	Tarihsel Olaylarda Devinimsellik (Döngüsellik)	9
4	9.1.1.	Resimlerdeki Tarih	11
5	9.1.1.	Coğrafya Bilmeden Tarih Anlaşılır mı?	13
6	9.1.1.	Tarih Ve Tarihçilik Üzerine	14
7	9.1.1.	Tarihin Yardımcıları	15
8	9.1.1.	Tarihe Yardımcı Olan Bilimler	17
9	9.1.1.	Çatalhöyük ve Yardımcı Bilimler	19
10	9.1.1.	Tarih ve Göbeklitepe	21
11	9.1.2.	Çanakkale Ve Hiroşima	23
12	9.1.2.	Günümüzü Şekillendiren, Geleceğe Ayna Tutan Bilim: Tarih	25
13	9.1.2.	Mehmet Kuşman'ın Dünyası	27
14	9.1.3.	Mısır ve Babil'de Takvim	29
15	9.1.3.	Benim Takvimim	30
16	9.1.3.	Tarihte Takvim	31
17	9.1.3.	Türklerin Zaman Ölçerleri	33
18	9.1.3.	Geçmişten Günümüze Taşınan Ay İsimleri	35
19	9.1.3.	Yaşam ve Zaman	37
20	9.1.3.	Dünyanın İlginç Takvimleri	39
21	9.1.3.	Uluğ Bey ve Zaman	41

2.ÜNİTE			
Etkinlik No	**Kazanım No**	**Etkinlik Adı**	**Sayfa No**
22	9.2.1.	İnsanlığın İlk Dönemleri	43
23	9.2.1.	Tarihe Tanıklık Eden Anadolu	45
24	9.2.1.	Çatalhöyük'te Yaşam	47
25	9.2.1.	İnsanlık Tarihinin Sıfır Noktası	49
26	9.2.1.	Çatalhöyük'te Günlük Yaşam	51
27	9.2.1.	Mitler ve Gerçekler	53
28	9.2.2.	Söz Uçar, Yazı Kalır.	55
29	9.2.2.	Yazı İle Gelen Değişim	57
30	9.2.2.	Yazı	59
31	9.2.2.	Okuyan Anadolu	61
32	9.2.2.	Mısır'da Salgın	63
33	9.2.2.	Her Şeyin Başı Sağlık	65
34	9.2.2.	Yazı Uygarlıkları Nasıl Değiştirdi?	67
35	9.2.3.	İlk Çağ'da Medeniyet Havzaları	68
36	9.2.3.	İlk Çağ Medeniyetleri Günümüzü Etkiler mi?	69
37	9.2.3.	Mezopotamya'nın İnsanlığa Katkıları	71
38	9.2.3.	İndus Vadisi Uygarlığı	72
39	9.2.3.	Hangi Demokrasi?	73
40	9.2.3.	Olimpiyatlar: Bütün Dünya Kardeş Olsa	75
41	9.2.4.	Coğrafya Kaderimizdir	77
42	9.2.4.	İlk Çağ'da Tüccar Olmak	79
43	9.2.4.	Bir Gün Herkes Göçebilir!	81
44	9.2.4	Konup Göçmek mi? Yerleşmek mi?	83
45	9.2.4.	Nereye Yerleşmeliyiz?	85
46	9.2.5.	İlk Çağ Siyasi Organizasyonları	87
47	9.2.5	Siyasi Organizasyonlar Neden Farklı	89
48	9.2.5	İki Farklı Yönetim Organizasyonu	91
49	9.2.5.	Ostrakizm – Ostrakismos – Çanak Çömlek Mahkemesi	93
50	9.2.5.	Güç ve Meşruiyeti	94
51	9.2.6.	Hukuk, Kanun Ve İnsan	95
52	9.2.6.	Hammurabi Kanunları	97
53	9.2.6.	Hitit Ceza Kanunları	99
54	9.2.6.	Hititlerin Hukuk Sistemi Komşu Medeniyetlerle Aynı mıdır?	101

3.ÜNİTE			
Etkinlik No	**Kazanım No**	**Etkinlik Adı**	**Sayfa No**
55	9.3.1.	Orta Çağ Avrupası'nda Siyasi ve Sosyal Yapı	103
56	9.3.1.	Orta Asya'da Yeni Bir Güç	105
57	9.3.1.	Orta Çağ'da Avrupa	107
58	9.3.1.	Orta Çag'da Siyasi Yapı	109
59	9.32.	Orta Çağ Avrupası'nda Toprak ve Yönetimi	111
60	9.3.2.	Feodalitenin Doğuşu	113
61	9.3.2.	Orta Çağ Toplumlarında Kast Sistemi	115
62	9.3.2.	Orta Çağ Sistemleri	117
63	9.3.2.	Orta Çağ'da Ticaret Yolları	119
64	9.3.2.	İpek Yolu	121
65	9.3.3.	Ordu, Halk; Halk İse Ordu	123
66	9.3.3.	Konar-Göçerler ve Yerleşikler	124
67	9.3.3.	Orta Çağ'ın Üstünlüğü At	125
68	9.3.3.	Şövalyelik Çağında Avrupa Orduları	127
69	9.3.3.	Orta Çağ'da Atlı Güçler	129
70	9.3.4.	Moğol Yasaları	131
71	9.3.4.	Bozkırın Yasalarından	133
72	9.3.4.	Roma Hukukunu Günümüze Taşıyan İmparator: Justinianus	135
73	9.3.4.	Büyük Özgürlükler Sözleşmesi	137
74	9.3.4	Roma'dan Modern Çağa Hukuk	139
75	9.3.4	Kanunları Düzenliyoruz	141

4.ÜNİTE			
Etkinlik No	**Kazanım No**	**Etkinlik Adı**	**Sayfa No**
76	9.4.1.	"Türk" Ne Demektir?	143
77	9.4.1.	Türk Kültürünün Temelleri	145
78	9.4.1.	Kuş Kanadı İle, Türk Atı İle	147
79	9.4.1.	Coğrafya İnsan Hayatını Şekillendirir mi?	149
80	9.4.1.	Türkler ve Kültür Çevreleri	151
81	9.4.2.	Devlet ve Ülke Yönetimi	152
82	9.4.2.	Taştaki Tarih	153
83	9.4.2.	Türkler Neden Kurultay Düzenlerdi?	155
84	9.4.2.	Türkler Nasıl Yönetir?	157
85	9.4.3.	Orta Asya'da Ne, Neyi Etkiledi?	161

TARİH

9.SINIF

ETKİNLİK LİSTESİ

86	9.4.3.	Azim Kararlılık Mücadele ve Zafer	161
87	9.4.3.	İlk Türklerde Yurt ve Ocak	163
88	9.4.4.	Göçler ve Sınırlar	165
89	9.4.4.	Türkler Avrupa'da	167
90	9.4.4.	Hunlar Avrupa'da	169
91	9.4.5.	Orta Asya'daki Türk Devletleri İle Çin Arasındaki İlişkiler	171
92	9.4.5.	Neden Çatıştılar? Neden Uzlaştılar?	173
93	9.4.5.	Türkler Nelerin Ticaretini Yapardı?	175
94	9.4.5.	Ticaret ve Siyaset	177
95	9.4.5.	Asya'da Türk Hamlesi	179

5.ÜNİTE

Etkinlik No	Kazanım No	Etkinlik Adı	Sayfa No
96	9.5.1.	İslamiyet'ten Önce Arabistan	181
97	9.5.1	Cahiliye Dönemi	183
98	9.5.1.	Cahiliye Çağında Araplar	185
99	9.5.1.	Bedevilik ve Hadarilik Kavramlarının Karşılaştırılması	187
100	9.5.1.	Hilfu'l-Fudûl Cemiyeti	189
101	9.5.1.	Cahiliye Döneminde Panayırlar	191
102	9.5.2.	İslamiyet ve Toplum	193
103	9.5.2.	Medine Sözleşmesi	195
104	9.5.2.	Hz. Muhammed ve İslam Devleti	197
105	9.5.2.	Hz. Ömer	199
106	9.5.2.	Siz Olsaydınız?	201
107	9.5.3.	Üç Kıtada İslamiyet	203
108	9.5.3.	Hılafetın Saltanata Dönüşümü	205
109	9.5.3.	Mevali Politikası	207
110	9.5.3.	Mevali Politikasını Değerlendirme	209
111	9.5.3	Endülüs'te İlim	210
112	9.5.3	Endülüs İslam Kültürünün Temelleri	211
113	9.5.3	Kurtubalı İbn-İ Rüşd	213
114	9.5.4.	Türk-İslam Tarihinde Tolunoğullarının Yeri Ve Önemi	214
115	9.5.4.	Abbasiler	215
116	9.5.4.	Abbasiler ve Türkler	217
117	9.5.4.	Abbasi Devlet Teşkilatında Türkler	219
118	9.5.4.	Tolunoğulları ve İhşîdîler Devletleri	221
119	9.5.5.	İslam Medeniyetinin Kültür Havzaları	223
120	9.5.5.	İslam'ın Altın Çağı	225
121	9.5.5.	Bağdat'ta Bir Bilim Merkezi	227
122	9.5.5.	İlim ve Kültür Merkezi Bağdat	229
123	9.5.5.	Bir Batılı, Bir Müslüman Hekim	231
124	9.5.5.	Evrensel Deha "Biruni"	233

6.ÜNİTE

Etkinlik No	Kazanım No	Etkinlik Adı	Sayfa No
125	9.6.1.	İslam'ın Bayraktarlığında Türkler	235
126	9.6.1.	Türklerin Anadolu'ya Gelişi Sürecinde Yaşanan Gelişmeler	237
127	9.6.1.	İlk Türk İslam Devletleri Ve Başlıca Siyasi Gelişmeler	239
128	9.6.1.	Şiirlerle Türk Tarihi	241
129	9.6.2.	Talas Meydan Muharebesi	243
130	9.6.2.	Türklerin Müslüman Olması	244
131	9.6.2.	Türkler ve İslamiyet	245
132	9.6.2.	Türklerin İslamiyet'i Kabul Etmesi	247
133	9.6.3.	Türk-İslam Devletlerinde Devlet ve Toplum Hayatı	249
134	9.6.3.	Karahanlı ve Gazne'de Devlet Yönetimi	251
135	9.6.3.	Paha Biçilemez Bir Eser	252
136	9.6.3.	Mutluluğun Sırrı	253
137	9.6.3.	Türk-İslam Eserlerinin Altın Yılı	255
138	9.6.4.	Çağrı Bey'in Anadolu'ya Keşif Akını	257
139	9.6.4.	Türk Devletlerinde Değişim ve Süreklilik	259
140	9.6.4.	Büyük Selçukluların İslam Dünyası Liderliği	261
141	9.6.4.	Haşhaşîlik Hareketlerinin Etkileri	263
142	9.6.4.	Büyük Selçuklu Devleti'nde Otorite	265
143	9.6.4.	Dandanakan Savaşı	267
144	9.6.5.	Cihan Dedikleri Ailenin Reisi	268
145	9.6.5.	Selçuklular'da Bilimsel Düşünce	271
146	9.6.5.	Nizâmülmülk'e Göre Devlet Nasıl Yönetilir?	273
147	9.6.5.	Nizamiye Medreselerinin Kuruluş Amacı ve İşlevi	275
148	9.6.5.	Selçuklularda Kültürel Faaliyetler	275
149	9.6.5.	Siyasi ve İktisadi Güç	276

Cevap Anahtarları 277
Kaynakça 304
Görsel Kaynakça 308

1. ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.1: Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.*

Genel Beceriler: Bilgi Okur Yazarlığı *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TARİHİN ANAHTAR KAVRAMLARI**	15 dk.
Amacı	Tarih biliminin anahtar kavramlarını açıklayabilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Aşağıda bazı tarihçilerin tarih ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Bu görüşlerde hangi anahtar kavramlara vurgu yapıldığını bulunuz.***

"Tarihçi, incelediği toplumla o toplumun içinde bulunduğu mekân arasındaki bağlantıyı da hiçbir zaman gözden kaçırmamak mecburiyetindedir. Mekândan soyutlanmış bir toplum düşünülemeyeceği gibi böyle bir tarih yazılması da düşünülemez." *Mübahat Kütükoğlu*	.....
"Tarih, zaman içinde insanların ilmidir." *Marc Bloch (Mark Bloş)*	.....
"Tarih, geçmişteki olaylar ve o olayların zaman içindeki akışıyla ilgilenir." *Mübahat Kütükoğlu*	.....
"Tarih; tarihçi ile olgular arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmeyen bir diyalog sürecidir." *Edward Hallet Carr (Edvırt Helit Ker)*	.....
"Belgeler kendiliğinden soru sormazlar, ne var ki kimi zaman cevaplar sunarlar." *Moses Finley (Mozız Finli)*	.....
"Tarihçi olmak için daima kıyıda durmak gerekir." *George Mosse (Corc Mos)*	.....
"Tarihin konusu, tabiatı gereği insandır." *Michelet (Mişle) ve Fustel de Coulanges (Füstel dö Kulanj)*	.....

2. Yönerge ***Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Kral

METİN 1

35 yıldır ülkesinin dinî bütünlüğünü korumaya çalışan kral, yapılan barıştan bir yıl sonra tahtından feragat etti. Topraklarının bir bölümünü kardeşine, bir bölümünü de oğluna bıraktı. Böylece hanedanlık iki ülkeye ayrıldı. Kralın oğlunun hükümdarlığı döneminde ülkesinin bulunduğu toprakların tamamı siyasal açıdan birleşmiş oldu.

Görsel 2: V. Charles

METİN 2

35 yıldır Almanya'nın dinî bütünlüğünü korumaya çalışan V. Charles (Carls), Augsburg (Ogsburg) Barışı'ndan bir yıl sonra, 1556'da, tahtından feragat etti. Avusturya ve Bohemya ile Macaristan'ın Türklerin elinde bulunmayan bölümünü kardeşi Ferdinand'a, İspanya'yı da oğlu Philip'e (Filip) bıraktı. Böylece Habsburglar, biri Avusturya öteki İspanya olmak üzere ikiye ayrıldı. II. Philip (1556-1598) Portekiz'i miras yoluyla ele geçirince tüm İberik Yarımadası siyasal açıdan birleşmiş oldu.

Sander, O. (2009). Siyasi Tarih. İstanbul: İmge Kitabevi.

- Metinde hangi ülkeden bahsedilmektedir? ……
- Kral kimdir? ……..
- Bahsi geçen barışın adı nedir, ne zaman yapılmıştır? ……..
- Kralın kardeşine ve oğluna bıraktığı topraklar nereleridir? …….
- Kralın oğlunun hükümdarlık dönemi ne zamandır ve ülkesinin bulunduğu toprakların siyasal açıdan birleşmesine sebep nedir? ……
- Verilen metnin kaynağı bilimsel bir çalışma mıdır? ……

1. Yukarıda verilen soruların cevaplarına hangi metinden ulaşabildiğinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

2. Metinleri karşılaştırdığınızda tarihin anahtar kavramlarının neler olduğunu söyleyebilirsiniz?

3. Ulaştığınız anahtar kavramları dikkate alarak "Tarih nedir?"sorusunu cevaplayınız.

Hazırlayan: *Selma MUSLU*

1. ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.1: Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TARİH NEDİR?**	20 dk
Amacı	Farklı dönemlerde yaşayan tarihçilerin tarih tanımlarını değerlendirebilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Verilen görseller ve açıklamalarından yola çıkarak soruları cevaplayınız.***

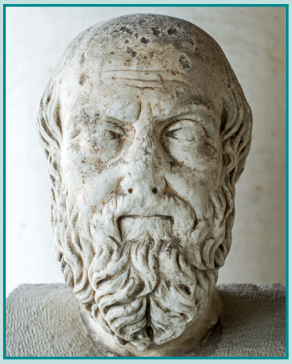

Görsel 1: Herodotos

Herodotos (Herodot) (MÖ 484-425)

Tarih, insanların ve insan topluluklarının başlarından geçenleri kaydetme yoluyla edinilen bilgidir.

Görsel 2: İbn-i Haldun

İbn-i Haldun (1334-1406)

Tarih, gerçeği araştırmak ve olayların sebeplerini bulup ortaya koymaktır. Olayların ilkeleri incedir, nitelik ve sebepleri hakkındaki bilgi derindir.

Görsel 3: Leopold von Ranke

Leopold von Ranke (Lepold fon Ranke) (1795-1886)

Tarih, hakikatte meydana gelmiş olaylarla ilgilidir. Gerçeğin ne olduğu belgelerde saklıdır ve gerçek ancak belgelerin eleştirisiyle ortaya çıkar. Belge yoksa tarih de yoktur.

Görsel 4: Halil İnalcık

Halil İnalcık (1916-2016)

Gerçek bir tarih için kaynaklara gitmek, kaynakları iyi tenkit edip değerlendirmek gerekir.

1. "Tarih bir bilim midir?" sorusuna verilebilecek yanıtı Leopold von Ranke'nin tarih tanımına göre gerekçelendiriniz.

2. İbn-i Haldun tarih tanımında sebep-sonuç (nedensellik) ilişkisine neden yer vermiştir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

3. Tarihçilerin tarih tanımlarında yer verdiği farklı özellikleri ayırt ederek aşağıdaki Venn şemasında gösteriniz.

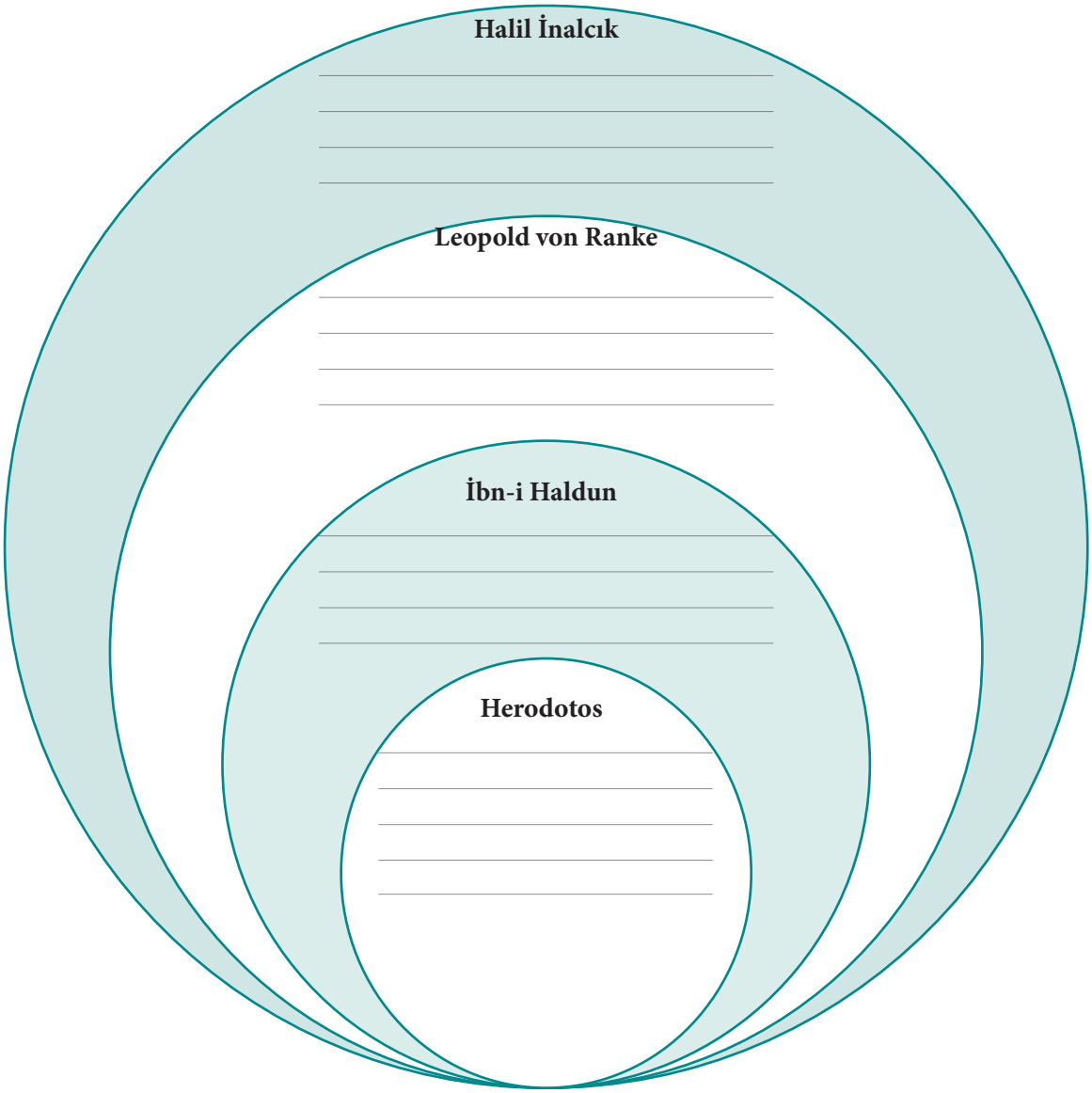

4. Tarihsel süreç içerisinde tarihin tanımında meydana gelen değişimi analiz ediniz.

5. Tarihçilerin tanımlarından da yararlanarak kendinize özgü bir tarih tanımı yapınız.

Hazırlayan: *Arzu KARA*

1.ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.1: Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TARİHSEL OLAYLARDA DEVİNİMSELLİK (DÖNGÜSELLİK)**	20 dk
Amacı	Tarihî olayların ortaya çıkışında insanın belirleyici rolünü ve bu olayların döngüsellik içerisinde gerçekleştiğini açıklayabilme.	Bireysel

METİN

İnsanlarda geçmişi öğrenmenin gizemi hep var olmuştur. Bu gizem onları, tarihin zaten yapanı insan olduğu için daha çok bu konuyla ilgilenmeye sevk etmiştir. Öyle ki Collingwood bu konuyla alakalı olarak şu tespitte bulunur: Tarih, insanın kendisine ilişkin bilgisi için vardır. Tarih, insanın kendini tanımasıdır. İnsanın zaman içinde neler yaptığını, ne olduğunu ortaya koyar ve neler yapabileceğinin tek ipucudur.

Yaşanan her an aslında tarihtir. O hayatın tam kendisidir. En büyük yanılgı tarihin geçmişte kaldığı hissidir. Tarih, temel bileşenleriyle hayatın her anında yer edinen; ama farklı yorumlara maruz kalan bir dinamik, bir bütünlüktür. Zira dünü bugünden, bugünü dünden; geleceği bugünden koparmak nasıl mümkün olabilir? Tarihçiliğin belki en karmaşık ve mesleki düşüncesini yönelttiği tutum ve tavır burada başlar. O, tüm bilgi, tecrübe ve envanteriyle merceğini bugündeki geçmişe; yarındaki bugüne tutar. Bugündeki geçmiş, dünün sürümü; gelecek ise bugünün uzantısı olacaktır. Geçmişten geleceğe süren bu devingenlik zaman zaman öyle kör noktalara denk gelir ki tarihçi kendini karanlıklar arasında bulabilir.

(YILMAZ, H.(2014). Tarihî Olaylarda Gensel Devinim ve Süreklilik Üzerine Analitik bir İnceleme ve Olay-Olgu Bağlamı. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi / Cilt:1 / Sayı:2 / Mayıs. s.8'den düzenlenmiştir.)

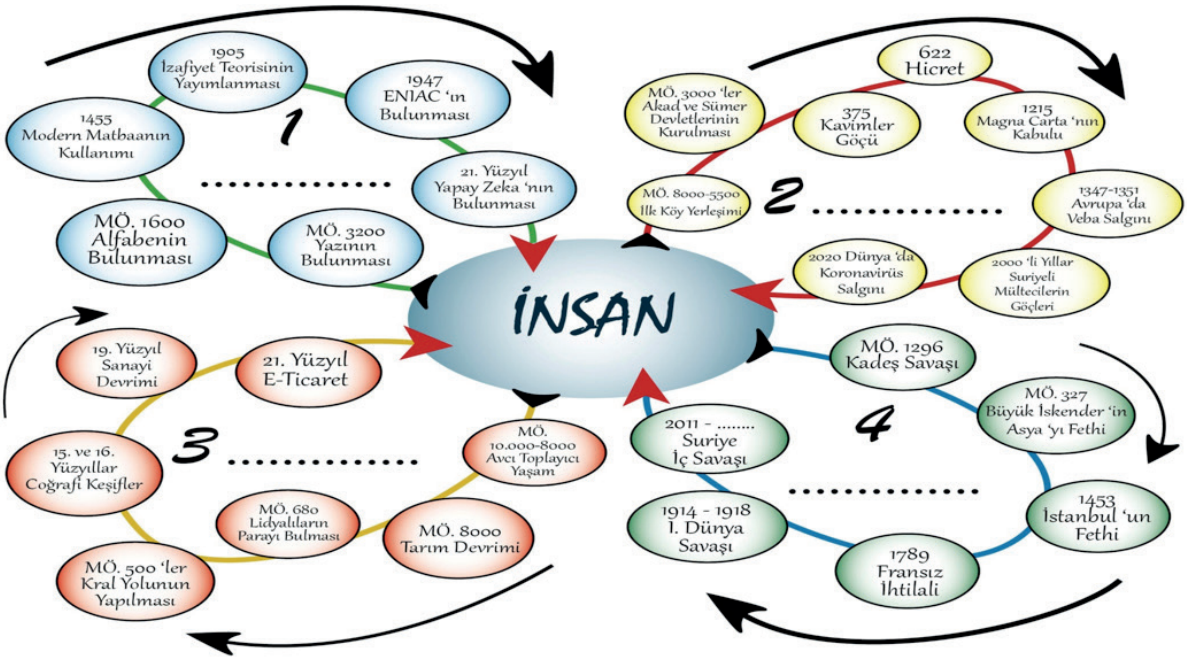

Görsel: Tarihsel olaylar döngüsü şeması

Yönerge ***Metinde verilen bilgiler ve şemada yer alan olaylar döngüsünü birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

1. Şemada verilen tarihî olayların tarihin konularından hangileri ile ilgili olduğunu şemadaki numaralandırılmış alana yazınız.

2. "Tarihin hem öznesi hem nesnesi insandır?" ifadesini metne ve şemaya göre yorumlayınız.

3. Tarihî olaylardaki değişim ve sürekliliği metne ve şemaya göre değerlendiriniz.

4. Metinde yer alan "Bugündeki geçmiş, dünün sürümü; gelecek ise bugünün uzantısı olacaktır." ifadesini tarihî olaylar döngüsü şemasını da dikkate alarak yorumlayınız.

Hazırlayan: *Arzu KARA*

1.ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.1: Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**RESİMLERDEKİ TARİH**	20 dk
Amacı	Tarihin konusunu ve diğer alanlarla ilişkisini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıda verilen metin ve görsellerden yola çıkarak soruları cevaplayınız.***

TARİHE BİR DE BÖYLE BAKIN

Tarih sadece savaş ve barıştan ibaret değildir. Tarih, insanla başlar ve insanın bütün gelişim sürecini incelediği gibi dünyadaki değişimi de hafızasında taşır. Ayrıca insan ve doğa ilişkisini incelerken ekolojik yapıyı da konu edinir. Uygarlık, ilk insanın taşa kazıdığı bir çizikle başlamış ve o çizik zamanla kabartmaya, estetiğe dönüşmüştür. Bu yaşanmışlığı ve birikimi günümüze taşıyan tarih bilimidir.

Görsel 1: "Kütahya, Ahrardı, Harman Yeri Tablosu", 1953, Ahmet Yakupoğlu

Görsel 2: İngiltere, 18. Yüzyıl Sanayi Devrimi

Görsel 3: Louis Pasteur , 1885, Fransa

Görsel 4: Sivas Divriği Ulu Camii. Mengücekler, Melike Turan, 1228

1. Metin ve görsellerden hareketle neler tarihin konusu olabilir?

2. Görsel 1'de yer alan tabloyu tarihî açıdan değerlendiriniz.

3. Görsel 2'yi incelediğinizde tarih ve çevre ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz?

4. Görselleri incelediğinizde tarih biliminin hangi alanlarla ilişkili olduğunu söyleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Dursun SAĞDIŞ*

1.ÜNİTE > Tarih ve Zaman | Kazanım 9.1.1: Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi

Etkinlik İsmi	COĞRAFYA BİLMEDEN TARİH ANLAŞILIR MI?	15 dk.
Amacı	Farklı bakış açılarından coğrafya ve tarih bilimlerinin ayrılmaz bütünlüğünü açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen görseller ve açıklamalarından yola çıkarak soruları cevaplayınız.***

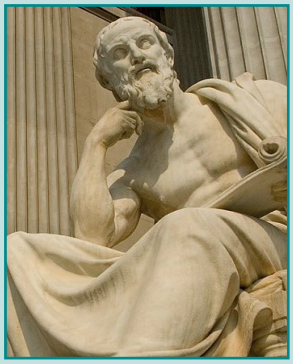

Herodotos (Herodot) (MÖ 484-425)
"Mısır, Nil'in armağanıdır."

Immanuel Kant (Imanuel Kant) (1724-1804)
"Coğrafya tarihin temelinde yatıyor."

Jules Michelet (Cul Mişele) (1798-1874)
"Tarih ilk önce coğrafyadır."

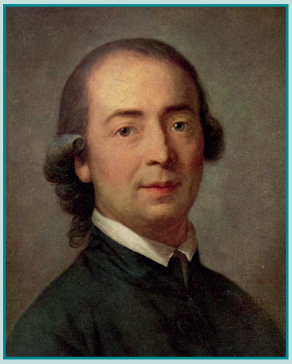

J. Gottfried von Herder (Gotfrid Fon Heda) (1744-1803)
"Tarih, hareket hâlindeki coğrafyadır."

Evrensel olarak tarih ve coğrafyanın birbiriyle yakın bağları vardır. Bu sebeple temel coğrafya bilgisi olmadan, tarihî olayları açıklamak mümkün değildir. Tarihin iki gözünden birinin coğrafya, diğerinin de kronoloji olduğu düşünülürse zaman ve mekan unsurlarının tarih bilimindeki önemi daha iyi anlaşılır. Dolayısıyla coğrafi bilgi, tarihçiler için çok önemlidir.

1. Yukarıdaki düşünürlerin sözlerinden hareketle, tarih ve coğrafya ilişkisinin evrenselliğini gerekçeleriyle açıklayınız.

2. "Coğrafya olmadan tarih yazılamaz." ifadesi doğru bir çıkarım mıdır? Örneklerle açıklayınız.

3. Farklı dönemlerde yaşayan düşünürlerin, tarih ve coğrafya ilişkisine bakışında bir değişiklik görüyor musunuz? Açıklayınız.

1.ÜNİTE > Tarih ve Zaman | Kazanım 9.1.1: Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	TARİH VE TARİHÇİLİK ÜZERİNE	20 dk.
Amacı	Tarih biliminin sınırlılıklarını ve yönteminin farklılığını açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Metinlerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Tarih: Geçmişte yaşanan olayları yer-zaman göstererek sebep-sonuç ilişkisi içerisinde belgelere dayalı olarak objektif bir biçimde inceleyen sosyal bir bilimdir.

Max Weber: Tarihsel bilimlerin konusu, doğal olaylardan farklı olarak kültürel bir temele dayandığı için toplumsal araştırmaların doğa bilimlerinde olduğu gibi evrensel yasalar üretmeleri beklenemez. Tarihsel olaylar tekil ve biricik olaylardır.

Platon'un mağara benzetmesi: Bazı insanlar karanlık bir mağarada, doğdukları günden beri mağaranın kapısına arkaları dönük ve zincirlenmiş olarak oturmaya mahkûmdurlar. Başlarını da arkaya çeviremeyen bu insanlar, mağaranın kapısından içeri giren ışığın aydınlattığı karşı duvarda, kapının önünden geçen başka insanların ve taşıdıkları şeylerin gölgelerini izlemektedirler. İçlerinden biri kurtulur ve dışarı çıkıp gölgelerin asıl kaynağını görür ve tekrar içeri girip gördüklerini anlatmaya başlar ama içeridekileri, duvarda gördüklerinin zahiri olduğuna ve gerçeğin mağaranın dışında cereyan etmekte olduğuna inandırması imkânsızdır.

Halil İNALCIK, Kuruluş, Osmanlı Tarihini Teniden Yazmak, s. 21

Tarih ve tarihçi üzerine: Tarihçinin görevi, iki boyutlu statik resimle hareketli, üç boyutlu dünyayı asla doğru yansıtamayacak olan bir fotoğrafçının işine benzetilmektedir. Değişik açılardan ve değişik merceklerle, filtrelerle, filmlerle yapılmış çok sayıda çekim, hep birlikte tek çekimin büyük seçiciliğini oldukça azaltabilir. Değişik açı ve her değişik teknik, hepsi birlikte bütünü oluşturan parçaların aydınlatılmasına katkıda bulunur.

Norman DAVİES, Avrupa Tarihi, İmge Kitabevi, s. 21

1. Tarih biliminin sınırlılık ve zorlukları hakkında neler söyleyebilirsiniz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

2. Tarihçi, belge ve objektiflik kavramlarını kullanarak kısa bir metin oluşturunuz.

3. Doğa bilimleri ile tarih biliminin çalışma yöntemlerindeki farklılıkları yorumlayınız.

Hazırlayan: *Savaş KELEŞ*

1.ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.1: Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TARİHİN YARDIMCILARI**	15 dk
Amacı	Tarihin yardımcı bilim dallarını ve bilimlerin tarih için önemini açıklayabilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Aşağıdaki tabloda tarihe yardımcı bilim dalları ve bu bilim dalları hakkında bilgiler verilmiştir. Verilen bilgilerle bilim dallarını eşleştiriniz.***

TARİHİN YARDIMCI BİLİM DALLARI

Geçmişte meydana gelen olay ve olguların zamanını tespit ederek sıralar. →	.....
İnsan ile doğanın etkileşimini araştırır. →	.....
Siyasi belgelerin içeriğini inceler. →	.....
Kazı yaparak toprak ve su altında kalan maddi kalıntıları ortaya çıkarır. →	.....
Geçmişte devletlerin kullandığı armaları inceler. →	.....
Toplumların örf, adet, gelenek ve yaşayışlarını inceler. →	.....
İnsan ırklarını ve kültürlerini araştırır. →	.....
Tarihte basılan paraları inceler. →	.....
Yazıları, alfabeleri ve bunların zaman içindeki değişimlerini inceler. →	.....
Dillerin tarihini ve gelişimini araştırır. →	.....
Kitabeleri (yazıt) inceler. →	.....

Diplomasi
Arkeoloji
Antropoloji
Coğrafya
Etnografya
Filoloji
Paleografya
Epigrafi
Nümizmatik
Heraldik
Kronoloji

2. Yönerge ***Verilen metni okuyarak soruları cevaplayınız.***

Anadolu medeniyetlerinden olan Hititlere ait kazı çalışmaları 1906'da Çorum Boğazkale (Hattuşaş) bölgesinde başlatılmıştır. Bu kazılar zaman zaman kesintiye uğrasa da 1952'den itibaren Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından yaklaşık 100 yıldır sürdürülmektedir. Hitit kazılarında döneme ait birçok kalıntı ortaya çıkarılmıştır. Bunlar arasında Mısır'da tapınakların duvarlarına kazınan Kadeş Antlaşması'nın bir nüshası da bulunmaktadır. Dünya tarihinde bilinen en eski antlaşma olan Kadeş Antlaşması (MÖ 1280) çivi yazısıyla Akad dilinde yazılmıştır. Ayrıca Kadeş Antlaşması'nda Hitit kralının yanında Kraliçe Tavananna'nın da mührü bulunmaktadır. Boğazköy (Hattuşaş) kazılarında bulunan antlaşmanın kil tablet örneği, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

1906'da başlayan ve günümüzde de devam eden Hitit kazılarında ayrıca Hititlerin yaşam şartlarını yansıtan kalıntıların yanında insan iskeletine ait kafatası ve kemikler de bulunmuştur.

1. Metinde yer alan bilgileri değerlendirerek tarihe yardımcı bilim dallarının hangilerinden faydalanıldığını gerekçeleriyle açıklayınız.

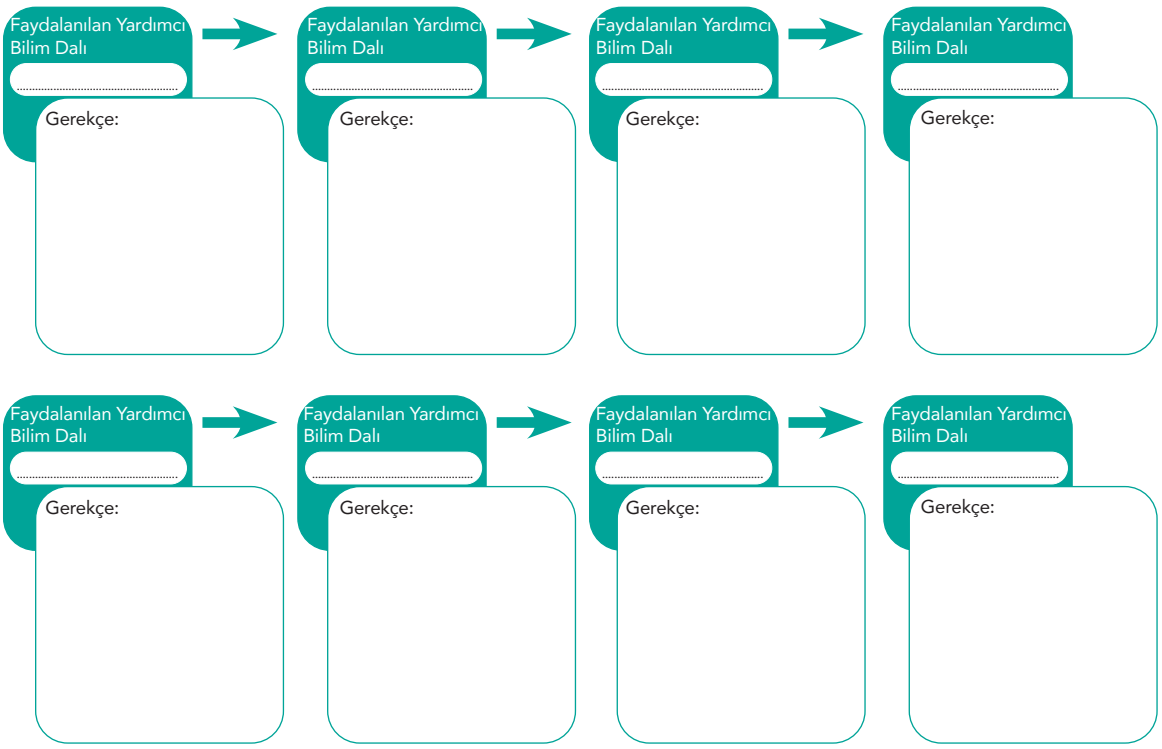

2. Tarihe yardımcı bilim dalları olmasaydı, mevcut tarih bilgilerimizdeki farklılıklar neler olabilirdi? Yorumlayınız.

Hazırlayan: *Seher ÖZVAR*

1.ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.1: Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TARİHE YARDIMCI OLAN BİLİMLER**	20 dk.
Amacı	Tarih biliminin diğer bilim dallarıyla olan ilişkisini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen görseller ve açıklamalardan yola çıkarak soruları cevaplayınız.***

1. Aşağıda görselleri verilen tarihî ögelerin aydınlatılmasında tarih bilimi ile ilişkili olan bilim dallarını yazınız.

Görsel 1: Mühür		.....
Görsel 2: Eski para		.....
Görsel 3: Kitabe		.....
Görsel 4: Devlet arması		.....

2. Aşağıdaki açıklamaları değerlendirerek tarihe yardımcı olan bilim dallarını ilgili alana yazınız.

"Truva'nın kuruluşu MÖ 3000 yıllarına kadar indirilmektedir. Yapılan kazılar sonucunda taş temelli, kerpiç duvarlı, salonu olan evler ortaya çıkarılmıştır. Evlerde megaron adı verilen ocaklar vardır. Buralarda ayrıca kırmızı ve siyah boyalı vazolar, tunç ve altından yapılmış süs eşyaları da bulunmuştur."	.....
"Altay dilleri teorisine inanan araştırmacılar, bu dillerin yaşı üzerinde de durmuşlardır. Bugün Altay dil ailesi içinde düşünülen dillerin Ana Altay dilinden ne zaman ayrıldıkları hususunda bilim adamlarınca çeşitli görüşler ileri sürülmüştür."	.....
"Türkler kadar geniş bir alana yayılmış başka bir millet yoktur. Bu alanın yaklaşık 12 milyon kilometre kare olduğu söylenmektedir. İklim, göçler, dış güçlerle savaşlar, kendi aralarındaki mücadeleler, çeşitli devletlerin uyguladıkları politikalar vb. Türkleri bu derece farklı yerlerde yaşamaya mecbur kılmıştır."	.....
"Kişi kültürün ürünüdür. Kültürel faktörler günlük yaşamımızın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ne yenilip ne giyileceğini, nerede yaşanıp, nereye seyahat edileceğini geniş ölçüde kültür belirlemektedir. Ayrıca kişiler farklı kültür yapılarında yetiştikleri için toplumun farklı kısımlarında herhangi bir olayda birbirinden farklı davranışlarda bulunmaktadırlar."	.....
"Osmanlı belgelerinin bir kısmında belgenin arka yüzünde de bazı kayıt veya işaretler bulunur ki bunlar fevkalade mühimdir. Ferman ve beratların hangi kalemden verildiği arkalarındaki işaretlerden kolayca anlaşılır. Maliye kalemlerinden çıkanlarda daima defterdarların kuyruklu imzaları bulunur."	.....

3. Aşağıdaki kavramlardan yararlanarak tarih bilimiyle ilişkili bilim dalları ile ilgili kendinize özgü bir tanım yapınız.

İskelet, insan, ırk, fiziksel	
Sıralama, olay, zaman	
İnsan, toplum, kurum, yaşayış	
Veri, değerlendirme, grafik, tablo	

Hazırlayan: *Işıl ŞAHİN*

1.ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.1: Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ÇATALHÖYÜK VE YARDIMCI BİLİMLER**	20 dk
Amacı	Çatalhöyük örneği üzerinden tarihi bilgilerin değişebileceğini ve tarihin diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklayabilme.	Bireysel / Grup

Yönerge ***Verilen metni, görseli ve açıklamaları birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

UYGARLIĞIN MERKEZİ ÇATALHÖYÜK

1950'lerden önce köylüler, Burdur'un Hacılar köyü yakınlarındaki höyükten; pişmiş topraktan yapılmış heykelcikler, kırmızı veya deve tüyü üzerine siyah, kahverengi çizgili kap kacak çıkarmaya başladılar. Bunların antika meraklılarının eline düşmesiyle 1958'de Hacılar'da resmî kazılar başladı. Kazıdan alınan sonuçlar, burada MÖ beş bin, altı bin yıllarına dayanan Neolotik Çağ'a ait bir medeniyetin varlığını gösteriyordu. Anadolu Neolotik Çağı'nın bu kadar eskilere gittiği pek bilinmiyordu.

Aradan birkaç yıl geçince Konya'nın 42 km güneydoğusunda yeni bir höyük daha kazılmaya başlandı. Bu Çatalhöyük'tü. Hacılar'dan daha eski Neolotik Çağ'a ait bir yerleşme yeri olan Çatalhöyük, bilinmeyen bir medeniyetin merkeziydi. Tarihi MÖ yedi bin, sekiz bin yıl kadar geriye uzanan buradaki buluntular on bin yıllık bir medeniyete aitti. Çatalhöyük'te yaşayan bu insanlar, yalnız Anadolu'nun değil o çağlardaki dünyanın en medeni insanlarıydı.

Şanlıurfa yakınlarında son yıllarda yapılan arkeolojik kazılar ise on iki bin yıl öncesine uzanan ve bir kült merkezi olan Göbeklitepe'yi gün yüzüne çıkarmış; Neolotik Çağ'a ait bilgilerimizde değişikliğe neden olmuştur.

Mehmet Önder, Şaheserler Konuştukça,
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 125-126'dan düzenlenmiştir.

Görsel 1: Çatalhöyük evi

1. "Tarih biliminde yeni bilgiler ve bulgular mevcut bilgimizi değiştirebilir." yargısını metindeki hangi kanıtlarla destekleyebilirsiniz?

2. Çatalhöyük'le ilgili araştırma yapan bir tarihçi hangi bulguları yorumlarken etnografya ve antropoloji biliminden yararlanır?

3. Çatalhöyük'le ilgili araştırma yapan bir tarihçinin hangi bilim dallarından yararlanması beklenmez? Kısaca açıklayınız.

Hazırlayan: *Yasemin OKUR*

1.ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.1: Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TARİH VE GÖBEKLİTEPE**	20 dk.
Amacı	Göbeklitepe örneğinden hareketle tarih biliminin diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklayabilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Aşağıda verilen bulmacada tarihe yardımcı olan bilim dallarının adlarını numaralandırılmış bölümlere yazınız.***

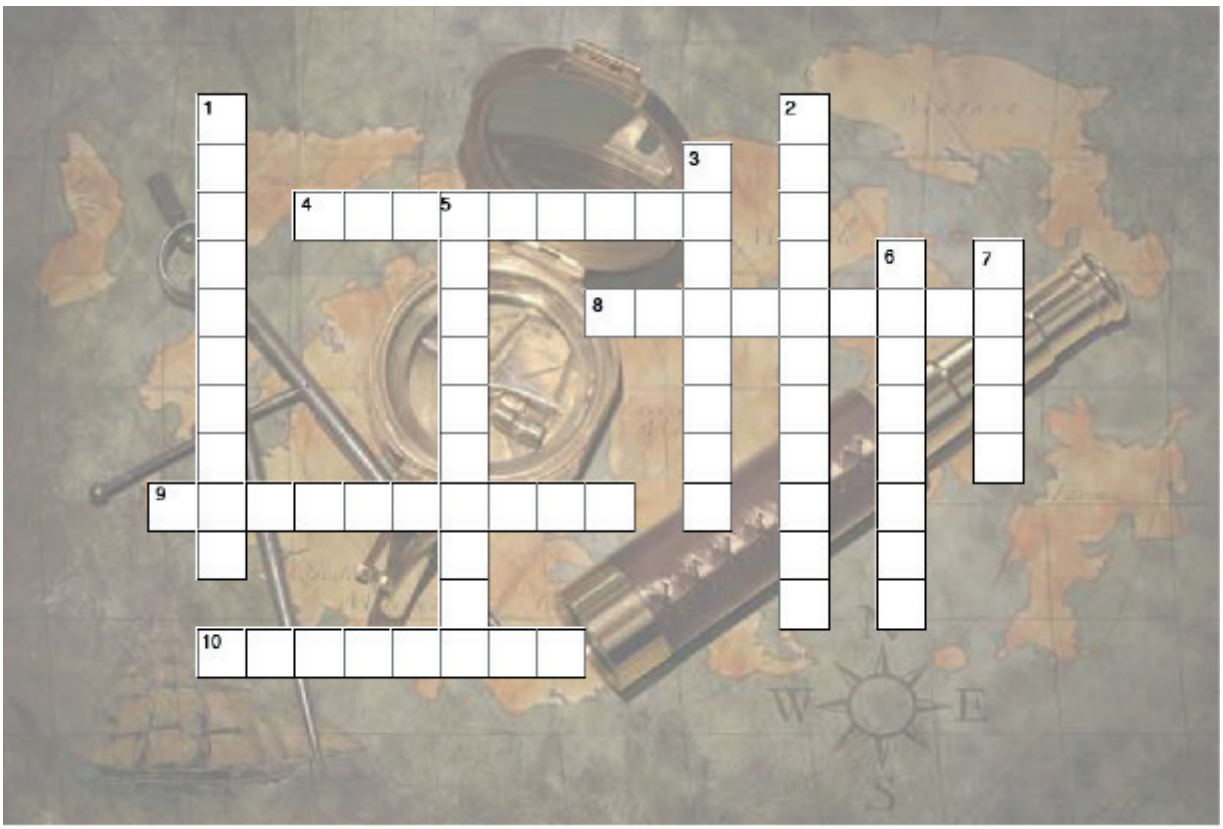

SOLDAN SAĞA

4. Eski uygarlıklara ait, toprak ya da su altındaki kalıntıları ortaya çıkaran ve inceleyen bilim dalı
8. Tarihî bir olayın gerçekleşme zamanının belirlenmesinde yararlanılan zaman ve takvim bilimi
9. Devletlere ait belgeleri şekil ve içerik bakımından inceleyen bilim dalı
10. Kitabeleri ve üzerindeki yazıları şekil ve içerik bakımından inceleyen bilim dalı

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Eski uygarlıklarda kullanılan paraları inceleyen bilim dalı
2. İnsanın ırksal özelliklerini, toplumsal ve kültürel geçmişini inceleyen bilim dalı
3. Günümüzde ya da eskiden kullanılan dilleri ve bu dillerin gelişimlerini inceleyen bilim dalı
5. İnsan topluluklarının kültürünü, örf ve âdetlerini inceleyen bilim dalı
6. Yeryüzünü fiziksel, ekonomik, beşerî ve siyasal yönlerden inceleyen bilim dalı.
7. Buluntu ve belgelerin gerçekliğinin ve hangi döneme ait olduğunun ortaya çıkarılmasında yararlanılan bilim dalı

2. Yönerge ***Görsel ve metni birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Göbeklitepe ören yeri, çapları 30 metreyi bulan yaklaşık 20 adet yuvarlak/oval yapıdan ve ortasındaki 2 adet T biçimli sütundan oluşmaktadır. Bu sütunların yüksekliği 5 metredir, kireç taşından yapılmıştır ve birbirinden bağımsız olarak yerleştirilmiştir. Yapıların iç duvarlarında da daha küçük sütunlar bulunmaktadır. Göbeklitepe'nin; konumu, boyutları, tarihlendirilmesi ve yapılarının anıtsallığı ile Neolitik Dönem için ünik (tek, eşi olmayan) bir kutsal alan olduğu anlaşılmıştır.

Göbeklitepe, avcı ve toplayıcı insan toplulukları zamanında, yerleşik hayata henüz geçilmeden inşa edilen ilk tapınaktır. Bu tapınak, Mısır piramitlerinden ve İngiltere'deki Stonehenge'den yaklaşık 7500 yıl önce inşa edilmiş olmasıyla da tüm dikkatleri üzerine çekmektedir.

Göbeklitepe'de bulunan 12 bin yıllık yapılar, mimarlık tarihinin de başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Tek tanrılı dinlerden önceki çok tanrılı döneme ait ilk tapınağın, MÖ 4000 yılına tarihlenen, Malta adasındaki tapınak olduğu zannediliyordu. Göbeklitepe Tapınağı'nın tespiti ile bu bilgiler geçerliliğini yitirmiş ve insanoğlunun ilk tapınağının, günümüzden 12 bin yıl öncesine tarihlenen "Göbeklitepe Tapınağı" olduğu bilimsel verilerle kanıtlanmıştır.

Göbeklitepe'de ortaya çıkarılan ilginç buluntular arasında; çöl varanı gibi sürüngenlerin kabartmaları; ağzı açık ve dişleri korkunç bir şekilde betimlenen kurt kafaları; yaban domuzu, turna, leylek, tilki, yılan, akrep, yabani koyun, aslan, örümcek gibi hayvan ve başsız insan kabartmaları; çeşitli insan heykelleri vardır.

Ortaya çıkan bulgular, o dönemde yaşayan insanların inançlarını önemli ölçüde yansıtmaktadır.

https://www.kulturportali.gov.tr/portal/gobeklitepe (Düzenlenmiştir.)

1. Görselle ilgili verilere ve metinde ifade edilen bilgilere ulaşılmasında hangi yardımcı bilimlerin katkısı olmuştur? Gerekçeleriyle açıklayınız.

2. Metinde tarih biliminin diğer bilimlerde görülmeyen hangi özelliğine değinilmiştir? Bu özellik tarih bilimine bakışımızı nasıl etkiler? Açıklayınız.

Hazırlayan: *Serdar IŞIK*

1.ÜNİTE> Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.2: Tarih öğrenmenin amaç ve yararlarını kavrar.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ÇANAKKALE VE HİROŞİMA**	20 dk.
Amacı	Ortak hafızanın kimlik oluşturma ve toplumsallaşmadaki rolünü yorumlayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki görselleri ve metinleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplandırınız.***

Görsel 1: Çanakkale Cephesi'nde siperdeki Türk askeri (1915)

Görsel 2: Çanakkale Şehitler Abidesi (2020)

"Karşılıklı siperler arasındaki mesafe 8 metre. Yani ölüm muhakkak. Birinci siperdekilerin hepsi, kurtulmamacasına hep birden düşüyor. İkinci siperdekiler yıldırım gibi onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar imrenilecek bir soğukkanlılık ve tevekkülle biliyor musunuz? Bomba, şarapnel, kurşun yağmuru altında öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor ve en ufak bir çekinme bile göstermiyor. Sarsılma yok. Okuma bilenler Kur'an-ı Kerim okuyor ve cennete gitmeye hazırlanıyor. Bilmeyenler ise Kelime-i Şehadet getirerek yürüyor. Sıcak cehennem gibi, kaynıyor. 20 düşmana karşı her siperde bir nefer süngüyle çarpışıyor. Ölüyor, öldürüyor. İşte bu, Türk askerindeki ruh kuvvetini gösteren, dünyanın hiçbir askerinde bulunmayan, tebriğe değer bir örnektir. Emin olmalısınız ki Çanakkale Muharebeleri'ni kazandıran bu yüksek ruhtur."

(14 Mayıs 1915'te, 19. Tümen Komutanı Mustafa Kemal'in siperlerin durumunu ve Türk askerinin ruh hâlini anlattığı sözleri)

Görsel 3: Hiroşima Endüstriyel Sergi Sarayı (1945)

Görsel 4: Hiroşima Barış Parkı ve Endüstriyel Sergi Sarayı (2020)

"12 yaşındaydım. Salonun camının önünde turuncu bir toz bulutu gördüm. Canlı ve çok renkliydi. Gitgide yaklaştı ve şiddetli bir ses duydum. Kendime geldiğimde, evin penceresi paramparça, saçlarım ıslaktı. Dışarı çıktım. Herkesin üzeri pembe bir tozla kaplıydı. Babamın vücudu simsiyahtı. Siyahlığı silmek istediğimizde, kıpkırmızı derisini gördük. Tüm vücuduna işlemişti. Kısa sürede öldü. Annemin külleri de bize bir poşet içerisinde verildi. Çok büyük bir acıydı."

(ABD'nin 6 Ağustos 1945'te, Japonya'nın Hiroşima kentine attığı atom bombası sonucu 140 bin kişinin hayatını kaybettiği saldırıdan kurtulan Sadae Kasaoka'nın 2017'deki sözleri)

1. Çanakkale Şehitler Abidesi'nin yapılma nedeni neler olabilir?

2. Hiroşima Endüstriyel Sergi Sarayı'nın, 1945'te kente atılan atom bombası sonucu hasar gören hâliyle aynen korunmasını ortak hafıza açısından değerlendiriniz.

3. Mustafa Kemal Atatürk ve Sadae Kasaoka'nın anlattığı tarihî olayların ortak hafızanın oluşmasındaki önemi neler olabilir? Açıklayınız.

4. Sizce günümüzde ortak hafızanın oluşturulması için neler yapılabilir?

Hazırlayan: *Hasan KULAÇ*

1. ÜNİTE > Tarih ve Zaman | Kazanım 9.1.2: Tarih öğrenmenin amaç ve yararlarını kavrar.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	GÜNÜMÜZÜ ŞEKİLLENDİREN, GELECEĞE AYNA TUTAN BİLİM: TARİH	20 dk.
Amacı	Tarih öğrenmenin faydalarını açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Metinlerden yararlanarak soruları cevaplayınız.***

Tanım
TARİHİN FAYDALARI Tarih, birçok konuyu barındırmasının yanı sıra insanların doğru neticelere varmasını sağlayan bir düşünce tarzıdır. İnsanlar geçmişte yaşanmış olayları öğrenip tecrübe kazanırken kendi köklerini de keşfederler. Tarihî gelişmelerin bilinmesi, çağdaş değerlerin de daha iyi takdir edilmesine imkân tanır. Paul Valery, "Tarih, bize önceden görme imkânı pek vermez, fakat zihnin bağımsızlığı ile ortak olduğundan bizim daha iyi görmemize yardım edebilir." sözüyle tarihin farklı bir özelliğine dikkat çeker. Böylece tarih sayesinde insanlar sadece kendi tecrübelerinden değil kendilerinden öncekilerin tecrübelerinden de istifade ederler.
Olay 1
SANAYİ DEVRİMİ Endüstri (sanayi) Devrimi, insanlık tarihinin ikinci dönüşüm aşaması olmuştur. Sanayileşme, 18. yy. İngiltere'sindeki insanların yaşamlarını sürdürdükleri araçları etkileyen teknolojik değişimlerin kısa adı olan sanayi (endüstri) devrimiyle başlamıştır. Bu değişimler arasında iplik eğirme ve buhar makinelerinin kullanılması vardır. Sanayileşme doğal olarak fabrikaların ortaya çıkmasına kapı aralamıştır. İnsanlar fabrikalarda iş bulmak için şehirlere taşınınca büyük ve modern şehirler boy göstermeye başlamıştır. Böylece Avrupa, tarım toplumundan sanayi toplumuna dönüşmeye başlamıştır. Fabrika sisteminin hızlı üretim gibi sonuçlarının yanında çocuk işçiler gibi birtakım sonuçları da olmuştur. Sanayi Devrimi'nin ikinci aşaması olan 1870'ler sonrasında kömür ve demirin yanında çelik, elektrik, petrol ve kimyasal maddelerde üretim sürecine sokulmuştur. Sanayi devrimi ile artan ham madde ve pazar arayışları sömürgecilik hareketlerinin yaygınlaşmasına ve büyük savaşlara sebep olmuştur.
Olay 2
FALKLAND SAVAŞI 16. yüzyılda keşfedilmesinden sonra Fransız egemenliğine geçen Falkland Adaları uzun yıllar İspanya ve İngiltere arasında el değiştirmiştir. 1833'te İngilizlerin Falkland'a yerleşmesiyle adalar 1982 yılına kadar İngiliz egemenliğine girmiştir. Arjantin kendisine coğrafi olarak çok yakın olan ve bu nedenle hak iddia ettiği Falkland Adaları'na 2 Nisan 1982 günü çıkarma yapmış ancak yüzyıllardır adaların hâkimiyetini elinde tutan İngiltere bu hamleye askeri harekâtla karşılık vermiştir. Arjantin'in kazanması beklenen savaşın seyrini Fransa'nın Arjantin'e sattığı füzelerin kodlarını İngilizlere vermesi değiştirmiştir. İngilizlerin olası mağlubiyeti, Fransa'nın İngilizlere füzelere karşı savunma konusunda teknik bilgi vermesi ve Arjantinlilerin yeni füzeler elde etmesine engel olması nedeniyle önlenmiştir. *www.savunmasanayi.org/fakland-savasi/10.05.2020*

1. Tarihî olayları bilmek yaşantımızda hangi farkındalıkların oluşmasını sağlayabilir?

2. "Tarih, bize önceden görme imkânı pek vermez fakat zihnin bağımsızlığı ile ortak olduğundan bizim daha iyi görmemize yardım edebilir." sözünü verilen olaylarla ilişkilendirerek açıklayınız.

3. Sizce tarih biliminin insanlığa en önemli faydası nedir? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Hazırlayan: *Savaş KELEŞ*

1. ÜNİTE > Tarih ve Zaman 9.1.2. Tarih öğrenmenin amaç ve yararlarını kavrar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi

Etkinlik İsmi	MEHMET KUŞMAN'IN DÜNYASI	20 dk
Amacı	Geleceğin inşasında geçmişin önemini açıklayabilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Aşağıdaki metni ve görseli birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

MEHMET KUŞMAN VE TARİH

Mehmet Kuşman ne bir arkeolog ne bir dil bilimci, ne de bir tarihçi, o her şeyden önce bir tarih sevdalısı. Ortaokul mezunu olan Mehmet Kuşman, Van'ın Gürpınar ilçesine bağlı Çavuştepe köyündeki Urartulardan kalma Çavuştepe Kalesi'nde 40 yıl bekçilik yaptı. O bu görevi esnasında Çavuştepe'deki ilk sakinlerin kim olduklarını; taşa, madene, ahşaba nasıl şekil verdiklerini, hayat hikâyelerini, dinlerini, şarkılarını hep merak etti. Bundan dolayı Urartuca öğrenmeye başladı. Urartu dili Asiatik bir dil olan Hurri dili ve günümüzde Doğu Kafkas dil ailesinden Çeçence ve İnguşça ile büyük bir benzerlikler göstermektedir. Bu durumu öğrenen Mehmet Kuşman İstanbul'a giderek Çeçence ve İnguşça sözlükler aldı. Bunun yanında kazı başkanı Afif Erzen ve ekibinden de destek gördü. Böylelikle ölü bir dil olan Urartucayı öğrendi. O, Urartu dilini bilen ve çivi yazısını yazan dünyadaki 38 kişiden biri oldu. Artık Mehmet Kuşman Uluslararası sempozyumlara davet ediliyor onun sayesinde Urartuların çivi yazılı taşları dile gelerek konuşuyordu. Kuşman, Çavuştepe'ye gelen turistlere Urartulara dair her şeyi anlatarak adeta geçmişi yaşıyor ve Urartuluları günümüze taşıyor. Mehmet Kuşman Urartu dilinin kendisiyle birlikte tarihe karışmasını istemiyor. İlerlemiş yaşına rağmen halen Çavuştepe'deki gönüllü bekçilik görevini sürdürüyor. Ama tek derdi Urartucayı gelecek kuşaklara aktarabilmek. Böylece Urartuların dünyasını, bilgi ve birikimlerini günümüze taşımak, Anadolu tarihini anlamak ve geleceğin inşasına yardımcı olmak istiyor.

Görsel 1: Mehmet Kuşman Urartucayı okurken. Van/ Gürpınar-Çavuştepe

1. Mehmet Kuşman neden Urartuca öğrenmek istemiştir?

2. Mehmet Kuşman'ın Urartuca öğrenmesi hayatında ne gibi değişikliklere sebep olmuştur?

3. Mehmet Kuşman'a göre geleceğin inşasında tarihin nasıl bir etkisi vardır? Açıklayınız.

Hazırlayan: Dursun SAĞDIŞ

1. ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.3: Zamanı anlama ve anlamlandırmaya yönelik farklı yaklaşımları analiz eder.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**MISIR VE BABİL'DE TAKVİM**	20 dk.
Amacı	Zaman içerisinde kullanılan farklı takvim sistemlerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen metinlerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

MISIRLILAR

- Bir yılı yaklaşık 365 gün olarak hesapladılar. Bu hesaplamayı Nil nehrinin yıllık taşmalarını belirleyen günlerin sayısının ortalamasını alarak yaptılar.
- Yaklaşık MÖ 2700'de, Nil'in taşma zamanında Sothis yıldızının, şafak sökmeden hemen önce ufuk üstüne yükseldiğini dikkate alarak, takvimlerini yeniden düzenlediler.
- Mısır'da Nil nehri, her yıl, öngörülebilen bir düzenle yükselmektedir.

Nil Nehri'nde güneşin doğuşu

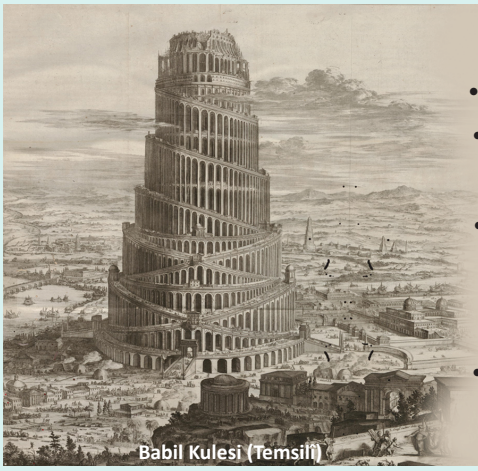
Babil Kulesi (Temsili)

BABİLLİLER

- Zaman ölçümlerini Ay'ın hareketlerine göre yaptılar.
- Takvimlerini mevsimlik tarım bayramları ile uygun hale getirmek için, zaman zaman fazladan ay eklediler.
- MÖ 2000 civarında, Babil yılı 360 günden oluşuyordu. Bu yıl, otuz günlük on iki aya bölünmüştü. Babilliler haftanın günlerini Güneş, Ay ve beş gezegenin isimlerine göre adlandırdılar.
- Günü yirmi dört saate böldüler. Saati de altmış tabanlı sayı sistemi üzerinden dakika ve saniyelere ayırdılar.

1. Mısırlılar ile Babillilerin zamanı ölçmedeki ortak amaçları ne olabilir? Açıklayınız.

2. Mısırlılar ile Babillilerin zamanı ölçme yöntemlerini benzerlik ve farklılıkları yönünden karşılaştırınız.

3. Siz bir takvim oluştursaydınız başlangıç olarak hangi tarih ve olayı alırdınız? Nedeni ile birlikte açıklayınız.

1. ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.3: Zamanı anlama ve anlamlandırmaya yönelik farklı yaklaşımları analiz eder.*

Genel Beceriler: Yaratıcı Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**BENİM TAKVİMİM**	20 dk.
Amacı	Yeni bir takvim tasarlayabilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Metinden yola çıkarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Roma Takvimi

Roma kronolojisi, kentin kuruluşunun temel alındığı geleneksel tarihe dayanır. MÖ 750 yılı uzun süre takvim başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Sonraki bütün tarihler kentin kuruluşundan itibaren hesaplanmıştır. Roma'da yılın tarihinden farklı olarak o yılın konsülünün adına bağlı başka bir sistem de kullanılmıştır. Mevcut takvimin işlemez hâle geldiğini fark eden Sezar olmuştur. Eski Roma yılı 10 aya bölünmüş 304 günden ibarettir. Fazladan Janiarius ve Februarius, geçici önlem olarak türetilmiştir. Sezar'ın üçüncü konsüllüğü ve Augustus Dönemi'nde yapılan düzenlemelerle 365 1/4 günlük Julian yılı uygulamaya konulmuş ve takvim 1582 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

Norman DAVİES, Avrupa Tarihi, İmge Kitabevi, s. 176-177

Hicrî Takvim

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini başlangıç kabul eden ve Ay'ın Dünya çevresinde dolanımını esas alan bir takvim sistemidir. Bir yıl 354 gündür ve on iki aydan oluşur. Kameri aylara göre ilk defa tarihi başlatan Halife Hz. Ömer'dir. Hz. Ömer zamanında (hicrî 17) alınan bir kararla hicretin olduğu sene hicrî takvimin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Hicrî takvim, Osmanlı Devleti'nde de kullanılmış ancak mart ayını yılbaşı kabul eden bir mali takvim de XVII. yüzyılın son çeyreğinde kullanılmaya başlamıştır.

Yavuz UNAT, İslâmda ve Türklerde Zaman ve Takvim, Acedemia.edu.

1. Size göre takvimlerin oluşturulmasında geçerli olan ilkeler nelerdir?

2. Zamanın ölçülmesi yaşantınızı nasıl etkilemektedir? Açıklayınız.

3. Takvimlerdeki temel özellikleri (başlangıç, yıl, gün başlangıcı vb.) göz önüne alarak ya da kendi ölçütlerinize göre özgün bir takvim tasarlayınız.

Hazırlayan: *Savaş KELEŞ*

1. ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.3: Zamanı anlama ve anlamlandırmaya yönelik farklı yaklaşımları analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TARİHTE TAKVİM**	20 dk.
Amacı	Tarihsel süreç içerisinde farklı takvimlerin kullanılma gerekçelerini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen metni dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Her uygarlık takvimini oluştururken kendileri için önemli saydıkları bir günü başlangıç kabul etmiştir. Musevilerde ilk yaradılış günü (MÖ 3760), Yunanlarda ilk olimpiyatlar (MÖ 776), Romalılarda Roma'nın kuruluşu (MÖ 753), Hristiyanlarda Hz. İsa'nın doğumu (0), Müslümanlarda hicret (MS 622) başlangıç olarak alınmıştır. Başlangıç tarihlerindeki bu farklılıklar ile temel aldıkları ay veya güneş yıllarına göre takvim sistemleri birbirinden ayrılır. Türklerde takvim kullanma her on iki yıla bir hayvanın adı verilerek oluşturulan "on iki hayvanlı Türk takvimi" ile başlamıştır. Güneş yılının temel alındığı bu takvimde bir yıl 365 gün 5 saat olarak hesaplanmakta ve on iki yılda bir devretmektedir. Türklerin İslamiyet'i kabul ettikten sonra kullandıkları takvim "hicrî takvim"dir. Bu takvimde Hazreti Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret olayının gerçekleştiği 622 senesi başlangıç olarak kabul edilmektedir. İlk kez Hz. Ömer Dönemi'nde kullanılmaya başlayan ay yılı esaslı takvimde 1 ay 29,530588 gündür. Ancak kesirli gün olamayacağı için bazı aylar 29, bazı aylar 30 gün çekmektedir. Türklerin kullandığı bir diğer takvim Büyük Selçuklu Sultanı Celâleddin Melikşah'ın isteğiyle onun adına Ömer Hayyam'ın hazırladığı "Celâlî takvimi"dir. Başlangıcı 1079 olarak kabul edilen takvim güneş yılını esas alarak düzenlenmiştir. Bir yıl 365 gün 5 saat 49 dakika ve 15 saniye 48 salisedir. Osmanlı Devleti'nde mali işlerde Avrupa ile uyum sağlanabilmesi amacıyla "Rumî takvim" adı verilen yeni bir sistem geliştirilmiştir. Sadece ekonomik işlerin yürütülmesinde kullanılan bu takvimde 1677 yılının Mart ayı başlangıç kabul edilmiştir. Güneş yılı esasına dayalı geliştirilen takvim 365 gün 6 saat olarak hesaplanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1 Ocak 1926' dan itibaren "miladî takvim" kullanılmaktadır. Hz. İsa'nın doğumunu başlangıç kabul eden miladi takvimi Mısırlılar bulmuş, Yunan ve Romalılar geliştirmiş, İyon ve Yunanlar Batı'ya aktarmışlardır. Güneş yılı esaslı bu takvimde yıl 365 gün 6 saattir.

https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/49054
(Kaynaktan düzenlenerek alınmıştır.)

1. Verilen metni değerlendirerek aşağıdaki ifadelerin hangi takvime ait olduğunu örnekteki gibi kutucuklara yazınız.

1. Başlangıcı hicrettir.	2. Ömer Hayyam hazırlamıştır.	3. Türklerin kullandığı ilk takvimdir.	4. Ekonomik işlerin yürütülmesinde kullanılmıştır.
5. Güneş yılı esaslıdır.	6. Her yıl bir hayvan adı ile adlandırılmıştır.	7. Ay yılını esas almaktadır.	8. Büyük Selçuklu Devleti'nde kullanılmıştır.
9. 1926 yılından itibaren kullanılmaktadır.	10. Sultan Melikşah adına düzenlenmiştir.	11. Mart ayını başlangıç olarak almıştır.	12. Hz. Ömer Dönemi'nde kullanılmaya başlanmıştır.
13. Osmanlı Devleti Dönemi'nde oluşturulmuştur.	14. 365 gün 5 saattir.	15. Mısırlılar tarafından bulunmuştur.	16. Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra kullanılmaya başlanmıştır.

On İki Hayvanlı Türk Takvimi	3			
Hicrî Takvim				
Celâlî Takvim				
Rumî Takvim				
Miladî Takvim				

2. Uygarlıkların oluşturdukları takvimlerle bu takvimlerin başlangıç günlerini ilişkilendirdiğinizde nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz?

3. Türklerin geçmişten günümüze kadar farklı takvimler kullanmaları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Işıl ŞAHİN*

1.ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.3: Zamanı anlama ve anlamlandırmaya yönelik farklı yaklaşımları analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TÜRKLERİN ZAMAN ÖLÇERLERİ**	20 dk.
Amacı	Türklerin kullandığı takvimleri analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen görseller ve açıklamalardan yola çıkarak soruları cevaplayınız.***

12 HAYVANLI TÜRK TAKVİMİ

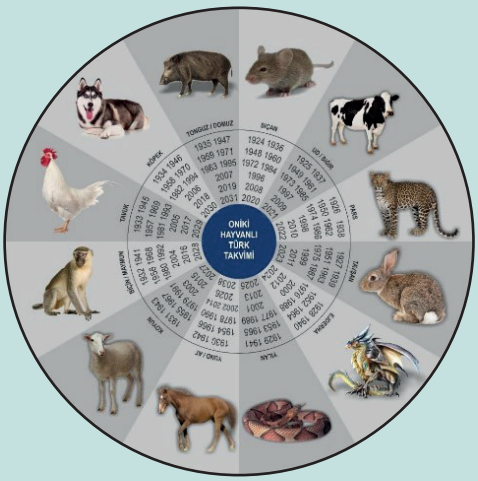

Görsel 1: 12 hayvanlı Türk takviminde yıllar

Eski Türklerde zamanın hesaplanması işi doğal olarak Bozkır kültürünün izlerini taşımakta idi. Eski Türk takvimi, her biri bir hayvan adı ile anılan "12 yıllık" devre esasına dayanıyordu. Yılların adları şöyle idi: 1. Sıçkan (fare), 2. Ud (sığır, öküz), 3. Pars, 4. Tabışkan (tavşan), 5. Lu (ejder), 6. Yılan, 7. Yunt (at), 8. Koy (koyun), 9. Biçin (maymun), 10. Takagu (tavuk), 11. İt (köpek), 12. Tonguz (domuz).

Bir yılda 12 ay vardı. Aylar birinç (birinci) ay, ikinç ay, üçünç ay vb. diye adlandırılmıştı. Yıl 365 gün 5 küsur saat, yılbaşı 22 Aralık idi. Başlangıcının çok eski olduğu düşünülen 12 hayvanlı Türk takviminin Kök-Türkler zamanında Güneş yılına çevrildiği anlaşılmaktadır. Çinlilerle ortak olmasına rağmen bu takvimin hayvanlarla yakın ilgisi sebebiyle ve esasta bu durum da Çin geleneğine aykırı düştüğünden Türk kökene dayanması kuvvetle muhtemeldir.

https://www.academia.edu/4754932/Turk_Milli_K%C3%BClt%C3%BCr%C3%BC_-_%C4%B0brahim_Kafeso%C4%9Flu (Kaynaktan düzenlenerek alınmıştır.)

CELÂLÎ TAKVİMİ

ZAMAN ARALIĞI	ADI
21 Mart-20 Nisan	Ferverdîn
21 Nisan-21 Mayıs	Ordibihişt
22 Mayıs-21 Haziran	Hordâd
22 Haziran-22 Temmuz	Tîr
23 Temmuz-22 Ağustos	Mordâd
23 Ağustos-22 Eylül	Şehrîver
23 Eylül-22 Ekim	Mihr
23 Ekim-22 Kasım	Âbân
23 Kasım-21 Aralık	Âzer
22 Aralık-20 Ocak	Dey
21 Ocak-19 Şubat	Behmen
20 Şubat-20 Mart	İsfend

Tablo 1: Güneş yılı esaslı Celâlî takviminde ay adları Farsça, yılbaşı 21 Mart'tır. Bir Türk takvimi olduğu yılbaşı olarak Nevruz'un kabul edilmesinden anlaşılmaktadır.

Sultan Melikşah'ın lakabı olan Celâlüddevle'den dolayı bu adı alan takvim ayrıca Melikî olarak da adlandırılır. Başlangıç günü 9 Ramazan 471 Cuma' dır (15 Mart 1079, Greenwich zamanına göre 21 Mart).

Selçuklu idaresinde yer alan bugünkü İran'da kullanılan Yezdicerd takvimi, eski Mısır takviminden alınma, her biri otuzar gün çektirilen on iki ay, artı beş gün eklemeli, toplam 365 tam günlü bir takvimdi. Selçuklu Sultanı Celâleddin Melikşah'ın takvimin düzeltilmesi yolundaki emri üzerine Ömer Hayyam'ın başkanlığında bir kurul oluşturuldu. Kurul Yezdicerd ve İskender takvimlerini inceledikten sonra bunları düzeltmek yerine yeni bir takvim düzenlemeye karar verdi ve sonuç olarak Celâlî takvimi ortaya çıktı.

https://islamansiklopedisi.org.tr/celali-takvimi (Kaynaktan düzenlenerek alınmıştır.)

RUMÎ TAKVİM

Görsel 2: Osmanlı devrinde kullanılan Rumî 9 Eylül 1332, Miladi 22 Eylül 1916 tarihli bir takvim yaprağı

Osmanlıların hicrî takvimin yanı sıra kullandığı bir diğer takvim de Roma kökenli Julien takvimine dayanan Rumi takvimdir. Bu takvim Bizans-Ortodoks geleneğinden Osmanlılara geçmiş ve tarım gelirlerinin vergilendirilmesinde kullanılmıştır. İlk günü 1 Mart olarak kabul edilen bu takvim, hicrî takvim ile aynı yılda başlatılır. Ancak yaklaşık 11 günlük fark sebebiyle 33 hicrî yıl geçtiğinde Rumî 32 yıl geçtiği için her 33 yılda Rumî seneden 1 yıl düşülmüştür. Rumî takvimden düşürülen seneye "Sıvış Senesi" yani atlanan sene denilmiştir. Mesela 1120 Rumî senesini 1122 senesi takip etmiş, 1121 Rumî senesi sıvış senesi olmuştur. Böylece 1122 hicri senesine Rumî senesi de eşit olmuştur.

*https://www.academia.edu/23623197/_%C4%B0slam_Medeniyetinde_Takviler_*
(Kaynaktan düzenlenerek alınmıştır.)

1. 12 hayvanlı takvimin Çin ile ortak olmasına rağmen Türk kökene dayandırılma sebebini yorumlayınız.

2. Bir Türk devleti olan Büyük Selçuklulara ait Celâlî takviminde ay adlarının Farsça düzenlenmesi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. "Osmanlıların oluşturduğu Rumî takvim güneş yılı esaslıdır." yargısını metinden hangi kanıtlarla destekleyebilirsiniz?

4. Verilen bilgileri değerlendirerek yandaki gibi bir şema oluşturulduğunda "y" ve "z" alanları ile ilgili nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz?

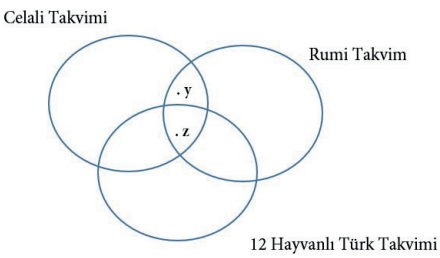

"y" alanı: _____

"z" alanı: _____

Hazırlayan: *Selma MUSLU*

1.ÜNİTE> Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.3: Zamanı anlama ve anlamlandırmaya yönelik farklı yaklaşımları analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TAŞINAN AY İSİMLERİ**	15 dk.
Amacı	Takvimlerin düzenlenmesinde farklı toplumların etkisini değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen metne göre soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Julius Caesar

Geçmiş zamanlarda kullanılan takvimlerdeki ay isimleri, günümüzde bazı değişiklikler göstererek dünya dillerine girmiştir. Akkad dilindeki "şubatu" ve "elulu" kelimeleri günümüzde şubat ve eylül ayları; Sümercedeki "nisanu" ve "dumuzi/tammuz" (Sümer doğa tanrısı) kelimeleri ise günümüzde nisan ve temmuz ayları için kullanılmaktadır. Haziran ayı Aramice; mart, mayıs, ayları ise Latincedir.

Romalıların aylara verdikleri isimlerin hikayeleri ilginçtir. Örneğin; daha önce "quintilis" olarak adlandırılan beşinci ay, İmparator Julius Caesar (Jül Sezar)'ın temmuz ayında pek çok başarıya imza atmasından dolayı, senato kararıyla "Julius" olarak yeniden adlandırılmıştır. Roma imparatoru Julius Caesar, o dönemde kullanılan takvime her dört yılda bir fazla gün ekleyerek, Mısır takviminin "artık gün" hatasını düzeltmiştir. Ayrıca, MÖ 45 yılında, daha önce 1 Mart olarak kabul edilen yılbaşını da 1 Ocak olarak değiştirmiştir.

Görsel 2: Roma İmpartoru Augustus

İkinci örnek ise ağustos ayı ile ilgilidir. Roma takviminde ağustos ayına "altıncı" anlamına gelen "sextilis" denmekteydi. İmparator Augustus (Agustus)'un altıncı aydaki başarıları nedeniyle, senato tarafından bu aya imparatorun ismi verilir. Ancak, Julius (Temmuz) ayının 31 gün olmasına karşın Augustus (Ağustos) ayı 30 gündür. Bu durumun iki yönetici arasında itibar farkı yaratacağı düşünülerek şubat ayından bir gün eksiltilir ve ağustosa bir gün daha eklenir. Böylece imparatorun itibarı kurtarılır.

Şubat ayının başına gelenler bununla sınırlı kalmamıştır. 1582 yılında Papa XIII. Gregorius, Hz. İsa'nın doğumunu 0 olarak başlangıç kabul etmiş ve artık günleri tekrar düzenleyerek şubattan bir gün daha eksilmesine, yani şubat ayının 28 güne (4 yılda bir 29 gün olacak şekilde) düşmesine karar vermiştir. Daha sonra birçok devlet Papa Gregorius tarafından düzenlenen bu takvimi kullanmıştır.

Osmanlı Devleti, 1917 yılından itibaren bu takvimi "Takvim-i Garbi" adıyla kullanmaya başlar. Bizdeki adıyla Miladi takvim, 1 Ocak 1926 tarihinden itibaren de Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî takvimi olarak kabul edilmiştir.

1. Medeniyetler, ayların isimlendirilmesinde nelerden etkilenmişlerdir?

2. Roma imparatorlarının ve Papa XIII. Gregorius'un takvimde yaptıkları değişiklikler hakkında çıkarımınız nedir? Gerekçeleriyle açıklayınız.

3. Toplumlar neden takvimlere ihtiyaç duymuş olabilirler? Açıklayınız.

4. Geçmişte oluşturulan bazı takvimlerin günümüzde hâlâ kullanılıyor olmasının nedenleri neler olabilir?

5. Ay isimlerini ve gün sayılarını siz nasıl düzenlerdiniz? Açıklayınız.

Hazırlayan: *Serdar IŞIK*

1. ÜNİTE> Tarih ve Zaman | Kazanım 9.1.3: Zamanı anlama ve anlamlandırmaya yönelik farklı yaklaşımları analiz eder.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	YAŞAM VE ZAMAN	20 dk
Amacı	Yerleşik ve göçebe toplumlarda zamanın belirlenmesini etkileyen faktörleri değerlendirebilme	Bireysel

Yönerge 1 ***Aşağıdaki metinleri ve görselleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

MISIR'DA ZAMAN

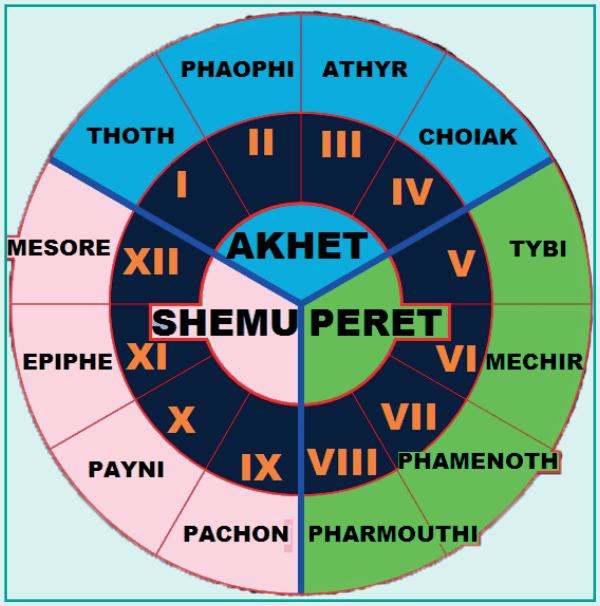

Görsel 1: Mısır takviminin günümüze uyarlanışı

Mısır köylüleri ve devleti için hayatta kalmak Nil' e ve onun yıllık taşkınlarına bağlıydı. Nil taşkınının büyük ölçüde aksaması ve bunun birkaç yıl arka arkaya tekrarlanması felaket demekti. Yaygın bir açlık tehlikesi ve hayvanların ölümü bir sonraki ürün için gereken tohumlukları yeme zorunluluğu ortaya çıkarırdı. Elit tabakanın yiyeceklere el koymayı sürdürmek amacıyla yaptığı baskı, kaçınılmaz olarak toplumsal huzursuzluğa ve siyasi krize yol açardı. Devlet uzun süren bir krizle baş edecek kadar güçlü değildi.

Mısır'da normal bir taşkın, havuzlarda yaklaşık 122 cm su biriktirir ve kasım ayına kadar sular burada durmaya devam ederdi. Tarımı geliştirmek için yapılması gereken taşan suların doğal kanallarla havuzlara gelip birikmesini sağlamak, havuzlardaki biriken fazla suyu da kovalarla tarlalara dökerek suların taşmasını önlemekti.

İlk devirlerinden beri, vergiyi hasattan önce Nil taşkınının düzeyine göre koyan firavunun memurları, hasadın ne kadar olacağını belirleyen Nil taşmalarının yüksekliğini her yıl ölçüp kaydettiler. Elli altmış yıllık bir zaman dilimi içinde bu kayıtlar karşılaştırılarak, iki taşkın arasındaki sürenin ortalamasının en yakın olarak 365 gün tuttuğunu buldular. Bu temele dayanarak çiftçilerin tarım işlerine ne zaman başlayacaklarını gösteren resmi bir takvim düzenlediler. Böylece bizim takvimimizin en yakın atası olan güneş takvimini bulan Mısırlılar, takvimi sadece üç mevsime böldü: Akhet (taşkın), Peret (büyüme) ve Şemu (kuraklık) (Görsel 1).

V. Gordon Childe, Tarihte Neler Oldu, s.136, Kırmızı Yayınları (Düzenlenmiştir.)

TÜRKLERDE ZAMAN

Erken tarihlerde, göçebe bir hayat sürdüren Türkler için de şüphesiz hava şartlarının değişkenliklerini belirlemek, bir başka ifade ile zamanı belirlemek son derecede önem taşımıştır. Onlar, göçebe oldukları dönemde bir yerden diğerine gitmek için hava şartlarını bilmek zorundaydı. Mevsimler hakkında bilgi sahibi olmaları onlara hava şartlarını tahmin etmelerinde kolaylık sağladı. Yerleşik toplum yapısı kazanarak bir tarım toplumu hâline geldiklerinde de tarımsal üretimi artırma isteği onların hava şartlarını bilme zorunluluğunu devam ettirdi. Bu nedenle Türkler hava şartlarının değişimiyle yakından ilgilendi.

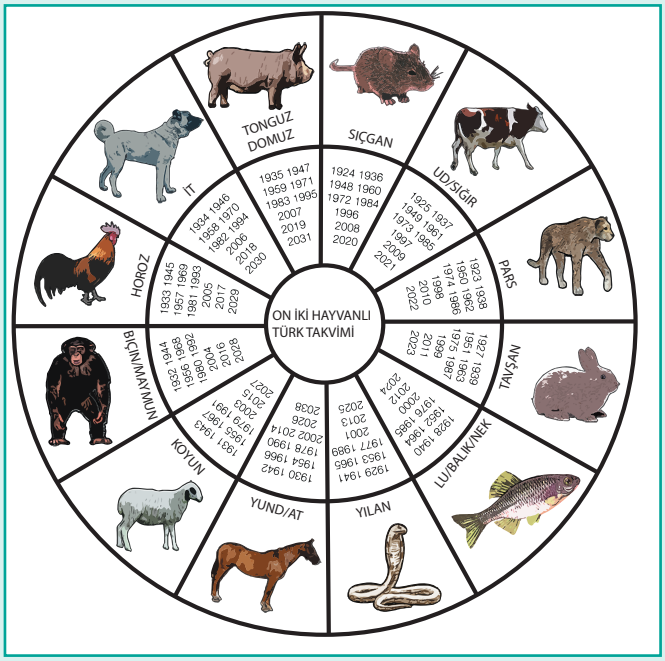

Görsel 2: On İki Hayvanlı Türk Takvimi

Türklerin yaygın olarak kullandıkları ve bugün de Çin ve Hindi Çin'in hâlâ bir kısmında kullanılan "On İki Hayvanlı Türk Takvimi diye adlandırılan takvimdir. (Görsel:2)

Türklerin yıldızlara karşı yakın ilgisi ile de bağlantılı olarak, geliştirmiş oldukları bu takvim temelde bir yıldız takvimidir. Türkler bu takvimi yıldızların hareketlerini, Güneş'in hareketleriyle ilişkileri dahilinde yorumlayıp değerlendirerek oluşturmuşlardır.

Güneş yılını esas alan bu takvimde on iki yıllık sistem çerçevesinde her bir yıl hayvan adlarıyla adlandırılmıştır. Bu adların simgelediği hayvanların özelliklerinin de o ay ya da yılın karakterini ve seyrini etkilediği kabul edilmiştir. Yine, bu özelliklerin o ay veya yılda doğan çocukların karakterini de etkilediği kabul edilmiştir.

Esin Kahya, Eski Türklerde Bilim, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, C. 3, s.732, (Düzenlenmiştir.)

1. Zamanın ölçülmesinde nelerin etkili olduğunu söyleyebilirsiniz?

2. Mısır ve Türk takvimlerinin özelliklerini dikkate alarak yaşam tarzıyla ilgili nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz?

3. Mısırlılar ile Türklerin takvimlerini benzerlik ve farklılıkları açısından karşılaştırınız.

4. Takvimlerin, yaşantımıza ve tarih bilimine katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Yasemin OKUR*

1. ÜNİTE > Tarih ve Zaman *Kazanım 9.1.3: Zamanı anlama ve anlamlandırmaya yönelik farklı yaklaşımları analiz eder.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**DÜNYANIN İLGİNÇ TAKVİMLERİ**	20 dk
Amacı	Tarihsel süreç içerisinde farklı takvimler kullanılmasının gerekçelerini anlamlandırabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıda verilen görselleri ve metni birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

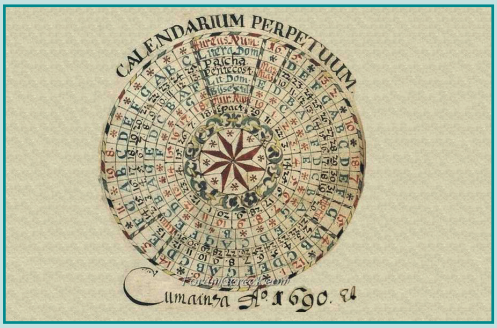

Görsel 1

Görsel 2

Görsel 3

Görsel 4

Günümüzün ilginç takvimleri

"20.yüzyıldan itibaren dünyanın büyük kısmında miladi takvim kullanılıyor. Ya da en azından biz öyle zannediyoruz. Hâlbuki işin gerçeği biraz daha farklı Hatta öyle ki dünyanın en kalabalık ülkesi Çin'de bile kendilerine has bir takvim kullanılıyor. Çin'deki takvim bizim de devrinde kullandığımız 12 hayvanlı takvim esasına dayanıyor. Güneş ve Ay hesaplamalarının yapıldığı takvim ayrıca metal, su, tahta, ateş ve toprak elementlerinden de feyiz alıyor. Ayrıca doğduğunuz yıla göre fare, öküz, kaplan, tavşan, ejderha, yılan, at, koyun, maymun, horoz, köpek, yaban domuzu burçlarından birine sahip olabiliyorsunuz. Bu takvime göre 4712 yılında olduğumuzu da ekleyelim. Berberi takvimi ise mevcudiyetleri Kuzey Afrika'daki herkesten eski olan Berberilerin kendisi gibi oldukça gizemli. Tunus çöllerinde yaşayan Berberilerin takvimi ise Jül Sezar'ın oluşturduğu Jülyen Takvimi. Bu takvime küçük eklemeler yapan Berberilerin çöl yaşamında 2 önemli süreç var. 12 ve 31 Aralık arası süren 20 gece, çöllerdeki en soğuk geceler olduğundan bu sürece "Beyaz Geceler" adını vermişler. En sıcak günleri oluşturan 12 Temmuz'la-2 Eylül arasındaki günlere ise Köpek Günleri deniliyor. 12 Temmuz'la – 2 Eylül arasındaki bu süreci Berberiler gelenek olarak arınmak amacıyla kullanıyorlar. Kendilerini, hatta hayvanlarını bile deniz suyunda yıkayarak temizliyorlar. Bunların hepsinin ötesinde ilgincin sınırlarının zorlandığı takvimler de var. Mesela Kuzey Kore'de şu anda kullanılmakta olan Juche Takvimi. Juche Takvimi kısaca Kuzey Kore'nin lideri Kim-ll Sung'un doğum tarihi olan 1912 yılında sıfır olarak da değil 1 olarak başlıyor. Bu takvimle 2016 yılının karşılığı 105'e rast geliyor. Kuzey Kore'de insanlar henüz bir asrı bile yeni geçtiler."

https://www.trtokul.com.tr/blog/index.php/2016/12/16/takvimlerin-ruhu/ (makaleden düzenlenerek alınmıştır).

1. Metin ve görsellerde verilen takvimleri eşleştiriniz?

Görsel 1 _____
Görsel 2 _____
Görsel 3 _____
Görsel 4 _____

2. Ülkelerin farklı takvimlere ihtiyaç duymalarında hangi faktörlerin etkili olduğunu metinden çıkarım yaparak yazınız.

_____
_____
_____
_____

3. Görsellerde verilen takvimlerin gün, ay, yıl şeklinde zamanlandırılması için tarihe yardımcı bilimlerden hangilerinden faydalanılmaktadır?

_____
_____
_____
_____

4. Küreselleşen dünyada her ülke kendine özgü bir takvim oluştursaydı yaşanabilecek sorunlar neler olabilirdi?

_____
_____
_____
_____

5. Metne göre Berberiler için 'Beyaz Geceler' ve 'Köpek Günleri'nin niçin önemli olduğunu değerlendiriniz.

a) Dinsel açıdan: _____
_____
_____
_____

a) Coğrafi açıdan: _____
_____
_____
_____

6. Bir takvim yapacak olsaydınız millî tarihimize ait hangi olayı başlangıç kabul ederdiniz? Gerekçeleriyle belirtiniz.

_____
_____
_____
_____

Hazırlayan: *Arzu KARA*

Etkinlik İsmi	ULUĞ BEY VE ZAMAN	20 dk
Amacı	Zamanı anlama ve anlamlandırmaya yönelik olarak Uluğ Bey'in çalışmalarını açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metni ve görseli birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

ULUĞ BEY VE ZAMAN

Uluğ Bey (1394-1449) büyük bir astronomi bilginidir. Timur'un torunudur. İlerleyen zamanlarda hükümdar olmuştur. Kendisi uzayı anlama, zamanı anlamlandırma yolunda ayrıntılı çalışmalarda bulunmuştur. İlmin önemini "İlmin hâkim olduğu bir ülkede, ilimle uğraşan bir kişi olmayı, hükümdarlığa tercih ederim." sözüyle ifade etmiştir. Hükümdarlığında dönemin önemli bilginlerini topladı ve ilmî çalışmalar yaptırdı. Böylelikle Semerkant¸ önemli bir ilim, kültür ve sanat merkezi hâline geldi. Uluğ Bey, Semerkant Rasathanesi'ni kurarak astronomi çalışmalarına hız verdi. Burada kullanılan "Suds-i Fahrî", "Rub-u Daire" (Duvar Kadranı) gibi bazı aletler, Uluğ Bey tarafından yaptırılmıştır. Bu aletler yıldızların, gök cisimlerinin, Güneş'in, Ay'ın yüksekliklerini, uzaklıklarını, hareketlerini ölçmede kullanılmaktaydı. Ayrıca zamanın bölümlere ayrılmasında (takvim oluşturma) ibadet vakitlerinin, ekim biçim zamanının belirlenmesinde kullanıldı. Bu alet sayesinde Uluğ Bey, bir yılın uzunluğunu 365 gün 6 saat 10 dakika 8 saniye olarak belirlemiştir. Modern ölçümlere göre bir yılın uzunluğu 365 gün 6 saat 9 dakika 9,6 saniyedir ve iki ölçüm arasındaki fark 1 dakikadan azdır. Uluğ Bey ve bazı bilim insanları gökyüzünü anlamak; yıldızların, Güneş'in, Ay'ın, Dünya'nın ve diğer gezegenlerin konumlarını ve hareketlerini belirlemek; yeni bir zaman takvimi yapmak için "Zic-i Uluğ Bey" ismindeki eseri 12 yılda hazırladılar. "Zic-i Uluğ Bey" dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde farklı toplumlar tarafından kullanılan değişik takvim/kronolojik sistemler ele alınmış ve öneriler sunulmuştur. İkinci bölümde gök cisminin Ekvator'a uzaklığı, yeryüzündeki bir yerin enlem ve boylamının tespiti, yıldızların ve gezegenlerin uzaklıklarının hesaplamaları bulunmaktadır. Üçüncü bölümde Güneş ve gezegenlerin, Ay'ın hareketleri, Dünya'ya uzaklıkları tespit edilmiştir. Ayrıca Güneş ve Ay tutulmaları açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ise, astrolojiye yer verilmiştir. Uluğ Bey, Batlamyus, Nasîreddin Tûsî ve Gıyaseddîn Cemşid tarafından yapılan hesaplama hatalarını, yeni esaslara ve astronomik bilimsel tespitlere dayanarak düzeltmiştir. "Zic-i Uluğ Bey", uzun yıllar dünyada kaynak kitap olarak kullanılmıştır. Uluğ Bey'in çalışmaları kendisinden sonraki bilim insanlarına ilham olmuştur. Yöntem ve tespitleri uzay biliminin gelişimine katkı sağlamıştır.

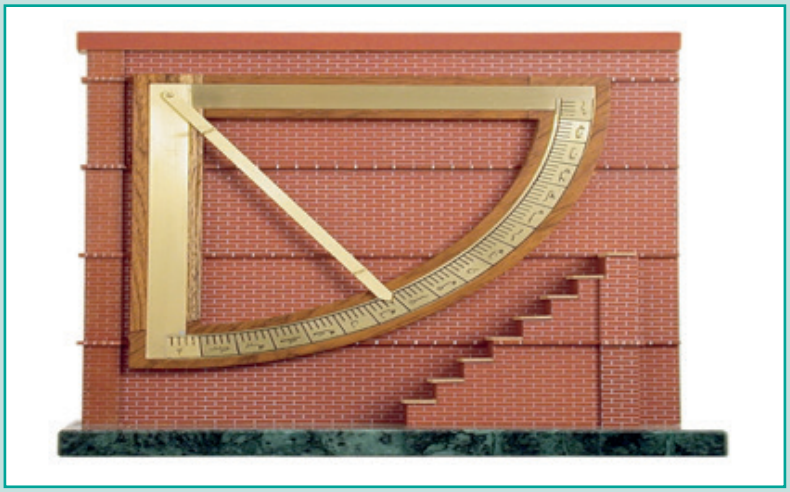

Görsel 1: Duvar Kadranı

E.Kahya, Türk Bilim insanları, Nobel Akademik Yayıncılık, 2013, (Düzenlenmiştir)

1. Duvar Kadranı'nın icat edildiği dönemde günlük yaşama sağladığı kolaylıklar neler olabilir? Açıklayınız.

2. Takvim ve astronomi ilişkisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Uluğ Beyi'n astronomi çalışmalarının ve "Zic-i Uluğ Bey" adlı eserinin, günümüz uzay biliminin gelişmesine katkılarını yorumlayınız.

Hazırlayan: *Dursun SAĞDIŞ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım: 9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki zamanlarda yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ**	20 dk.
Amacı	Yazının icadından önceki dönemde insanların ekonomik faaliyetlerini analiz edebilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Verilen görseller ve metinden yola çıkarak soruları cevaplayınız.***

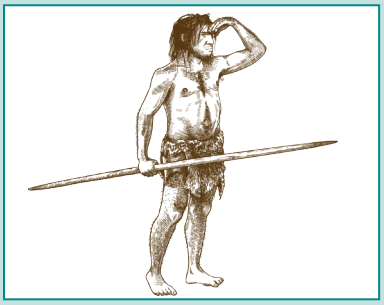

Görsel 1

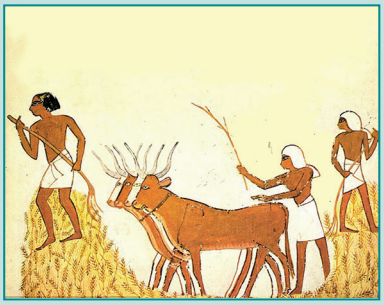

Görsel 2

Görsel 3

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLARDA GEÇİM

İnsanlık tarihinde yazının bulunmasından önceki çağlara "Tarih Öncesi Çağlar" denilmektedir. Bu çağlar, ilk insandan MÖ 3200 yılına kadar geçen zaman dilimini kapsamaktadır. Tarih öncesi çağlar, Taş (Eski-Orta-Yeni) ve Maden (Bakır-Tunç-Demir) Çağı olmak üzere iki ana döneme ayrılır. Tarih öncesi çağların bu şekilde adlandırılmasında insanların dönem içerisinde kullandığı alet, araç ve gereçlerin payı büyüktür. Ayrıca bu çağlarda insanların kullandıkları aletler ışığında geçim kaynaklarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Mağaralarda yaşayan ve çeşitli taşlardan yaptıkları aletlerle avcılık yaparak geçinen ilk insanlar, daha sonra bazı hayvanları evcilleştirmiş ve tarım yapmaya başlamıştır. Tarım üretimi insanların organize olmasını sağlamış ve ilk toplu yerleşim yerleri kurulmuştur. Zamanla başta bakır ve demir olmak üzere çeşitli madenleri işleyen insanlar zanaatla da geçimini sağlamaya başlamıştır. Artık şehirlerde ve farklı ülkelerde yaşayan insanlar ihtiyaçlarını karşılamak üzere ticari faaliyetlerde de bulunmuştur. Ancak insanların doğadaki nesnelerle kurdukları etkileşimler sırasında yaşanan bu gelişmeler yeryüzünün her bölgesinde aynı anda yaşanmamıştır. Örneğin Anadolu'da yerleşik yaşama geçen insanlar tarım ve hayvancılıkla uğraşırken aynı anda Avrupa kıtasındaki insanlar mağaralarda yaşıyor ve avcılıkla geçimelerini sağlıyorlardı.

1. Görsellerde verilen geçim türlerini metinde verilen bilgilerle eşleştiriniz.

Görsel 1 .....

Görsel 2 .....

Görsel 3 .....

2. Görsellere göre geçim türlerinde görülen değişim insanların sosyal yaşamını nasıl etkilemiş olabilir? Açıklayınız.

3. Hayvanların evcilleştirilmesinin günlük yaşama sağladığı katkılar neler olabilir? Düşüncelerinizi örneklendirerek yazınız.

4. Tarih öncesi çağların isimlendirilmesine dayanak olarak kullanılan araç ve gereçlerin insanların yaşamına ne gibi etkileri olduğunu değerlendiriniz.

5. Aynı zaman diliminde yeryüzünün başka yerlerinde farklı tarih öncesi çağların yaşanmasının sebebi sizce neler olabilir? Örneklendirerek açıklayınız.

Hazırlayan: *Cabir CAYMAZ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri

Kazanım 9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki zamanlarda yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TARİHE TANIKLIK EDEN ANADOLU**	20 dk.
Amacı	Yazının icadından önceki dönemlerde yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen harita ve görselleri değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Duvarda öküz kafası

Görsel 2: Obsidyen mızrak uçları

Görsel 9: Emmer buğdayı

Görsel 8: Havan

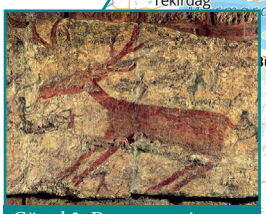
Görsel 3: Duvar resmi

Görsel 4: Çömlek

Görsel 5: Kemik ve taştan yapılmış kolye

Görsel 6: Totem

Görsel 7: Dikili Taş

1. Göbeklitepe, Çatalhöyük ve Çayönü gibi eski yerleşim yerlerinden günümüze kalan maddi kültür buluntularını incelediğinizde, insanların geçim kaynakları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Yazının icadından önceki dönemlerde kurulan uygarlıkların sanat anlayışları hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

3. İnsan-tabiat ilişkisini, yazının icadından önceki dönem ve günümüz açısından yorumlayınız.

Hazırlayanlar: *İdris KÖSE, Adem ŞEKER*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.1: Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki zamanlarda yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ÇATALHÖYÜK'TE YAŞAM**	20 dk.
Amacı	Kanıtlardan yola çıkarak Çatalhöyük'teki sosyal yaşam hakkında çıkarımda bulunabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metin ve görselleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

Çatalhöyük, Konya iline bağlı Çumra ilçesi yakınlarında bulunan ve günümüzden yaklaşık 9000 yıl önce kurulan ilk kentsel yerleşim yerlerinden biridir.

Çatalhöyük'te dört beş ev grubunun ortasında bir tapınak odası bulunuyordu. Tapınak odasının duvarlarında boğa başları ve boynuzlar gömülüydü. Burada yapılan kazılarda yüzlerce farklı boyut ve biçimde ana tanrıça heykeli bulunmuştur.

Çatalhöyük'te evler birbirine bitişik yapıldığı için sokak yoktu. İnsanlar ev girişlerini damlara yapmışlardı. Bunun için taşınabilir merdivenler kullandıkları görülmüştür.

Çatalhöyük'te insanlar kilden çeşitli kaplar yaptılar. Bu kaplar önceleri kaba ve basit biçimli iken, zamanla renkli ve desenli oldukları görülür. Yapılan kazılar sonucunda mühürler, obsidiyen (volkanik cam) aynalar, kemik iğneler, yeşil taştan yapılmış gerdanlıklar, pişmiş toprak, bakır, deniz kabuğundan ve çeşitli taşlardan boncuklar bulunmuştur.

Kerpiçten yapılan duvarlar beyaz boyalıydı. Bu duvarlara av ve dans sahneleri, insan ve hayvan figürleri ile rölyefler (kabartma) resmedilmişti.

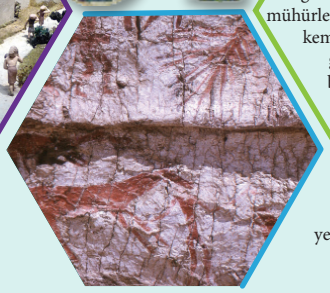

Çatalhöyük'te yaşayan insanlar buğday, arpa ve bezelye gibi bitkiler yetiştirdiler. Koyun, keçi ve sığırı evcilleştirdiler. Ayrıca avcılığı da yoğun olarak sürdürdüler.

Bir yanardağ patlamasını tasvir eden dünyanın en eski manzara resmi Çatalhöyük'te yapılmıştır.

1. Çatalhöyük'ün yerleşim yeri olarak seçilmesinin nedenleri neler olabilir? Açıklayınız.

2. Çatalhöyük'te başlıca ekonomik faaliyetler nelerdir? Gerekçeleri ile açıklayınız.

3. Çatalhöyük ve çevresinde bakır ve deniz kabuğu olmamasına rağmen kazılarda bu malzemelerden yapılan eşyalar bulunmasını nasıl yorumlarsınız?

4. Çatalhöyük'te evlerin birbirine bitişik olarak yapılmasının ve evlere girişlerin taşınabilir merdivenle damdan gerçekleşmesinin sebepleri neler olabilir?

5. Çatalhöyük'te yaşayan insanların dinî yaşantıları ile ilgili hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz? Gerekçeleri ile açıklayınız.

Hazırlayan: *Hasan KULAÇ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım: 9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki zamanlarda yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İNSANLIK TARİHİNİN SIFIR NOKTASI**	20 dk.
Amacı	Yazının icadından önceki dönemlerdeki Göbeklitepe bölgesini kanıtlara dayanarak analiz edebilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Aşağıda verilen görselleri ve metni birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

Görsel 1

Şanlıurfa il merkezinin 15 km kuzeydoğusunda bulunan Göbeklitepe 12.000 yıllık bir geçmişe sahiptir. Tarih öncesi dönemden yani daha yazının keşfedilmediği zamanlardan kalan bir yerdir. Şanlıurfa'nın Örencik köyü yakınlarındaki Göbeklitepe kazılarını 1995 yılında başlatan Alman arkeolog Prof.Dr. Klaus Schmidt, bu kazıları 20 yıl boyunca ölümüne kadar sürdürmüştür. Yerleşim yeri olarak kullanılmayan Göbeklitepe, 2018 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmiştir. 2019 yılı ise Türkiye'de "Göbeklitepe Yılı" ilan edilmiştir. Şanlıurfa'nın en yüksek tepelerinden birinde kurulan Göbeklitepe, tarih öncesi dönemde avcı-toplayıcı olarak yaşayan insanlar tarafından yapılmış 300 m. çapında büyük bir höyüktür. Burası tarihte Mezopotamya olarak bilinen Dicle ile Fırat nehirleri arasında yer alır. Erken Neolitik Dönem'de, daha çanak çömlek bile yapılamayan bir zamanda meydana getirilmiştir.[1]

Görsel 2

Görsel 3

Görsel 4

Göbeklitepe, bilim çevrelerince insanlık tarihinin sıfır noktası olarak kabul edilen inanç merkezli bir yerdi. Buradaki anıtsal yapılar, erken Neolitik Çağ'da yaşayan insanların sadece beslenmeyle meşgul olmadıklarını, aralarında toplumsal bir düzenin var olduğunu, işbirliği, işgücü gerektiren görevleri yerine getirdiklerini gösterir. Göbeklitepe, insanların yerleşik hayata geçmesinde dinî inanışın etkisini de ortaya koymuştur. Burada boyları 6 metreyi ve ağırlıkları 40 tonu bulabilen T biçimli dikilitaşlar mevcuttur. T biçimli dikilitaşlarda insan, el, kol ve parmak motifleri, hayvan figürleri ile soyut semboller ve üç boyutlu hayvan kabartmaları yer almaktadır. Bu taşların gövdesi, stilize insan heykeli olarak yorumlanmaktadır. Göbeklitepe; avcı-toplayıcı yaşam şekli, tarım ve hayvancılığa nasıl geçildiği, sanatın doğuşu, yapılarda kullanılan mühendislik ve mimarlık bilgisi konularında önemli kanıtlar sunmaktadır. Ayrıca taşların üzerinde bulunan hiyeroglif benzeri işaretler de dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. İnsanların burada birtakım ritüeller ve kültler gerçekleştirdikleri de düşünülmektedir.[2]

1- Kültür ve Turizm Bakanlığı Göbeklitepe Tanıtım Broşürü'nden düzenlenmiştir.
2- SCHIMDT, K. 2006, Taş Çağı Avcılarının Gizemli Kutsal Alanı Göbekli Tepe En Eski Tapınağı Yapanlar, syf.270-285'den düzenlenmiştir.

1. Erken Neolitik Devir'de Göbeklitepe çevresinde yaşayan insanların sosyal hayatları hakkında nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz?

2. Erken Neolitik Döneme ait Göbeklitepe görsellerini incelediğinizde neler söyleyebilirsiniz?

3. Göbeklitepe'nin keşfedilmesi, tarih öncesi çağlar hakkındaki bilgilerimizi nasıl etkilemiş olabilir? Açıklayınız.

Hazırlayan: *Gülizar YILMAZ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım: 9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki zamanlarda yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.*

Genel Beceriler: Yaratıcı Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ÇATALHÖYÜK'TE GÜNLÜK YAŞAM**	20 dk.
Amacı	Çatalhöyük'te sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamı değerlendirebilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Verilen metni okuyup görselleri inceleyiniz.***

……. Çatalhöyük'te dinî veya törensel anlam ifade eden duvar resimleri, hayvan başları, hayvanları veya tanrıları betimleyen sıva kabartmaları, sekilere yerleştirilmiş sığır boynuzları, boğa boynuzlu dikme dizileri, kült heykeli grupları, duvara gömülü adak heykelcikleri ve insan kafatasları, odaların altında mezar alanları bulunmuştur.

Çatalhöyük'te köpeğin, en alt katlardan beri evcil olduğu görülür. Bulunan kemiklere göre en çok sığır eti yenmiş, öbür hayvanlar daha az avlanmıştır. İlk yerleşmelerde yalnızca avcılık ve toplayıcılıkla geçinen Çatalhöyük insanları, VI. kattan sonra tarıma geçmiş, ekmeklik buğday, yalın arpa ve bezelye gibi tahıl çeşitlerini yetiştirmişlerdir. Ayrıca sığırı evcilleştirmişler ama avcılığı da yoğun olarak sürdürmüşlerdir.

Çakmak taşı, dönemin en önemli ticaret malı olan obsidiyenden yapılmış silah uçları, aynalar, taş ve kilden baskı kalıpları, kemik ev araçları diğer buluntular arasındadır.

(https://www.academia.edu/11321114/Eskicağda_catalhöyük) (Düzenlenmiştir.)

Görsel 1: Çatalhöyük evinden bir kesit (temsilî)

Görsel 2: Çatalhöyük evinden bir kesit (temsilî)

Görsel 3: Çatalhöyük'te duvar resimleri (temsilî)

2. Yönerge ***Metin ve görsellerden yola çıkarak Çatalhöyük'te bir ailenin günlük yaşamı, geçim kaynağı, dinî inanışı, sanat anlayışı vb. özelliklerini anlatan özgün bir metin oluşturunuz.***

Hazırlayan: *Nergis SARITAŞ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri Kazanım: 9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki zamanlarda yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi

Etkinlik İsmi	**MİTLER ve GERÇEKLER**	20 dk.
Amacı	İlk Çağ'da sözlü kültürün toplumsal hayata etkilerini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Metin ve görselleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

ERGENEKON: Türklerin Orta Asya'daki efsanevi anayurtlarından çıkışını anlatan destan.

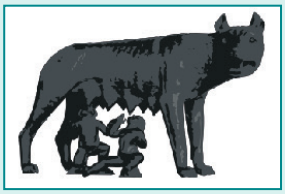

ROMULUS ve REMULUS: Roma İmparatorluğu'nun kuruluş efsanesi. Buna göre, bir ırmağa bırakılan ikizleri dişi bir kurt sudan çıkararak mağarada emzirir.

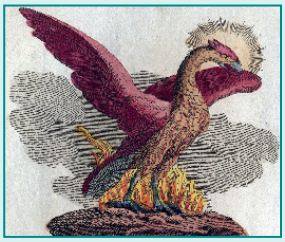

ZÜMRÜDÜANKA (SİMURG): Dünya üzerinde yaşanan üç tufana da tanıklık etmiş bilge kuş. Mitolojye göre, 1700 yılda bir kendisini yakar ve küllerinden tekrar doğar.

Dünya mitolojisinin ortak konuları ilk ana baba, sıklıkla gökyüzü ve yeryüzü tanrılarıdır. Bu mitlere göre yaratıcı tanrı, ilk insanları genellikle ağaç, kaya, bitki ve çamur gibi yeryüzü elemanlarından yaratır. Tanrılar ölümlülere ait en az bir dünyayı, büyük bir tufanla yok ederler. Doğada olduğu gibi evrende de doğum, olgunluk ve ölümden sonra sıklıkla yeniden doğuş gelir. Kahramanlar alışılmadık biçimde doğan, olağanüstü bir güce sahip, özel silahlarla canavarları öldüren, çetin yolculuklara çıkan, görevlerinin bir parçası olarak yer altına inen ve alışılmadık bir şekilde ölen tanrı çocuklarıdır.

Söylenceler, gereksinim ve arzularıyla, umut ve korkularıyla insan doğasını, insanlık durumunu yansıtır. Yaratılış söylenceleri, köken sahibi olma duygusuna yanıt verir. Bereket söylenceleri, önceden sezinlenemeyen bir dünyada gereksinim duyulan ekonomik istikrar duygusunu tatmin eder. Kahramanlık söylenceleri insanlara davranış modelleri sağlar.

Dünya söylencelerini incelemek, insanın bilgisini, anlayışını ve başkalarını değerlendirme olanaklarını zenginleştirir. Dünya söylencelerini inceleyen bir kişi her kültürün ayırt edici yönlerini öğrenir ve bu süreç içinde daha insancıl olur. İnsanların coğrafi dağınıklıklarına karşın, zaman içinde ne kadar benzer olduklarını görür. Söylenceler okuyucunun kendisini daha iyi anlamasını, kendi yaşamını daha iyi değerlendirebilmesini sağlar. Her kahraman gibi, bugün de insanlar, kişisel arzularıyla başkalarına karşı sorumlulukları arasında bir uzlaşma bulabilmek için seçim yapma zorunluluğuyla karşı karşıyadırlar. Günümüzde insanlar günlük yaşamlarında üstesinden gelinmez görülen görevlerle baş başadırlar. Amaçlarına ulaşmak istiyorlarsa onlar da cesur ve kararlı olmak zorundadırlar.

Donna Rosenberg, Dünya Mitolojisi, Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi, İmge Kitabevi, Ankara, 2003, s. 18-19 (Düzenlenmiştir.)

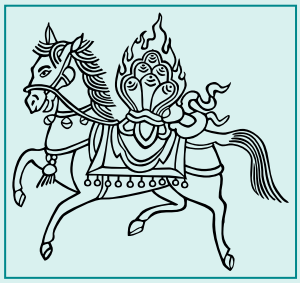

TULPAR: Kanatlı at. Kuday (Tanrı) tarafından yiğitlere yardımcı olması için yaratılmıştır.

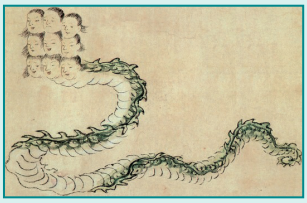

XİANGLİU: Çin mitolojisinde sel ve yıkım getiren, dokuz başlı ve zehirli canavar yılan.

GILGAMIŞ: Ölümsüzlüğü arayan Uruk kralının öyküsünü anlatan Sümer destanı.

1. Mitlerden yola çıkarak yazının icadından önceki dönemde insanların düşünce biçimi ve yaşam tarzı hakkında nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz? Gerekçeleri ile açıklayınız.

2. Farklı kültürlere ait mitleri bilmek insanlara neler kazandırır? Açıklayınız.

3. Hangi mitolojik karakter olmak isterdiniz? Neden?

Hazırlayan: *Serdar IŞIK*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi fark eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**SÖZ UÇAR, YAZI KALIR.**	20 dk.
Amacı	Yazının icadının ve gelişiminin insanlık tarihi açısından önemini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen görselleri ve metni değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

YAZININ İCADI VE ÖNEMİ

Sümerlerin Mezopotamya'da kurdukları küçük şehirlerdeki vatandaşlar, ürünlerini mabede (ibadet yerleri) teslim etmek zorundaydı. Mabette görevli memurlar, toplanan bu ürünleri unutmamak veya teslimatın kime ait olduğunu belirtmek amacıyla kil tabletlerin üzerine belli işaretler koymaya, işaretlerin karşısına da getirilen malın resmini yapmaya başladılar. Bu süreç sonucunda Sümerler MÖ 3200'lerde yazıyı icat etti.

http://dergipark.org.tr/en/download/article-file/326935 (Makaleden düzenlenerek alınmıştır.)

YAZININ GELİŞİMİ

Taş ve toprağa çizilen resimlerle başlayan yazının serüveni, Sümerlerin çivi yazısı, Mısırlıların hiyeroglif yazısı ve Finikelilerin fonetik alfabe yazısı ile gelişimini sürdürdü. Yazı, bir uygarlıktan bir uygarlığa bu şekilde gelişerek geçerken bir yandan da kil tabletlerden papirüse, papirüsten parşömene, parşömenden de kâğıda geçerek tarihsel serüvenini devam ettirdi. Bilişim çağıyla birlikte kâğıt, kumaş gibi malzemelerin yerini bilgisayar, tablet ve cep telefonu gibi unsurlar aldı.

https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=1127-1142.pdf (Makaleden düzenlenerek alınmıştır.)

1. "Yazı" kavramını nasıl tanımlarsınız? Açıklayınız.

2. Yazının kullanılmaya başlaması, devletlerin yönetim işlerini nasıl kolaylaştırmış olabilir?

3. Bilgiye ulaşma konusunda geçmişle günümüz arasındaki farkları, yazının gelişim serüveniyle ilişkilendirerek açıklayınız.

Hazırlayanlar: *İdris KÖSE, Adem ŞEKER*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi fark eder.*

Genel Beceriler: Yaratıcı Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**YAZI İLE GELEN DEĞİŞİM**	30 dk.
Amacı	Tarihsel süreç içinde yazıda meydana gelen değişimleri yorumlayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Metin ve görselleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

Yazının icadı, bilginin toplanmasını ve kişiden kişiye, kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağladı. İlk devlet organizasyonlarının oluşturulmasından sonra, yazı sayesinde siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler bir sisteme oturtuldu. Bu durum insanlık tarihinde önemli değişimlere neden oldu. Yazı sayesinde, bilgiyi saklamak ve gelecek kuşaklara aktarmak devlet yönetimini kolaylaştırırken toplumların gelişimini de hızlandırdı ve sürekli hâle getirdi. Bilimsel gözlem ve çalışmaların kayıt altına alınması ile beraber insanın kendisini ve doğayı anlaması kolaylaştı. Farklı medeniyetlerdeki bilim insanlarının yüzyıllar boyunca ortaya koyduğu bilgi ve tecrübe yazı aracılığıyla depolandı ve bu sayede insanlığın gelişim sürecinde bir devamlılık sağlandı.

MÖ 12000
İnsanlar duygu, düşünce ve tecrübelerini mağara duvarlarına resim yaparak anlattılar.

MÖ 3300
Sümerler, ürettikleri malları kayıt altına almak için semboller kullandılar.

MÖ 3200
Mısırlılar sesleri, kelimeleri ve fikirleri ifade etmek için, 700-800 resim işaretli bir sistem olan hiyeroglif yazısını icat ettiler.

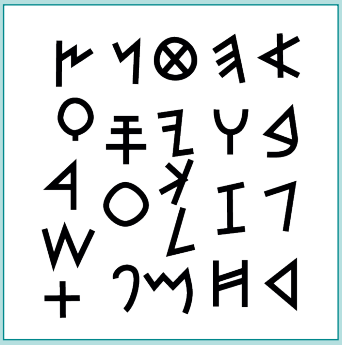

MÖ 1200
Fenikeliler, 22 harften oluşan bir alfabe icat ettiler. Bu alfabe ile yazma kolaylaştı.

MS 2020
Günümüzde özellikle sosyal medyada duygu ve düşüncelerimizi emojilerle ifade ediyoruz.

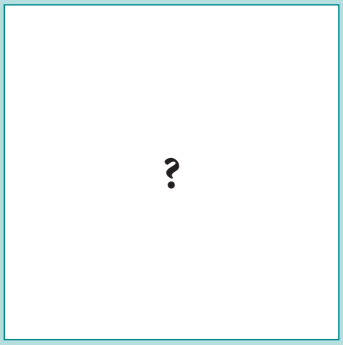

MS 2050

……

……

1. Yazının olmadığı bir dünyada yaşıyor olsaydınız hayatınız nasıl olurdu?

2. Emoji kullanmanın insanlık için ilerleme mi gerileme mi olduğunu düşünüyorsunuz? Gerekçeleri ile açıklayınız.

3. Yazının gelişimini değerlendirdiğinizde 2050 yılında insanların duygu ve düşüncelerini nasıl ifade edeceklerini düşünüyorsunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Hazırlayan: *Serdar IŞIK*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi fark eder.*
Alan Becerileri: Tarihsel Yorum ve Analiz Becerisi *Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi*

Etkinlik İsmi	YAZI	15 dk
Amacı	Yazının icadıyla ortaya çıkan değişimi değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metni okuyup soruları cevaplayınız.***

YAZI

İnsan; düşünen, konuşan, başkalarıyla anlaşan, anlatım aracı olarak da dili kullanan bir varlıktır. Dil; dinleme, konuşma, okuma ve yazma adı verilen dört temel beceri ile insan hayatını önemli ölçüde kolaylaştırmıştır. Temel dil becerisinden biri olan yazma, insanın kendisini ve çevresini ifade etmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. İnsan, bu becerisini yazının icadından sonra geliştirmeye başlamıştır. Özellikle Doğu Akdeniz kıyılarında alfabenin, Çin'de kâğıdın icat edilmesi, insanlık tarihinde yazıyla iletişimi daha da kolaylaştırmıştır. İnsanoğlu, binlerce yıldır konuşma becerisinin yanı sıra yazı denen bu sistemle iletişim kurmaya çalışmış, bu durum ise günümüzde de günlük hayatın hemen her alanında karşımıza çıkmıştır. Yazı, insanların birbirleriyle iletişim kurmak için kullandıkları dil denilen sistemi, belli işaretler ağıyla gösteren ikinci bir sistemdir. Bir başka ifadeyle yazı, sözün resimleştirilmiş şeklidir.

Sümerlere ait ilk yazılı kil tablet örneklerine Uruk kentinde rastlanmıştır. Bu tabletler, tahıl çuvalları ve büyükbaş hayvan listelerinden oluşan tapınağın muhasebe kayıtları şeklindedir. Zamanla yönetim alanında da kullanılan yazı; antlaşmalar, yazışmalar, yasalar, yıllıklar, savaş hikâyeleri biçiminde gelişmiştir.

Tarihin en eski devirlerinden beri sistemli olarak bir araya gelen anlamlı işaretler, sözlü kültürden aldığı mirası, insanlık için gelecek nesillere aktarmada bir vasıta görevi görmüştür. Elbette ki insanla birlikte var olan düşünme yetisi ile birlikte bilim ve kültürün de aktarıcısıdır yazı.

Murat Özbay, Bilim ve Kültür Aktarıcısı Olarak Yazı Türkiyat Araştırmaları. (Dergiden düzenlenerek alınmıştır.)

1. İnsanların yazıya ihtiyaç duymasının sebepleri neler olabilir?

2. Yazının icadı, kâğıdın icadı ve Doğu Akdeniz'de alfabenin kullanımının devlet yönetimi ve ekonomiye etkisini değerlendiriniz.

3. Günümüzdeki bilimsel ve teknolojik çalışmaları düşündüğünüzde sizce yazının icadı kadar önemli olan başka bir buluş var mıdır? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Hazırlayan: *Seher ÖZVAR*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi fark eder.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**OKUYAN ANADOLU**	20 dk
Amacı	İlk Çağ'da Anadolu'da kurulan kütüphanelerin kültürümüzdeki önemini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen görseller ve açıklamalarından yola çıkarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Görsel 1

Kütüphanecilik tarihi, insanların kültür ve medeniyeti ile iç içe ve oldukça eskidir. İnsanoğlu yazıyı kullanmaya başladıktan sonra, yazabileceği ve yazdıklarını saklayabileceği şeyleri araştırmaya koyulmuş olmalı ki düşündüklerini, bildiklerini taşa, ağaç kabuklarına, madenlerden yapılmış tabletlere yazmaya başlamıştır. Öyle ki MÖ 3000-2500 yıllarında Dicle, Fırat ve Nil nehri yakınlarında kurulan medeniyetler yazıyı kullanmış; devlet yazışmaları, antlaşmalar, kanunlar, yönetmelik yazıları çoğalınca da bunların saklanması ve korunması gerekli hâle gelmiştir. İşte kütüphane ihtiyacı da böyle ortaya çıkmıştır. Halkın yararlandığı halk kütüphanesi diyebileceğimiz ilk örnekler ise Bergama ve İskenderiye kütüphaneleri olmuştur. Zamanımızda ise gazete, televizyon, bilgisayar vb. birçok iletişim ve kültür aracı olsa da kitap ve kütüphanenin önemini azaltamamıştır. Kütüphane kurumu günümüzde olduğu gibi toplumsal yaşamın zorunlu parçalarından biri ve güçlü uygarlıkların ürünüdür. Kütüphanelerin İlk Çağ kentleri için de bir cazibe merkezi olduğu açıkça görülmektedir.Yazının bulunması ile "bilginin kayıt altına alınıp kullanılması" kütüphane kurumunun uygarlık sürecinin başlangıcından itibaren tarih sahnesinde yer almasını sağlayan temel etken olmuştur.

Dr. Halis ALAR, Kütüphaneciliğin Tarihçesi ve İlk Kütüphaneler (Makaleden düzenlenerek alınmıştır.)
https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/2844/38934

Görsel 2

Celsus Kütüphanesi
Efes şehri, gemicilik ve kara trafiğinin yoğun olduğu önemli merkezlerden biri olarak zengin ve kalabalık bir nüfusa sahiptir. Roma kütüphanelerinin en önemlilerinden biri olan Celsus Kütüphanesi de bu şehirde yer alır. Tarihin en önemli ve en büyük kütüphanelerinden biri kabul edilen Celsus Kütüphanesi günümüz kütüphanecilik anlayışına ek olarak sanatsal bir yapı özelliği sergiler. Mermerden yapılan bu enfes kütüphanede kitaplar duvarlardaki oyuklara yerleştiriliyordu. Antik Çağ kütüphaneleri çeşitli amaçlar göz önüne alınarak kurulmuştur. Celsus Kütüphanesi ise Roma İmparatorluğu Devri'nde Anadolu da kurulan bir kamu kütüphanesidir. Kütüphanede 12.000'den fazla kitap rulosu bulunduğu tahmin edilmekle birlikte satın alma, bağışlar, müsadere ve savaş ganimetleri gibi yollarla kitap temin edilirdi.

Görsel 3

Pergamon Kütüphanesi
Anadolu'nun en eski ve en zengin kütüphanesi olan Pergamon, bir kraliyet kütüphanesi olup İzmir'in Bergama İlçesinde yer alır. Okuma salonu olarak kullanılan büyük odanın günümüze ulaşan duvarlarının iç yüzeylerinde, yatay bir sıra hâlinde kitap raflarının tutturulduğu deliklerin yerleri bulunmuştur. Kütüphane binasında pek çok heykel kaidesine rastlanmış olmakla birlikte kitaplıkları heykelle süslemek, kitapları raflara dikine koymak geleneği Bergamada başlamış, okuma işini evrak okumasından kitap aşamasına taşıyan da bu kütüphane olmuştur. Çünkü kitap, yaprak, sayfa, kodeks ve fihrist burada icat edilmiştir.

Görsel 4

Nysa Kütüphanesi
Kütüphane Aydın'ın, Sultanhisar İlçesinde yer alır. Nysa şehri Anadolu'daki Roma egemenliği döneminde çok gelişmiş ve kültür yönünden de oldukça ilerlemiştir. Romalılar tarafından MS II. yüzyılda inşa edilen kütüphane Yunan ve Roma'daki erkek çocukların öğrenim gördükleri ve spor etkinliklerinde bulundukları yapılar olan gymnasion (okul) kütüphanesidir. Antik Çağ Roma Uygarlığı'nın çeşitli kentlerde kurduğu kütüphanelerin en önemlilerindendir.

1. Toplumun kültürel gelişimi ve bu gelişimin gelecek nesillere aktarımında kütüphanelerin rolü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. İlk Çağ'da Anadolu kütüphanelerinin önemini sosyokültürel ve ekonomik açıdan değerlendiriniz.

A) Sosyokültürel açıdan;

B) Ekonomik açıdan;

3. Albert Einstein'ın "Hayatta bilmen gereken en önemli şey kütüphaneye nasıl gideceğindir." sözünü metinleri de dikkate alarak yorumlayınız.

Hazırlayan: *Seher ÖZVAR*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi fark eder.*

Genel Beceriler: Yaratıcı Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi*

Etkinlik İsmi	**MISIR'DA SALGIN**	30 dk.
Amacı	Yazının icadının tıp alanındaki gelişmelere etkisini değerlendirebilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Metinlerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

METİN 1

Yunanların erken çağlardan itibaren, diğer milletlerin ise Helenistik Çağ'da Mısır tıbbından etkilendiği görülmektedir. Hippokrates, Theophrastus, Plinius, Dioskorides, Galenus, Ali bin Abbas, İbn Sînâ ve diğer hekimlerin eserlerinde, hatta bazı modern kitaplarda, burun, çene, köprücük ve koldaki kırıkların ve burkulmaların tedavisinde tavsiye edilen metotların Edwin Smith Papirüsü'nden satır satır tercüme edildiği bilinmektedir. Bu bakımdan Mısır tıbbı, eski çağdaki klasik kitaplara, onların tercüme edilmesiyle de sonraki yüzyıllara ve kültürlere aktarılmıştır.

Prof. Dr. Ali Haydar BAYAT, Tıp Tarihi, s. 71 (Düzenlenmiştir.)

METİN 2

Mısırlılar kişisel ve toplumsal hijyen kaidelerine çok önem vermiş, bunları dinî prensipler arasına alarak günlük hayatlarında uygulamışlardır. Herodotus'a göre, Mısırlılar hijyen kaidelerine uyan toplumların başında gelmektedir.

Mısır toplumunda, dinî inançlar gereği, bedenin, yiyeceklerin ve evlerin çok temiz olması gerekiyordu. Başta din adamları olmak üzere herkes temizliğe özen gösterirdi. Vücuttaki bütün kılları üç günde bir tıraş etmek, günde iki defa yıkanmak, zararlı sayılan hayvanları yememek, suları kaynatarak içmek günlük hayatın temel prensipleri arasındaydı. 12 yaşına gelmiş erkek çocuklar sünnet edilirdi. Zengin evlerinin sıhhi tesisatları mükemmeldi. Tel Amarna'da, 3500 yıl öncesine ait olan günümüz tuvaletlerinin bir benzeri ortaya çıkarılmıştır.

Prof. Dr. Ali Haydar BAYAT, Tıp Tarihi, s. 71 (Düzenlenmiştir.)

İlk Çağ'da Mısır'da yaşayan bir hekim olsaydınız;

1. Tıp alanındaki bilgi birikiminin gelecek kuşaklara aktarılması için neler yapardınız?

2. Toplum sağlığını korumak için Mısırlılara kişisel ve toplumsal hijyenle ilgili başka hangi önerilerde bulunurdunuz? Açıklayınız.

2. Yönerge ***Aşağıdaki yönergeler doğrultusunda, Mısır'da yaşanması muhtemel bir grip salgınına karşı halkı bilinçlendirmeye yönelik 10 maddelik bir broşür hazırlayınız.***

✓ Salgın ile ilgili bir başlık belirleyiniz.
✓ Salgın karşısında alınacak önlemle ilgili bir slogan yazınız.
✓ Her kuralla ilgili örnekteki gibi bir ikon kullanınız. İkonları kendiniz çiziniz.
✓ Broşürünüzü hazırlarken gelecek kuşakların da bundan yararlanacağını dikkate alınız.

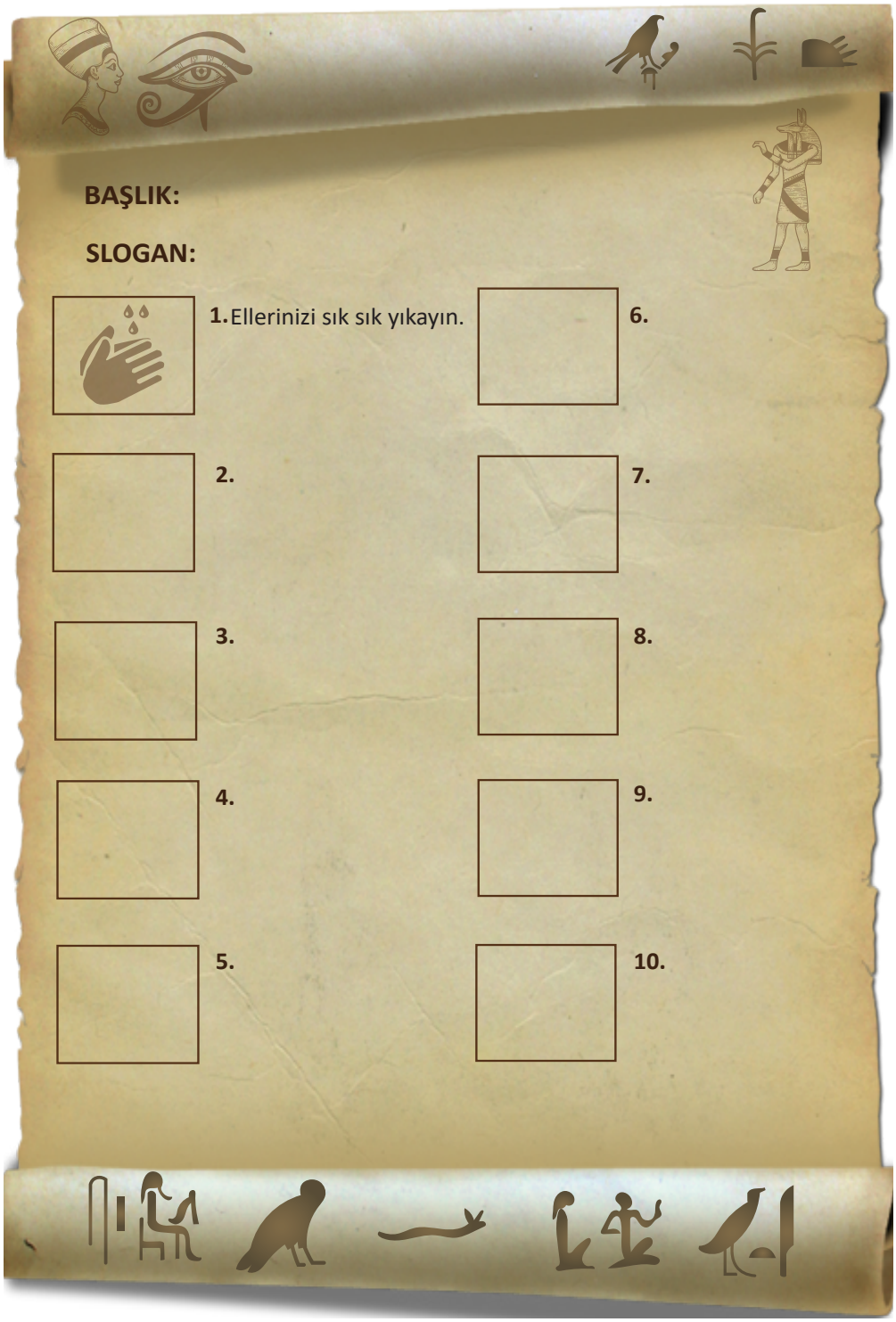

Hazırlayan: *Hasan KULAÇ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi fark eder.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**HER ŞEYİN BAŞI SAĞLIK**	30 dk.
Amacı	Tıp biliminin ortaya çıkışını ve gelişimini açıklayabilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Metin ve görselleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Tarih öncesi dönemde tıp

Görsel 2: Eski Mısır medeniyetinde tıp

Görsel 3: Tıp biliminin öncüsü kabul edilen Eski Yunan bilgini Hipokrat ve Roma Dönemi'nin önemli tıpçılarından Galen'i konuşurken gösteren temsili resim

Görsel 4: Modern tıp biliminin kurucusu kabul edilen İslam bilgini İbn Sînâ'yı tıbbın hükümdarı gibi tahtta otururken sağında Hipokrat ve solunda Galen ile gösteren temsili resim

TIP BİLİMİ

Sağlık meselesi, insanlık tarihinin başından beri var olmuştur. Çünkü insanoğlunun en değerli hazinesinin sağlık olduğu bilinen bir gerçektir ve bu hazinenin muhafazası için yüzyıllar boyunca çalışmalar yapılmıştır. İnsan, doğayla etkileşim hâlinde bir varlıktır; hayvanlar, bitkiler ve diğer canlılarla hep temas içerisinde olmuştur. Elde ettiği gözlemleri tecrübeleriyle birleştiren insan, önemli birikimlere ulaşmıştır. Bu birikimleri hayatta kalmak, yaşam kalitesini artırmak gibi amaçlar doğrultusunda kullanmıştır. Böylece tıp dediğimiz bilim ortaya çıkmış ve insanlığın hizmetine sunulmuştur.

Tarih Öncesi Dönemde Tıp

Prehistorik Dönem'de, bir şey bozmadığı sürece bedenin sağlam ve sağlıklı olduğuna inanılırdı. Zehir, yara, yanık, düşme gibi tabii sebeplerin sağlığı etkileyeceği, bedeni yıkacağı, sakat bırakabileceği, hatta öldürebileceği; soğuk, sıcak, buhar banyosu, masaj, güneşte kalma, ocak başında ısınma, sancılı durumlarda bazı ilaçları içme gibi tabii metotların faydalı olduğu bilinirdi. Mesela, günlük ağrılar ateşle; romatizma, deri bozuklukları, diş ağrısı gibi rahatsızlıklar buhar banyosu, masaj ve bitkilerle tedavi edilmeye çalışılırdı. Organizma üzerindeki fizyolojik etkileri tecrübe ile tespit edilen bazı bitkiler tedavide kullanılırdı.

Eski Mısır Medeniyetinde Tıp

Mısır tıbbına göre hayatın esası solunumdu. Hayat bir rüzgârdan ibaretti. Bu rüzgâr; insanı yaşatan, sıcaklığı gideren, kuzeyin temiz, serin ve iyi edici havasıydı. Bu hava, kulak ve burun yoluyla baştaki 22 damara girip kalbi çalıştırarak bedeni hareket ettirirdi. Soluk kesilince ölüm meydana gelirdi. Kalp ise damar sisteminin, aklın ve duyguların merkezi; idrar, balgam, gözyaşı, hava gibi vücut sıvılarının kaynağıydı ve bu sebeple mumyalama işleminde yerinde bırakılırdı

Eski Yunan Medeniyetinde Tıp

Hippokrates (Hipokrat) Salgın Hastalıklar adlı eserinde hasta muayenesini şu satırlarla anlatmıştır: "Hastalıkları şöyle teşhis ederiz: Bilgimiz ortak insan tabiatına, her kişinin kendi özelliğine, hastalıklara, hastaya, bedene zerk edilen maddelere, o anda yaşanılan iklim şartlarına; hastanın alışkanlıklarına, hayat standardına, yaşına, uğraşlarına, konuşmalarına, davranışlarına, düşüncelerine, uyku durumuna, rüyalarına, ellerinin düzensiz hareketlerine, kaşıntılarına, gözyaşlarına, idrarına, dışkısına, balgamına ve kusmuğuna; hastada art arda meydana gelen hastalıkların niteliklerine ve onlardan kalan izlere; terleme, üşütme, öksürme, hıçkırma, geğirme, sesli sessiz yellenme, kanama ve basurların incelenmesine dayanır. Bir hastada dikkatle araştırılacak bu veriler hastalığı kavramaya imkân verir." Teşhis için, "hekimin ilk günden itibaren dikkatini bulguların tümü üstünde toplaması gerekir."

Prof. Dr. Ali Haydar Bayat'ın Tıp Tarihi (Zeytinburnu Belediyesi: İstanbul, 2016) adlı kitabının 37, 66, 111 ve 112. sayfalarından alıntılanmıştır.

1. Yazının icadının tıbbın gelişimine sağladığı katkıları örneklerle açıklayınız.

2. Eski Mısır tıbbında solunuma verilen önemi günümüzde görülen Covid-19 hastalığıyla bağdaştırarak değerlendiriniz.

3. Hipokrat'ın teşhis koyma verilerini kullanarak günümüzde görülen Covid-19 hastalığını değerlendiriniz. Sonuçları tablo hâlinde gösteriniz.

4. Tıp biliminin geçmişten günümüze gelişimini veya önemini özetleyen bir cümle (slogan, özlü söz vb.) kurunuz.

Hazırlayan: *Cabir CAYMAZ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi fark eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**YAZI UYGARLIKLARI NASIL DEĞİŞTİRDİ?**	40 dk.
Amacı	Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi, farklı bakış açılarıyla değerlendirebilme.	Grup

Yönerge ***Metinden hareketle, yazının uygarlıkları nasıl değiştirdiğini altı şapkalı düşünme tekniğini kullanarak değerlendiriniz.***

Yazı ilk defa MÖ 3200'lerde Mezopotamya'da Sümerler tarafından kullanılmıştır. Tapınağa gelen ürünlerin listelenmesi için kullanılan piktografik işaretler, çivi yazısının ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. Devletler, zamanla farklı şekillerde gelişen yazı sistemlerini yönetim işlerinden ticarete, vergilerin toplanmasından eğitime ve edebiyata kadar hayatın pek çok alanında kullanmıştır.

	BEYAZ ŞAPKA Tarafsızlığı anlatır, konuya bilimsel açıdan yaklaşılmasını sağlar. Net, tartışmasız olarak kabul edilen bilgileri temsil eder.	✓ Yazının icadı devlet işleyişini etkiledi. ✓ Vergi toplamak, devlet yönetmek ve ticaret yapmak kolaylaştı.
	YEŞİL ŞAPKA Yaratıcı, yenilikçi fikir. Konuyla ilgili alternatifleri açıklama imkânı sağlar.	
	KIRMIZI ŞAPKA Tutkuları, duyguları, sezgileri temsil eder. Görüşülen konuyla ilgili olarak kişilere herhangi bir kanıta bağlı kalmadan tüm duyguları açıklama fırsatı verir.	
	SARI ŞAPKA İyimser bakış. Konunun olumlu yönleri üzerinde durarak sağlayacağı faydaları açıklama olanağı verir.	
	SİYAH ŞAPKA Eleştirel bakış. Görüşülen konunun olumsuz yönlerini ve yol açabileceği problemleri anlatma fırsatı verir.	
	MAVİ ŞAPKA Sakinliği ve hâkim olmayı sağlar. Anlatılan tüm görüşleri toparlayarak konunun bütün yönleri ile anlaşılmasını sağlar.	

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.3: İlk Çağ'da yeryüzündeki belli başlı medeniyet havzalarını tanır.*
Genel Beceriler: Yaratıcı Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İLK ÇAĞ'DA MEDENİYET HAVZALARI**	40 dk.
Amacı	İlk Çağ'da Anadolu, Mezopotamya, Ege ve Yunan Medeniyetlerinin genel özelliklerini ve insanlığa katkılarını değerlendirebilme.	Grup

Yönerge ***İlk Çağ'da yeryüzündeki belli başlı medeniyet havzaları ile ilgili aşağıdaki etkinliği uygulayınız.***

- Sınıfın tamamı 3 istasyona bölünür (Afiş ve Slogan – Resim – Öykü).
- İstasyonlara gidecek öğrenciler belirlenir ve gruplara eşit şekilde dağıtılır. Etkinlikte tüm öğrencilerin görev alması sağlanır.
- Her grup için bir istasyon şefi belirlenir. Şef gruba kılavuzluk yapar, iş bitince ürünleri toplar.
- Gruplar istasyonlara dağılır. Her grup gittiği istasyonda 6 dakika çalışır.
- Süre sonunda öğretmenin talimatıyla gruplar farklı bir istasyona geçer. Tüm grupların her istasyonda çalışması sağlanır.
- Farklı istasyona giden her yeni grup bir önceki grubun bıraktığı yerden çalışmaya devam eder.
- Süre sonunda tüm grupların işleri toparlanır. Ortaya çıkan ürünler istasyon şefleri tarafından paylaşılır. (Öyküler okunur, afişler asılır, yapılan çalışmalar sergilenir.)

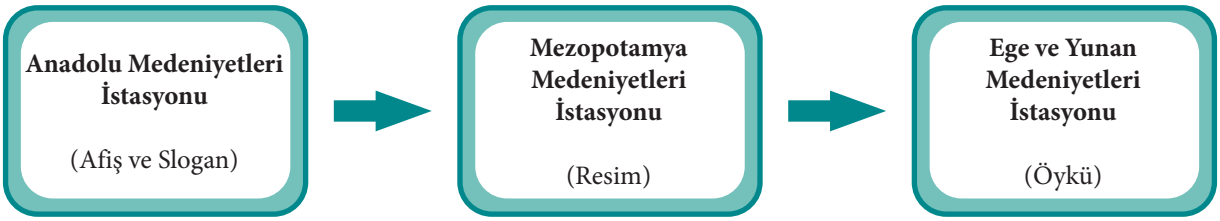

Hazırlayan: *Nergis SARITAŞ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.3: İlk Çağ'da yeryüzündeki belli başlı medeniyet havzalarını tanır.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İLK ÇAĞ MEDENİYETLERİ GÜNÜMÜZÜ ETKİLER Mİ?**	20 dk.
Amacı	İlk Çağ'ın önemli medeniyetlerini (Çin, Anadolu, Mısır, Mezopotamya, Yunan) haritada gösterebilme ve insanlığa katkılarını açıklayabilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Görselleri, metni ve haritayı birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Lidya paraları (MÖ 7. yy.)

Görsel 2: Kadeş Antlaşması (MÖ 13. yy.)

Görsel 3: Çin Seddi (MÖ 3. yy.)

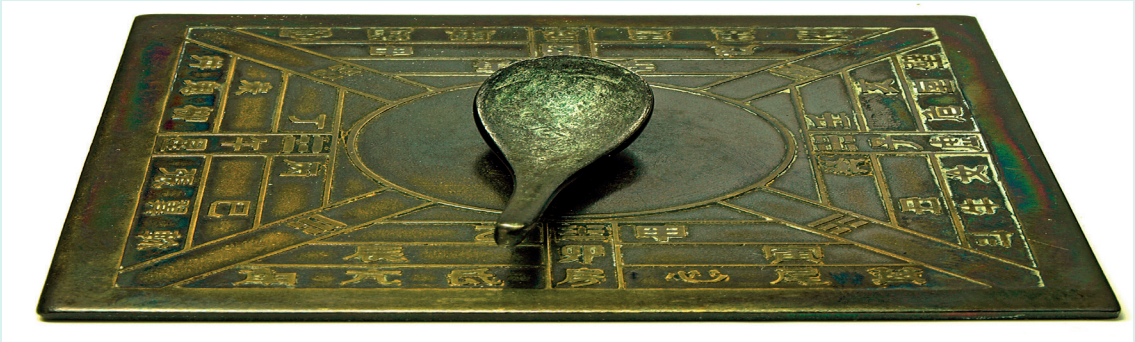

Görsel 4: Kaşık pusula (MÖ 3. yy.)

İlk Çağ'ın önemli medeniyetleri Anadolu, Mısır, Çin, Hint, Doğu Akdeniz, Mezopotamya, Ege Yunan ve İran'dır. Bu medeniyetler insanlığa önemli katkılar sunmuşlardır. Örneğin İlkçağ Anadolu medeniyetlerinden olan Hititler ve Mısırlılar, Suriye toprakları için savaşmış, savaş sonunda siyaset tarihinde bilinen ilk yazılı antlaşmayı (Kadeş Antlaşması) yapmışlardır (Görsel 2). Yine ilk Çağ'da Anadolu'da varlığını sürdürmüş olan Lidyalılar, ticareti kolaylaştırmak ve ekonomik canlılığı sürdürmek için ilk defa para basan medeniyet olmuştur (Görsel 1). Çin medeniyet havzasında yaşayanlar ise MÖ III. yy. da mıknatıs taşından yaptıkları kaşığı yön bulmak için kullanmışlardır (Görsel 4). Kaşık zamanla balık sonra da ibre şeklini almış ve günümüzde de kullanılan pusula ortaya çıkmıştır. Çinliler pusulayı XI. yy. da denizcilikte kullanmaya başlamışlardır. Ayrıca kuzeyden gelen Hun saldırılarına karşı ülke sınırlarının güvenliğini sağlamak için MÖ III. yy. da Çin Seddi'ni inşa etmeye başlamışlardır (Görsel 4).

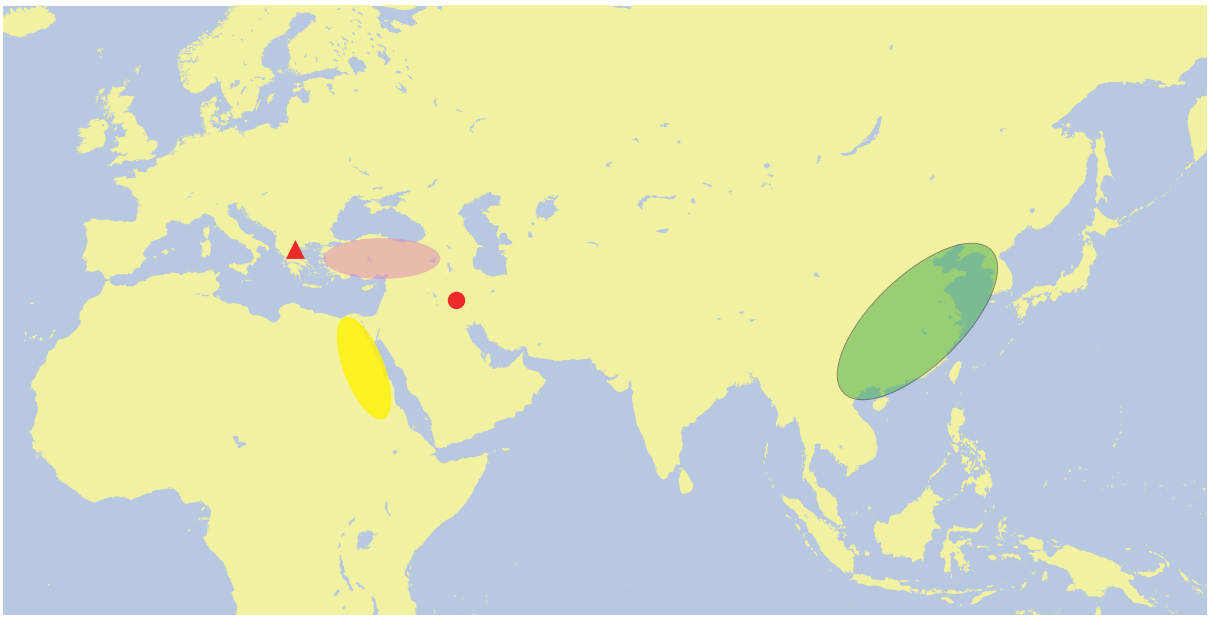

Harita 1: İlk Çağ'da bazı medeniyet havzaları

	Görselleri, metni ve haritayı birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.			
1.	Sütunlarda yer alan renkler haritada hangi İlk Çağ medeniyetine karşılık gelmektedir? Altlarında bulunan kutucuğa yazınız.			
2.	Metne göre bu medeniyetlerden hangileri siyaset konusunda insanlığa katkıda bulunmuştur? İşaretleyiniz.			
3.	Hangi medeniyetler ticaret, denizcilik ve güvenlik konularında insanlığa katkıda bulunmuştur? İlgili kutucuğun altına yazınız.			

4. Harita üzerinde yerleri üçgen ve daire ile işaretlenen İlk Çağ medeniyetlerinin isimlerini yazınız.

5. İlk Çağ medeniyetlerinden biri olan Anadolu'nun, günümüz medeniyetinin oluşmasına etkilerini değerlendirdiğinizde nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz?

Hazırlayan: *Gülizar YILMAZ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.3: İlk Çağ'da yeryüzündeki belli başlı medeniyet havzalarını tanır.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**MEZOPOTAMYA'NIN İNSANLIĞA KATKILARI**	20 dk.
Amacı	Mezopotamya'da kurulan medeniyetlerin insanlığa katkılarını yorumlayabilmme.	Bireysel

Yönerge ***Harita ve açıklamaları birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

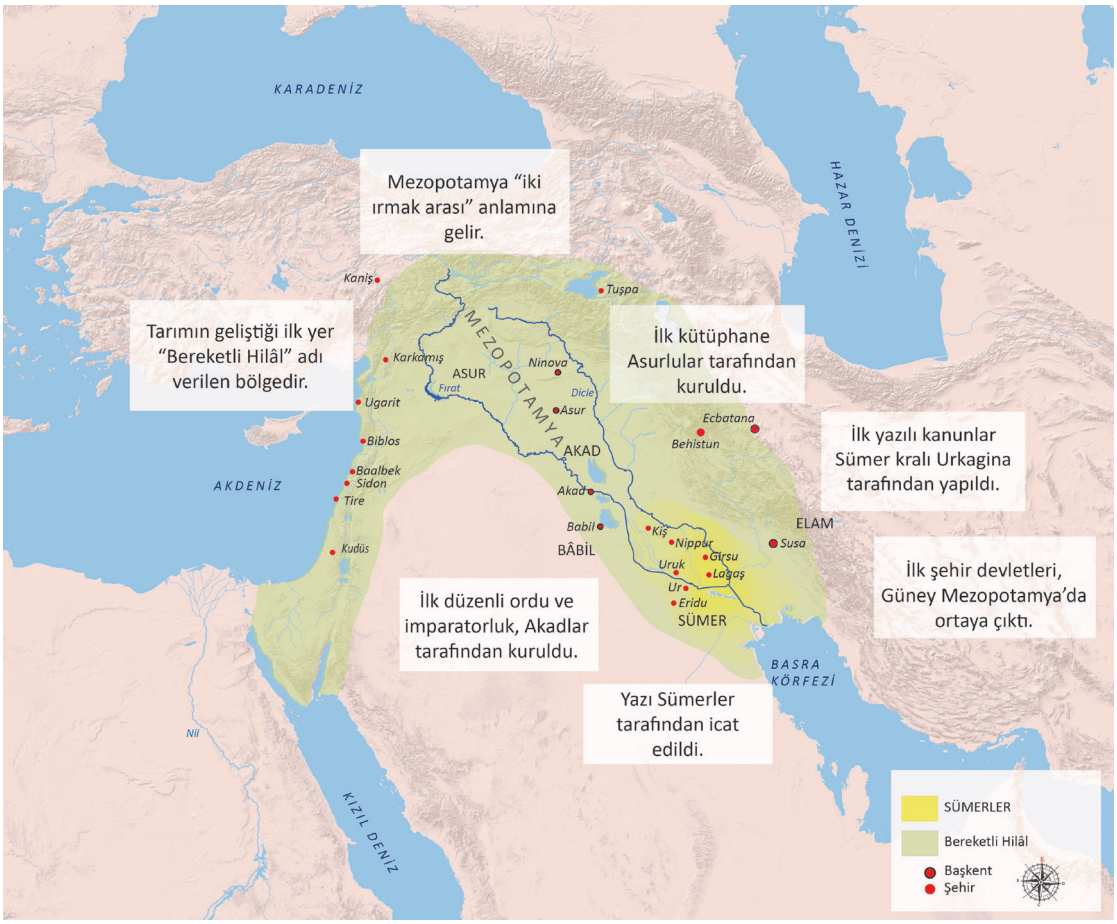

Harita: Mezopotamya

1. Mezopotamya'daki medeniyetin oluşumunda coğrafyanın etkisini nasıl yorumlarsınız?

2. Yazının icadı, Mezopotamya'daki siyasi, sosyal ve kültürel yapıyı nasıl etkilemiş olabilir? Gerekçeleri ile açıklayınız.

3. "Medeniyet insanlığın ortak destanıdır." yargısını verilen bilgileri dikkate alarak yorumlayınız.

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.3: İlk Çağ'da yeryüzündeki belli başlı medeniyet havzalarını tanır.*
Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi *Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İNDUS VADİSİ UYGARLIĞI**	15 dk
Amacı	İlk Çağ'da İndus Vadisi Uygarlığı'nın özelliklerini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen harita ve metni birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

İNDUS VADİSİ UYGARLIĞI

Harita 1: Mezopotamya ve İndus Vadisi

İndus Vadisi ya da Harappa Uygarlığı olarak bilinen uygarlık, İndus Nehri boyunca geniş bir bölgeye yayılmış, MÖ 3300 dolaylarında Güney Asya'daki en eski kent uygarlığıdır. Haklarında çok az sayıda yazılı kaynak bulunması sebebiyle o dönemin yasaları ve yönetim sistemleri hakkında bilgilerimiz azdır. Bu uygarlığın şehir planlamacılığında kullanılan teknik yöntemler dikkat çekmiş; standart ve neme dayanıklı ateş tuğlalarından yapılan binaları, detaylı şekilde tasarlanmış kanalizasyon sistemleri ve su temin sistemleriyle dünyanın bilinen ilk kentsel sıhhi tesisat sistemine burada rastlanmıştır. Mezopotamya ve Antik Mısır'ın aksine İndus Uygarlığı büyük anıtsal yapılar inşa etmemiştir ancak şehir planlamasının kalitesi, etkin belediye teşkilatının varlığını da düşündürmektedir. İndus Vadisi Uygarlığı'ndaki insanlar, uzunluk ve kütle ölçümü gibi araçlar için kullandıkları aletler ve sistemlerindeki yüksek doğruluk payı başta olmak üzere ileri seviyede mühendislik hesaplamalar ile teknolojide kayda değer ilerlemeler elde etmişlerdir. Mühür oymacılığı ile ünlü Harappalılar; ticaret ve vergilendirmede kullandıkları ağırlık ve ölçü birimlerini standartlaştırmışlar uğraştıkları bakır, bronz, kurşun ve kalay gibi metal işleriyle metalürji alanında da yeni teknikler geliştirmişlerdir. Ayrıca yarı değerli taş olan akikten yapılan ürünleri kullanarak karmaşık el işleri yapmışlardır. Ekonomisi büyük ölçüde ticarete bağımlı iken taşımacılıkta da ciddi ilerlemeler yaşanmıştır. Orta Doğu'ya uzanan deniz ticareti ağına da muazzam katılımları olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır. İndus Vadisi Uygarlığı'nda dinî ritüeller olduğuna ya da belli bir tanrıya inanıldığına dair açık bir delil oluşturacak tapınak ya da saraylar bulunmasa da üremeyi temsil eden bir ana tanrıça kalıntılarına rastlanmıştır. Genel kanı olarak Harappa Uygarlığı'nın barışçıl bir toplum olduğu ve herhangi bir savaşa dâhil olmadığı düşünülmektedir. Bazı bilim insanlarına göre bunun temel sebebi, uygarlığın coğrafi konumu nedeniyle korunaklı olup doğal düşmanlarının bulunmamasıdır. Mezopotamya ile yapılan ticaretin sona ermesiyle zayıflayan uygarlığın, iklim değişimi ve göç nedeni ile sona erdiği düşünülmektedir.

https://tr.khanacademy.org/humanities/world-history/indus-civilizations (Düzenlenerek alınmıştır.)

1. Harappa Uygarlığı'nın ağırlık ve ölçü birimlerini standartlaştırmasının sebepleri neler olabilir?

2. Bulunduğu coğrafi konumun Harappa Uygarlığı'na etkileri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

3. Haritayı değerlendirdiğinizde sizce bu uygarlık hangi bölgelerle ticaret yapmış olabilir?Açıklayınız.

Hazırlayan: *Seher ÖZVAR*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.3: İlk Çağ'da yeryüzündeki belli başlı medeniyet havzalarını tanır.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi*

Etkinlik İsmi	**HANGİ DEMOKRASİ?**	20 dk.
Amacı	İlk Çağ Yunan medeniyetinde görülen Atina demokrasisini analiz edebilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Metni okuduktan sonra soruları cevaplayınız.***

ATİNA DEMOKRASİSİ

Demokrasi, bir yönetim biçimi olarak İlk Çağ Grek şehir devletlerinden Atina'da ortaya çıkmıştır ve bugün çağdaş demokrasinin kökeni olarak da bu İlk Çağ Atina demokrasisi gösterilmektedir. Ancak demokrasinin bu antik prototipi, bazı yönlerden bugünkü hâline benzemekle birlikte birçok yönden de ondan ayrılmaktadır. Örneğin Atina vatandaşları meclis görüşmelerine bizzat katılmak zorundaydılar, aksi hâlde cezalandırılırlardı. Dolayısıyla burada temsilî demokrasi değil doğrudan demokrasi söz konusuydu. Ancak Atina' da yaşayan herkes vatandaş olarak kabul edilmiyordu; vatandaşlık, ayrıcalıklı bir statüydü ve şehir halkının yarısından daha azı bu ayrıcalığa sahipti. Şehre dışarıdan göçle gelen yabancılar, şehirde yaşayan kadınlar ve köleler vatandaş sayılmadıkları için siyasi karar alma süreçlerine katılamazlardı. Sonuç olarak demokratik süreçlere katılma ayrıcalığı sadece Atinalı özgür erkeklere özgüydü. Öte yandan bu demokrasi anlayışında, vazgeçilemez temel haklar fikri yoktu. Bunun en bilinen örneği meşhur filozof Sokrates'in düşünceleri nedeniyle idama mahkûm edilmesi hadisesidir. Bugünkü anlamda bürokrasinin ve avukatların olmadığı Atina'da yargılamayı da meclis üyesi olan jüri, yani vatandaş yapıyordu. Avukatlık olmadığı için savunmayı da suçlanan kişi kendisi yapardı. Sokrates'in idam kararının yaklaşık 500 juri üyesi tarafından verildiği düşünülmektedir. Tüm bunlara rağmen Atina'da ortaya çıkan demokrasi İlk Çağ için önemli bir gelişmedir.

1. İlk Çağ Atina'sında kadınlara yapılan hak mahrumiyeti size yapılmış olsaydı demokrasi hakkındaki fikriniz ne olurdu?

2. Sokrates'in cezalandırılma kararının uzman yargıçlarca değil de halk jürisi tarafından alındığı düşünüldüğünde, Atina demokrasisi ile bugünkü çağdaş demokrasi arasında ne gibi farklar vardır? Yorumlayınız.

3. Atina'da vatandaşlarının yönetime doğrudan katılımlarını sağlayan özellikler hakkında neler söyleyebilirsiniz?

4. Sizce demokratik bir yönetim sisteminde oylama yoluyla bile olsa vazgeçilemeyecek temel insan hakları neler olmalıdır?

Hazırlayan: *Mustafa ALBAŞ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım 9.2.3: İlk Çağ'da yeryüzündeki belli başlı medeniyet havzalarını tanır.*
Genel Beceriler: Yaratıcı Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**OLİMPİYATLAR: BÜTÜN DÜNYA KARDEŞ OLSA**	30 dk.
Amacı	Eski Yunan medeniyetinde ortaya çıkan olimpiyatların gelişimini ve dönüşümünü yorumlayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen görseller ve metinden yola çıkarak soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Olimpiyat logosunun sembolü olan halkalar

Görsel 2: Eski Yunan medeniyetinde yapılan olimpiyat oyunları (temsili)

Görsel 3: 2012 Londra Olimpiyat Oyunlarında yarışan sporcular

OLİMPİYAT OYUNLARININ TARİHÇESİ

Günümüzde yapılan modern olimpiyat oyunlarının kökeni Antik Yunan'da yapılan şenliklere dayanır. İlk olimpiyatlar, Eski Yunan'da Tanrı Zeus adına yapılan şenliklerdi. MÖ 776 yılında Yunanistan'ın Olimpia bölgesinde, Isparta Kralı Likorgos'un da önerisiyle yapılan şenlikler, tarihteki ilk olimpiyat oyunlarını temsil eder. Önceleri 32 metre genişliğinde, 192 metre uzunluğunda bir pistte sadece 1 gün süren koşulardan oluşan oyunlara sonraları değişik mesafelerde yarışlar, disk ve cirit atma, uzun atlama, boks, güreş, atlı araba yarışları gibi branşlar eklenerek şenliklerin süresi 5 güne çıkarıldı. İlk başlarda ölülerin ruhlarının 8 yılda bir dirileceği inancıyla 8 yılda bir düzenlenen oyunlar, daha sonra 4 yılda bir yapılmaya başlandı.

MÖ 146'da Yunanistan'ın Romalılar tarafından işgal edilmesi üzerine oyunlar Atina'ya alındı. MS 392 yılında Bizans İmparatoru 2. Theodosius, olimpiyat oyunlarının yapıldığı stadyum ve tapınakları yıka-

rak olimpiyat geleneğine son verdi. Ayrıca MS 522 ve 551 yıllarında yaşanan iki deprem ve sel felaketi de bu tesislerde büyük hasar meydana getirerek eski olimpiyat oyunlarının izlerini büyük ölçüde ortadan kaldırdı. İlk modern olimpiyatlar ise 1896 yılında Atina'da düzenlendi ve ardından her 4 yılda bir yapılmaya başlandı.

Dünyada 4 yılda bir düzenlenen olimpiyat oyunlarında din, dil, ırk ayrımı gözetilmeksizin tüm sporcular bir araya gelir. Bu spor şöleninde kurallara bağlı kalınarak, dürüstçe ve kardeşçe bir yarışın içine girilir. Olimpizm anlayışını uygulamaya koyarak insanın dengeli gelişimini gerçekleştirmek ise olimpik hareketin temel hedefidir.

(T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/128/163/olimpiyat-oyunlarinin-tarihcesi.aspx uzantılı internet sitesinden alınmıştır.)

1. Olimpiyatların sembolü olan halkaların ve halka içinde yer alan figürlerin neyi temsil ettiğini düşünüyorsunuz? Fikirlerinizi yazınız.

2. Sizce Eski Yunan'daki olimpiyatlarla günümüz olimpiyatları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar neler olabilir?
Benzerlikler: .....
.....
Farklılıklar: .....
.....

3. Amacı ve niteliği günümüz olimpiyatlarına benzeyen fakat konusu spor olmayan uluslararası bir organizasyon sizce nasıl olmalıdır? Bu çerçevede aşağıdaki formu doldurunuz.

Adı:	
Amacı:	
Konusu:	
Logosu:	
Periyodik Aralığı:	
Süresi:	
Yeri:	
Uygulama Özellikleri	

Hazırlayan: *Cabir CAYMAZ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *9.2.4. İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.*

Genel Beceriler: Yaratıcı Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**COĞRAFYA KADERİMİZDİR**	20 dk.
Amacı	Yaşanılan coğrafyanın insanların yaşam tarzı üzerindeki etkisini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen görselleri inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Toplumların yaşadığı coğrafyanın kendine has özellikleri, o coğrafyada yaşayan insanların yaşam biçimlerini de şekillendirmektedir.

Görsel 1: Konargöçer yaşam

Görsel 2: Tarım aletleri buluntuları

1. Görselleri karşılaştırdığınızda, bu görsellerdeki insanların yaşam tarzları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Tarımda kullanılan üretim araçlarını İlk Çağ ve günümüz açısından karşılaştırdığınızda nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz?

3. İbn-i Haldun'un "Coğrafya kaderdir." sözünü coğrafyanın hayat tarzına etkileri açısından yorumlayınız.

4. İlk Çağ'da konargöçer hayat süren bir toplumda yaşasaydınız, çadırdan farklı olarak nasıl bir barınma ortamı oluştururdunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Hazırlayanlar: *İdris KÖSE, Adem ŞEKER*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *9.2.4. İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	İLK ÇAĞ'DA TÜCCAR OLMAK	30 dk.
Amacı	İlk Çağ'daki başlıca tüccar kavimlerin özelliklerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Harita ve metinleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplandırınız.***

Harita: İlk Çağ'da başlıca tüccar kavimler

Soğd

Soğdlu tüccarlar, İpek Yolu'nda başta ipek olmak üzere altın, gümüş, pirinç, baharat, şifalı bitkiler, şeker, parfüm ve köle ticareti yaptılar. Gittikleri yerlerde Budizm, Maniheizm, Zerdüştlük gibi inançları da yaydılar.

Asur

Asurlu tüccarlar, tekstil ürünleri ve tunç yapımında kullanılan kalay madenini sattılar. Karşılığında altın ve gümüş aldılar. Anadolu'nun pek çok yerinde koloniler kurdular. Anadolu'nun yazı ile tanışması, Asurlu tüccarlar sayesinde oldu.

Lidya

Lidyalı tüccarlar, çeşitli tarım ürünleri, maden, kumaş, boya ve ilaç sattılar. Kuyumculukta uzmanlaştılar. Parayı icat ettiler. Mezopotamya'ya kadar uzanan bir güzergâh üzerinde ticaret yaptılar ve zenginleştiler.

Fenike

Fenikeli tüccarlar, Metal eşya, cam, seramik, tuz, kumaş, zeytinyağı ve kurutulmuş balık ticareti yaptılar. Fenikeliler, Doğu Akdeniz kıyılarından İspanya'ya kadar koloniler kurdular. Kurdukları koloniler aracılığıyla, Mısır ve Mezopotamya'daki teknik gelişmelerin başka yerlere yayılmasını sağladılar.

1. İlk Çağ'da ticaretle uğraşan bu kavimlerin yaşadıkları coğrafyaları karşılaştırdığınızda benzerlik ve farklılıkları hakkında neler söyleyebilirsiniz? Açıklayınız.

2. Ticaretin kültürel etkileşimdeki rolünü nasıl yorumlarsınız?

3. İlk Çağ'daki tüccar kavimlerin hangisinde tüccar olmak isterdiniz? Gerekçeleri ile açıklayınız.

Hazırlayan: *Serdar IŞIK*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *9.2.4. İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**BİR GÜN HERKES GÖÇEBİLİR!**	30 dk.
Amacı	Göç olgusunda iklim, hayat ve geçim tarzlarının etkisini analiz edebilme.	Bireysel Grup

1. Yönerge ***Verilen haritalar ve metinden yola çıkarak soruları cevaplayınız.***

Harita 1: İnsanlık tarihinin ilk kitlesel göçleri olarak kabul edilen Ege Göçleri (MÖ 13. yy.-MÖ 12. yy.)

Harita 2: Günümüzdeki göç yollarının en yoğun olduğu bölgelerden biri (Asya kıtasından Avrupa'ya geçiş)

Kitlesel Göçler

Kıtlık ve kuraklık, doğal afetler, salgın hastalıklar, savaşlar, siyasi krizler ve iklim koşullarının değişikliği gibi birçok nedene bağlı olarak ortaya çıkan göçler, insanlık tarihinin başından günümüze kadar var olmuştur. Bazen bu olaylar üst üste gelir ve büyük çaplı kitlesel göçlerin yaşanmasına neden olur. Kitlesel göçler, yeryüzünde genellikle ekonominin güçlü olduğu ve siyasi istikrarın görece sağlandığı bölgelere doğru gerçekleşir. Bu göçler sonucunda birçok şey eskisi gibi olmaz ve ülkelerin tarihinde köklü değişimler görülür.

Ege Göçleri

Bilinen tarihin ilk büyük kitlesel göçleri olarak kabul edilir. MÖ 13. yüzyılın sonları ile MÖ 12. yüzyılın başları arasında gerçekleştiği düşünülmektedir. Birden fazla aşamada gerçekleşen uzun süreli göçlerdir. Doğu Avrupa ve Balkanlar üzerinden Anadolu, Mezopotamya ve Mısır coğrafyasına doğru gerçekleşmiştir. Bu göçlerin başta ekonomik sıkıntılar, kıtlık ve kavimler arası mücadeleler gibi nedenleri olduğu bilinmektedir. Anadolu, Mezopotamya ve Mısır'daki bereket ve zenginlik ile siyasi istikrar göç eden kavimleri cezbetmiştir.

1. Ege Göçleri ile günümüzde yaşanan göçlerin nedenleri arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

2. Göç hareketlerinin göç alan ülkeler üzerinde ne tür etkileri olabilir? Tartışınız.

3. Göç olgusunu "Geçmiş, geleceğe suyun suya benzemesi gibi benzer." sözü bağlamında yorumlayınız.

Hazırlayan: *Cabir CAYMAZ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *9.2.4. İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.*

Genel Beceriler: Problem Çözme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Empati Becerisi*

Etkinlik İsmi	**KONUP GÖÇMEK Mİ? YERLEŞMEK Mİ?**	30 dk.
Amacı	Coğrafya ve iklimin, insanlar üzerindeki etkisini analiz edebilme.	Bireysel Grup

1. Yönerge ***Görselleri ve metni birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Konargöçer yaşam tarzı

Görsel 2: Yerleşik yaşam tarzı

Konargöçer ve yerleşik hayat tarzları İlk Çağ'dan itibaren birbirini tamamlayan ve coğrafi şartlara bağlı olarak tercih edilen hayat tarzlarıdır. Günümüzde de görülen konargöçer hayat tarzında topluluklar bozkır, çöl ve dağlık alanlarda verimli olmayan bölgelerde hayvan sürüleri yetiştirirler. Konargöçerler ilkbahar ve yaz aylarını yüksek platolarda geçirir, sonbahar ve kış aylarında ise hem hayvanları hem de kendileri için uygun olan dağların güney yamaçlarında veya ovalarda yaşamlarını sürdürürler. Konargöçerler, doğayı şekillendirmeye çalışmak yerine doğaya uyum sağlamaya çalışır. Konargöçerler; yaşadıkları bozkır, çöl ve dağlık coğrafyanın sert şartlarına karşı verdikleri hayatta kalma mücadelesi nedeniyle dayanıklı ve savaşçı bir yapıya sahiptir. Bu hayat tarzını benimseyen toplulukların tüm fertleri mücadeleci olduklarından zorunlu durumlarda kadınlar da dâhil herkes savaşçı konumundadır. Yani yerleşik topluluklardaki savaşçı ve üretici ayrımı, konargöçer topluluklarda yoktur. Yerleşik hayat tarzında ise yerleşilen yerin ikliminin ve su kaynaklarının tarım üretimine uygun olması gerekir. Önceleri sadece insan gücüyle çapa tarımı yapılırken zamanla hayvan gücünden yararlanılıp, sabanla tarla sürülerek tarım yapılmıştır. Yerleşik hayat, dışarıdan saldırı riski taşıdığı için kurulan kasaba ve şehirlerin etrafı duvar veya surlarla çevrilmiştir. Tarım yapmak için iş gücü ihtiyacı fazla olduğundan iş bölümü yapılmış; insanlar, savaşçılar ve gıda üreticileri olarak sınıflara ayrılmış ve kölelik ortaya çıkmıştır.

1. Coğrafya ve iklimin İlk Çağ'da insanların hayat ve geçim tarzları üzerine etkisi ile günümüzdeki etkilerini karşılaştırdığınızda neler söyleyebilirsiniz?

2. Coğrafya ve iklimin insanların hayat ve geçim tarzları üzerine etkilerinin çağlara göre belirgin bir fark oluşturduğunu düşünüyor musunuz? Tartışınız.

2. Yönerge ***Aşağıda verilen problem durumlarını inceleyerek uygun çözüm yolunu bulup yazınız.***

3. Problem Durumu 1
Konargöçer: Kış yeni bitti. İlkbahar geldi. Hava ısındı. Ailemi, çadırımı ve hayvanlarımı nereye göç ettirmeliyim?
Neden? _____

Görsel 3

Çözüm 1: _____

4. Problem Durumu 2
Yerleşik(Köylü): Kış bitti. İlkbahar geldi. Tarlamdan daha fazla ürün almak için neler yapmalıyım?
Neden? _____

Görsel 4

Çözüm 2: _____

5. Problem Durumu 3
Konargöçer: Kış geldi. Hava soğudu. Ailemi, çadırımı, hayvanlarımı nereye göç ettirmeliyim?
Neden?

Görsel 5

Çözüm 3: _____

Hazırlayan: *Gülizar YILMAZ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *9.2.4. İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.*

Genel Beceriler: Problem Çözme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Empati Becerisi*

Etkinlik İsmi	**NEREYE YERLEŞMELİYİZ?**	30 dk.
Amacı	Hayat ve geçim tarzını, coğrafya ve iklimin etkisini değerlendirerek belirleyebilme.	Grup
Gerekli Materyaller :Tarih ve coğrafya atlası		

Yönerge ***Öğretmeninizin rehberliğinde beş ya da altı kişilik gruplar oluşturunuz. İlk Çağ'da yaşadığınızı ve kıtlık nedeniyle göç etmek zorunda olduğunuzu düşününüz. Haritadan da yararlanarak İlk Çağ'daki medeniyet havzalarından birini belirlerleyiniz.***

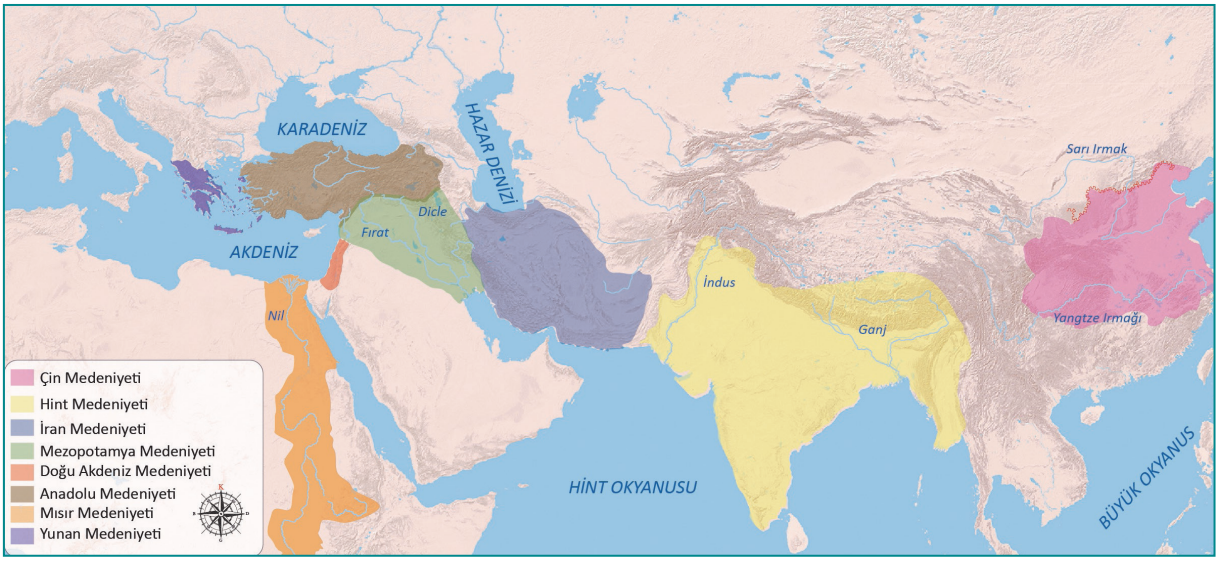

Harita: İlk Çağ uygarlıkları

- Yerleşmek istediğiniz medeniyet havzasının coğrafyasını ve iklim özelliklerini belirleyiniz.

- Yerleştiğiniz yerde hangi ekonomik faaliyetlerde bulunabileceğinizi belirleyiniz.

- Bu bölgede hangi tür kıyafetler giyebileceğinizi gerekçelerini ortaya koyarak belirtiniz.

- Bu medeniyet havzası için uygun bir yönetim şekli belirleyerek bu tercihte yerleştiğiniz yerdeki coğrafya ve iklimin etkisinin olup olmayacağını gerekçeleri ile ortaya koyunuz.

- Seçtiğiniz bölgedeki coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini değerlendirerek rapor yazınız.

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım: 9.2.5. İlk Çağ'da siyasi gücün kaynaklarını siyasi organizasyon türleriyle ilişkilendirir.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İLK ÇAĞ SİYASİ ORGANİZASYONLARI**	20 dk.
Amacı	İlk Çağ'daki bazı siyasi organizasyonları açıklayabilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Verilen görsel ve metinden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Roma Senatosu (temsili)

a) İlk Çağ'da Mezopotamya ve Mısır bölgesinde görülen siyasi organizasyonlar bugünkü devlet organizasyonunun ilk örnekleridir. Sulamaya dayalı tarımsal üretim yapılan bu bölgelerde yönetim biçimi olarak genellikle monarşi (krallık) görülmüştür.

b) Siyasi organizasyonlar farklı bölgelerde farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır. Örneğin İlk Çağ Atina şehir devletinde demokrasi tecrübe edilmiştir.

c) Bir cumhuriyet olarak Roma şehrinde teşekkül eden siyasi organizasyon ise daha sonra kıta Avrupası'na, Anadolu'ya ve Kuzey Afrika'ya kadar yayılan bir imparatorluk hâlini almıştır. Büyüyen imparatorluğun "provincia" denilen eyaletleri merkezden atanan valiler aracılığıyla yönetilirdi.

d) Aristoteles'e göre monarşi (krallık), yönetimde bir kişinin bulunması ancak onun kendi çıkarını değil kamu yararını gözeterek ülkeyi yönetmesi demektir. Yöneticinin toplumsal yararı değil de kendi çıkarını gözetmesi durumunda bunun adı tiranlık olur. Monarşide yazılı veya yazısız bir yasa bulunur, tiranlıkta ise keyfî bir yönetim vardır.

1. Sulamaya dayalı tarımsal üretim ile devlet mekanizmasının ortaya çıkışı arasında nasıl bir bağlantı kurulabilir? Yorumlayınız.

2. Demokrasi, monarşi (krallık) ve imparatorluk gibi farklı siyasi yapıların ortaya çıkmasında sizce hangi etkenler belirleyici olmuş olabilir? Gerekçeleriyle açıklayınız.

3. Günümüzde monarşi ile yönetildiğini bildiğiniz bir Avrupa ülkesi var mıdır? Açıklayınız.

4. Sizce monarşinin, tiranlığa dönüşmesi nasıl engellenebilir?

Hazırlayan: *Mustafa ALBAŞ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım: 9.2.5. İlk Çağ'da siyasi gücün kaynaklarını siyasi organizasyon türleriyle ilişkilendirir.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	SİYASİ ORGANİZASYONLAR NEDEN FARKLI?	20 dk.
Amacı	Siyasi organizasyonların ortaya çıkış gerekçelerini açıklayabilme.	Bireysel Grup

1. Yönerge ***Aşağıda yer alan soruyu denklemleri ve metni birlikte değerlendirerek cevaplayınız.***

Devlet düzenine geçiş karmaşık bir süreç olduğu için dünya üzerinde tek bir devlet sistemi yoktur. Toplulukların farklı inançlara ve ahlaki ilkelere sahip olması, yaşadıkları coğrafya ve ekonomik faaliyetlerin değişkenlik göstermesi gibi nedenlerle farklı devlet yapıları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ilk çağlardan itibaren "devlet" kavramı birbirinden farklı yapılardaki siyasi organizasyonları ifade etmiştir.

1. Devlet organizasyonunun doğuşunu gerekçeleri ile açıklayan bir metin yazınız.

SİYASİ ORGANİZASYON TÜRLERİNDEN BAZILARI

Görsel 1: Roma şehri

İmparatorluk

Bu siyasi organizasyon İlk Çağ'da Roma, Anadolu ve Çin medeniyetlerinde görüldü. Merkezî otoritenin güçlü olduğu İmparatorluk sistemi, farklı kökenden insanların bir arada yaşadığı geniş coğrafyaları içinde barındıran büyük bir siyasi organizasyondu. Farklı kültürlerin bir arada yaşadığı toplumda sınıflı bir yapı bulunurdu. Eyaletler valiler tarafından imparator adına yönetilirdi.

Görsel 2: Mısır Piramitleri

Krallık

İlk Çağ'da özellikle Anadolu, Mısır ve Mezopotamya medeniyetlerinde görülen krallık, tek kişinin yönetimine dayalı bir siyasi organizasyondu. Bu sistemde kral yasalara göre ülkeyi yönetir, halkını koruyup kollardı. Sonraki çağlarda da görülen krallık sisteminde yönetme yetkisi genellikle babadan oğula geçerdi.

2. Yönerge ***Aşağıda yer alan soruları; denklemleri, metni ve görselleri birlikte değerlendirerek cevaplayınız.***

2. Yönetim biçimi olarak krallık ve imparatorluğun farkları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Farklı siyasi organizasyonların ortaya çıkmasının gerekçeleri neler olabilir? Açıklayınız.

Hazırlayan: *Gülizar YILMAZ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım: 9.2.5. İlk Çağ'da siyasi gücün kaynaklarını siyasi organizasyon türleriyle ilişkilendirir.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İKİ FARKLI YÖNETİM ORGANİZASYONU**	30 dk.
Amacı	İlk Çağ Yunan şehir devletleriyle İlk Çağ imparatorluklarının siyasi organizasyon biçimlerini analiz edebilme.	Bireysel Grup

1. Yönerge ***Verilen görseller ve metinden yola çıkarak soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: İlk Çağ'da Yunan şehir devleti (temsili)

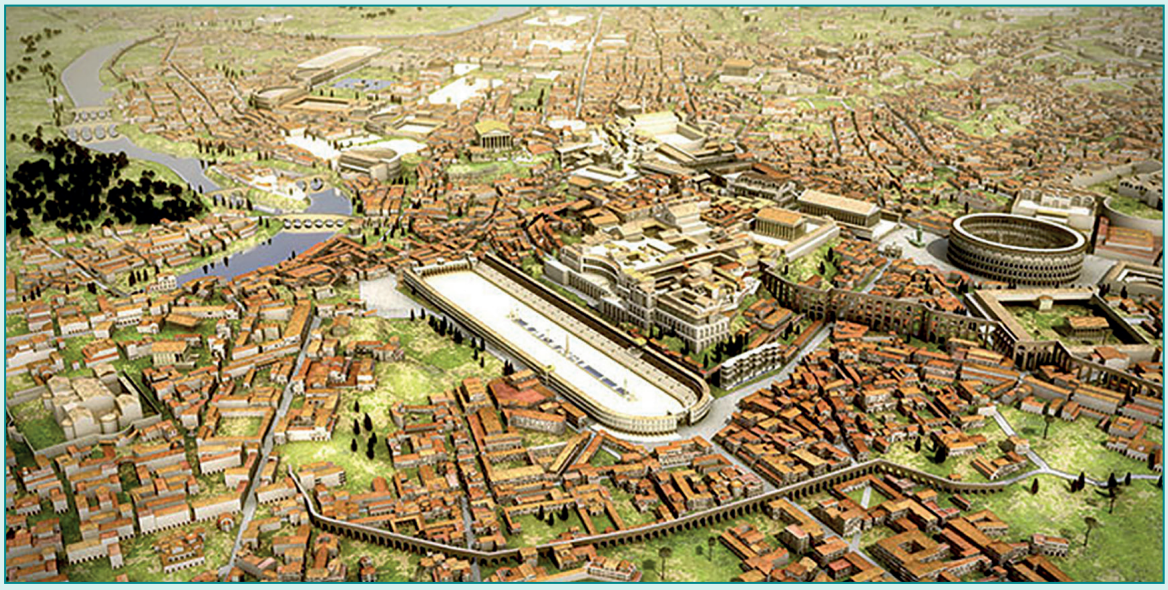

Görsel 2: İmparatorluk şehri Roma (temsili)

ŞEHİR DEVLETİ (POLİS)

Şehir devletleri her ne kadar Eski Mezopotamya'da orta çıkmış olsa da asıl tarihî önemini demokrasi düşüncesinin gelişmesiyle Antik Yunan'da göstermiştir. Bu şehir devletlerinin yönetiminde ortak yaşayış içerisinde olan eşit vatandaşlar söz sahibiydi. Kendine yeten bağımsız yapıdaki polisler, vatandaşlar meclisinin aldığı kararlarla yönetilirdi. Çocuklar, kadınlar, yabancılar ve esirler vatandaş olarak görülmezdi.

İMPARATORLUK

İmparatorluk, kalıcı kurumların yer aldığı teşkilatlı devlet yapısından oluşur. Farklı din, ırk ve kültürleri egemenliği altına alan geniş topraklara yayılmış bir yönetimdir. Başında imparatorun bulunduğu monarşik bir idare sistemine sahiptir. İmparatorlukta imparatorun egemenliği altında irili ufaklı birçok şehir bulunur. İmparator, ülkeyi sarayının da bulunduğu büyük bir şehirden yönetir. Bu şehir, imparatorluğun yapısal bir minyatürü gibidir. Başkent dışındaki şehirler, imparator adına ona bağlı valiler tarafından idare edilir.

1. Şehir devletleriyle imparatorlukların yönetim biçimlerinin şekillenmesinde sizce nüfus ve coğrafyanın ne tür bir etkisi olmuştur?

2. İmparatorlukların tarihteki diğer yönetim biçimlerine göre daha uzun süre ayakta kalmasının idari nedenleri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Tartışınız.

3. Yunan şehir devletlerinde felsefenin gelişmesi ile yönetim biçimi arasında ilişki var mıdır? Yorumlayınız.

4. Thucydides'in (Tukididis) "Biz Atinalılar, politika ile ilgili kararları uygun tartışmalardan sonra alırız; en kötü olan şey, sonuçları tartışılmadan bir politikanın uygulanmasıdır." sözünü şehir devleti yönetiminin özellikleri bağlamında yorumlayınız.

5. Tabloda verilen durumları şehir veya imparatorluk devletinde olup olmaması açısından değerlendiriniz.

Durum	Şehir Devleti	İmparatorluk	Neden?
Yönetimde vatandaşların temsil edilmesi esastır.			
Farklı kültürlerin etkileşimi yoğundur.			
Sınıfsal farklılıklar belirgindir.			
Hiyerarşik güç ve otorite azdır.			

Hazırlayan: *Cabir CAYMAZ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım: 9.2.5. İlk Çağ'da siyasi gücün kaynaklarını siyasi organizasyon türleriyle ilişkilendirir.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**OSTRAKİZM – OSTRAKİSMOS – ÇANAK ÇÖMLEK MAHKEMESİ**	20 dk.
Amacı	Demokrasinin şehir devletlerinde uygulanabilirliğini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Görselleri ve metni birlikte değerlendirerek soruları cevaplandırınız.***

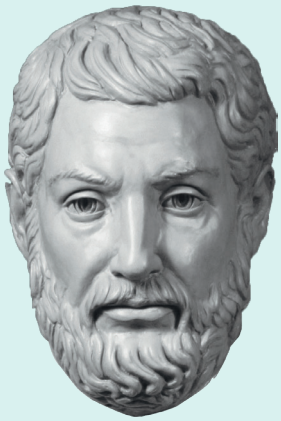

Görsel 1: Kleisthenes

Antik Yunan'da temsil etme, siyasete katılma ve oy kullanma sadece erkeklerin sahip olduğu bir haktı. 18 yaşını aşmış, anne babasının Atinalı olduğunu ispatlamış erkekler yurttaş olarak kabul edilirdi. Atina'da köleler, kadınlar, yabancılar ve çocuklar yurttaş olarak görülmezdi ve bu yüzden de oy kullanma hakları yoktu.

Antik Yunan'da yönetici (arkhon) olan Kleisthenes, demokratik sürecin tiranlarca kesintiye uğratılmaması için MÖ V. yüzyılda doğrudan demokrasinin ilk örneği sayılabilecek bir uygulama başlattı. Ostrakizm adı verilen bu sisteme göre, Atinalı yurttaşlar demokrasiye zarar verebilecek bir kişinin adını kırık seramik veya kiremit parçaları üzerine yazarak oy kullanıyorlardı. Hiçbir suçlamada bulunulmadan, 6000 defa aynı kişinin isminin ostrakalara yazılması, o kişinin 10 yıl süre ile Atina'dan uzaklaştırılmasını gerektiriyordu. Sürgüne giden kişiye ait mallara asla dokunulmuyordu. Sürgüne giden kişi cezası bitmeden şehre geri dönerse ölümle cezalandırılıyordu. Bu oylama sonucu Atinalı devlet adamı ve komutanlarından Themistokles, Kimon ve Alkibiades Atina dışına sürgüne gönderilmişti.

Görsel 2: Üzerine isim yazılı seramik ve kiremit (Ostraka) parçaları, MÖ 487-482

1. Atina'da uygulanan demokrasi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Atinalı Themistokles, Kimon ve Alkibiades'in, Atina dışına sürgüne gönderilmesine yol açan oylama yöntemini demokrasi ve hukuk açısından yorumlayınız.

3. Ostrakizm günümüzde uygulanabilir mi? Yorumlayınız.

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri | Kazanım: 9.2.5. İlk Çağ'da siyasi gücün kaynaklarını siyasi organizasyon türleriyle ilişkilendirir.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi

Etkinlik İsmi	GÜÇ VE MEŞRUİYETİ	20 dk.
Amacı	İlk Çağ uygarlıklarındaki yönetim anlayışını açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıda verilen tabloyu değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

İLK ÇAĞ'DA YÖNETİM ŞEKİLLERİ

UYGARLIK	DEVLET	SİYASİ ORGANİZASYON TÜRÜ	SİYASİ GÜCÜN MEŞRUİYET KAYNAĞI
ANADOLU	Hititler (MÖ 2000)	Monarşi Teokrasi	Kralların, gücünü Tanrı'dan aldığına inanılır ve kralların emirleri, Tanrı'nın emri gibi görülürdü.
	İyonyalılar (MÖ 1200)	Aristokrasi Monarşi	Yönetimde din adamları ve kâhinlerin hükümdarlar üzerinde etkisi olmakla birlikte, soyluların yönetimdeki etkisi daha çoktu.
YUNAN	Girit (MÖ 3500)	Aristokrasi	Halk, soylular ve kral tarafından yönetilirdi. Yönetenler hemen her konuda söz sahibi oldukları için egemen sınıfı oluştururdu.
	Atina sitesi (MÖ 1230)	Demokrasi	Yunan sitelerinde "demos" denilen halk meclisi ile "bule" adı verilen danışma meclisleri kurulur, bunlar "agora" denilen bir yerde bir araya gelerek, kendi kararlarını alırlardı.
MEZOPOTAMYA	Sümer (MÖ 4000) Asur (MÖ 2025) Babil (MÖ 1894)	Monarşi Teokrasi	Yöneticiler, tanrıların yeryüzündeki temsilcisi veya vekili olarak, onlar adına ülkeyi yöneten rahip krallardı.
İRAN	Pers (MÖ 550)	Monarşi Teokrasi	Persler, imparatorlarını iyilik tanrısı Ahuramazda'nın temsilcileri olarak görürlerdi.
MISIR	Mısır (MÖ 3100)	Monarşi	Mısır Krallığı'nın ilk dönemlerinde krallar, kendilerini Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak görmüşlerdir.

1. Krallar neden meşruiyet kaynağına ihtiyaç duymuşlardır? Yorumlayınız.

2. Aynı dönemde yaşamış uygarlıkların farklı yönetim şekillerini tercih etmelerini nasıl yorumlarsınız?

3. İlk Çağlarda yaşasaydınız, hangi yönetim şeklini tercih ederdiniz? Neden?

Hazırlayanlar: *İdris KÖSE, Adem ŞEKER*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım: 9.2.6. İlk Çağ'da hukuk sistemlerinin oluşturulmasında etkili olan dinî ve beşerî kaynakları kavrar.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	HUKUK, KANUN VE İNSAN	20 dk.
Amacı	İlk Çağ Mezopotamya medeniyetlerinde hukuk kurallarının ortaya çıkışını ve hukukun kaynaklarını açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Görseli ve metinleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

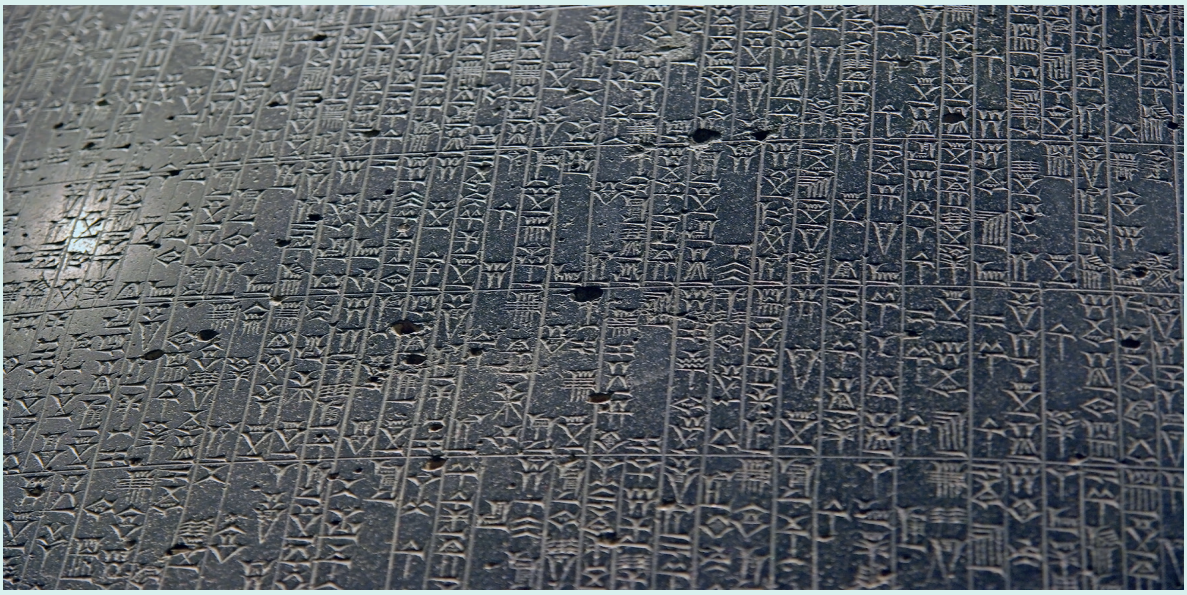

Görsel 1: Hammurabi Kanunları (MÖ 18. yy.)

İnsan, doğası gereği toplumsal bir varlıktır. İnsanların birlikte yaşamalarının iki doğal sonucu siyasi organizasyon ve hukuk fikri olmuştur. İlk Çağ Mezopotamya medeniyetlerinden Sümer ve Babil krallıkları bu bakımdan önemlidir. Merkezde tapınakların bulunduğu bu antik yerleşik toplulukların tarım ve ticaretle uğraştıkları da bilinmektedir.

1. Sosyo-ekonomik özelliklerinden hareketle İlk Çağ Mezopotamya medeniyetlerinde oluşturulan kanunların içerikleri hakkında hangi tahminlerde bulunabilirsiniz?

* Sümer Kralı Urukagina tarafından MÖ 2375'de koyulan yasalar tarihteki ilk yazılı kanunlar olarak bilinmektedir. Babil Kralı Hammurabi tarafından MÖ 1750'de oluşturulan Hammurabi Kanunları ise bilinen en eski hukuk metinlerinden biridir. Hammurabi Kanunları hem kendisinden önceki Sümer kanunlarının hem de o dönemdeki Babil toplumunda ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap verecek bazı kanunların ilavesiyle oluşmuştur. Toplumda yerleşik olan örf, âdet ve gelenekler de bir hukuk kaynağı olarak kabul edilmiş ve söz konusu kanunlar bunlarla uyumlu olarak hazırlanmıştır. Kral Hammurabi kendisinin bu kanunları Baş Tanrı Marduk adına uygulamakta olduğunu belirtmiştir.

2. Hammurabi Kanunları'yla ilgili olarak hukukun kaynakları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Antik döneme ait kanun metinlerinin (Görsel) bulunması, insanlık tarihinde hukuk ve adalet arayışının önemi hakkında size neler düşündürmektedir?

4. Hammurabi, kanunların Baştanrı Marduk adına uygulandığını belirterek sizce neyi amaçlamış olabilir?

5. Aile ve okul hayatınızdan hareketle insanlardaki hukuk ve kanun fikrinin oluşması sürecinde nelerin etkili olabileceği hakkında düşüncelerinizi açıklayınız.

Hazırlayan: *Mustafa ALBAŞ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım: 9.2.6. İlk Çağ'da hukuk sistemlerinin oluşturulmasında etkili olan dinî ve beşerî kaynakları kavrar.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**HAMMURABİ KANUNLARI**	30 dk.
Amacı	Hammurabi Kanunları üzerinden Babillerdeki hukuki yapıyı analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Görsel ve metni birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

Babil Kralı Hammurabi (MÖ 1728-1686) Sümer ile Akad kanunlarını ıslah edip derleyerek kanunlar yaptı. 282 maddeden oluşan bu kanun maddeleri, Akkad diliyle yazılmış çivi yazılı bir stelde yer almaktadır. Bu steldeki rölyefte Hammurabi, adalet ve güneş tanrısı Şamas'ın önünde dua eder. Stel, kanun maddelerini halkın rahatça okuması ve haklarını bilmesi için Esagila'ya (Babil'in baştanrısı Marduk'un büyük tapınağı) dikilmiştir.

Stelde yer alan metnin giriş kısmında Hammurabi;
"Ne zamanki tanrı Marduk, halkı adil olarak idare etmek ve memleket idaresini ele almakla beni görevlendirdi, gerçeği ve adaleti memleketin diline koydum. Halkı memnun ettim." demektedir.

Görsel: Hammurabi Steli

Stelde yer alan bazı kanun maddeleri şunlardır:

6- Eğer bir adam tanrıya (mabede) veya saraya ait bir şey (bir eşya) çalarsa, o adam öldürülecektir ve çalınmış malı kabul eden öldürülecektir.

138- Eğer bir adam, kendisine çocuk doğurmayan karısını bırakırsa (boşarsa), başlığı kadar gümüşü ona verecek ve babasının evinden getirdiği çeyizi ona tam olarak verecek ve onu (öyle) boşayacaktır.

139- Eğer başlık yoksa (verilmemişse), boşanma için bir 1 mina gümüş ona verecektir.

148- Eğer bir adam bir kadınla evlenir, kadını ağır bir hastalık yakalarsa, ikinci biriyle evlenmeye karar verip evlenirse, ağır hastalığa tutulan karısını boşamayacaktır, (o kadın) yaptığı evde oturacaktır. Sağ kaldıkça ona bakacaktır.

196- Eğer bir adam, bir adamın oğlunun gözünü kör ederse, onun gözünü de kör edeceklerdir.

199- Eğer bir adamın kölesinin gözünü çıkarırsa ya da kemiğini kırarsa onun değerinin yarısını öder.

215- Eğer bir hekim, asil sınıftan (awelam) ağır yaralı birini bronz neşteriyle ameliyat edip hayatını kurtarırsa veya hastanın alnını veya şakağını bronz neşteriyle açıp iyileştirirse 10 şekel gümüş alacaktır.

216- Aynı işlemleri orta sınıftan (muşkenu) birine yaparsa 5 şekel gümüş alacaktır.

217- Köleye (uardu) yaparsa sahibinden 2 şekel gümüş alacaktır.

Prof. Dr. MEBRURE TOSUN-Doç. Dr. KADRİYE YALVAÇ,
Sümer, Babil, Assur Kanunları ve Ammi-şaduqa Fermanı, s. 199, 200 (Düzenlenmiştir.)

1. Hammurabi Kanunları'nın verilen maddelerine bakarak Babil'deki adalet sistemi hakkında nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz? Açıklayınız.

2. Hammurabi Kanunları'nda dinin etkisini nasıl yorumlarsınız?

3. Siz olsaydınız verilen bu kanunlarda nasıl bir değişiklik yapardınız? Açıklayınız.

Hazırlayan: *Hasan KULAÇ*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım: 9.2.6. İlk Çağ'da hukuk sistemlerinin oluşturulmasında etkili olan dinî ve beşerî kaynakları kavrar.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**HİTİT CEZA KANUNLARI**	30 dk.
Amacı	Hitit Ceza Kanunları üzerinden Hititlerdeki hukuki yapıyı analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Metne göre soruları cevaplayınız.***

Görsel: Adalet sembolü

Hitit Kanunları başlıca iki büyük seri hâlindedir ve maddelerinin ilk kelimelerine göre "Eğer bir adam" ve "Eğer bağlar bahçeler" şeklinde düzenlenmiştir. Her iki seri de 100 maddeden oluşmaktadır. Bu kanun maddelerinde "eğer" kelimesi ile başlayan bir suç tasavvur edilmiş ve sonra bu suça bir ceza tayin edilmiştir.

Hitit Kanunları, yazıldıkları dönemin sosyal şartlarına göre hazırlanmıştır. Hitit toplumu; soylular, hürler, köleler, namralar (savaş esirleri) gibi sosyal sınıflardan oluşuyordu. O dönemin anlayışına göre köleler yarım insanlardı. Bu nedenle, onlara verilen cezalar da hür adama verilen cezanın yarısı kadar belirlenmişti.

Hititlerin Ceza Kanunları, Mezopotamya'daki diğer kavimlerin ceza kanunlarına göre son derece insancıldı. Hammurabi kanunları "talion" yani "kısas" prensibine dayanmakta idi. Hititler, cezaları belirlerken insan varlığını yok etmek ya da şerefini alçaltmak gibi yollara başvurmamıştır. Suç işleyeni öldürmeyi değil yok olan veya zarar gören bir şeyi tazmin etmek prensibini esas almışlardır.

Bir suçun tanrılara ve krallara karşı işlenmesi ile çeşitli sosyal sınıflardaki insanlara karşı işlenmesi halinde verilen cezalar farklıydı. Bunun yanında, suçlunun sosyal mevkisi de verilen cezanın hafif veya ağır olmasında önemli rol oynuyordu. Devleti temsil eden kralın şahsına ya da onun yöneticilerine karşı itaatsizlik, isyan veya hizmette kusur suçlarına mutlaka ölüm cezası veriliyordu.

Hitit Ceza Hukuku'nda kolektif ceza sistemi söz konusudur. "Eğer bir adam, kralın buyruğuna karşı gelirse, onun evi harap edilir." kanun maddesinde geçen "Evi harap edilir" sözleri ile cezanın, suçlunun ailesine de uygulandığı anlaşılmaktadır.

Hitit Kanunları, hırsızlık ve kundakçılığı suç saymıştır. Ancak hırsızlığa hiçbir zaman ölüm cezası verilmemiş, bunun yerine hırsızlık yapan kişi, çaldığı malın değeri ne ise onun üç katını ödemek zorunda kalmış veya dayak cezası uygulanmıştır.

Vatandaşlara ait ev, tarla ve benzeri mülklerin kundaklanması suçunu işleyen kimseye ölüm cezası verilmezken tapınakların kundaklanması suçuna ölüm cezası verilmiştir.

Hititlerde üç çeşit mahkeme vardı:

1. Saray Kapısı: İhtiyarlar heyetinin baktığı davaların görüldüğü mahkemelerdir. Bu mahkeme kapısında bronzdan bir mızrak ve adaletin sembolü olan tahtadan terazi asılı idi.
2. Yüksek Mahkeme: Asillerin ve yüksek memurların davalarına bakan mahkemedir.
3. Kralın Mahkemesi: Hüküm verilmeyen davalara bakılır, ölüm mahkumları affedilir veya ölüm cezaları verilirdi.

Ekrem Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, s. 234-249 (Düzenlenmiştir.)

1. Hititler de dahil olmak üzere geçmişten günümüze birçok medeniyetin teraziyi adaletin sembolü olarak kullanmasının nedeni ne olabilir? Açıklayınız.

2. Cezanın kolektif olarak aileyi de kapsamasını adalet sistemi açısından değerlendiriniz.

3. Hitit Ceza Kanunları ile Hammurabi Kanunları'nı karşılaştırdığınızda nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz? Açıklayınız.

4. Özel mülkün kundaklanması suçuna ölüm cezası verilmezken tapınakların kundaklanmasına ölüm cezası verilmesini nasıl yorumlarsınız?

Hazırlayan: *Sedar IŞIK*

2. ÜNİTE > İnsanlığın İlk Dönemleri *Kazanım: 9.2.6. İlk Çağ'da hukuk sistemlerinin oluşturulmasında etkili olan dinî ve beşerî kaynakları kavrar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi*

Etkinlik İsmi	**HİTİTLERİN HUKUK SİSTEMİ KOMŞU MEDENİYETLERLE AYNI MIDIR?**	30 dk.
Amacı	İlk Çağ Anadolu medeniyetlerinden biri olan Hititlerin hukuk sistemini analiz edebilme.	Bireysel Grup

Görsel 1: Hititler (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)

HİTİT HUKUKU

Hitit toplumu; soylular, hürler, köleler ve namralar (savaş esirleri) gibi bir takım sosyal sınıflardan oluşuyordu. Hititlerin anlayışına göre köleler yarım insanlardı. Bu nedenle onlara verilen cezalar da hür adama verilen cezanın yarısı kadar olmalı idi. Hititlerin ceza kanunları, o dönemdeki diğer kavimlerin ceza kanunlarına göre son derece insancıldır. Bu açıdan bakıldığında Hitit ceza hukuku ile Sümerlerin ceza kanunları arasında önemli benzerlikler görülür. Fakat Mezopotamya coğrafyasında yaşayan Sami kavimlerin ceza kanunları oldukça sert maddeler içermektedir. Çünkü başta Hammurabi Kanunları olmak üzere, Sami kavimlere ait ceza hukuku "talion" yani "kısasa kısas" prensibine dayanmaktadır. Bir başka ifadeyle "Birinin gözünü kör edenin gözleri kör edilir." ya da "Bir kimse bir başka kimseyi öldürürse, onun da sonu ölüm olur."

Hititlerin Hukuk Kuralları geleneklerine ve dinî inançlarına dayanmaktadır. "Hititler, cezaları tayin ederken insan varlığını yok etmek, insan hayatını zehirlemek, şerefini alçaltmak gibi yollara başvurmamış, tam tersine insan hayatını ve insan şerefini koruyacak bir yol izlemiştir. Dolayısıyla onlar, suç işleyeni öldürmeyi değil, yok olan veya zarar gören şeyi tazmin etme prensibini esas almışlardır. Hitit kanunlarında suç kabul edilen durumlar şunlardır:

1. *Tanrılara veya krallara karşı saygısızlık, hizmette kusur*
2. *Adam öldürme veya yaralama*
3. *Büyücülük*
4. *Hırsızlık ve kundakçılık*
5. *Tecavüz ve zina*

Yukarıdaki sıralamadan anlaşılacağı üzere, günümüzde suç sayılan fiiller, Hitit toplumunda da suç kabul ediliyordu. Hitit Kanunları, bu tür suçlara muhtelif cezalar tayin etmiştir. Hitit Kanunları, hırsızlık ve kundakçılığı günümüz toplumları gibi suç saymıştır. Ancak hırsızlığa hiçbir zaman ölüm cezası vermemiş, bunun yerine hırsızlık yapan kişi, çaldığı malın değeri ne ise onun üç katını ödemek zorunda kalmıştır. Ayrıca hırsızlık yapanlara dayak cezası da uygulanmıştır. Hitit Kanunları'nda görülen suçlardan biri de kundakçılıktır. "Başkasının tarlasını kasıtlı olarak yakan bir kimse yakalanırsa yakılan tarlanın sahibine köle olarak verilirdi. Hür bir adam kundakçılık yaparsa yaktığı evi yeniden inşa eder, köle ise ve zararı efendisi tazmin etmek istemezse kölenin sahibi bu köleyi zarara uğrayana verirdi. Hitit Kanunları büyücülüğü de suç saymakta idi. Büyü yapan kimse hür bir vatandaş ise 1 mana (480

gram) gümüş ödemekle eğer bir köle büyü yaptı ise mutlaka ölümle cezalandırılırdı.

İlk Çağ medeniyetlerinde olduğu gibi Hitit toplumunda da köle sınıfının bulunduğu ve bunların genellikle kentlerde oturarak asillere hizmet ettikleri anlaşılmaktadır. Hitit Kanunları'na göre köleler de mal mülk sahibi olabiliyorlar, hatta zenginleşen köleler, bedelini ödeyerek "hür"ler sınıfına geçebiliyorlardı. Üstelik "kuşata" vermek şartıyla bir köle, hür bir kadınla evlenebiliyordu. Hitit toplumunun çekirdeğini teşkil eden aile, bütün Hint-Avrupalı kavimlerde olduğu gibi, baba erkil idi. Aile hukukuna göre evliliklerde damat, kıza "kuşata" denilen bir ağırlık parası veriyordu. Baba evinden çıkarken de kıza baba mirasına karşılık olarak "ivaru" denilen bir çeyiz parası veriliyordu. Ancak Hititlerde erkeğin kadın üzerindeki hakkı, Romalılarda olduğu gibi sınırsız, kayıtsız ve şartsız değildi. Diğer Ön Asya kavimlerinde boşanma hakkı sadece erkeğe tanındığı hâlde Hitit toplumunda bu hak, kadınlara da tanınmıştır ki bu da Hitit kadınının boşanma hürriyetine sahip olduğunu, başka bir tabirle erkeğin tutsağı olmadığını, açık ve net bir biçimde ispat etmektedir.

Ekrem Memiş, Eski Çağ Türkiye Tarihi, s.242-259 düzenlenerek alınmıştır.

1. Yönerge ***Aşağıdaki SWOT analiz şemasını görsel ve metni birlikte değerlendirerek doldurunuz ve sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.***

1. Kendinizi Hitit mahkemelerinde çalışan bir memur olarak hayal ediniz. Sizden yaşadığınız devrin diğer medeniyetlerini de göz önünde bulundurarak, Hitit ülkesinin adalet sisteminin SWOT analizini (Kurumların yeterliliklerini belirlemek için geliştirilmiştir. Bir kurumun kuvvetli ve zayıf yönlerini, karşılaştığı fırsatları ve tehditleri belirlemek için kullanılır.) yapmanız ve Hitit kralına rapor olarak sunmanız istenmektedir.

Şemayı doldururken aşağıdaki sorulardan yararlanmanız size yardımcı olacaktır.

Hitit hukukunun güçlü yönlerini belirlemek için: Neleri iyi yapabiliyor, üstün noktaları nelerdir? Hitit hukuk ve kanunlarının kaynağı neye dayanmaktadır? Kanunların koruyuculuğu ve uygulanması ile ilgili gücü nereden almaktadırlar?
Hitit hukukunun zayıf yönlerini belirlemek için: Neleri düzeltmeli, iyileştirmeli?
Hitit hukukunun fırsatlarını belirlemek için: Hitit Devleti'nin hukuk politikalarındaki değişimler nelerdir?
Hitit hukukunun tehditlerini belirlemek için: Daha iyi bir adalet sisteminin önündeki engeller nelerdir?

GÜÇLÜ YÖNLERİ	ZAYIF YÖNLERİ	FIRSATLAR	TEHDİTLER

2. Hitit kanunlarını kadınlara tanınan haklar açısından diğer medeniyetlerle kıyasladığınızda neler söyleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Gülizar YILMAZ*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya *Kazanım: 9.3.1. Orta Çağ'da yeryüzünün çeşitli bölgelerinde kurulan siyasi ve sosyal yapıları tanır.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ORTA ÇAĞ AVRUPASI'NDA SİYASİ VE SOSYAL YAPI**	20 dk.
Amacı	Orta Çağ'da Avrupa'nın siyasi ve sosyal yapısını açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Harita ve metinleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplandırınız.***

Roma İmparatorluğu 395'te Batı ve Doğu Roma İmparatorluğu olarak ikiye ayrıldı. Germen kavimlerinin istilaları sonucunda Batı Roma'nın 476'da yıkılması ile feodalizm güç kazandı. Güçlü bir merkezî otoritenin olmayışı, Avrupa'daki siyasi ve sosyal yapıyı yeniden şekillendirdi.

Feodal sistemde zenginlik kaynağı topraktı. Bu sistemde en önemli ekonomik faaliyet tarımdı. Tarımsal üretim daha çok serfler tarafından feodal beyler için yapıldı. Serfler, feodal beylerin izni olmadan toprakları terk edemezdi. Bunu yapan serfler cezalandırılırdı.

Krallar siyasi güçlerini feodal beylerle paylaştı. Yoksul halk, Avrupa'da yaşanan savaşlar ve kargaşa yüzünden, güvende olabilmek için, geniş topraklara sahip olan feodal beylerin koruması altına girdi. Koruma altına girenler feodal beylere kesin bir bağlılıkla hizmet ettiler.

Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans), Osmanlı Devleti'nin İstanbul'u fethine kadar (1453) varlığını devam ettirdi. 527'de Doğu Roma İmparatorluğu tahtına geçen İmparator Justinianus, Afrika'nın ve İtalya'nın büyük bölümü ile Sicilya'yı ele geçirerek imparatorluğu eski Roma İmparatorluğu sınırlarına yaklaştırdı.

Harita: Orta Çağ'da Avrupa

1. Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasının, Avrupa'nın siyasi ve sosyal yapısına etkilerini yorumlayınız.

2. Topraklarını terk eden serflerin feodal beyler tarafından cezalandırılmasının nedeni sizce ne olabilir? Açıklayınız.

3. Sizce günümüzdeki Avrupa devletlerinde geçmişteki feodal sistemin izleri görülmekte midir? Gerekçeleri ile açıklayınız.

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya | Kazanım: 9.3.1. Orta Çağ'da yeryüzünün çeşitli bölgelerinde kurulan siyasi ve sosyal yapıları tanır.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi

Etkinlik İsmi	ORTA ASYA'DA YENİ BİR GÜÇ	15 dk.
Amacı	Moğol İmparatorluğu'nun yönetim yapısını açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metin ve görselden yararlanarak soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: CENGİZ HAN (Temsili)

Cengiz Han dünya tarihinin en önemli hükümdarlarından biridir. Orta Asya'daki çeşitli kavimleri kendi yönetiminde topladıktan sonra imparatorluğunun sınırlarını hızla genişletmiş ve kurduğu siyasi yapı onun ölümünden sonra da varlığını ve gelişimini sürdürmüştür. Şamanizmin etkisinde olan Moğollar Cengiz Han'ın Gök Tanrı tarafından seçildiğine inanmışlardır. Bu nedenle Cengiz Han'dan sonra gelecek hükümdarların onun soyundan gelmesi meşrulaşmıştır. Gönüllü birliklerden oluşan güçlü ordusu ve Uygur Türklerinden yararlanarak hazırladığı kendi adını taşıyan yasasıyla Cengiz Han yalnızca bir komutan değil aynı zamanda devlet kurucu, kanun koyucu, teşkilatçı ve psikolojik savaş taktiklerini çok etkili şekilde kullanan bir yöneticidir. Tarihin hiçbir döneminde Cengiz Han'ın hükmettiği kadar geniş topraklar bir tek kişi tarafından ele geçirilememiştir. Cengiz Han öldüğü zaman kurmuş olduğu imparatorluğunun hudutları, Büyük İskender'in ulaştığı sınırların dört, Roma İmparatorluğu'nun ise iki katı olmuş ve Moğollar için genişleme dönemi henüz yeni başlamıştır. Üstelik Cengiz, bu başarıları elde ederken dünya tarihinin iyi bilinen diğer fatihleri gibi hazır bir ordu, zengin bir hazine, oturmuş bir devlet teşkilatı devralmamıştır. O, tüm bunları âdeta yoktan bir halk , ordu ve devlet teşkilatı kurarak başarmıştır. Zaferlerini parlak bir strateji, organizasyon, disiplin ve cesaret sonucunda elde eden Cengiz Han'ı diğer fatihlerden üstün kılan bir diğer özellik de Moğol İmparatorluğu'nun sürekliliği olmuştur.

http://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/739538 (Kaynaktan derlenmiştir.)

1. Metinden hareketle Cengiz Han'ın meşruiyet kaynağının ne olduğunu söyleyebilirsiniz?

2. Sizce Cengiz Han'ın geniş coğrafyalara hükmetmesindeki etkenler nelerdir?

3. Metinden yola çıkarak Moğolların yönetim anlayışı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

4. Cengiz Han'ın "Nasıl gökte bir Tanrı varsa yerde de tek bir Han olmalıdır." sözünü metindeki hangi bilgilerle destekleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Işıl ŞAHİN*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya | Kazanım: 9.3.1. Orta Çağ'da yeryüzünün çeşitli bölgelerinde kurulan siyasi ve sosyal yapıları tanır.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	ORTA ÇAĞ'DA AVRUPA	20 dk
Amacı	Orta Çağ'da Avrupa'nın siyasi ve toplumsal hayatını yorumlayabilme.	Bireysel

Yönerge 1 ***Aşağıdaki metni ve görseli inceleyip soruları cevaplandırınız.***

ORTA ÇAĞ'DA AVRUPA

Orta Çağ'da Avrupa'da toplumsal hayatta büyük değişimler görüldü. Başlangıçta bağımsız olarak inançlarını serbestçe yaşamak isteyen kilise teşkilatı Roma İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla ortaya çıkan boşluğu doldurmaya çalıştı. Zamanla geniş bir alanda örgütlenen kilise, iktidarın en önemli ortaklarından biri hâline geldi. Güçlü derebeyleri karşısında çok defa zor duruma düşen kralların, papalardan yardım istemeleri, kilise otoritesinin artmasına yardımcı oldu. Devlet iktidarının meşruiyetini sağlama işi artık kilise tarafından yerine getirilmeye başlandı. Kilise dinî öğretisini kullanarak halk üzerinde güçlü bir otorite kurdu.

Görsel 1: Papanın elinden taç giyen Kutsal Roma Germen İmparatoru Şarlman (temsili)

1. Görseli inceleyerek Feodal Avrupa'da iktidarın nasıl şekillendiğini yorumlayınız.

2. Orta Çağ'da Avrupa'da birbiriyle çatışan bu güçlerin ortaya çıkmasında hangi gelişmeler etkili olmuş olabilir?

3. Kral-kilise çekişmesinin toplumsal hayata etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

4. Orta Çağ Avrupası'nda yaşanan bu mücadeleler günümüzde hangi ilkelerin doğmasına zemin hazırlamış olabilir? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Hazırlayan: Akın SEVER

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya | Kazanım: 9.3.1. Orta Çağ'da yeryüzünün çeşitli bölgelerinde kurulan siyasi ve sosyal yapıları tanır.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	ORTA ÇAĞ'DA SİYASİ YAPI	20 dk
Amacı	Orta Çağ'da Türkiye Selçuklu Devleti ve Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun siyasi yapılarını analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıda metinleri okuyup soruları cevaplandırınız.***

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KURULUŞU

Türkiye Selçukluları (1077-1308) Büyük Selçuklular gibi Oğuzların Kınık boyu tarafından kuruldu. Hanedandan olan ve Büyük Selçuklu Sultanlığı tahtında hak iddia eden Kutalmışoğlu Süleymanşah taht mücadelesini kaybedince merkezden uzaklaştırılmak amacıyla Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından Anadolu'nun fethine memur edildi. Sultan Melikşah bu kararıyla aynı zamanda Türkistan'dan gelen konargöçer Türkmenleri Anadolu'ya yönlendirerek yeni yurtlar bulmayı ve Türk-İslam kültürünün burada yayılmasını amaçladı. Anadolu'ya gelen Süleymanşah kısa zamanda İznik'e kadar Anadolu'nun önemli bir kısmını ele geçirerek Büyük Selçuklu Sultanlığı'na bağlı Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurdu. Birçok Oğuz boyundan oluşan devlet, merkezi bir yapıya sahipti. Süleymanşah bir yandan fetihlerde bulunurken diğer yandan Bizans'ın içinde bulunduğu karışık durumundan faydalanmak için taht kavgalarında taraf oldu. İzlediği siyasetle kısa sürede Anadolu'da sınırlarını genişletti. Süleymanşah'ın bu başarısında izlediği siyaset kadar doğudan gelen savaşçı özelliklere sahip konargöçer Türkmenlerin yeni devlete sağladığı nüfus desteği de önemli bir etken oldu.

KUTSAL ROMA- GERMEN İMPARATORLUĞU

Kutsal Roma- Germen İmparatorluğu (962-1806) Batı ve Orta Avrupa'da hüküm sürmüş monarşik bir krallıktır. Ülke federal bir yapıda olup birçok prenslikten oluşuyordu. Topraklar Habsburg, Hohenzollern, Wettin, Wittelsbach Oldenburg gibi birçok hanedan tarafından yönetiliyordu. İmparatorluğun idari yapısı böyle olmasına rağmen Kutsal Roma imparatorları sadece Habsburg Hanedanı'ndan seçiliyordu. İmparatorların yetkileri sınırsız olmayıp farklı kurumlar tarafından sınırlandırılmıştı.

Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun en ünlü hükümdarı Şarlken'di. Babası Habsburg hanedanından Hollanda lordu, annesi Aragon ve Kastilya prensesi idi. Genç yaşta Burgonya Dükü olarak ilan edilen Şarlken, anne tarafından büyük babasının 1516 yılında ölümüyle Kastilya, Aragon, Napoli ve Sicilya krallıklarının başına geçti. Kutsal Roma İmparatoru olan dedesinin ölümü üzerine 28 Haziran 1519'da Alman İmparatoru oldu. 26 Ekim 1520'de katedralde resmi bir törenle Kutsal Roma Germen İmparatoru ilan edildi. Şubat 1530'da papa tarafından Kutsal Roma- Germen İmparatoru olarak kutsandı. Şarlken'in amacı Avrupa'nın tamamını ele geçirerek büyük bir Katolik imparatorluğu oluşturmaktı.

1. Selçuklu Devleti ile Roma-Germen İmparatorluğu'ndaki tahta geçiş usulü ve idari alandaki farklılıkları yorumlayınız.

2. Selçukluların ve Roma-Germen İmparatorluğu'nun kuruldukları bölgenin siyasi durumunun bu devletlerin kurulup güçlenmesine etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Devletlerin kuruluşunda ve gelişmesinde etkili olan maddi ve manevi unsurlar neler olabilir?

Hazırlayan: *Akın SEVER*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya *Kazanım: 9.3.2: Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını kavrar.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ORTA ÇAĞ AVRUPASI'NDA TOPRAK ve YÖNETİMİ**	20 dk.
Amacı	Orta Çağ'da Avrupa'nın ekonomik yapısını açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Görseli ve metni birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

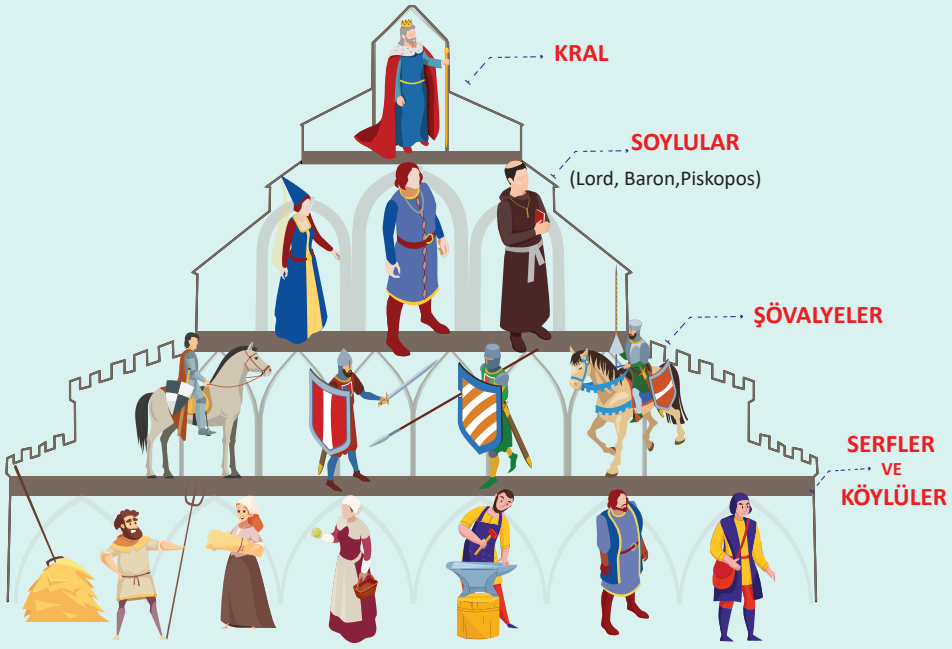

Orta Çağ'da feodal sistem

Feodalizm, 476 yılında Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra IX. ve XV. yüzyıllar arasında Batı Avrupa'da uygulanan sosyal, politik ve ekonomik bir yönetim şeklidir. Feodal sistemde kral soylulara (lord, baron) ve piskoposlara toprak bağışlardı veya "fief" verirdi. Bunun karşılığında ise soylular krala siyasi, ekonomik ve askerî destek sağlardı. Soylular, topraklarının güvenliğini sağlamak için şövalyelerden yardım almak zorundaydı. Şövalyeler, soylulara hizmet eden paralı askerlerdi.

Feodal sistemin en alt seviyesinde toprağı eken, efendisinin ürününü toplayan veya hizmetinde çalışan özgür veya köle köylüler (serfler) vardı. Serfler, korunma ve beslenme karşılığında efendilerine hizmet etmek zorundaydı. Efendiler de serflerin can güvenliğini sağlar ve onlara beslenmesine yetecek kadar toprak verirdi. Bir serfin sosyal statüsü değişemezdi, ayrıca topraklarını terk etmesi de yasaktı. Efendiler, serflerin sahip olduğu her şeyden vergi alırdı. Örneğin, serfler nişan ve evlilik törenlerinde, büyük veya küçük baş hayvanlara sahip olduklarında efendilerine vergi ödemek zorunda kalırlardı. O zamanlarda insanların yaklaşık yüzde 90'ı köylerde yaşıyordu. Serflerin bir kısmı özgürdü ve kendi işlerini yapabiliyordu. Özgür serfler marangoz, fırıncı, demirci gibi esnaflardan oluşuyordu. Bu zor koşullardan dolayı serflerin yaşam süreleri otuz yıldan azdı.

1. Feodal sistemin devamlılığında sizce hangi grup veya kişilerin varlığı daha önemlidir? Gerekçeleri ile açıklayınız.

2. Feodal sistemin hâkim olduğu ülkelerde ticaret gelişebilir mi? Gerekçeleri ile açıklayınız.

3. Feodal sistem günümüzde uygulanabilir mi? Gerekçeleri ile açıklayınız.

Hazırlayan: *Serdar IŞIK*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya | Kazanım: 9.3.2: Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını kavrar.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi

Etkinlik İsmi	FEODALİTENİN DOĞUŞU	20 dk
Amacı	Orta Çağ'da Avrupa'nın siyasi ve sosyoekonomik durumunu açıklayabilme	Bireysel

1. Yönerge ***Verilen metin ve görseli birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

FEODALİTENİN DOĞUŞU

Feodalite, Orta Çağ'da görülen ve özellikle Batı Avrupa'da uygulanan ekonomik, siyasal ve sosyal sisteme verilen addır. Feodalite'nin ortaya çıkışında, Batı Avrupa'nın siyasi karışıklık içinde olmasının yanında Müslümanların Akdeniz'de hâkimiyet kurmaları önemli bir yere sahiptir. Bölgenin Müslümanların kontrolüne girmesiyle Avrupa, Doğu ile Batı arasında kültürel ve ticari ilişkilerde önemli rol üstlenen Akdeniz'de ve dolayısıyla dünya ticaretinde saf dışı kaldı. Avrupa'nın yaşadığı siyasi karmaşa ve ekonomik zorluklar yüzünden yöneticilerin büyük gelir kaynaklarını ve bunlara bağlı otorite ve egemenlik haklarını sürdürmesi imkânsız bir hal aldı. Bu süreçte derebeyler yaşadıkları toprağın mülkiyetini üzerindeki yetkilerle ele geçirerek nüfuzlarını ve bağımsızlıklarını güçlendirdiler. Bu durum zaman içinde merkezi otoritenin parçalanarak feodal düzenin kurulmasına neden oldu.

Görsel 1: Feodalitede toplumsal sınıflar

1. Orta Çağ Avrupası'nda Feodalitenin ortaya çıkmasında etkili olan gelişmeler hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Feodal düzen ekonomisinin özellikleri neler olabilir?

3. Toplumun sınıflara ayrılmasının nedenleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

4. Rahipliğin toplumun üst sınıflarından biri olmasının nedenleri neler olabilir?

Hazırlayan: *Akın SEVER*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya | Kazanım: 9.3.2: Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını kavrar.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	ORTA ÇAĞ TOPLUMLARINDA KAST SİSTEMİ	20 dk
Amacı	Kast sistemi üzerinden Hint toplumunun sosyal yapısını analiz edebilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Verilen görsel ve metni birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

KAST SİSTEMİ

Toplumların incelenmesinde onların yapısına, tabakalaşma veya sınıflaşma durumuna, toplumsal ilişkilerin şekline göre açık toplum, kapalı toplum gibi kavramlar geliştirilmiştir. Açık toplumlarda bireylerin toplumsal hareketliliği, kazanılmış kimlik doğrultusunda gerçekleşmektedir. Kapalı toplumlarda toplumsal hareketlilik yoktur ve kazanılmış statüler babadan oğula intikal eder. Açık toplumlarda kişiler, yönetimi çekinmeden tenkit edebilirler. Toplum siyasi iktidarın engellemesi olmadan doğal yollarla gelişimini sürdürebilir: düşünce, inanç ve icraat özgürlüğü üst seviyededir. Toplum baskıcı yönetimlerde olduğu gibi katı bir disiplin içinde tutulmaz.

Toplumsal yapıların incelenmesi açısından kast sistemi toplum bilimcilerin en çok ilgilendiği konulardan biri olmuştur. Tarihte Doğu Asya, Hindistan, Orta Afrika ve Arap Yarımadası'nın bazı bölgelerinde görülen kast sistemi varlığını hâlâ sürdürmektedir. Günümüzde en belirgin olarak Hindistan'da görülen bu sistem MÖ 1500'lerde Orta Asya'dan Hindistan'a gelen Ariler tarafından kurulmuştur. Ariler, Hindistan'a siyasi, sosyal ve kültürel yapılarını taşımışlar ancak burada merkezi bir otorite sağlayamamış ve bu yüzden kast sistemini oluşturmuşlardır.

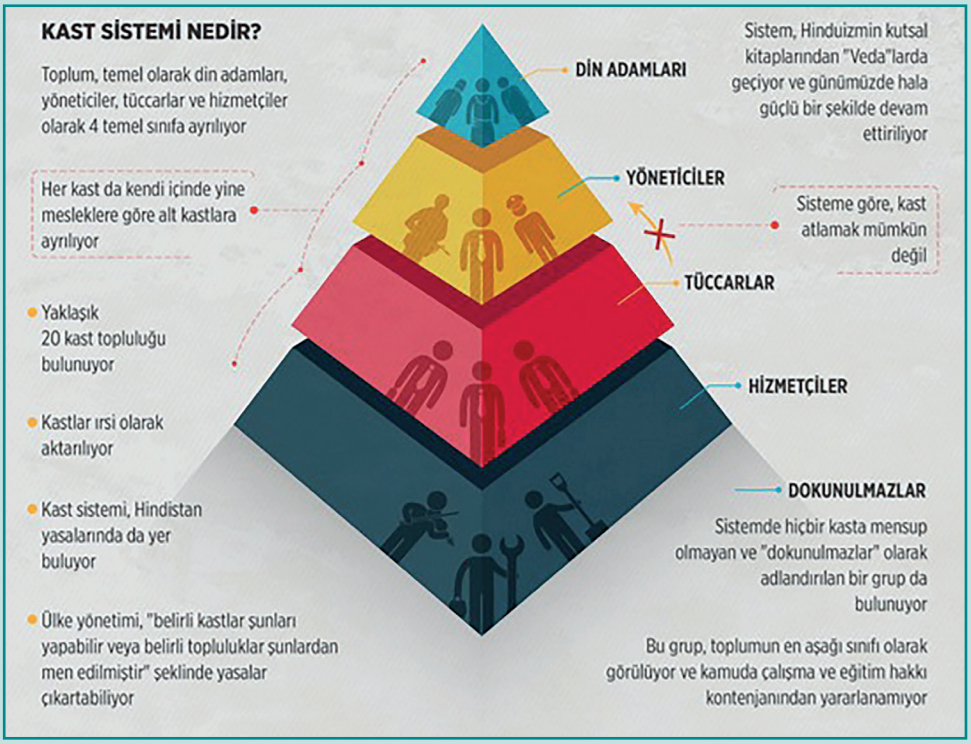

Görsel 1: Kast sisteminde sınıflar

1. Ariler'in kast sistemini oluşturmasının sebepleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Kast sisteminde din adamları neden önemli bir yere sahiptir?

3. Hint toplumu nasıl (açık/kapalı) bir toplumdur? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Kast sisteminin Hint toplumuna etkileri neler olabilir?

5. Toplumsal adalet ve eşitliğin önemi hakkında bir slogan oluşturunuz.

Hazırlayan: *Akın SEVER*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya *Kazanım: 9.3.2: Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını kavrar.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ORTA ÇAĞ SİSTEMLERİ**	20 dk.
Amacı	Orta Çağ'da feodalite ve tımar sistemini farklı yönleriyle değerlendirebilme.	Bireysel

Verilen görseller ve açıklamalardan yola çıkarak soruları cevaplayınız.

Görsel 1

Orta Çağ'da Avrupa feodalitesinde merkezî idare ve devlet zaafa uğramıştır. En imtiyazlı sınıf olan soylu sınıfının en üstünde, yetkileri sınırlı kral bulunmaktadır. Tek üretim aracının toprak olduğu feodalite sisteminde toprağın gerçek sahibi senyörler tam anlamı ile efendidir, halk ise köle ya da yarı köle durumundadır. Senyörler, arazi ve halk üzerinde siyasi hâkimiyet sahibidir; bu sebeple yasama, yürütme ve yargı yetkileri de bizzat kendisine aittir. Feodal sistemde her senyörün müstakil bir askeri ve ordusu vardır. Bununla krala karşı bile savaşabilirler. Feodal sistemde toprağın hayati önemi olduğundan ekonomik faaliyetler ve toplumsal, hukuki, siyasi unsurlar toprak temeline dayanmaktadır. Halk; asiller, hürler ve yarı köleler olarak sınıflara ayrılmaktadır. Üretim faaliyetleri, "serf" diye adlandırılan köylülerle senyörler arasında oluşan ilişkiler doğrultusunda gerçekleşmiştir. Serfler hukuki açıdan eski köleleri andırmaktadır. Soylu sınıfının toprak üzerinde mülkiyet hakkına sahip olması, serfler üzerinde belirgin bir egemenlik kurmalarına neden olmuştur. Krallıkların zayıflaması da devlet egemenliğinin yok olmasını beraberinde getirmiş ve bireysel yönetimin yolunu açmıştır. Feodalitenin belki de en belirgin özelliği, sistemin dışarıya kapalı bir üretim ekonomisine sahip olmasıdır.

http://static.dergipark.org.tr/article-download/imported/5000070279/5000064903.pdf?
(Kaynaktan düzenlenerek alınmıştır.)

Görsel 2

Tımar sisteminde mülkiyeti devlete ait olan mirî arazide devlete ait olan vergileri toplama hakkına sahip olan kişiler sipahilerdir. Devlet tarafından tayin edilir ve görevden alınırlar. Sipahi arazinin gerçek sahibi değildir. Topladıkları vergi gelirleri, belli hizmetler karşılığında kendilerine aittir ve gelirleriyle bazı askerî hizmetleri yerine getirirler. Tımar sisteminde tımarlı sipahilere tarım arazilerinin, meyve bahçelerinin, ormanların ve çiftçilerin yaşayıp çalıştığı bölgelerin sorumluluğu ve kontrol yetkisi verilmiştir. Toprağı düzenli olarak işleme yükümlülüğünde olan halk hürdür, devletin kiracısıdır. Osmanlı toplumunda sınıflaşma bulunmamaktadır. Osmanlı Devleti'nde merkezî otorite çok güçlüdür. Tımar sisteminde sipahilerin sadece askerî açıdan bazı yetkileri vardır. Tımar sisteminde cebelü denilen askerler, Osmanlı ordusunun bir parçası olarak sadece sipahi tarafından yetiştirilirdi. Bunlar dışında halk üzerinde yasama, yürütme ve yargı hakkına sahip değildirler. Gerektiğinde sipahiler de yargılanmaktadır.

https://www.academia.edu/9059223/T%C4%B1mar_Sistemi (Kaynaktan düzenlenerek alınmıştır.)

1. Feodalitenin güç kazanmasında toprağın önemi ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

2. Feodal sistem Avrupa toplum yapısını nasıl etkilemiş olabilir? Açıklayınız.

3. Tımar sisteminin yararları konusunda neler söyleyebilirsiniz?

4. Görsellerden yararlanarak feodalite sisteminin ve tımar sisteminin temel kavramlarının neler olabileceğini söyleyiniz.

Feodalite Sistemi:

Tımar Sistemi:

5. Avrupa'daki senyörleri ve Osmanlı Devleti'ndeki tımarlı sipahileri yetkileri açısından karşılaştırdığınızda nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz? Gerekçesiyle açıklayınız.

Hazırlayan: *Işıl ŞAHİN*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya | Kazanım: 9.3.2: Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını kavrar.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	ORTA ÇAĞ'DA TİCARET YOLLARI	20 dk
Amacı	Orta Çağ'da dünyanın farklı bölgelerindeki ticaret yollarının ekonomiye etkisini analiz edebilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Verilen metni ve haritayı inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

ORTA ÇAĞ'DA TİCARET YOLLARI

Dünyada önemli ticaret yolları, güç merkezleri ile üretim ve tüketim merkezlerine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Geçmiş çağlarda bu yolların en önemlileri İpek Yolu, Baharat Yolu ve Kürk Yolu'dur.

Tarihin en eski kara ticaret yollarından biri olan ve Çin'den başlayan İpek Yolu; Doğu Türkistan, Moğolistan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan'ı geçtikten sonra Hazar Denizi çevresinden Anadolu'nun liman kentlerine, buradan da deniz ve kara yoluyla Avrupa'ya uzanıyordu. Avrupalılar Uzak Doğu'da üretilen değerli ipek, kumaş, taş, porselen, cam eşya ve kâğıda bu yolla ulaşıyorlardı.

Hindistan'dan başlayan Baharat Yolu; İran Körfezi yoluyla Irak'a, Yemen kıyılarına veya Kızıldeniz üzerinden Süveyş ve Akabe'ye, buralardan da kara yoluyla Doğu Akdeniz limanlarına ulaşıyordu. Avrupa'ya bu yol üzerinden baharatların yanında inci, mercan, fil dişi, elmas gibi değerli süs eşyaları da nakledilirdi.

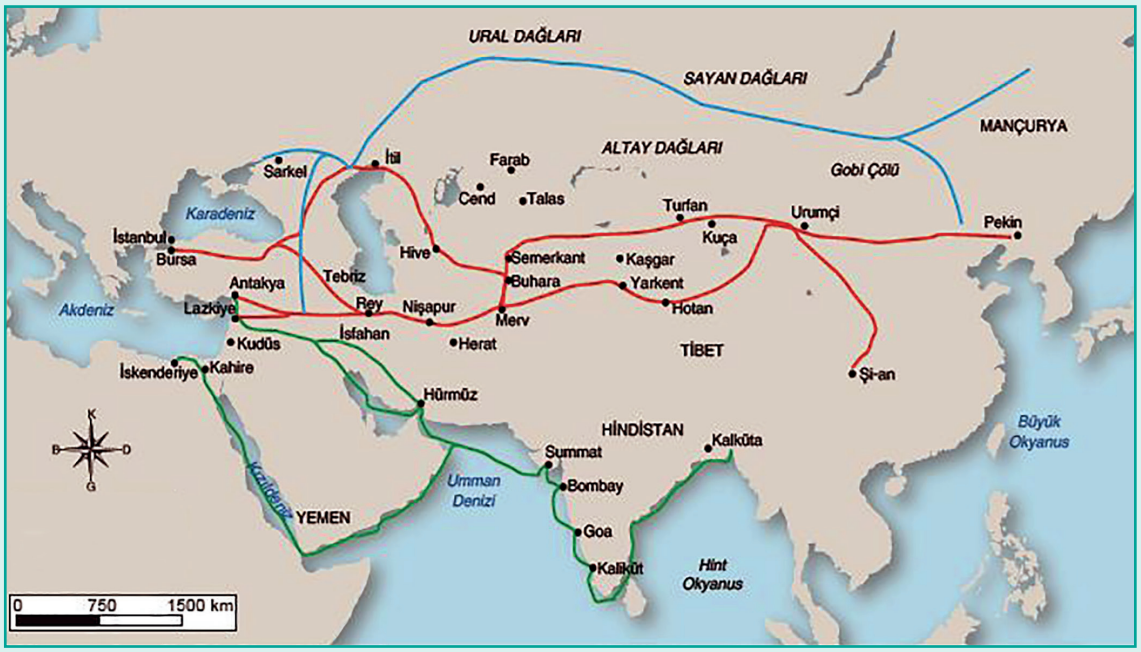

Harita 1: Orta Çağ'ın başlıca ticaret yollarından İpek, Baharat ve Kürk yolları

Kürk Yolu; Karadeniz'in kuzey kıyılarından başlayıp Ural Dağları, Sibirya ve Altaylar üzerinden geçerek Çin'e kadar uzanan bir ticaret yoluydu. İpek Yolu'nun kuzeyinden geçen bu yolun ana ticaret malları sincap, sansar, tilki, samur, kunduz, vaşak kürkleri ile bal mumu ve mantar idi. Sibirya ve İç Asya ülkelerinden temin edilen bu mallar Hazar Denizi ve Karadeniz kıyılarına getirilir, oralardan da kara veya deniz yoluyla Avrupa ülkelerine taşınırdı.

1. Metinde verilen bilgiler doğrultusunda haritadaki ticaret yollarının adlarını ilgili renklerin karşısına yazınız.
Yeşil: _____
Kırmızı: _____
Mavi: _____

2. Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'nın ekonomik durumu hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Ticaret yolları ülkelerin ekonomi ve dış politikasını nasıl etkilemiş olabilir?

4. Ticaret yolları üzerindeki ülkeler, ticaretin gelişmesi için sizce hangi tedbirleri almış olabilirler?

5. Günümüzde de bu ticaret yolları canlandırılabilir mi? Açıklayınız.

Hazırlayan: Akın SEVER

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya *Kazanım: 9.3.2: Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını kavrar.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*

Etkinlik İsmi	İPEK YOLU	20 dk.
Amacı	İpek Yolu'nun geçmişten günümüze dünya ticaretindeki önemini değişim ve süreklilik açısından değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Haritaları ve metinleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

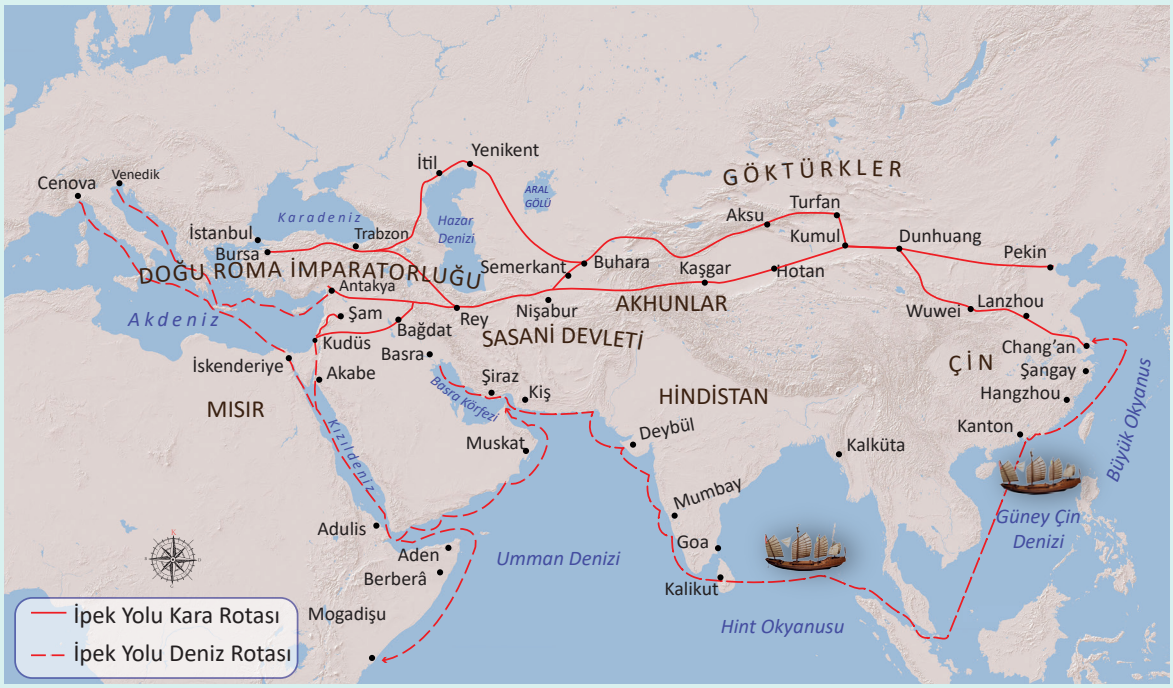

Harita 1: Tarihî İpek Yolu

1. METİN

Orta Çağ'da İpek Yolu ticaretine hâkim olmak için Asya ve Avrupa'daki devletler birbirleriyle mücadele ettiler. Bu mücadelelerin temel nedeni, ticaretin güvenlik içinde sürdürülmesi ve ticaretten elde edilen gelirin artırılması idi. İpek Yolu ticaretine hâkim olmak için, özellikle Çin ve Orta Asya'da kurulan Türk devletleri (Hun, Kök Türk, Uygur) rekabet halindeydi. Çin'den Avrupa'ya kadar uzanan bu ticaret yolu üzerindeki devletler, birbirleri ile savaştıkları gibi ittifaklar da kurdular. I. Kök Türk Devleti ile Sasaniler arasında yapılan ittifak sonucunda Akhun (Eftalit) Devleti yıkıldı. Daha sonra Doğu Roma İmparatorluğu ile Kök Türkler arasında Sasanilere karşı ittifak yapıldı. Bu ittifak sonucu Sasaniler eski gücünü kaybetti. İslamiyet'in yayılması ile birlikte, İpek Yolu'nun denetimi büyük oranda Müslümanların eline geçti.

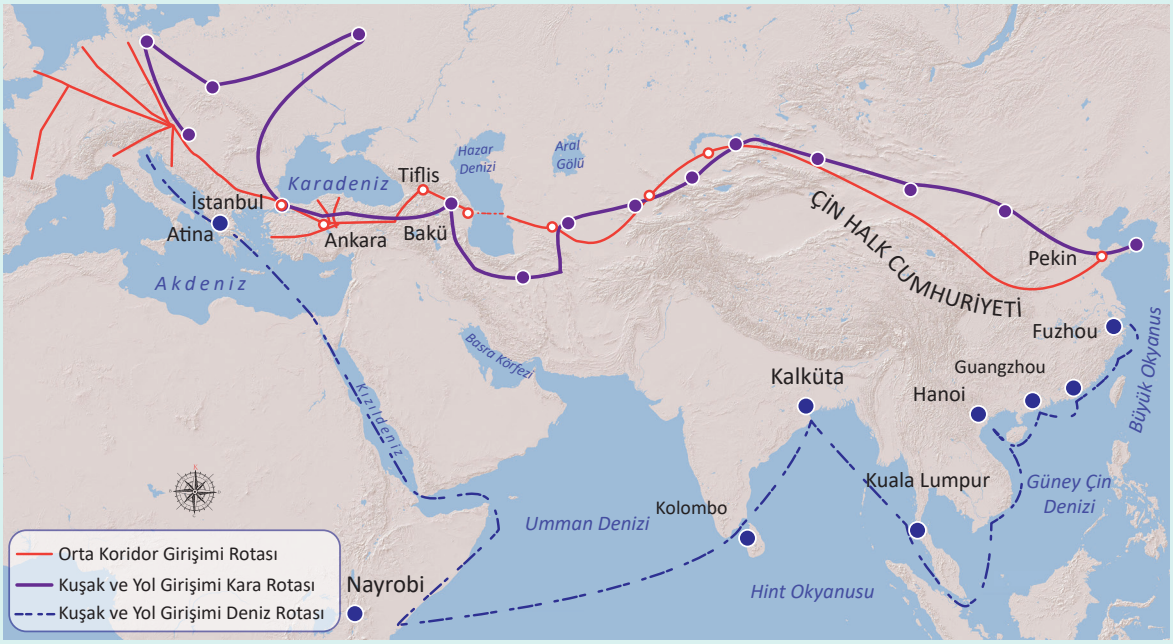

Harita 2: Günümüzde İpek Yolu'nun yeniden canlandırılmasını öngören yollar

2. METİN

İpek Yolu'nun yeniden canlandırılmasını öngören Orta Koridor Girişimi, Doğu ile Batı arasındaki bağlantısallığın geliştirilmesini hedefleyen Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuşak ve Yol Girişimi ile doğal bir sinerji yaratmaktadır. Bu çerçevede, ülkemiz Kuşak ve Yol Girişimi'ni "kazan-kazan" ilkesi çerçevesinde desteklemektedir. Orta Koridor ülkemizden başlayarak, demir yolu ve kara yolu bağlantılarıyla sırasıyla Gürcistan, Azerbaycan ve Hazar Denizi'ne (Hazar geçişi kullanılarak) buradan da Türkmenistan- Özbekistan-Kırgızistan veya Kazakistan güzergâhını takip ederek Çin Halk Cumhuriyeti'ne uzanmaktadır. Orta Koridor rotası etkin kullanıldığı takdirde, halen yıllık 600 milyar ABD doları tutarında olan Avrupa-Çin ticaret trafiğinden Orta Asya ülkeleri de ekonomik fırsatlar elde edilebilecektir. Özellikle Türkmenistan, Kazakistan ve Azerbaycan limanlarında lojistik merkezler ve serbest ticaret sahaları kurulması, Trans Hazar işbirliğinin gelişmesine ve derinleşmesine katkı sağlayacaktır.

http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-cok-tarafli-ulastirma-politikasi.tr.mfa (Düzenlenmiştir.)

1. Orta Çağ'da İpek Yolu'na hâkim olan devletler, siyasi ve askerî açıdan nasıl bir güç kazanmış olabilirler? Gerekçeleri ile açıklayınız.

2. Orta Çağ'da İpek Yolu ticaretinin uluslararası ilişkilere etkilerini ve günümüzde uluslararası ilişkileri nasıl şekillendirebileceğini yorumlayınız.

3. İpek Yolu'nun yeniden canlandırılması konusunu, Türkiye ve Çin açısından değerlendiriniz.

Hazırlayan: *Hasan KULAÇ*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya

Kazanım: 9.3.3: Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'da askerî organizasyon biçimleri ile toplumların yaşam tarzları (konar-göçer ve yerleşik) arasındaki bağlantıları analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ORDU, HALK; HALK İSE ORDU**	20 dk.
Amacı	Orta Çağ'daki askerî organizasyon biçimleri ile yaşam tarzları arasındaki bağlantıyı analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen metinden hareketle, Orta Çağ'da Orta Asya'da yaşayan Türklerin askerî organizasyon biçimini GZFT analizi yöntemi ile inceleyiniz. Bu analizi yaparken Orta Asya'nın iklimini, coğrafyasını ve çevresindeki siyasi yapıları göz önünde bulundurunuz. Coğrafya ve tarih atlaslarınızdan da faydalanınız.***

Dünya tarihindeki en önemli ve güçlü atlı kavimler, doğuda Türkler, batıda ise Cermenlerdi. Aynı hayat tarzı içinde yaşayan, özellikle Doğu Cermenlerin içtimai hayatları ile teşkilâtları Türklerinkine çok benziyordu. Orta Asya'daki bazı iklim ve hayat şartları insanları konargöçer yaşamaya mecbur ediyordu. Ziraat yapılabilecek bölgeler azdı. Hayvancılık, Orta Asya Türk ekonomisinin temelini teşkil ediyordu. Anadolu'yu fetheden Türklerde de durum aynı idi. Orta Asyalıların ellerinde sayıları yüz binleri bulan, hatta Çinli tarihçilerin dediklerine bakılırsa, milyonları aşan hayvanları vardı.Ordu, halk; halk ise ordu idi. İster gece ister gündüz olsun, herkesin kulakları, her an tetikteydi. Gece ve gündüz, nöbetçiler ile gözcülerin konması, askerliğin değil; sivil hayatın ihmal edilemez gereklerindendi. Kimlerin nerelerde oturacakları ve kimlerin nerelerde hayvanlarını otlatacakları, binlerce senelik bir tecrübe içinde gelişmiş ve Orta Asya törelerince kalıplaşmış kaideler idiler. Bu sebeple, Türk toplumlarının savaş düzenlerine geçmesi için dakikalar bile kâfi idi. Toplum ve ailede disiplin ile düzen, hayatta kalmanın tek şartı idi. Bir saat inceliği ile işlemeyen toplumlara hayat yoktu. Bu sebeple Türk devletlerinin özelliklerini, devletleri kuran hakanlarda değil; eski Türk ailesinin düzen ve zihniyetinde aramak lazımdı.

Bahaddin Ögel, Türk Kültürünün Gelişme Çağları II, s. 9-11 (Düzenlenmiştir.)

GÜÇLÜ YÖNLERİ

ZAYIF YÖNLERİ

FIRSATLAR

TEHDİTLER

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya

Kazanım: 9.3.3: Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'da askerî organizasyon biçimleri ile toplumların yaşam tarzları (konar-göçer ve yerleşik) arasındaki bağlantıları analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**KONAR-GÖÇERLER VE YERLEŞİKLER**	15 dk.
Amacı	Orta Çağ'da konargöçer ve yerleşik toplumların yaşam tarzlarını karşılaştırarak farklılıkları açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Görsellerden yararlanarak verilen soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Orta Çağ'da Orta Asya'da konar-göçerler (temsilî)

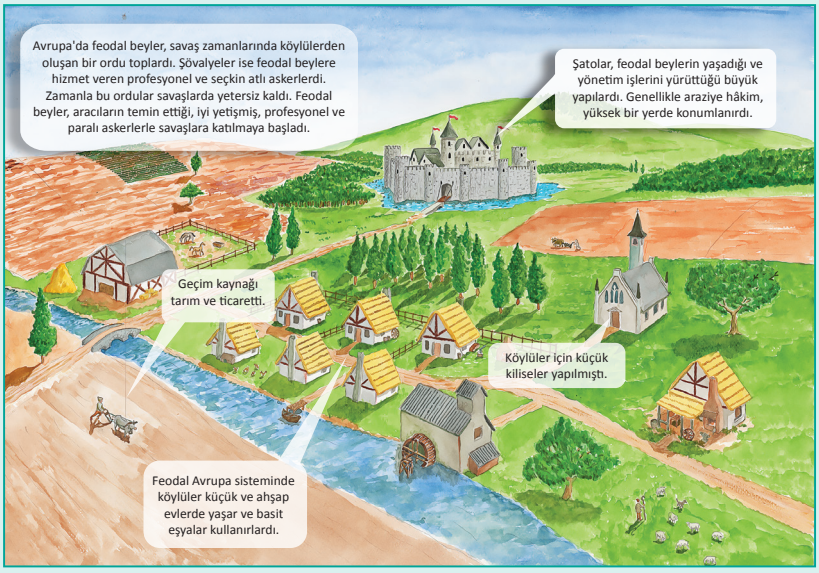

Görsel 2: Orta Çağ'da Avrupa'da feodal sistem (temsilî)

1. Orta Çağ'da Orta Asya ve Avrupa'nın sosyal ve ekonomik açıdan farklılıkları sizce neler olabilir? Yorumlayınız.

2. Orta Çağ'da Orta Asya ve Avrupa'da yaşayan toplumların yerleşim durumlarına bakarak güvenlikleri açısından neler söyleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Nergis SARITAŞ*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya

Kazanım: 9.3.3: Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'da askerî organizasyon biçimleri ile toplumların yaşam tarzları (konar-göçer ve yerleşik) arasındaki bağlantıları analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ORTA ÇAĞ'IN ÜSTÜNLÜĞÜ AT**	20 dk
Amacı	Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'daki askerî organizasyon biçimlerini, yaşam tarzlarıyla ilişkilendirebilme.	Bireysel Grup

Yönerge ***Aşağıdaki görsel ve metinleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Savaşan Avrasyalı atlı savaşçılar

KONARGÖÇER TOPLUMDA AT

Göçebeler binlerce yıl boyunca aşamalı olarak dizgin, gem, yular, biniş battaniyeleri, eyer vb. buluşlarla binicilik teknolojisini geliştirdi. Hız ve yük taşımada muazzam enerji kaynağı olan atı kullananlar rakiplerine göre büyük bir üstünlük elde etti.

At ile ilgili ekipmanın geliştirilmesiyle iki tekerlekli araba, yerini atlı süvariye bıraktı. Atı yalnızca tek elle yöneten binici diğer eli ile kılıç sallayabilir ya da mızrak atabilirdi. Hatta dörtnala giderken ok atmak için iki elini de kullanabilirdi. Eyer, binicinin güvenliğini arttırdığı için her yönde isabetle atış yapılabilirdi. (Görsel:1) Yaklaşık 500 yılında ortaya çıkan üzengi, binicinin mızrağa daha fazla güç katmasını sağlarken savaşırken ayakta durmasına bile olanak verdi. Üzengilerle daha fazla dengeye sahip olan bir okçu daha isabetli atış yaptı. Atlı savaşçı Avrasya tarihinde yeni bir çağ açtı. Atla ilgili gelişen teknoloji de aşamalı olarak Avrupa'da atlı şövalyelerin doğmasına yol açtı.

Jack Weatherfords, Vahşiler. Barbarlar ve Uygarlık, Versus Yayınları, s. 82-85

ORTA ÇAĞ AVRUPASI'NDA AT

Orta Çağ Avrupası'nda, "100 at, 1.000 yaya askere bedeldir." demekteydi. Orta Çağ Avrupası'nda at hem bir savaş unsuru hem de sahibinin sosyal ve hukuki konumunu yansıtan faktördü. Çünkü atlar oldukça masraflıydı ve ancak zenginler, at ve onların tüketeceği yemi satın alabilirdi. Üstelik atlar savaşlarda sık sık öldürülürdü. Bu nedenle zenginleşen ya da kendisine arazi tahsis edilenlerin sahip olabileceği atlı savaşçılar sosyal ve hukuki ayrıcalıklar da elde edebilirdi. 1000'li yıllara gelindiğinde, savaşçı kelimesinin yerini şövalye aldı. Örneğin; Frank savaşçılar vasaldan önce şövalyeye, ardından da soyluya dönüştü; şövalyelik soylulukla aynı anlama geldi.

Orta Çağ'da "Halk çalışmak, şövalyeler savaşmak ve rahipler ise dua etmek için yaşar." sözü Avrupa'daki sosyo-askerî sistemi en iyi şekilde yansıttı.

Christon I. Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig, Timothy H.E. Travers, Dünya Savaş Tarihi, Tüm Zamanlar Yayıncılık, s.141-143 (Düzenlenmiştir.)

1. "Orta Çağ'da askerî alanda kültürler arası etkileşim yaşanmıştır." yargısını, metinden hangi kanıtlarla destekleyebilirsiniz?

2. Orta Çağ Avrupası'na ait "100 at, 1.000 yaya askere bedeldir." sözünü yorumlayınız.

3. Yerleşik toplumlarda sosyal statüyü belirleyici unsur olan atın konargöçer toplumlarda aynı özelliğe sahip olmamasının nedenleri neler olabilir? Açıklayınız.

4. "Halk çalışmak, şövalyeler savaşmak ve rahipler ise dua etmek için yaşar." sözü doğrultusunda Orta Çağ Avrupası'nın sosyal ve askerî yapısı hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz? Açıklayınız.

Hazırlayan: *Yasemin OKUR*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya

Kazanım: 9.3.3: Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'da askerî organizasyon biçimleri ile toplumların yaşam tarzları (konar-göçer ve yerleşik) arasındaki bağlantıları analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi

Etkinlik İsmi	ŞÖVALYELİK ÇAĞINDA AVRUPA ORDULARI	20 dk
Amacı	Asya ve Avrupa'da askerî organizasyon biçimlerini açıklayabilme	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metni ve görseli birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

Görsel: I.Haçlı Seferi sırasında Kudüs'ün Haçlılar tarafından kuşatılması

ORTA ÇAĞ AVRUPA SAVAŞLARININ SEMBOLÜ: HAÇLI SEFERLERİ

Orta Çağ Avrupa savaşlarının sembolü olan Haçlı Seferleri, şövalyelik çağındaki Avrupa orduları ile İslam ordularını karşılaştırabilme imkânı vermiştir.

Dinin etkisinin söz konusu olduğu savaşta Haçlılar, bu yolda ölmenin kendilerine cennetin kapılarını açacağına inanmaktaydı.

I.Haçlı Seferi'ne katılan, 1200-1300'ü şövalye olan Hristiyan güçlerinin toplam mevcudu 12.000 askerdi. Müslüman kuvvetler de yaklaşık aynı sayıdaydı. Paralı askerler ve silah tüccarları her iki tarafa da hizmet ediyordu. Araplar kaliteli Frank kılıcı ve beyaz köle satın alıyor; Haçlılar ise Müslüman, Yahudi ve Bizanslı cerrahlardan yararlanıyorlardı. Her iki taraf da istihkâmcıları, lağımcıları, kuşatma araçlarını ve sıvı ateşi nasıl kullanacağını öğrenmişti. İki taraftan birinin, teknolojik ya da kurumsal anlamda diğerine üstünlüğü yoktu. Üstünlük sadece at üzerindeki askerin yaya askere üstünlüğüydü. Şato ve surlarla kuşatılmış şehirlerin ele geçirilmesi, savaştaki en büyük hedefti.

Haçlılar, ordularını geleneksel olarak çok sayıda küçük birime ayırır ve ardından onları, savaş alanında önceden belirlenmiş bir düzende yerleştirirlerdi. Süvari ve piyade ortak hareket ederdi. Taktiksel olarak, I.Haçlı Seferi'nde piyadenin savaş alanındaki rolü, atından düsen süvarileri ve atları öldürmek, kendi şövalyelerinin ata binmesine yardım etmek, yaralıları taşımaktı.

1099 yılında Kudüs'ün ele geçirilmesi hem savunma hem kuşatma tekniklerine iyi bir örnektir. Şehri savunan Müslüman Fatımilerin Haçlılardan daha kalabalık olması Haçlıların, şehri kuşatarak açlığa mahkum etme seçeneğini yok etmişti. Bu nedenle Haçlıların komutanı, şehre saldırmaya karar verdi. Haçlılar, Müslümanların şehri savunan burçlara eklediği pamuk ve samandan korumaları tutuşturmak için mangonellerle sıvı ateş fırlattılar. Merdivenler, mancınık taşıyan tekerlekli küçük ahşap kaleler, bir koçbaşı ve geleneksel harp kulesiyle şehre hücum ettiler. Müslümanlar da yaklaşan kulelere taş ve sıvı ateş yağdırdı. Su kıtlığı yaşanıyor ve Franklar, sıcak çöl rüzgârında kavruluyordu. Sonunda, Haçlıların komutanı, tahta bir köprünün üzerindeki birliği, harp kulesini kullanarak şehrin duvarlarına yönlendirdi. Diğerleri de merdivenlerle surlara tırmandı. Kudüs, 13-14 Temmuz 1099'da düştü. Haçlılar çok sayıda kadın, erkek ve çocuğu katletti.

Christon I. Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig, Timothy H.E. Travers, Dünya Savaş Tarihi, Tüm Zamanlar Yayıncılık, s.156-160 (Düzenlenmiştir.)

1. Görseli incelediğinizde Haçlı askerlerin silahları, savaş taktikleri ve kıyafetleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Sizce görselde ve metinde feodalizme ait hangi unsurlar vardır?

3. Orta Çağ'ın askerî anlayışıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz?

4. Orta Çağ'dan günümüze askeri organizasyon, silahlar ve savaş taktiklerini değişim ve süreklilik açısından yorumlayınız.

Hazırlayan: *Yasemin OKUR*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya

Kazanım: 9.3.3: Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'da askerî organizasyon biçimleri ile toplumların yaşam tarzları (konar-göçer ve yerleşik) arasındaki bağlantıları analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ORTA ÇAĞ'DA ATLI GÜÇLER**	20 dk
Amacı	Asya ve Avrupa'da askerî organizasyon biçimlerini açıklayabilme	Bireysel

Yönerge ***Verilen görselleri ve metinleri birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

ŞÖVALYE OLMAK

Ben, "Halk çalışmak, şövalyeler savaşmak ve rahipler ise dua etmek için yaşar." deyişinin yaygın olduğu Orta Çağ'da yaşayan bir şövalyeyim.

Görsel 1: Savaş sırasında şövalyeler (Temsili)

Zenginlere özgü olan şövalyelik genellikle babadan oğula geçer. Çünkü tam teçhizatlı bir şövalye olmak, gerçekten de çok masraflıdır. Bu masrafları karşılamam için kralımız bana kraliyet topraklarından arazi bağışlamıştır. Bunun karşılığında ben de bağlılık yemini ederek, vassalı (korunanı) ve savaşçısı olarak ona yılda 40 gün hizmet ederim.

Savaşmakla görevli olan biz şövalyeler için savaş hazırlığı yapmak yavaş ve yorucudur. Zırhım 30 kg, eyer ve koşum takımlarım 20 kg'dır. Benim kilomu da hesaba kattığımızda savaş alanına ulaşmak için iki veya üç büyük ata ihtiyaç vardır. En iyi atımın üzerinde hücuma geçtiğimde hızım, saatte 12 ile 15 mildir.

Savaş sırasında amacımız doğrudan saldırıp düşman saflarını yarmaktır. Kale kuşatmalarında etkiliyiz. VIII. yüzyıldan itibaren bir elde kalkan, bir elde mızrak, at üzerinde düzenlenen taarruzu benimsemişizdir. Attan düşmek bizi hantal ve hareketsiz hâle getireceğinden tam darbe anında, tüm gücümüzü üzengiye aktarırız. Yeniden ata binmek başka birinin sırtına basmamızı gerektiğinden bizi taşıyabilecek birini bulmak oldukça güçtür.

Bizim için ciddi tehlike düşman okçulardır. On saniyede bir atış yapabilen ve yaklaşık 200-300 metreye kadar etkili iyi bir okçu, atlarımızı vurabilmek için nişan alır. Karma yaydan daha hızlı ve isabetli olan arbalet (Tatar Yayı) giydiğimiz zırhları bile delebildiğinden bize karşı oldukça etkilidir.

Görsel 2: Savaş sırasında Tatar Yayı olarak da bilinen arbaleti kullanan askerler

Christon I. Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig, Timothy H.E. Travers, Dünya Savaş Tarihi, Tüm Zamanlar Yayıncılık, s.156-160 (Düzenlenmiştir.)

Görsel 3: Düşmana karşı yay çeken Türk süvarisi (Temsili)

BOZKIRIN SAVAŞÇISI

Ben Orta Çağ'da yaşamış Türk süvarisiyim. Bozkır kültüründe yetişen konar-göçer bir toplumdan geldiğim için doğuştan asker sayılırım. Benim ve arkadaşlarımın askerî eğitimi daha küçük bir çocukken koyunların sırtına binip ok ve yayla kuş ve fare avlayarak başlar. Biraz büyüyünce tilki ve tavşan avlarız. Dolayısıyla bizde bütün genç erkekler yay kullanmayı bilir ve savaş çıktığında silahlı süvari olur.

Ordularımız yüzyıllardan beri bize ait onluk sisteme göre düzenlenmiştir. Ancak savaş sırasında aniden küçük gruplara bölünüp dağınık düzende her an her yönden saldırıp düşmanımızı yok ederiz. Olağanüstü şekilde hızlıyızdır. Bir mevziiye ya da kampa saldırdığımızda düşmanın gereken tedbiri almaya zamanı olmaz. Hızla hareket ederek düşmanlarımızı ok yağmuruna tutup dağıtırız. Ardından hızla yaklaşıp atlarımızdan inerek demir kılıçlarımızla savaşa yaya olarak devam ederiz. Kement ve ağır süvari için uzun mızraklar da kullanırız fakat tartışmasız en etkili silahımız kemik uçlu oklar atan karma yaylarımızdır. Menzili 175 metreye ulaşan bu oklarla, 60 metreden isabetli atış yaparız. VI.yüzyılın sonlarında Batı'yla tanıştırdığımız üzengi sayesinde, hızlı duruş, kalkış, dönüş ve birlik halinde manevra yapabilme imkânına sahibiz.

Pusu kurmak, sahte ricat vb. savaş taktiklerini sıkça uygularız. Savaş sırasında sahte ricatı uygulamak için düşmana saldırır, yeniliyormuş gibi geri çekilip düşmanı pusunun içine çeker sağ ve sol kanatlardan kuşatıp çember içine alarak yok ederiz. Kale kuşatmalarında aynı maharete sahip değiliz.

Christon I. Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig, Timothy H.E. Travers, Dünya Savaş Tarihi, Tüm Zamanlar Yayıncılık, s.156-160 (Düzenlenmiştir.) Carter V. Findley, Dünya Tarihinde Türkler, s.42 (Düzenlenmiştir.)

1. Konargöçer ve yerleşik toplumlara ait orduların güçlü ve zayıf yönleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Şövalye, hız, süvari, arbalet, piyade, okçu, zırh, üzengi, sahte ricat kavramlarını kullanarak savaş konulu bir metin yazınız.

Hazırlayan: *Yasemin OKUR*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya

Kazanım: 9.3.4: İlk Çağ'ın sonlarından itibaren gerçekleştirilen hukuki düzenlemelerin günümüzün evrensel hukuk ilkelerine temel teşkil ettiğini kavrar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**MOĞOL YASALARI**	20 dk.
Amacı	Orta Asya'daki hukuk sisteminin temellerini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Metne göre soruları cevaplayınız.***

CENGİZ YASALARI

Cengiz Han 1206'da hükümdar olduğunda askerlik, miras ve sosyal yaşam kurallarını düzenleyen yasalar hazırlamıştır. Bu yasalarda Türk töresinden ve askerlik kurumlarından etkilenmeler vardır. Daha sonra bu yasalara Cengiz Han'ın oğulları tarafından ilaveler yapılmıştır.

Görsel: Moğol hükümdarı Cengiz Han (Temsili)

Cengiz Yasaları'ndaki bazı maddeler şunlardır:

- Bir kimsenin elinde çalınmış at bulunduğu takdirde, bu kimse atı sahibine iade etmeye ve bundan başka, at sahibine ceza olarak dokuz at vermeye mecburdur. Eğer çalan kişi bu mali cezayı ödeyecek durumda değilse, bunun yerine çocuklarını vermeye mecbur edilir. Çocukları da yoksa kendisi idam cezası ile cezalandırılır.
- Cengiz Han, hiçbirini diğerine tercih etmeksizin, bütün dinlere hürmet edilmesini emretmiştir.
- Cengiz Han, Ali bin Ebu Talip ahfadına herhangi bir şekilde vergi veya vergiler yüklenmesini yasaklamıştır. Keza fukaradan, Kur'an'ı hıfzetmiş olanlardan, fakihlerden, tabiplerden, ulemadan, hayatlarını ibadete adamış zahitlerden, müezzinlerden, ölüleri yıkayanlardan da vergi veya rüsum alınmasını yasaklamıştır.
- Yemek yemekte olan adamların yanından geçen adam derhal attan inmeli, yemek yiyenlerin müsaadesini almaksızın yemeğe oturmalı, yemek yiyenler de buna mâni olmamalıdır.
- Bir askerî kumandanın ikametgâhının eşiğine ayak basan ölüm cezasıyla cezalandırılır.

1. Moğollarda suçun şahsiliği ilkesi (sadece suçu işleyen kişinin cezalandırılması) sizce neden uygulanmamıştır?

2. Moğollar istila ettikleri ülkelerde yaptıkları katliamlar ve yağmalarla bilinirken Cengiz Yasaları'nda bütün dinlere ve inananlarına karşı olumlu yaklaşılmasını nasıl açıklarsınız?

3. Konargöçer hayat sürenlerin yasalara ihtiyacı olduğunu düşünüyor musunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Bozkır yaşamının şartlarını da dikkate alarak siz olsaydınız hangi konularda kanunlar hazırlardınız?

Hazırlayan: *Serdar IŞIK*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya

Kazanım: 9.3.4: İlk Çağ'ın sonlarından itibaren gerçekleştirilen hukuki düzenlemelerin günümüzün evrensel hukuk ilkelerine temel teşkil ettiğini kavrar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Neden Sonuç İlişkisi Kurabilme Becerisi*

Etkinlik İsmi	**BOZKIRIN YASALARINDAN**	20 dk
Amacı	Yaşam şartlarının hukuk kurallarına etkisini değerlendirebilme.	Bireysel Grup

Yönerge ***Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.***

CENGİZ YASASI

- Her kim olursa olsun, prensler, hanlar, subaylar; genel heyet halinde toplanmış diğer Moğol asilzadeleri tarafından seçilmedikçe imparator ilan edilemez. Aksi şekilde hareket edenler idam edilirler.
- Yeni imparatorluğun subay ve reislerine ayrıcalık ve dokunulmazlık temin edilmiştir.
- Dinî reisler, vaizler, rahipler, ruhani hayata bağlı kimseler, müezzinler, doktorlar ve cenaze yıkayıcıları, genel hizmetlerden muaftırlar.
- Bir orduyu on, yüz, bin, on bin kişilik gruplara taksim eden talimatname bakidir.
- İstisnalar haricinde her erkek orduya dahildir. Savaşa gitmeyen her erkek, belirli bir zamanda, itirazsız memleket için çalışmaya mecburdur.
- Savaş başladı mı, her nefer silahlarını kendisini komuta eden subayın elinden alacaktır.
- Ordudaki neferlerin idmanlara devamını temin için, her kış büyük bir av düzenlenecektir. Bunun için mart ve ekim aylan arasında geyik, karaca, dağ keçisi, tavşan ve bazı kuşları avlamak yasaktır.
- Bir at, bir sığır veya kıymetli eşya çalanlar idamla cezalandırılırlar. Daha az öneme sahip mallara yönelik hırsızlıklar için ceza, çalınan eşyanın kıymetine göre sopadır fakat çalınan eşyanın kıymetinin dokuz misli iade edilirse, ceza affedilir.
- İmparatorluğun hiç bir tebaası bir Moğol'u hizmetçi veya esir olarak kullanamaz.
- Yabancı esirlere yatacak yer, yiyecek yemek, giyecek elbise vermek yasaktır. Buna uymayan, rast geldiği esiri yakalayıp da amirine teslim etmeyen her erkek idam edilir.
- Casuslar, yalancı şahitler, sefahate düşkün adamlar, büyücüler idam edilirler.

Harold Lamb, Moğolların Efendisi Cengiz Han, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, s.185-187

İLK TÜRK DEVLETLERİNDE UYGULANAN CEZALAR

- Dövme ve yaralama suçlarının cezası hayvanla ödenen tazminattan ibaretti.
- At veya madenden yapılmış şeylerin çalınması karşılığında suçlu, çaldığı eşyanın sayı ve değerinin on mislini öderdi.
- Ordudan kaçma, vatana ihanet, adam öldürme ve barış zamanında başkasına kılıç çekmenin cezası idamdı.
- Hayvan kaçıran hırsızın mallarına el konulur, aile fertlerinin hürriyetleri kısıtlanırdı.
- Ciddi bir tehlike olmadan ok ve yay kullanmak yasaktı.
- Hafif suçların işlenmesi karşılığında hapis cezası on günü aşmazdı.
- Bir kişi karşısındakinin bir yerini kırarsa ceza olarak ona atını verirdi.

Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Türk Millî Kültürü, Boğaziçi Yayınları, s. 279-280 (Düzenlenmiştir.)

1. İlk Türk devletlerindeki hukuk kuralları ile Cengiz Yasası'nda yer alan hukuk kurallarından hangileri benzerlik göstermektedir? Bu durumun sebepleri neler olabilir?

2. Cengiz Yasası'ndan alınan örneklere göre Moğollardaki devlet, toplum, ekonomi ve askerî yapı hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

Devlet:

Toplum:

Ekonomik:

Askerî:

3. Günümüzde hukuk kuralları oluşturulurken nelerin dikkate alınması gerektiğini söyleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Yasemin OKUR*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya

Kazanım: 9.3.4: İlk Çağ'ın sonlarından itibaren gerçekleştirilen hukuki düzenlemelerin günümüzün evrensel hukuk ilkelerine temel teşkil ettiğini kavrar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve YorumBecerisi*

Etkinlik İsmi	**ROMA HUKUKUNU GÜNÜMÜZE TAŞIYAN İMPARATOR: JUSTİNİANUS**	20 dk
Amacı	Roma hukukunun genel özelliklerini ve günümüzün evrensel hukuk ilkelerine etkisini değerlendirebilme	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.***

ROMA HUKUKUNU GÜNÜMÜZE TAŞIYAN İMPARATOR: JUSTİNİANUS

Bir şehir devletinde medeni hukuk olarak ortaya çıkan Roma hukuku, yüzyıllar boyunca yargıçların önerisiyle halk tarafından yürürlüğe konan yasalara değil de, varlıklı sınıfa dahil olan hukuk adamlarının faaliyetlerine dayanmıştır. Bu hukukçular yurttaşlardan gelen taleplere cevap verirken çeşitli somut vakaları inceleyip yorumlayarak hukukun gelişimine katkıda bulunurdu.

Kamu yasalarında olduğu gibi, hukukçuların fikirleri de resmî olarak bir araya getirilmez ve zaman geçtikçe ister istemez tam olarak hatırlanmasına imkân olmazdı. Aynı şey senato müzakereleri ve yargıçların emirnameleri için de söz konusuydu.

Ülke yasaları neredeyse Roma tarihinin sonuna kadar resmî olarak hiç derlenmedi. Roma İmparatorluğu 395'te Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrıldı ve Batı Roma İmparatorluğu 476'da yıkıldı.

Doğu Roma İmparatoru Justinianus hukuk görevlilerinden ve uzmanlarından oluşan bir komisyon kurarak dava sürelerini kısaltmak amacıyla imparatorluk yasalarının derlenmesini sağladı. Bu amaçla komisyona asıl metinler üzerinde ekleme veya çıkarma yapmak suretiyle değişiklik yapma ve dağınık halde bulunan yasaları tek bir düzenlemede toplama yetkisi verdi. Bu derleme, 7 Nisan 529'da "Cumhuriyet Yasalarının Derlemesi" adı verilen yasayla yürürlüğe girdi. Justinianus bu çalışmayı: "Roma adaletinin en kutsal tapınağı dikildi. ", "1400 yıldır toplanmamış bulunan eski hukukun tümü âdeta bir kaleye konur gibi bir araya getirildi." sözleriyle açıkladı.

Batı'da imparatorluğun çöküşü, farklı hayat tarzları benimsemiş kavimlerin gelişi ve genelleşen fakirlik Roma hukukunun terk edilmesine yol açtı. Roma hukukunun zamanımıza kadar sürecek olan parlak gelişmesinin başlangıcı XI. yy. sonlarına doğru Avrupa toplumunda görülen canlanma hareketiyle gerçekleşti. Haçlı Seferleri, Hindistan yolunun aranması gibi hareketler, yeni hayat imkânları ve yeni ticaret ufukları bulmak isteyen Avrupalıları, birbirleri ile temasa geçirmesi yeni ihtiyaçları doğurdu.

Batı Avrupa'daki mal-para değişimin gelişmesine paralel olarak basit mal sahipleri arasındaki alım-satım, ariyet (emanet), borç, sözleşme ve diğer yükümlülükler gibi tüm ilişkileri ortaya koyan bir hukuk olarak, özel mülkiyete ilişkin en kusursuz sistem olma özelliğini taşıyan Roma hukuku XII. yüzyıldan itibaren yayıldı.

Umberto Eco, Ortaçağ Barbarlar, Hıristiyanlar, Müslümanlar, Alfa Yayınları, s.106-109, Murat Orhun Iustınanus'un Hukuk Reformasyonu, Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume, s.267-284 (Düzenlenmiştir.)

1. Sizce hukuk kurallarının yazılı hâle getirilmesi ve ülkenin her yerinde aynı şekilde uygulanması neden önemlidir?

2. İmparator Justinianus hukuk derleme çalışmalarını neden "Roma adaletinin en kutsal tapınağı dikildi." sözleriyle nitelendirmiş olabilir?

3. Justinianus Dönemi hukuki düzenleme çalışmalarında izlenen metot hakkında neler söyleyebilirsiniz?

4. Roma Hukuku'ndaki bazı esasların, günümüz hukuk kurallarında da yer alması Roma Hukuku'nun hangi özelliklere sahip olduğunu gösterir? Açıklayınız.

Hazırlayan: *Yasemin OKUR*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya

Kazanım: 9.3.4: İlk Çağ'ın sonlarından itibaren gerçekleştirilen hukuki düzenlemelerin günümüzün evrensel hukuk ilkelerine temel teşkil ettiğini kavrar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Empati Becerisi*

Etkinlik İsmi	**BÜYÜK ÖZGÜRLÜKLER SÖZLEŞMESİ**	20 dk.
Amacı	Magna Carta ile ilgili bilgileri o dönemin bakış açısı ile değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Thames Nehri Runnymede Çayırı, 1215

İngiltere toprakları 1066 yılında Normanlar tarafından fethedildikten sonra feodal beyler arasında bölündü. İngiliz kralları iktidarlarını feodal beylerin zararına geliştirmeye başlayınca feodal beyler de zaman zaman krallara başkaldırdılar. Bu mücadele 12. yüzyılın sonlarına kadar kralların lehine gelişti. 12. yüzyılın sonlarında fiyatların hızla yükselmesi ve III. Haçlı Seferi'nin olumsuz etkilerinin yanı sıra haksız, yeni ve ağır vergiler feodal beylerin büyük hoşnutsuzluğuna yol açtı. Kral John'a karşı büyük bir düşmanlık oluştu. 1214 sonbaharında Kral John'un Fransa Kralı Philippe August'e (Filip Ogüst) karşı yaptığı savaşta ağır bir yenilgiye uğraması feodal beylere cesaret verdi. Krala karşı ilk ayaklanma Nisan 1215'te Stamford'da başladı. 17 Mayıs'ta asiler Londra'yı ele geçirdiler. Bu durumda kral, feodal beylerin isteklerini kabul etti ve bu istekler doğrultusunda kaleme alınan Magna Carta adlı ferman yayınlandı (19 Haziran 1215).

Günümüzdeki anayasal düzene ulaşana kadar yaşanılan tarihî sürecin en önemli basamaklarından biri olan bu belge; Papa III. Innocent (İnosen), Kral John (Jon) ve baronları arasında kralın yetkilerini karara bağlamak amacıyla imzalanmıştır. Kralın bazı yetkilerinden feragat etmesini, kanunlara uygun davranmasını ve hukukun kralın arzu ve isteklerinden daha üstün olduğunu kabul etmesini zorunlu kılmıştır.

https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/Magna2017-2.pdf

1. Kendinizi o dönemin İngiliz baronlarından biri olarak düşününüz ve kraldan imzalamasını istediğiniz 3 kanun maddesini yazınız.

a _____

b _____

c _____

MAGNA CARTA LIBERTATUM

1. (…) Bu fermanla bizim ve bütün varislerimizin adına teyit ettik ki İngiltere kilisesi hür olacak, haklarında kısıtlama yapılmayacak, hürriyetlerinin bütünlüğüne dokunulmayacaktır.

12. Krallığımızda ülkemizin Genel Meclisi'nin izni olmadıkça zorla askerlik hizmeti karşılığı olarak vergi ya da yardım parası alınamaz.

20. Özgür bir adam suçun derecesine göre küçük bir suç için yalnızca para cezasına çarptırılabilir. Büyük çaplı bir suç, suçun büyüklüğüne göre para cezasına çarptırılabilir ve bir tüccar da malları korunarak aynı şekilde cezalandırılabilir. Bir cani, eğer bizim merhametimize mazhar olursa, para cezasına çarptırılabilir.

38. Bundan böyle hiçbir hâkim herhangi bir kimseyi ilgili olayda doğru ve güvenilir deliller ortaya koymadan dava edemez.

39. Kendi zümresine ait bir hüküm ya da ülkenin ilgili yasalarına uygun olarak verilen bir karar olmadıkça hiçbir özgür kişi tutuklanamaz, hapse atılamaz, mal ve mülkü elinden alınamaz, sürgüne yollanamaz ya da herhangi bir biçimde kötü muameleye maruz bırakılamaz.

40. Kimseye hakkı ya da adaleti satmayacağız, men etmeyeceğiz ya da geciktirmeyeceğiz.

41. Bütün tüccarlar yerleşmiş geleneklere tabi olmak koşuluyla kanunsuz vergilerden muaf olarak alışveriş için kara veya deniz yoluyla emniyetli bir şekilde İngiltere'nin dışına çıkabilirler, İngiltere'ye girebilirler ya da transit geçiş yapabilirler. Bu olanakları, bize karşı savaşan bir ülkenin tüccarı olma durumu hariç savaş zamanında da güvence altındadır. Bize karşı savaşan ülkenin tüccarları, savaş başladığında ülkemizde bulunurlarsa biz ya da başyargıcımız, bize karşı savaşan ülkedeki tüccarlarımızın nasıl muamele gördüklerini öğrenene değin mal ve can güvenliği sağlanarak gözaltına alınacaklardır. Eğer bizim tüccarlarımız orada bir zarar görmemişse onlar da ülkemizde emniyet içinde olacaklardır.

2. Magna Carta'nın verilen maddeleriyle kendi maddelerinizi içerik bakımından karşılaştırdığınızda neler söyleyebilirsiniz?

3. Magna Carta'nın 41. maddesini günümüz uluslararası ilişkileri açısından değerlendirdiğinizde neler söyleyebilirsiniz?

4. Fermanda kişi hak ve özgürlükleri açısından dikkat çeken madde sizce hangisidir? Açıklayınız.

5. Magna Carta genel anlamda günümüzün hangi temel hak ve hürriyetlerine vurgu yapmaktadır?

Hazırlayan: *Selma MUSLU*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya

Kazanım: 9.3.4: İlk Çağ'ın sonlarından itibaren gerçekleştirilen hukuki düzenlemelerin günümüzün evrensel hukuk ilkelerine temel teşkil ettiğini kavrar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ROMA'DAN MODERN ÇAĞA HUKUK**	20 dk.
Amacı	Evrensel hukuk ilkelerinin oluşmasında Roma hukukunun yeri ve önemini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Harita ve metinden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplandırınız.***

Harita 1: Roma İmparatorluğu Sınırları

- Hukuk Fakültesini kazanan Erdenay, ilk yılki ders programında Roma Hukuku dersi ile karşılaşmıştır. Dersin, Hukuk Fakültelerinin 1. sınıflarında zorunlu ders olarak okutulduğunu ve Türk Medeni Hukuku'nun temelini oluşturduğu görmüştür. Roma Hukuku günümüzde başta Kıta Avrupası'nı oluşturan devletlerin hukuku olmak üzere dünyadaki pek çok ülkenin hukuk sistemlerinin de temelini oluşturan bir hukuk sistemidir. Roma Hukuku kuralları (kanunları ve senato kararları) birdenbire ortaya çıkmamış, Roma halkının yaşam tecrübelerinin sonucu çok uzun bir süreçten geçerek oluşmuştur.

- Roma Hukuku kamuya ait ve özel yaşamı, devlet ile ferdin ve ailesinin hayatını, vatandaşların birbirleriyle münasebetlerini, bunların ticari ve mülki ilişkilerini düzenlemektedir. Romalılar, hukuk düzeninin, hukukun üstünlüğünün; sağlam bir hükümet, ticari güven ve düzenli toplumu oluşturduğunun bilincinde olarak hukuk sistemlerini tekrar tekrar kodifiye (düzenlemek) etmiştir. Ancak asıl sistemleştirme çalışması İmparator Justiniaus Dönemi'nde yapılarak hukukun kamusal ve özel, cezai ve medeni, laik ve dinî bütün boyutlarını kapsamıştır. Codex Justinianos bütün insanların özgürlüğünü ve eşitliğini ilan etmiş, kölelerin durumunun tahfifi ve azat edilmeleri kolaylaştırılmış ayrıca imparatorluk mutlakiyeti kuvvetle vurgulanmıştır.

Norman Davies, Avrupa Tarihi, İmge Kitabevi, s. 197-198

1. Roma'da hukukun gelişmesinin gerekçeleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Roma İmparatorluğu'nun hâkim olduğu coğrafya ile hukuk sisteminin gelişimi arasındaki ilişkiye dair bir metin oluşturunuz.

3. Toplumların yaşam tarzı, dili, inanç sistemleri ve değer yargıları farklılık göstermesine rağmen Roma Hukuku'nun oluşturduğu kurallar bütününün günümüz hukuk sistemine cevap vermesini nasıl yorumlarsınız?

Hazırlayan: *Savaş KELEŞ*

3. ÜNİTE > Orta Çağ'da Dünya

Kazanım: 9.3.4: İlk Çağ'ın sonlarından itibaren gerçekleştirilen hukuki düzenlemelerin günümüzün evrensel hukuk ilkelerine temel teşkil ettiğini kavrar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**KANUNLARI DÜZENLİYORUZ**	20 dk.
Amacı	Orta Çağ'da yapılan hukuki düzenlemeleri, evrensel hukuk ilkeleri ile karşılaştırabilme.	Grup

Yönerge ***Bu etkinlik için öğretmeniniz rehberliğinde beş ya da altı kişilik gruplar oluşturunuz. Aşağıdaki metinleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

EVRENSEL HUKUK İLKELERİ

- Adil Yargılanma İlkesi
- Kanun Önünde Eşitlik İlkesi
- Masumiyet (Suçsuzluk) Karinesi İlkesi
- Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi
- Yargı Kararlarının Gerekçeli Olması İlkesi
- Suçta ve Cezada Şahsi Sorumluluk İlkesi

ROMA HUKUKU

- Akıl hastası bir kimse, yapacağı eylemlerin idrakinde olamayacağı için, hiçbir hukuki işlemde bulunamaz.
- Ahlak ve adaba aykırı olarak yapılan bir anlaşma borç doğurmaz.
- Bir kişi hâkimliği kabul ettiğinde, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdirmek için hakemlik etmeyi de taahhüt etmiş olur.
- Suçu kanıtlama yükümlülüğü, suçu isnat edendedir, bu yükümlülük suçla itham edilen kişiye ait değildir.
- Hususi meclis (consilium) önünde ciddi bir sebep olmadan otuz yaşından küçük köle azat edilemez.
- Köle bir kadının, köle veya özgür bir erkekten olan çocuğu da köle sayılır.

CENGİZ HAN YASALARI

- Elinde çalıntı at bulunan kimse onu iade etmekle yükümlüdür, ayrıca atın sahibine dokuz at daha vermelidir. Bu atları vermeye gücü yoksa çocuklarını vermelidir, çocuğu da yoksa idam edilir.
- Çocukların derecesi annelerinin derecesine göre belirlenir. Bir kimsenin eşlerinden, önce nikâhlanmış olanı, bazen de babası çok ünlü bir soya mensup bulunanı baş kadın sayılır.
- Görevini ihmal eden askerler ve sürek avı sırasında avı kaçıran avcılar dayakla, bazen de ölümle cezalandırılır.
- Miras paylaşımında yaşları büyük çocuklar küçüklere göre daha fazla pay sahibidir, buna karşılık baba evi küçük çocuğa kalır.

1. Roma Hukuku'nda ve Cengiz Han Yasaları'nda belirlenen kuralları, evrensel hukuk ilkelerine uygun olup olmamalarına göre ayırınız.

2. Roma Hukuku ve Cengiz Han Yasaları'nda uygun bulmadığınız maddeleri sizce olması gerektiği şekilde düzenleyiniz.

Roma Hukuku

Cengiz Han Yasaları

3. Roma ve Moğol imparatorluklarının hukuk kurallarını dikkate aldığınızda sosyal yapılarındaki farklılıklar hakkında neler söyleyebilirsiniz? Açıklayınız.

4. Roma Hukuku ile Cengiz Han Yasaları'nı karşılaştırdığınızda, hangisinin evrensel hukuk ilkelerine daha uygun olduğunu düşünüyorsunuz? Gerekçeleri ile açıklayınız.

Hazırlayan: *Hasan KULAÇ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım: 9.4.1. Türklerin Asya'da tarih sahnesine çıktıkları ve yaşadıkları alanlar ile başlıca kültür çevrelerini tanır.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**"TÜRK" NE DEMEKTİR?**	30 dk.
Amacı	Türk kavramının oluşumunda ve gelişiminde çeşitli faktörlerin etkisini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Şema ve metinde verilen bilgilerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Türk Adının Çeşitli Anlamları

Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun "Türk Millî Kültürü" adlı eserinden yararlanılmıştır. Bkz. s. 44, İstanbul, 1998; Ötüken Neşriyat.

İÇ ASYA (TÜRKİSTAN)

Türklerin tarih sahnesine çıktıkları ilk coğrafi bölge İç Asya'dır. Türkistan, kuzeyde Kırgız bozkırları ve Altay Dağları, doğuda Moğolistan ve Çin, güneyde Tibet Platosu ve Karakurum-Hindikuş Dağları, batıda Hazar Denizi ile çevrili büyük, yalnız ve gizemli bir vatandır. Bu coğrafyada geniş düzlükler, bozkırlar, bataklıklar ve kuş uçmaz kervan geçmez çöller olduğu gibi yüksekliği insanda derin tesirler uyandıran 7.000 metrenin üzerinde dağlar da bulunmaktadır. Bölgenin sert ve şiddetli bir karasal iklimi vardır. Gece ve gündüz, kış ve yaz arasındaki sıcaklık farkları oldukça fazladır. Bu yüzden iklim kuraktır ve yıllık ortalama yağış miktarı oldukça düşüktür. Bu bölge, Asya kıtasının iç tarafında bir havza olduğundan burada doğan ve akan nehirler okyanuslara ya da denizlere dökülmez. Nehirlerin suyu, iç denizler görünümündeki büyük göllerde birikir. Su eksikliğine ve sert iklimine bağlı olarak bölgenin bitki örtüsü az ve seyrektir. Tarih boyunca bu coğrafyada hayat süren toplulukların hayvancılıkla geçinmesi ve aşırı hayvan otlatımı da bitki örtüsünün fakirliğinde etkilidir. İç Asya toprakları yabani ve evcil birçok hayvana barınak sağlar. Bunlar içinde kurt, tilki, karaca, ceylan, deve, at ve koyun gibi hayvanlar başta gelir. Yer üstünde bitki örtüsü seyrek ve zayıf olsa da İç Asya coğrafyası yer altındaki sıcak su kaynakları ile altın, gümüş, bakır, çinko ve demir madenleri bakımından zengindir.

1. Sizce Türk adının anlamının oluşumunda İç Asya'nın hangi özellikleri etkili olmuş olabilir? Gerekçeleriyle açıklayınız.

2. Tarihten günümüze Türklerin yaşadığı coğrafyaları, kültür çevrelerini ve süreçleri göz önünde bulundurarak "Türk" kavramını tarif eden bir metin oluşturunuz.

Hazırlayan: *Cabir CAYMAZ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım: 9.4.1. Türklerin Asya'da tarih sahnesine çıktıkları ve yaşadıkları alanlar ile başlıca kültür çevrelerini tanır.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TÜRK KÜLTÜRÜNÜN TEMELLERİ**	20 dk.
Amacı	Türk kültürünün temeli olarak Orta Asya'daki başlıca kültür çevrelerini ve genel özelliklerini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen harita ve tabloyu dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Harita 1: Orta Asya Kültür Merkezleri Haritası

Anav Kültürü (MÖ 4000 – MÖ 1000)	Orta Asya'daki en eski kültür merkezidir. Bu yerleşim sahasında elde edilen buluntulardan Türklere ait bir kültür olduğu düşüncesi oluşmaktadır. **Buluntular:** Türk kültüründe çok önemli bir yere sahip olan at, bu kültürde görülmektedir. Bu dönem insanları; tarım ve hayvancılıkla uğraşmış, seramik ve madenlerden süs eşyaları yapmış, kerpiç evlerde oturmuşlardır. Tarımcı bir kültüre sahiptirler.
Afanesyevo Kültürü (MÖ 2500-MÖ 1700)	Türklere ait en eski kültür merkezidir. **Buluntular:** Çakmak taşından ok uçları ve bıçaklar, kemikten yapılmış iğneler, topraktan yapılmış çömlekler ve bakır eşyalar ortaya çıkarılmıştır.
Andronova Kültürü (MÖ 1700 –MÖ 1200)	Afanesyevo kültürünün gelişmiş ve daha geniş bir coğrafyaya yayılmış şeklidir. **Buluntular:** Tunçtan ve altından yapılmış eşyalara rastlanmıştır. Sığır, at, koyun, keçi ve deve yetiştirilmiştir. Savunma amacıyla yapılan hendek, yığma tepe ve keresteden çitlere rastlanmıştır. Tarım büyük rol oynamıştır.
Karasuk Kültürü (MÖ 1200 – MÖ 700)	Karasuk Nehri kenarında bulunan bir kültür merkezidir. **Buluntular:** Demir madeni ilk defa bu kültürde işlenmiştir. Dört tekerlekli araba, keçeden çadır, yünden elbise ve eşyalar yapılmıştır.
Tagar Kültürü (MÖ 700 – MÖ 300)	Daha önceki Türk kültürlerinden etkilenen gelişmiş bir kültür merkezidir. **Buluntular:** Farklı malzemelerden yapılmış ok uçları ve iğneler; bilezik, küpe, kemer tokası, tarak gibi süs eşyaları; çeşitli hayvanlara ait tasvirler ve heykeller yer almaktadır.

1. Orta Asya'daki başlıca kültür çevrelerinde Türklerin yaşam biçimlerindeki değişim hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Türk sanatında hayvan motiflerinin çok kullanılmasının nedenleri sizce nedir?

3. Türk kültürünün çok geniş bir coğrafyaya yayılmasının nedenleri nelerdir?

4. "Orta Asya'da Türklere ait ilk kültür bölgelerinde konargöçer yaşam tarzı hâkimdir." yargısını metindeki hangi kanıtlarla destekleyebilirsiniz?

5. Orta Asya'daki hangi kültür döneminde yaşamak ve hangi mesleği yapmak isterdiniz? Neden?

Hazırlayan: *Gül KOÇ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım: 9.4.1. Türklerin Asya'da tarih sahnesine çıktıkları ve yaşadıkları alanlar ile başlıca kültür çevrelerini tanır.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**KUŞ KANADI İLE, TÜRK ATI İLE**	30 dk.
Amacı	Türklerin tarih sahnesine çıktıkları bölgedeki sosyo-kültürel yapıyı yorumlayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Harita ve öncüllerden hareketle soruları cevaplayınız.***

Harita 1: Türklerin tarih sahnesine çıktıkları İç Asya ve kültür çevreleri

a) İlk Çağ'da Türkler İç Asya'nın daha çok ormanlık bölgelerinde yaşamıştır. Basit silahlarla avlanarak ve toplayıcılık yaparak geçimlerini sağlamışlardır. Maden devirlerine geçildiğinde ise Türkler daha çok bozkırlarda yaşamaya başlamışlardır.

b) Türklerin yaşadıkları kültür çevrelerinden biri olan Andronova kültür çevresi MÖ 1700-1200 tarihleri arasında oluşmuştur. Bu kültür çevresine mensup olanlar atlı-savaşçı bir hayat tarzına sahipti. Ayrıca tunç, altın ve demir madenleri işlemeyi bildikleri, onlara ait tarihsel buluntulardan anlaşılmıştır. Bu kültür çevresine mensup topluluklar küçük köyler oluşturarak yaşayan konargöçer halklardı.

c) Türklerin yaşadıkları diğer bir kültür çevresi olan Anav kültürü MÖ 4000-1000 yılları arasında oluşmuştu. Bu kültür çevresindeki toplulukların çok erken dönemlerden itibaren atı evcilleştirdikleri, besi hayvancılığı yaptıkları ve ekmek ürettikleri bilinmektedir.

1. Madenlerin kullanılmaya başlandığı devirlerden önce yaşayan Türkler avlanmak için ne tür silahlar kullanmış olabilirler? Açıklayınız.

2. Adı geçen kültür çevrelerinden hangisinde tarım yapılmış olma ihtimali sizce en yüksektir? Gerekçeleriyle açıklayınız?

3. Andronova kültür çevresinde arkeolojik kazılar yapan bir ekipte yer alsaydınız, bu kazılar sonunda ekibinizin bulması muhtemel kalıntılar neler olurdu? Açıklayınız.

4. Kaşgarlı Mahmut'un "Kuş kanadı ile, Türk atı ile" sözünü Türklerin tarih sahnesine çıktığı coğrafyayı dikkate alarak yorumlayınız.

Hazırlayan: *Mustafa ALBAŞ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım: 9.4.1. Türklerin Asya'da tarih sahnesine çıktıkları ve yaşadıkları alanlar ile başlıca kültür çevrelerini tanır.*

Genel Beceriler: Yaratıcı Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi*

Etkinlik İsmi	**COĞRAFYA İNSAN HAYATINI ŞEKİLLENDİRİR Mİ?**	15 dk.
Amacı	İç Asya coğrafyası ve özelliklerini dikkate alarak Türklerin yaşam tarzına karar verebilme.	Bireysel

Görsel 1: Altay Dağları

Görsel 2: Altay Dağları ve Katun Nehri

Görsel 3: Dağlarda konargöçerlik

İÇ ASYA

Türkler tarihte ilk olarak İç Asya'da görüldü. Yüksek dağlar, bozkırlar ve çöllerle kaplı, iklimi sert olan bu coğrafya doğuda Moğolistan ve Çin, batıda Hazar Denizi, kuzeyde Altay Dağları ve Kırgız bozkırları, güneyde Tibet Platosu ve Hindukuş Dağları ile çevrilidir. Çok eski zamanlardan günümüze kadar Türk topluluklarının yurdu olan bu coğrafyanın adı Türkistan'dır. Türkistan'da Türklere ait ilk kültürel izlere Ural-Altay Dağları çevresinde rastlanmaktadır. İç Asya'da bozkırlar ve çöllerin bulunduğu geniş düzlükler, yüksekliği bazı yerlerde 7400 m'ye kadar ulaşan sıradağlar ve bunların arasında büyük çukurluklar ile göller yer almaktadır. İç Asya'da şiddetli karasal iklim hüküm sürmektedir. Yaz aylarında sıcaklık 40 dereceyi aşar, ocak ve şubat aylarında ise -50 dereceye kadar düşer.

Yönerge ***Aşağıdaki tabloda yer alan soruları görselleri ve metni birlikte değerlendirerek cevaplayınız.***

1. İlk Çağ'da İç Asya'da yaşayan Türk topluluklarına mensup biri olduğunuzu hayal ediniz. Bu coğrafyada hayatta kalmak ve topluluğunuzun varlığını devam ettirmek size bağlı… İklimi sert ve kurak olan bu coğrafyada düşmanlarınıza karşı güçlü bir şekilde ayakta kalabilmek için yeni bir hayat tarzı tasarlamanız gerekmektedir. Bunun için tabloda verilen ipuçlarından yararlanabilirsiniz.

SORULAR	İPUÇLARI	NEDEN?
1. Hangi hayat tarzını seçeceksiniz?	Yerleşmek, konargöçerlik	
2. Geçiminizi nasıl sağlayacaksınız?	Avcılık-toplayıcılık Hayvancılık Tarımsal üretim yapmak	
3. Ne tür bir barınakta kalacaksınız?	Taş ev Kıl çadır Mağara	
4. Boylar arası mücadelede yok olmamak ve varlığınızı devam ettirmek için kuracağınız orduda kimlere görev vereceksiniz?	Kadınlar Erkekler Gençler Yaşlılar	
5. Hayvanlarınızın bu zorlu koşullarda hayatta kalması için hangi mevsimsel tedbirleri alacaksınız?	Yazın dağlarda ve yüksek platolarda, kışın ovalarda yaşamak. Yazın ovalarda, kışın dağlarda ve yüksek platolarda yaşamak.	
6. Bu zorlu şartlarda hangi hayvanlardan faydalanacaksınız?	At Keçi Sığır Koyun Deve Köpek	
7. Hayvanlar arasında salgın bir hastalık ortaya çıkarsa ne yapacaksınız?	Bulunduğunuz bölgeden göç etmek Hastalığın geçmesini beklemek Hayvanları aşılamak Hayvanlara ilaç vermek	
8. Bulunduğunuz bölgede kuraklık olursa ne yapacaksınız?	Bulunduğunuz bölgeden göç etmek Kuraklığın geçmesini beklemek	
9. Nasıl bir yönetim tarzı belirleyeceksiniz?		

Hazırlayan: *Gülizar YILMAZ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım: 9.4.1. Türklerin Asya'da tarih sahnesine çıktıkları ve yaşadıkları alanlar ile başlıca kültür çevrelerini tanır.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Kronolojik Düşünme Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TÜRKLER ve KÜLTÜR ÇEVRELERİ**	20 dk.
Amacı	Türklere ait ilk kültür çevrelerinin genel özelliklerini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen haritadaki görsel ve açıklamalardan yola çıkarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

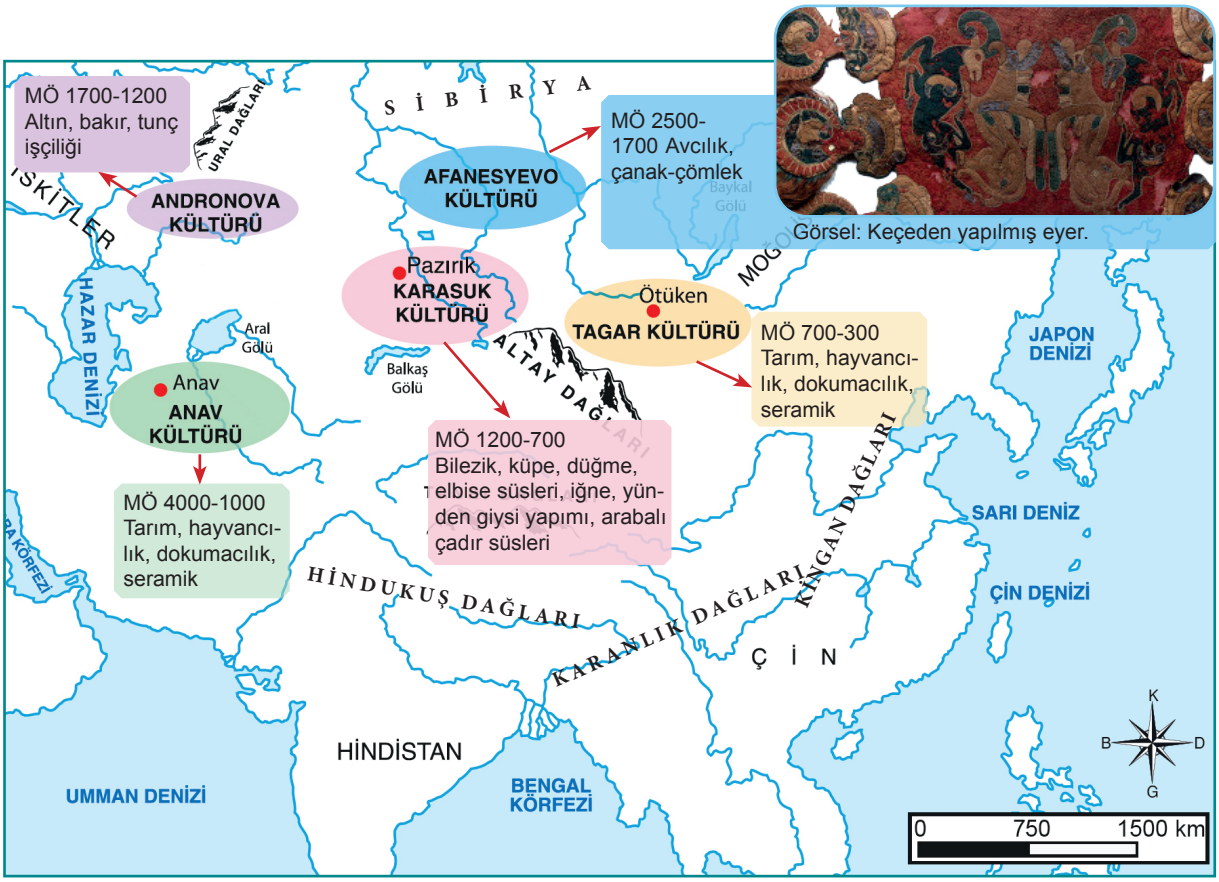

Görsel: Keçeden yapılmış eyer.

Harita: Orta Asya Türk kültür çevreleri

1. Türklere ait kültür çevrelerinin yer aldığı bölgenin coğrafi sınırlarını belirtiniz.

2. Görseli incelediğinizde Afanesyevo kültürü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Türk kültür bölgelerini, yaşanılan döneme göre tarih şeridi üzerinde gösteriniz.

Hazırlayanlar: *İdris KÖSE, Adem ŞEKER*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.2: İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türk siyasi teşekküllerinin güç ve yönetim yapısını kavrar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**DEVLET VE ÜLKE YÖNETİMİ**	20 dk.
Amacı	Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin güç ve yönetim özelliklerini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Metni dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

KURULTAY

Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinde hâkimiyetin kaynağı Gök Tengri'ye dayanmaktaydı. Türk kağanı, Gök Tengri'den aldığı idare etme yetkisi olan "kut" anlayışına dayanarak devleti yönetirdi. Bununla birlikte Gök Tengri, verdiği kutu layık olmayanlardan geri alırdı. Bu sebeple hükümdarlar, adaletle hükmetmeye ve hata yapmamaya özen gösterirlerdi. Kağan, önemli görevlere kendi ailesinden olanları getirirdi. Bununla birlikte tahta geçme mücadelesinde kendisine destek veren boy beylerini de çeşitli derecelerde yönetim kadrolarına dâhil ederdi.

Kağan başkomutan olarak ordunun başında bulunur, savaşa ve barışa karar verebilirdi. Devletin iç ve dış politikasını belirler; ayrıca yüksek mahkemeye de başkanlık ederdi.

Siyasi, hukuki, askerî, ekonomik ve toplumsal konuların konuşulup karara bağlandığı kurultay yılda üç defa toplanırdı. Kağanın başkanlığında toplanan kurultaya; kağanın eşi hatun, önde gelen devlet adamları ve boy beyleri katılırdı. Böylelikle alınan kararların bütün ülkede uygulanması kolaylaşırdı.

1. Orta Asya'da kurulan Türk devletlerinde kağan, yönetme yetkisini nereden almaktadır?

2. Kağanın ülke yönetiminde önemli görevlere kendi ailesinden kişileri getirmesinin sebepleri neler olabilir?

3. Kağanın görev ve yetkilerini devletin devamlılığına olan etkileri açısından yorumlayınız.

4. Kurultay ile ülkemizin yönetim biçimi arasında nasıl benzerlikler kurulabilir?

Hazırlayan: *Akif ÇEVİK*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.2: İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türk siyasi teşekküllerinin güç ve yönetim yapısını kavrar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TAŞTAKİ TARİH**	20 dk.
Amacı	Orhun Yazıtları'ndan hareketle Türklerin devlet ve yönetim anlayışı ile ilgili çıkarımda bulunabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen görsel ve metni değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Görsel: Orhun Yazıtları

"Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insanoğlu kılınmış. İnsanoğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini töresini tutuvermiş, düzenleyivermiş. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş, buyrukları bilge imiş, cesur imiş tabi. Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabi. İli tutup töreyi düzenlemiş."

"Türk milleti için gece uyumadım, gündüz oturmadım. Ondan sonra Tanrı irade ettiği ve lütfettiği için talih ve kısmetim olduğu için ölecek milleti diriltip kaldırdım. Çıplak milleti giydirdim, fakir milleti zengin ettim, nüfusu az milleti çok ettim.

Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar bütün milletleri kendime tabi kıldım ve hepsini düzene soktum.

Ey Türk Oğuz beyleri, milleti işitin! Üstte mavi gök çökmedikçe, altta yağız toprak delinmedikçe, ey Türk milleti, senin ilini, töreni kim bozabilir!"

Türklerde cihan hakimiyeti anlayışı, Güneş'in doğduğu yerden battığı yere kadar olan coğrafyanın Türk hükümdarlar tarafından adaletli bir şekilde yönetme anlayışıdır.

1. Kağanın görevlerini yazarak bu görevleri günümüzdeki sosyal devlet anlayışıyla ilişkilendiriniz.

2. Yazıtlardaki cihanşümul devlet anlayışını ifade eden sözler hangileridir? Bu anlayış, Türklerin devlet yönetimini nasıl etkilemiş olabilir?

3. Türklerdeki devlet ve töre ilişkisini nasıl açıklarsınız?

4. Yazıtlarda gelecek kuşaklara hangi mesajlar iletilmektedir?

Hazırlayanlar: *İdris KÖSE, Adem ŞEKER*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.2: İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türk siyasi teşekküllerinin güç ve yönetim yapısını kavrar.*

Genel Beceriler: Yaratıcı Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TÜRKLER NEDEN KURULTAY DÜZENLERDİ ?**	20 dk.
Amacı	Türk devletlerinde kurultayların toplanma gerekçelerini ve yönetimdeki etkisini değerlendirebilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Görselleri ve metni birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Kurultay (Temsili)

Görsel 2: Kurultay (Temsili)

TÜRK DEVLET YÖNETİMİ GELENEĞİNDE KURULTAY

Kurultaylar, İlk ve Orta çağlardaki Türk devletlerinde çok önemli yönetim organizasyonlarıydı. Düzenlenen kurultaylara çok sayıda beyler ve geniş halk kitleleri katılırdı. Bu toplantılarda halk ve devlet birleşir ve kaynaşırdı. Kurultaya gelmeyen beyler isyan etmiş sayılırdı. Türk devlet geleneğinde farklı sebeplerle kurultaylar düzenlenirdi. Türkler yeni bir devlet kurunca töreyi tespit edip kurmak için bü-

yük bir kurultay yapardı. Kurulan devletin töresi devletin kurucusunun adını taşırdı. Türklerde savaşa hazırlık için de kurultaylar yapılırdı. Eylül, kışın ve dolayısıyla savaş hareketlerinin başladığı bir mevsim olduğu için güz kurultayı düzenlenir, devletin sahip olduğu kaynaklar ile halkın kontrolü ve sayımı yapılırdı. Bu mevsimde askerlik yapacak gençler evlerindeki işlerini bitirmiş ve atlar da güçlenmiş olurdu. Türklerde savaş zamanlarında ise savaş kurultayları yapılırdı. Bu kurultaylar, savaşın başında veya ortasında düşmana karşı yeni bir taktik uygulamak için at üzerinde gerçekleşirdi. Türklerde barış için de kurultay düzenlenirdi. Türk devletlerinde halk ve beyler düşman bir devletle barış kurmak için hemen hazır olmazlardı. Hakan gerekli ortamı sağlamak için bazı tedbirler alırdı. Türklerde konargöçer yaşam tarzının gereği olan göçten hemen önce de kurultay düzenlenirdi. Göç bütün halkı ilgilendiren önemli bir olay ve organizasyondu bu nedenle göçlerden önce birbirlerine danışıp fikir alışverişinde bulunurlardı. Türklerde mahkeme ve yargı kurultayları da düzenlenirdi. Aksakallılar ve bilgelerden oluşan bir kabile ve boy şûrası yapılır, işlenen suçlarla ilgili görüşülür, cezalar karara bağlanırdı.

1. Türklerin yaşam tarzı ile düzenledikleri kurultayları ilişkilendirdiğinizde nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz?

2. İç Asya'da Hun Devleti'nde kurultay düzenleyeceğinizi düşünerek aşağıdaki formda yer alan soruları cevaplayınız.

1. Kurultayın türü nedir?	
2. Kurultayı hazırlama amacınız nedir?	
3. Kurultayın konusu nedir?	
4. Kurultayı hazırlama gerekçeniz nedir?	
5. Kurultayın yapılacağı mevsim hangisidir?	
6. Kurultayı nerede yapmayı planlıyorsunuz?	
7. Kurultayın süresi ne kadardır?	
8. Kurultaya katılmayan beylerle ilgili alacağınız tedbirler nelerdir? Neden?	
9. Organizasyonunu yaptığınız kurultayın Türk devlet yönetimi geleneğine ne gibi katkıları olabilir?	

Hazırlayan: *Gülizar YILMAZ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.2: İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türk siyasi teşekküllerinin güç ve yönetim yapısını kavrar.*

Genel Beceriler: Problem Çözme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TÜRKLER NASIL YÖNETİR?**	30 dk.
Amacı	İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türklerin devlet yönetiminde görülen sorunlarına çözüm önerileri sunabilme.	Bireysel

Yönerge ***Durum 1 ve Durum 2'de verilen bilgilerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Durum 1:

Güneş daha kendini göstermemişti. Vakit kurak bir yazın sabahına doğru ilerliyor, gecenin son saatleri yaşanıyordu. Uzun süredir yağmur yağmamıştı. Hayvanlar otlak sıkıntısı çekiyordu. Sıcak etkisini o kadar çok hissettiriyordu ki kışın ısındıran kıl çadırlar bu sefer serinletmeye vazifeliydi sanki. Herkes çadırındaydı. Birden güm güm güm diye sesler geldi. Davullar çalıyordu. Uzaktan bir at görüldü. Üstünde binicisi yok gibiydi. Başta Hakan olmak üzere yanındakiler otağlarından çıkmıştı bile. At yaklaştıkça yaralı bir savaşçıyı taşıdığı belli belirsiz seçiliyordu. Savaşçının son görevini yapmaya yemin etmiş bir hâli vardı. Bir çatışmada yaralandığı belliydi. Son sözleri ağzından döküldü: "Hakan'ım Çinliler.." diyebildi. Oracıkta canını verdi. Hakan bu savaşçıyı yeni otlaklar ve sulak alanlar bulmak için keşfe çıkarmıştı. Belli ki bu sırada Çin askerlerinin saldırısına uğramıştı. Üstelik daha geçen ay Çinliler elçi göndermişler, Hakan'dan barış dilemişlerdi. Hakan da kabul etmişti. Hakan çok sinirlendi. Bu saldırı karşılıksız kalamazdı. Çünkü Türk töresi gereği Hakan, milletin can ve mal güvenliğinden sorumluydu. Ayrıca bu saldırı tüm millete yapılmış gibi kabul edilirdi. "Türk Oğuz beyleri, millet işitin!.. Üstte gök çökmese, altta yer delinmese Türk milleti; ilini, töreni kim bozabilir!.."

Durum 2:

Öğleye doğru sıcaklık kendini iyiden iyiye hissettirmişti. Her çadıra adil bir şekilde su ve yiyecek dağıtılıyordu. Ancak kuraklık artık dayanılmaz bir noktaya gelmişti. Hakan otağında diğer beylerle görüşüyordu. Bu sırada bir bağırtı duyuldu. Birkaç çadırda açlık ve susuzluktan bazı insanların öldüğü konuşuluyordu. Hakan, hemen bu kişilerin yakınlarının yanına gitti. Onlarla dertleşti. Bu esnada uzaktan bir çoban geldi. Çok korkmuştu. "Hakanım, hayvanlarımızı epeydir otlatamadık, açlık ve susuzluk yerini hastalığa bıraktı. Hayvanların çoğunu da kaybetmeye başladık. Üstelik bu durum salgın bir hastalığa da yol açabilir." dedi. Herkes çaresizce Hakan'a baktı. Ondan bir medet umarcasına… Hakan'ın kafasında ise atalarından kalma sözler yankılanıyordu yine. "Tanrı buyurduğu için, kendi kutum (talihim) var olduğu için ben, hakan olarak tahta oturdum. Tahtıma oturunca aç, yoksul, dağınık milleti topladım. Yoksul milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım."

1. Durum 1 ve Durum 2'de karşılaşılan sorun sizce ne olabilir? İkişer cümle ile özetleyiniz.

Durum 1: _____

_____

Durum 2: _____

_____

2. Sizce Hakan'ı sorunları çözmeye iten meşruiyet kaynakları neler olabilir?

3. Sizce Hakan, Durum 1'deki sorunu nasıl çözmelidir?

4. Sizce Hakan, Durum 2'deki sorunu nasıl çözmelidir?

Hazırlayan: *Cabir CAYMAZ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.3: İslamiyet öncesi dönemde Türklerin yaşadığı coğrafyalar ile hayat tarzları arasındaki ilişkiyi analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Neden Sonuç İlişkisi Kurma Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ORTA ASYA'DA NE, NEYİ ETKİLEDİ?**	20 dk.
Amacı	İnsanların yaşadığı coğrafyalar ile hayat tarzları arasında ilişki kurabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıda verilen görselleri ve metni birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

Türk kültürünün ortaya çıktığı yer konusunda farklı bilim dallarının birbirine yakın ancak birbirinden farklı tespitleri bulunmaktadır. Tarihçiler, Çin kaynaklarını esas alarak yaptıkları tespitlerde Türklerin anayurdunun Altay Dağları olduğunu belirtmektedir. Sanat tarihçileri, Türklerin anayurdu olarak Kuzeybatı Asya sahasını önermektedir. Kültür tarihçileri, Altay-Kırgız bozkır sahasını veya Baykal Gölü'nün güneybatısını önermektedir. Etnologlar, Türklerin anayurdu meselesine, İç Asya'nın kuzey bölgelerini önererek katkı sağlamaktadır. Antropologlar bu konuda Kırgız Bozkırı-Tanrı Dağları arasını önerirken, bazı dil bilimciler Altayların veya Kingan Dağları'nın doğu ve batısı tespitini yapmaktadır. Dil bilimciler, bölgede yaptıkları araştırmalar neticesinde, Altay-Ural Dağları arası ile Hazar Denizi'nin kuzey ve kuzeydoğu bozkırlarının Türklerin anayurdu olması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

İbrahim Üngör, Orta Asya'dan Anadolu'ya Kayalara Yazılan Türk Kültürü, Sutad, sayı 39, s.358, Bahar 2016 (Kaynaktan alınmıştır.)

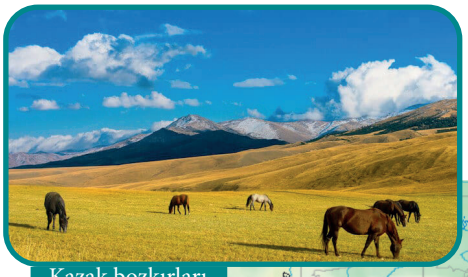

Kazak bozkırları

Gobi Çölü

Batı Türkistan Ovası

Seyhun Nehri

Altay Dağları

1. Coğrafi şartlar, Türk topluluklarını daha çok hangi tür hayat tarzına yöneltmiştir?

2. Yaşadıkları coğrafya, Türkleri aşağıda verilen özellikler açısından nasıl etkilemiş olabilir? Yorumlayınız.

Teşkilatçılık :

Geçim kaynağı :

Konut tipi :

El sanatları :

Spor :

3. Bir arkeolog olarak konargöçer yaşam tarzının olduğu bölgelerde çalışmalar yapsaydınız, kazılarınızda daha çok hangi eserlere rastlardınız?

Hazırlayanlar: *İdris KÖSE, Adem ŞEKER*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.3: İslamiyet öncesi dönemde Türklerin yaşadığı coğrafyalar ile hayat tarzları arasındaki ilişkiyi analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**AZİM KARARLILIK MÜCADELE VE ZAFER**	30 dk.
Amacı	Türklerin yaşadıkları coğrafyaya göre şekillenen hayat tarzlarını analiz edebilme.	Bireysel Grup

1. Yönerge ***Görselleri ve açıklamaları birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Türkler kışın sıcaklığı – 50 dereceye kadar düşen İç Asya coğrafyasında yaşadılar.

Görsel 2: İç Asya'da yaz sıcaklıkları 40 dereceyi aşardı. Tarıma uygun olmayan bozkır coğrafyası Türk topluluklarını konargöçer hayat tarzına yöneltti.

Görsel 3: Geçimlerini hayvancılıkla sağladılar. Hayvanları için yazın dağlara ve yüksek platolara kışın yüksekliği az olan ovalara konup göçtüler.

Görsel 4: Genellikle et, süt, yoğurt, peynir gibi hayvansal ürünlerle sağlıklı bir şekilde beslendiler.

Görsel 5: Yaşadıkları coğrafyanın zor şartları ile mücadele ederken deneyim kazanıp güçlenen Türkler düşmanlarına karşı da başarılı mücadeleler verdiler. Türklerde kadın erkek herkes asker olarak kabul edilirdi. Ordu millet anlayışı hâkimdi. Askerî kültürün etkisiyle Türk toplulukları tarafından geliştirilen ve dünya askerî tarihine mal olan teşkilat, teçhizat ve taktikler vardı. Türkler ordularını onlu teşkilata göre dizayn ettiler. Savaşta süvariler ok ve yay gibi savaş teçhizatlarını kullanırlardı.

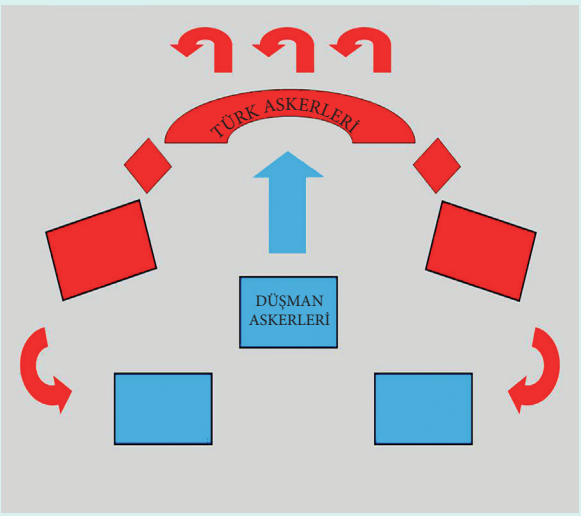

Görsel 6: Savaşlarda düşmanlarını yanıltmak, hızlı ve kesin galibiyet kazanmak, en az kayıpla savaşı bitirmek için Turan taktiğini uygu-ladılar. Turan taktiği sonraları hilal, kurt kapanı, pusu ve sahte ricat (geri çekilme) olarak da isimlendirildi.

1. İslamiyet öncesi dönemde Türklerin yaşadığı coğrafyaların hayat tarzlarına etkilerini yorumlayınız.

2. Türklerin dünya askerlik tarihine mal olmuş onlu teşkilat ve Turan taktiği uygulamaları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Türklerin İç Asya bozkırlarındaki hayat tarzları, farklı coğrafyalara göç ettikten sonra onlara ne gibi kolaylıklar sağlamış olabilir? Tartışınız.

Hazırlayan: *Gülizar YILMAZ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.3: İslamiyet öncesi dönemde Türklerin yaşadığı coğrafyalar ile hayat tarzları arasındaki ilişkiyi analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Neden Sonuç ilişkisi Kurma Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İLK TÜRKLERDE YURT VE OCAK**	20 dk.
Amacı	İslamiyet öncesi dönemde Türklerin yaşadığı coğrafyalar ile barınma yerlerini ilişkilendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Metin ve görselleri birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Yurt; dışarıdan görünüm.

Görsel 2: Yurt; içeriden görünüm.

YURT VE OCAK

Yüksek dağlar, geniş bozkırlar ve zorlu iklim koşulları bozkır insanını çetin tabiat şartları ile sürekli bir mücadeleye itmiştir. Gündelik yaşam içerisinde hayat her daim hareketlidir. Her bir fert için hayati bir önem arz eden barınma ihtiyacına yönelik de yine içinde bulunulan koşullara uygun bir çözüm üretilmiştir. Yaylak ve kışlaklar arasında yapılan yolculuklar sırasında çadırların taşınması, hayvan sırtında yapılabildiği gibi tekerlekli araçlar aracılığı ile gerçekleştirilebilmiştir.

Türklerin "yurt" veya "kiyiz üy" (keçe ev) dediği çadırların en önemli özelliklerinden birisi çadırın tam ortasında yemek pişirme ve ısınma gibi işler için kullanılan ve "korluk" da denilen ocak vardır. Gün boyunca söndürülmeden yanmasına büyük önem verilen ocakta bulunan üçayak ve bunun üzerindeki kazan yurt sahibinin ekonomik gücü her ne olursa olsun hiç istisnasız her çadırın en önemli eşyasıdır. Ocağın sönmesi, ailenin bitmesi olarak düşünüldüğü ve uğursuzluk sayıldığı için devamlı yanması ve canlı tutulması gerekmektedir. Türk aile yapısı içinde evlenen oğullar, baba evinden/baba ocağından ayrılırken çadır içinde yanan ocaktan aldıkları odun veya közlerle kendi çadırlarına baba ateşini taşımışlardır.

Aslı Çandarlı Şahin, Türk Çadırı Üzerine, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, s. 25-39.

1. Türklerin konargöçer yaşam tarzları ile barınak seçimleri arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz?

2. Bozkırlardaki iklim şartları göz önüne alındığında çadır yapımında kullanılan malzemeler neler olabilir? Neden bu malzemeler tercih edilmiştir?

3. Çadırlarda gün boyunca söndürülmeden yanmasına büyük önem verilen ocağın Türk kültüründeki öneminden yola çıkarak içinde ocak sözünün geçtiği atasözü, deyim ve türkülerden örnekler veriniz.

Hazırlayan: *Koray ŞERBETÇİ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.4: Kavimler Göçü'nün sebep ve sonuçlarını siyasi ve sosyal açılardan analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**GÖÇLER VE SINIRLAR**	20 dk.
Amacı	Haritalar üzerinden Kavimler Göçü'nün etkilerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki haritaları dikkate alarak soruları cevaplayınız.***

Harita 1: Kavimler Göçü Öncesi Avrupa

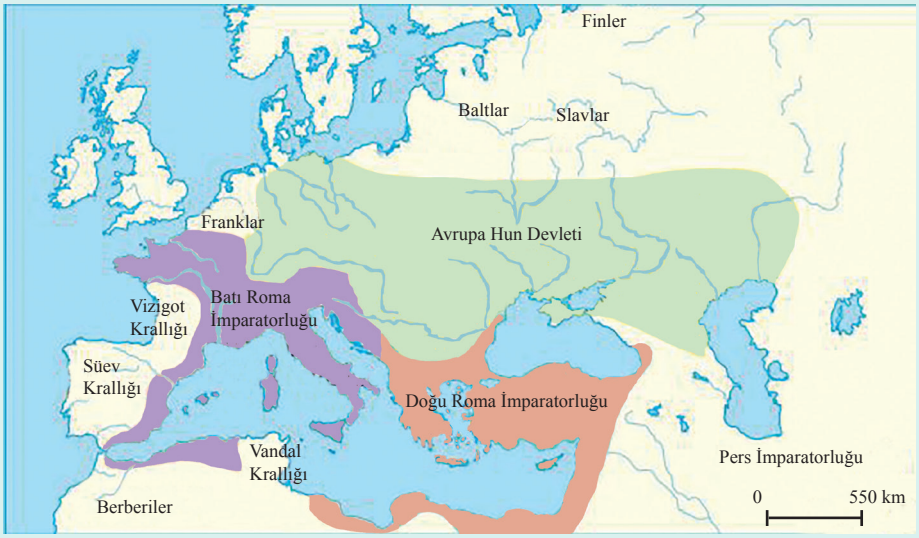

Harita 2: Kavimler Göçü Sonrası Avrupa

1. Kavimler Göçü ile Avrupa haritasında meydana gelen değişiklikler hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Kavimler Göçü'nün Türk siyasi tarihine etkileri neler olabilir?

3. Kavimler Göçü içerisinde yer alsaydınız hangi bölgeye yerleşirdiniz? Neden?

4. Kavimler Göçü meydana gelmeseydi sizce Avrupa'nın siyasi haritası nasıl olurdu?

Hazırlayan: *Gül KOÇ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.4: Kavimler Göçü'nün sebep ve sonuçlarını siyasi ve sosyal açılardan analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TÜRKLER AVRUPA'DA**	30 dk.
Amacı	Türklerin Avrupa'ya göçlerini çeşitli açılardan (siyasi, sosyal, kültürel, askerî vb.) analiz edebilme.	Bireysel Grup

Yönerge ***Verilen haritadan ve metindeki bilgilerden yola çıkarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Harita: İç Asya'dan Avrupa içlerine doğru göç eden Hun Türklerinin göç hareketliliği

AVRUPA HUN İMPARATORLUĞU

Hunlar, Asya Hun ve Avrupa Hun olmak üzere tarihte iki büyük devlet kurdu. İç Asya'dan batıya gelen ilk Türk kavmi olan Avrupa Hunları, IV. yüzyılın sonunda Avrupa'da görünmeye başladılar. Avrupa'nın bugünkü etnik yapısını oluşturan kavimler göçünde ana unsur olarak bulundular. IV ve V. yüzyıllarda Doğu ve Orta Avrupa'nın şekillenmesinde önemli rol oynadılar. Birçok kavmi yerinden eden Avrupa Hunları, Kazakistan bozkırlarında toplandıktan sonra 375 yılında Avrupa'ya indiler. Bu göç, dünya tarihi açısından önemli olan Kavimler Göçü'nü tetikledi ve Hunların önüne kattığı kavimler tüm Avrupa'da dengeleri değiştirdi. Germen kavimlerini birleşmemek üzere dağıttılar. Etnik kaynaşmalar sonucu bugünkü Avrupa milletlerinin temeli atıldı. Hunlar, Avrupa'nın ortasında Avrupa Hun Devleti'ni kurdular. Asya'dan Kafkaslara, Avrupa'ya, Anadolu'ya kadar uzanan akınlar düzenlediler. Batı Asya'nın Türkleşmesini sağladılar. En önemli hükümdarı olan Attila döneminde Orta Avrupa'ya diz çöktüren Hunlar, Batı Roma ve Doğu Roma İmparatorluğu'nu itaat altına aldı. Daha sonra Batı ve Doğu Roma İmparatorluklarını temelinden sarstılar. Avrupa'nın o zamanki durumunu alt üst ettiler. Attila'nın ölümü üzerine yerine geçen çocukları birlik sağlayamadı ve devlet yıkıldı.

(https://www.beyaztarih.com/ansiklopedi/avrupa-hun-imparatorlugu link adresinde yer alan bilgilerden düzenlenerek alınmıştır.)

1. Sizce Hunların İç Asya'dan göç etmesinde rol oynayan faktörler neler olabilir? Arkadaşlarınızla beyin fırtınası yaparak belirleyiniz.

2. Sizce Hunların Avrupa'ya yaptıkları göçler ne gibi sonuçlara yol açmış olabilir? Arkadaşlarınızla birlikte belirlediğiniz sonuçları balık kılçığı diyagramında gösteriniz.

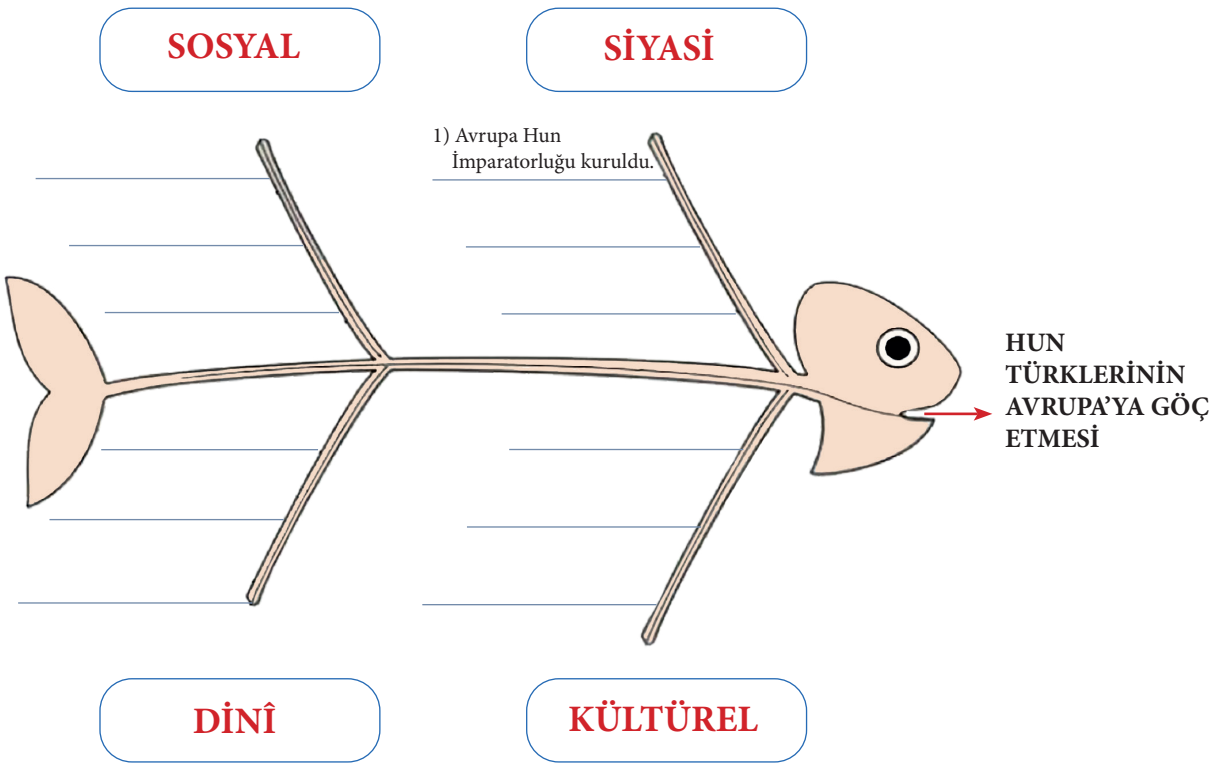

3. Sizce günümüzde Avrupa'ya yapılan küresel göçler (mülteci göçleri, işçi göçü, beyin göçü vb.) gelecekte Avrupa'yı nasıl etkileyebilir? Açıklayınız.

Hazırlayan: *Cabir CAYMAZ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.4: Kavimler Göçü'nün sebep ve sonuçlarını siyasi ve sosyal açılardan analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**HUNLAR AVRUPA'DA**	20 dk.
Amacı	Hun hükümdarı Attila'nın Avrupa'ya etkilerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metni ve görseli dikkate alarak soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Hendrick Bloemaert tablosunda Papa I. Leo ve Attila'nın buluşması.

452 yılının ilkbaharı sonlarında Attila, ordusu ile Pannonia'dan hareketle Alplerin dar boğazını geçti. Bütün imparatorluğun dokuzuncu büyük şehri Aquileia'yı ele geçirdi. Bu şehir düştükten sonra Attila, İtalya'ya girdi.

Bu durum karşısında Roma İmparatoru III. Valentianus, Roma hükûmetini topladı. Bir çözüm yolu bulmaya çalıştı. Roma şehrinin valisi Trigetius ve Papa I. Leo, Attila'ya elçi olarak gönderildi. Elçilik heyeti, Po ve Mincio ırmaklarının birleştiği yerde bulunan Attila ile görüştüler. Ateşkes istediler ve sonunda başarı elde ettiler. Hristiyanlık âleminin en büyük ruhani şahsiyeti olan Papa Leo, Attila'nın ayağına gitmeden evvel; özel merasimlerde giyilen muhteşem papalık elbisesini giymiş ve büyük Hun imparatorunun huzuruna böyle çıkmıştı. Attila, Papa'ya gayet nazik muamelede bulunmasına rağmen aralarında geçen konuşma bilinmemekteydi. Fakat aralarında ne geçmiş olursa olsun, neticede Romalılar bağışlanmak için yalvarmışlardı.

Ali Ahmetbeyoğlu, Avrupa Hunları, s.143. (Düzenlenerek alınmıştır.)

1. Romalıların barış istemek için Attila'ya bir elçilik heyeti göndermesini dikkate aldığınızda Hunların gücünü nasıl değerlendirebilirsiniz?

2. Attila'ya gönderilen elçilik heyetinde Hristiyan dininin ruhani önderi olan Papa Leo'nun olması ile Kavimler Göçü sonrası Katolik Kilisesi'nin Avrupa'daki etkisini ilişkilendirdiğinizde nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz?

3. Hun Hükümdarı Attila'nın Papa'ya gayet nazik muamelede bulunması dikkate alınarak Türklerin savaş ve barış konusundaki tutumları hakkında nasıl bir sonuç çıkarılabilir?

4. "Papa I. Leo ve Attila'nın Bulşuması" adlı tobloya bakarak sanat eserlerinin tarihi yansıtmadaki görevi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Koray ŞERBETÇİ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.5: Asya merkezli Türk Devletlerinin çevrelerindeki devletlerle ilişkilerinin çok boyutlu yapısını analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ORTA ASYA'DAKİ TÜRK DEVLETLERİ İLE ÇİN ARASINDAKİ İLİŞKİLER**	20 dk.
Amacı	Orta Asya'daki Türk devletlerinin Çin ile ilişkilerini analiz edebilme	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metinleri dikkate alarak soruları cevaplayınız.***

HUNLAR DÖNEMİ

Çinliler, Hun akınlarını durdurabilmek için büyük emek ve sermaye harcayarak "Çin Seddi" adıyla anılan dünyanın en büyük savunma sistemini meydana getirmişlerdir. Dünyanın hiçbir yerinde ve devletinde, savunma amacıyla yapılmış böylesine muazzam seddin bir benzeri bulunmamaktadır. Bu da zamanın en güçlü, en mükemmel ve en süratli ordusunun Hunlar tarafından eğitilmiş olduğunu gösterir. Öte yandan Çin seddi ile birlikte Çinliler arasında ilk defa devlet sınırı fikri doğmuş ve gelişmiştir. Ayrıca bu surlar, Çinliler için hem güvenlik hem de ekonomik bakımdan çok büyük yararlar sağlamıştır.

Salim Koca, "Büyük Hun Devleti", Türkler Ansiklopedisi C.1, s. 1049. (Düzenlenerek alınmıştır.)

KÖK TÜRKLER DÖNEMİ

581 yılında Taspar Kağan'ın ölümü neticesinde başlayan taht mücadelesi merkezî otoriteyi zayıflattı. Bunun yanında Çinli casus elçi Ch'ang Sun-shcng'ın faaliyetleri de devletin gücünü azaltmıştı. Üstelik Çinli casus, Kök Türk hanedanı arasındaki iç çekişmeleri ihtiva eden raporları imparatoru Wen'a sunuyordu. İşbara'nın gözüne girmeyi başardığı için onunla sürekli avlara çıkmış; bu sayede Kök Türk ülkesinin dağlarını, vadilerini ve boylarının askerî vaziyetini öğrenmişti. Daha da kötüsü Kök Türk devleti aleyhine hanedan arasındaki iç çekişmeleri öğrenip imparatora rapor ederek entrika faaliyetleri yapmasını tavsiye etmesidir. İşte bunun sonucunda başlayan entrika siyaseti, Kök Türk devletinin ikiye ayrılmasına sebep olmuştur.

Ahmet Taşağıl, Göktürkler I, s.85. (Düzenlenerek alımıştır.)

UYGURLAR DÖNEMİ

Bögü Kağan, Çin'de yaptığı harpler sırasında Mani dinine inanan rahiplerle temas etmiş, onları Uygur ülkesine davet etmişti. Bögü Kağan, Uygurların bozkır adetlerini bırakıp medeni olmalarını arzu ediyordu. Bunun da Mani diniyle mümkün olabileceğine inanıyordu. Hâlbuki Mani dini, Uygurları zayıflatan en büyük etken olmuştur. Uygurları hareketsizliğe, et yememeye, insan öldürmemeye teşvik eden bu din; onları gevşetti ve cesaretlerini köreltti. Manihaizm, bir tüccar ve şehirli dinidir. Onun savaşçı ruhları gevşettiği doğrudur. Fakat sonradan Uygurların ilim, sanat ve edebiyattaki ilerlemelerine olan faydası da inkâr edilemez.

Gülçin Çandarlıoğlu, Uygur Devletleri Tarihi ve Kültürü, Türkler Ansiklopedisi, Cilt 2, 343-344. (Düzenlenerek alınmıştır.)

1. Türklerin Çin ile ilişkileri yaşam tarzlarını nasıl değiştirmiştir? Açıklayınız.

2. Hun, Kök Türk ve Uygur devletleri zamanında Çin-Türk ilişkilerinde yaşanan değişim hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Bögü Kağan'dan başka ulusunu medenileştirmek için ülkesinde köklü değişimler yapan hangi Türk liderlerini sayabilirsiniz?

4. Bir ülkenin iç meselelerine başka bir ülkenin müdahale etmesi sizce nasıl sonuçlar doğurur?

Hazırlayan: *Gül KOÇ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.5: Asya merkezli Türk Devletlerinin çevrelerindeki devletlerle ilişkilerinin çok boyutlu yapısını analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**NEDEN ÇATIŞTILAR? NEDEN UZLAŞTILAR?**	30 dk.
Amacı	Konargöçer Türkler ile yerleşik Çinliler arasındaki ilişkilerin çok boyutlu yapısını analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Metin ve görselleri birlikte değerlendirerek konargöçer Hunlarla yerleşik Çinliler arasındaki çok yönlü ilişkilerin boyutlarını aşağıdaki diyagramda bulunan ilgili yerlere yazınız.***

Görsel 1: Hunlar Çin Seddi'ni kuşatırken (Temsili)

Görsel 2: Hunlar Çinlilerle uzlaşırken (Temsili)

HUN ÇİN İLİŞKİSİ

İlk ve Orta Çağlarda konargöçer Türkler ile yerleşik topluluklar arasındaki ilişkiler çatışma ve uzlaşma şeklinde gerçekleşti. Hunlar siyasi, ekonomik ve kültürel farklar nedeniyle çatışma yaşadıkları Çinlilere karşı bazen saldırmayı bazen de uzlaşmayı tercih ettiler. Hunlarla Çinliler arasındaki çatışma konularından en önemlisi İpek Yolu'na hâkim olma mücadelesi idi. İpek Yolu'nun geçtiği bölgeler ve bu

bölgelerin zengin şehirleri Hunlarla Çinlileri karşı karşıya getirdi. Hunlar, Çin kervanlarına yaptıkları askerî akınlar ile İpek Yolu'nun denetimini ele geçirmeye çalıştılar. Çinlilerin Çin Seddi'ni inşa etmele rinin sebebi Hunlarla yaptıkları bu askerî ve ekonomik mücadelelerdi. Hunlar ticareti canlandırmaya yönelik politikalar izliyorlardı. Hunların ekonomisi hayvancılığa dayandığı için ihraç malları arasında canlı hayvan ve hayvan ürünleri ilk sırayı alıyordu. Hun Türkleri barış zamanlarında Çin'e çok miktarda sığır sevk etmişler ve bunları Çin pazarlarında satmışlardı. Yine aynı dönemde Çin sarayına at ve kürk sunmuşlar karşılığında da ipek almışlardı. Tarihî kayıtlara göre, Hun Türkleri, Çin'e yünden yapılmış örtüler, kumaşlar ile keçe ve deri ihraç ediyorlardı ki bunların hepsini kendi hayvanlarından elde etmekteydiler. Çinliler ise askerî olarak başa çıkmakta zorlandıkları Türk topluluklarına karşı farklı yöntemler uygulayarak kendilerini savunuyorlardı. Çinliler, savaşçı konargöçer Türk toplulukları arasındaki düşmanlıkları kışkırtarak onları zayıf düşürmeye çalışıyor, konargöçerlere para ve sosyal statü unvanları vererek onları sınır bölgelerine yerleştiriyor ve düşmanlarına karşı kullanıyordu. Aynı zamanda konargöçer Türklerin yerleşik hayata geçmelerini teşvik ederek, inanç sistemlerini konargöçerler arasında yayarak kültürel kimliklerini ve savaşçılık özelliklerini kaybetmelerini amaçlıyordu.

HUN-ÇİN İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

SİYASİ

.....

.....

.....

ASKERÎ

.....

.....

.....

SOSYAL VE KÜLTÜREL

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EKONOMİK

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hazırlayan: *Gülizar YILMAZ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.5: Asya merkezli Türk Devletlerinin çevrelerindeki devletlerle ilişkilerinin çok boyutlu yapısını analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TÜRKLER NELERİN TİCARETİNİ YAPARDI?**	20 dk.
Amacı	Türkler ile yerleşik topluluklar arasındaki ilişkilerin ticari boyutunu açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Görseli ve metni birlikte değerlnedirerek Türklerin yerleşik topluluklarla kurduğu ilişkinin ticari boyutunu 5N 1K yöntemini kullanarak aşağıdaki diyagrama işleyiniz.***

Görsel 1: Türklerde hayvancılık

TÜRKLER VE TİCARET

İlk ve Orta Çağlarda konargöçer Türk toplulukları ile yerleşik topluluklar arasındaki ilişkiler, çatışma ve uzlaşma şeklinde gerçekleşiyor ve ekonomik çıkarlara dayanıyordu. Hun, Kök Türk ve Uygurlar hâkimiyetleri altındaki topraklarda ticareti canlandırmaya yönelik politikalar izliyorlardı. Eski Türk ekonomisi hayvancılığa dayandığı için Türklerin ihraç ettikleri mallar arasında canlı hayvan ve hayvan ürünleri ilk sırayı alıyordu. Mesela, Hun Türkleri MS 52 yılında Çin'e çok miktarda sığır sevk etmiş ve bunları Çin pazarlarında satmışlardır. Yine aynı tarihlerde Çin sarayına at ve kürk sunmuşlar ve karşılığında da ipek almışlardır. Tarihî kayıtlara göre Hun Türkleri, komşu ülkelere kendi hayvanlarından elde ettikleri yünden yapılmış örtüler, kumaşlar ile keçe ve deri ihraç ediyorlardı. Köktürk ekonomisinin ihraç malları arasında da canlı hayvan önemli bir yer tutuyordu. Çünkü Kök Türkler ihtiyaç fazlası olarak çok miktarda at ve koyun yetiştiriyorlardı. Bunları komşu ülkelerden özellikle Çin'e ihraç ediyorlar, bunun karşılığında da Çin'den ipekli kumaşlar alıyorlardı. Çin'e olan canlı hayvan ihracı, Uygur döneminde de devam etmiştir. Özellikle Uygur Kağanları, Çin'e daha fazla canlı hayvan satabilmek için siyasi ve askerî güçlerini bir baskı aracı olarak kullanıyordu. Uygurlar satmak için gönderdikleri atların hepsini almaları için Çinlileri âdeta zorluyordu. Çinliler de aralarındaki barışı korumak için Uygurların bu zorlamasına ister istemez boyun eğmek durumunda kalıyordu.

KİMLER?

.....

NE ZAMAN?

.....

.....

.....

NEREDE?

.....

.....

.....

NİÇİN?

.....

.....

.....

NASIL?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

NELER YAPIYORLAR?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hazırlayan: *Gülizar YILMAZ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.5: Asya merkezli Türk Devletlerinin çevrelerindeki devletlerle ilişkilerinin çok boyutlu yapısını analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TİCARET VE SİYASET**	20 dk.
Amacı	Orta Asya Türk devletlerinin Çin ile ilişkilerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metni dikkate alarak soruları cevaplayınız.***

Orta Asya Türk Devletlerinin Çin ile Ticari Münasebetleri

Çin, her sene sınırdaki barışı sağlayabilmek için Hsiung-nu'lara (Hunlara); Çinlilerin "hediye" olarak vasıflandırdığı bir haraç veriyordu.

Hunlar ile Çinliler arasında Ho-ch'in sistemi çerçevesindeki ilk anlaşma MÖ 138'de yapılmıştır. Bu sistemle Çin'in amacı, Hunlara karşı yürüttükleri siyasetin kendilerine zarar vermeyecek bir şekilde sürdürülmesi koşuluyla iki ülke arasındaki siyasi ve ekonomik münasebetleri devam ettirmek olmuştur. Fakat zamanla Hunlar, bilhassa ekonomik açıdan Çin'den daha fazla imtiyaz istemeye başlamışlardır. Çinliler ve Hunlar arasında yapılan ilk anlaşmanın maddeleri şunlardır:

1. Bir Çinli prenses Hun imparatoru ile evlenecektir.
2. Çin, Hunlara belirlenmiş miktarlarda ipek, şarap, pirinç ve diğer çeşit yiyecekleri her sene verecektir.
3. Çin ve Hunlar eşit, kardeş devletlerdir.
4. Çin Seddi, Çin ile Hunlar arasındaki sınırı oluşturacaktır.

Özkan İzgi, XI. Yüzyıla Kadar Orta Asya Türk Devletlerinin Çin'le Yaptığı Ticarî Münasebetler, Tarih Enstitüsü Dergisi, Sayı 9, 1978, s. 91. (Düzenlenerek alınmıştır.)

1. "Türklerin Çin ile olan ilişkilerini belirleyen temel etken ticarettir." yargısını metinden hangi kanıtlarla destekleyebilirsiniz?

2. Antlaşma maddeleri incelendiğinde bunların hayatın hangi alanlarıyla ilgili olduğu söylenebilir?

3. Antlaşma maddelerini değerlendirdiğinizde Türkler için olumsuz olduğunu düşündüğünüz madde/maddeler hangisidir? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Türklerin antlaşmanın ikinci maddesinde yer alan isteklerinin sebepleri neler olabilir? Yorumlayınız.

Hazırlayan: *Koray ŞERBETÇİ*

4. ÜNİTE > İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası *Kazanım 9.4.5: Asya merkezli Türk Devletlerinin çevrelerindeki devletlerle ilişkilerinin çok boyutlu yapısını analiz eder.*

Genel Beceriler: Problem Çözme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ASYA'DA TÜRK HAMLESİ**	30 dk.
Amacı	Asya'daki uzlaşma-çatışma zemininden hareketle Kök Türklerin çevresindeki devletlerle yaşadığı problemlere çözüm önerileri geliştirebilme.	Bireysel Grup

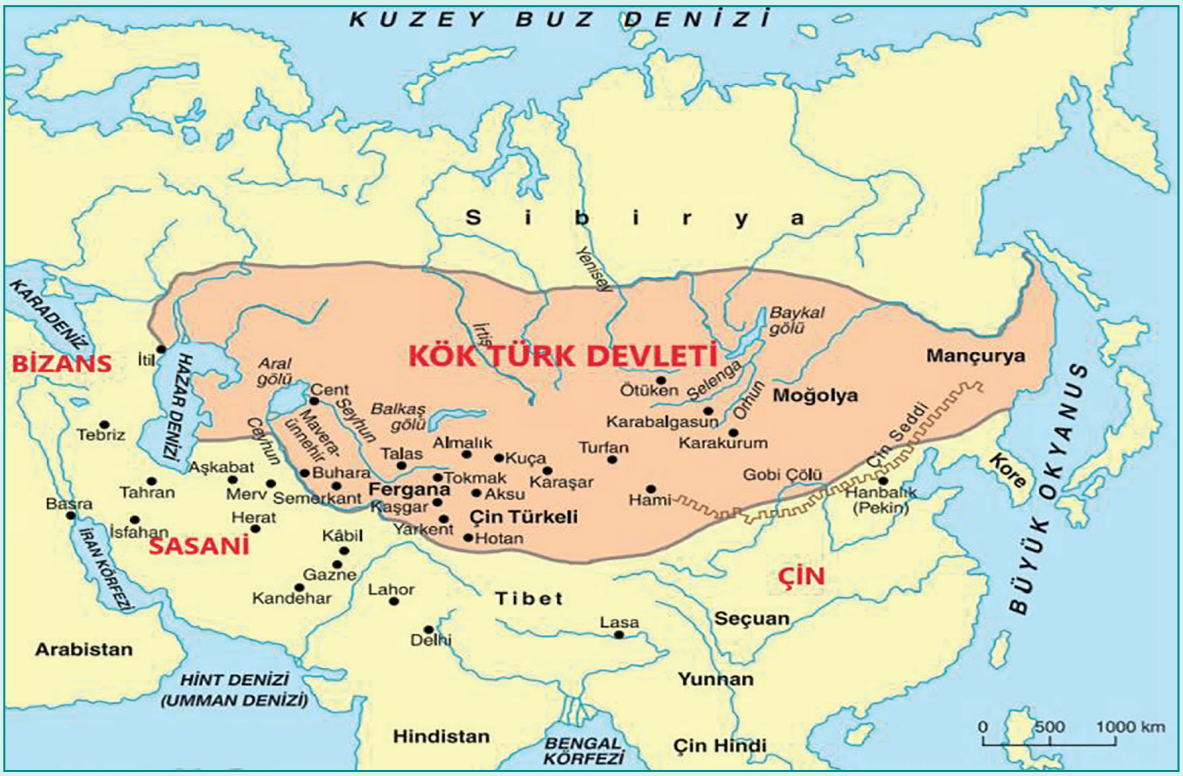

Harita: Kök Türk Devleti

KÖK TÜRKLERİN DIŞ POLİTİKASI

Kök Türk Devleti Dönemi'nde (VI. – VII. yüzyıl) Türkler, Asya genelinde etkili ve çok boyutlu bir dış politika izlemişlerdir. Bu dönemde özellikle Çinlilerle ilişkiler sürekli devam etmiştir. İki devletin güçlü olduğu zamanlarda ilişkiler siyasi, ticari, askerî vb. rekabete sahne olmuştur. İki devletten herhangi birinin zayıf olduğu dönemde ise güçlü olanın çeşitli yöntemlerle hâkimiyet kurma çabaları görülmüştür. Türkler ve Çinliler bazen dostane ilişkiler de kurmuşlardır. Birbirlerine elçiler, siyasi ve askerî danışmanlar göndermişlerdir. Karşılıklı akrabalık ilişkileri kurdukları da görülmüştür. Ayrıca Türkler ve Çinliler ticari anlaşmalar da yapmışlardır. Uğruna birçok kez savaşmayı göze aldıkları ticaret yolu gelirlerini paylaşmışlardır. Çinliler, Türklerden genellikle hayvansal ürünler alırken Türklere bazı tarım ürünleri ve ipekli kumaşlar satmışlardır. Bu uzlaşma zamanları iki devletin de hem siyasi hem de ekonomik olarak güçlenmesini sağlamış böylece sürekli gündemde olan Asya'ya tek başına hâkim olma iddiası çatışma durumunu yeniden ortaya çıkarmıştır. Çinliler Kök Türklere verdikleri Çinli prensesleri, danışmanları da kullanarak Türkleri bölüp yönetmeye çalışmıştır. Bölmekte başarılı olmuşlarsa da yönetme konusunda epey zorlanmışlardır. Türkler de buna karşılık Çin'e karşı çevre ülkelerle ittifaklar yapmaya çalışmış, güçleri oranında askerî harekâtlar düzenlemiş, Çin hanedanları arasındaki taht kavgalarından faydalanmıştır.

Kök Türkler, Karadeniz'den Kore Denizi'ne kadar İç Asya'da etkili oldukları Mukan Kağan zamanında Soğdlar başta olmak üzere birçok kavmi egemenliği altına almış ve İpek Yolu'nun önemli bir kısmında hâkimiyet kurmuşlardır. İstemi Yabgu döneminde ise Kök Türk Devleti'nin sınırları çok genişlemiştir. Bu dönemde Kök Türkler, İpek Yolu'nun egemenliği için farklı devletlerle

uzlaşma-çatışma eksenli politikalar izlemiştir. İlk başlarda Sasanilerle anlaşma yapmışlar ve Avarlarla mücadele etmişlerdir. Fakat sonradan Sasanilerle savaşmaya başlamış ve Asya'nın batısında Avar-Sasani iş birliğine karşı Kök Türk-Bizans ittifakını kurmuşlardır. Böylece hem İpek Yolu üzerindeki menfaatlerini korumaya hem de kendilerine tehdit olabilecek güçleri engellemeye çalışmışlardır.

Yönerge ***Verilen haritadan ve metindeki bilgilerden yola çıkarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

1. Sizce bu kadar geniş bir coğrafyada egemenlik kurmak Kök Türkler için hangi fırsatları doğurabilir ve ne gibi sorunlara yol açabilir? Arkadaşlarınızla birlikte belirleyiniz.

Fırsatlar:

Sorunlar:

2. Sizce Kök Türkler varlığını korumak ve gücünü artırmak için hangi politikaları yürütmelidir? Arkadaşlarınızla altı şapkalı düşünme tekniğini kullanarak belirleyiniz.

Altı Şapkalı Düşünme Tekniği: Bir konuya farklı açılardan bakılmasını sağlayarak sorunların analizi ve çözümlenmesi sürecinde önemli kararların alınmasında yardımcı olur. Bu teknikte belirli bir sıra içerisinde düşünme etkinliği gerçekleştirilir. Düşünceler, şapkalarla temsil edilen altı faklı karakter ve bunlara uygun rollerle ifade edilir.

1. Beyaz Şapka
(Tarafsız Fikirler)

.....
.....
.....

2. Kırmızı Şapka
(Duygusal İfadeler)

.....
.....
.....

3. Siyah Şapka
(Olumsuz Fikirler)

.....
.....
.....

4. Sarı Şapka
(İyimser Fikirler)

.....
.....
.....

5. Yeşil Şapka
(Yaratıcı Fikirler)

.....
.....
.....

6. Mavi Şapka
(Önceki şapkalarda belirtilen düşünceleri düzenler.)

.....
.....
.....

3. Siz Kök Türk hükümdarı olsaydınız kendinizden sonra gelecek hükümdarlara devletler arası ilişkiler açısından neleri öğütlerdiniz?

Hazırlayan: *Cabir CAYMAZ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.1: İslamiyet'in doğuşu sırasında Arap Yarımadası, Asya, Avrupa ve Afrika'nın genel durumunu açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İSLAMİYET'TEN ÖNCE ARABİSTAN**	20 dk.
Amacı	Arabistan'daki kabilecilik anlayışının toplum hayatına etkisini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinleri dikkate alarak cevaplayınız.***

METİN 1: Cahiliye

Arapların İslamiyet'ten önceki tarihlerinin cahiliye kelimesiyle ifade edilmesinde; onların hayat tarzına bedeviliğin hâkim olması, çevrelerinde yaşayan insanlara göre medeniyet bakımından geri kalmaları, puta tapmaları, kötülük yapmalarını önleyen bir dine, bir peygambere ve semavi bir kitaba sahip olmamaları gibi sebepler sıralanmıştır.

…

"Cahiliye Davası" Cahiliye çağrısı demektir ki bir kimsenin kabile mensuplarından yardım istemek için onlara, "Ey filân oğulları, yetişiniz!" diye bağırmasıdır. Bu çığlığı işiten kabile halkı toplanarak çağrıyı yapan kimseye, haklı veya haksız, zalim veya mazlum olsun yardım ederdi. Asil sayılanlar daima haklı kabul edilmiş ve adaletten yoksun bir hayat yaşamışlardır.

Fayda, M. (1993). Câhiliye. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt.7, s.17-19) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

METİN 2: Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı

Bu devirdeki halkın yaşayışı bütün müesseseleriyle iyice kavranırsa İslam tarihi daha kolay anlaşılabilir. Arapların özellikle de Mekke ve Taif halkının, ticari alanda kurdukları üstünlük ve bu üstünlüğe dayanan imtiyazlı durumları iyice belirtilmeden, İslamiyet'in yerleşmesine ve yayılmasına karşı gösterdikleri direnç ve engel olma çabalarının manası anlaşılamaz. İslamiyet tutunup gelişirse, düzenlenen yerli panayırlarda desteklenen ticaret üstünlüklerinin elden çıkacağını, uzun zamandır kendi başlarına buyruk, hiçbir siyasi ve idari otorite tanımadan sürdürüp gittikleri yaşayışın, katlanılması zor bir mükellefiyetler zinciri altına gireceklerini düşünüyorlardı.

Çağatay N.(1957). İslâmdan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

1. Arap Yarımadası'nda siyasi birliğin kurulamamasının sebepleri neler olabilir?

2. Sizce bir toplumda siyasi birliğin sağlanmasında hangi unsurlar etkili olabilir?

3. Arapların İslamiyet'in yerleşmesi ve yayılmasına neden direnç gösterdiğini değerlendiriniz.

4. Metinde adı geçen "Cahiliye Davası"na benzer uygulamalar günümüzde var mıdır? Varsa toplumsal düzene zararı nelerdir?

Hazırlayan: *Leyla ŞAFAK*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.1: İslamiyet'in doğuşu sırasında Arap Yarımadası, Asya, Avrupa ve Afrika'nın genel durumunu açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**CAHİLİYE DÖNEMİ**	20 dk.
Amacı	Arabistan'da Cahiliye Dönemi'ni analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları görsel ve metni dikkate alarak cevaplayınız.***

Görsel 1: Bedevi çadırı

CAHİLİYE DÖNEMİ

Arap toplumu İslamiyet'ten önceki dönemlerini, bilgisizlik anlamına gelen cahiliye kelimesiyle ifade etmiştir. Bunda; hayat tarzlarında bedeviliğin hâkim olması, çevrelerinde yaşayan insanlara göre medeniyet bakımından geri kalmaları, puta tapmaları ve kötülük yapmalarını önleyen bir dine inanmamaları etkili olmuştur. Eskiden beri kabul edilen bu anlayışa göre Cahiliye Dönemi "bilgisizlik çağı" demektir; İslamiyet ise aydınlanma ve bilgi devri olup bu anlamda Cahiliye Dönemi'nin karşıtıdır. Nitekim Hz. Peygamber'in ashabı İslamiyet'in cahiliye örf ve âdetlerini kaldırdığını söylerken cahiliye kibir ve taassubunu, sürekli savaşlara sebep olan kabilecilik anlayışı ve kan davasını, affa yer vermeyen barbar âdetleri ve putperestliğin bütün unsurlarını kastediyordu. Bununla birlikte Hz. Peygamber cahiliyeye geçmişte kalan bir dönem olarak bakmamış, aksine bunun her fırsatta tekrar ortaya çıkabileceğini düşünmüş ve bu yönde uyarılarda bulunmuştur.

Fayda M. (1993), Câhiliye, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (C.7). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. (s.17-19'dan düzenlenmiştir.)

1. Metinden ve görselden hareketle bir hayat tarzı olarak bedeviliğin taşıdığı özellikler neler olabilir?

2. İslamiyet'in, Cahiliye Dönemi'nin karşıtı olmasında etkili olan unsurlar nelerdir?

3. İslamiyet'le birlikte gelen yeni döneme hangi isimleri vermek isterdiniz?

4. Hz. Peygamber niçin cahiliyenin tekrar ortaya çıkabileceği uyarısında bulunmuş olabilir?

5. Modern dünyada, Cahiliye Dönemi'ne ait uygulamalar bulunmakta mıdır? Örnekler veriniz.

Hazırlayan: *Özgür BAĞCI*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.1: İslamiyet'in doğuşu sırasında Arap Yarımadası, Asya, Avrupa ve Afrika'nın genel durumunu açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**CAHİLİYE ÇAĞINDA ARAPLAR**	20 dk.
Amacı	İslamiyet öncesinde Arap Yarımadası'nın siyasi, sosyal, ekonomik ve dinî durumunu değerlendirme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları verilen metinlerden hareketle cevaplayınız.***

METİN 1

"Mekke ve Yesrib (Medine) halkı - bilhassa Mekke halkı - ticari ve içtimai durumları itibariyle Arap kavminin en nüfuzlusu vaziyetinde bulunuyordu; fakat Hicaz ve Necid Arapları onların hâkimiyetlerini kabul etmezlerdi. Arap kabilelerinin çoğu gelip Kâbe'yi ziyaret ve tavaf ederek haccı ifa ederlerdi. Fakat o devirde Arap Yarımadası'nda Kâbe'yle rekabet etmek isteyen yüz kadar tapınak vardı. Kâbe'ye olduğu gibi onlara da saygı gösterirler, hediyeler verirler, etraflarını tavaf ederler ve onlar için kurban keserlerdi. Onların da bakıcıları (kayyum) ve muhafızları (hâcib) vardı."

Çağatay, N. (1957). *İslam'dan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yayınları. (s.80'den düzenlenerek alınmıştır.)

METİN 2

"Araplarda, bilhassa Hicaz Bölgesi'nde, dünyanın başka bölgelerinde görülen şekilde kuvvetli bir merkezî hükûmet mevcut değildi. Yemen'de, Basra Körfezi'nde ve Suriye'nin güney bölgesinde kurulan emirliklerde, hükümdarın soyuna veya hâkim sülaleye bağlı olmak, asalet vesilesi teşkil ediyordu. Hicaz'da da kuvvetli bir kabileye mensup olmak, diğer kabilelere karşı övünmeyi temin ediyordu. Bu bakımdan yani mensup oldukları soyu iyi tanımak için soy kütüğü bilimi önemli idi."

Çağatay, N. (1957). İslam'dan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı. Ankara: Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yayınları. (s.101'den düzenlenerek alınmıştır.)

METİN III

"Cahiliye Dönemi'nde genel olarak orta ve aşağı tabakalarda kadının hiç bir önemi ve rolü yoktu. Bu durum zaten doğuşta başlıyordu. Bir adamın erkek çocuğu doğarsa sevinir, şenlik yapar; kız çocuğu doğarsa utanır ve bir suç işlemiş duruma düşerdi. Bilhassa aşağı tabakalarda kadının kocası yanındaki değeri, onun mülkiyetinde olan malların değerinden fazla değildi."

Çağatay, N. (1957). İslam'dan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı. Ankara: Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yayınları. (s.121'den düzenlenerek alınmıştır.)

1. Mekke halkının Araplar içerisinde nüfuzlu olmasının nedenleri neler olabilir?

2. Soy kütüğü bilimi nedir? Bu bilim Araplar için neden önemlidir?

3. Arap toplumunda kadının sosyal itibarını değerlendiriniz?

4. Verilen metinlerde yer alan; inanış, ayrıcalıklı gruplar, soy üstünlüğü ve kadınların sosyal durumuyla ilgili konularda İslamiyet'in kabulü ile birlikte yaşanan değişimleri yorumlayınız.

Hazırlayan: *Yasemin ARDIÇ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.1: İslamiyet'in doğuşu sırasında Arap Yarımadası, Asya, Avrupa ve Afrika'nın genel durumunu açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**BEDEVİLİK VE HADARİLİK KAVRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**	20 dk
Amacı	Bedevilik (Göçebelik) ve Hadarilik (Şehirliler) arasındaki benzerlikleri, farklılıkları açıklayabilme	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki görseller ve açıklamalardan hareketle verilen soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: Bedevilik (Göçebelik)

Görsel 2: Hadarilik (Şehirliler)

Bedevilik (Göçebelik)

Çöl ve vahalardaki konargöçer yaşam şeklidir. Çadırlarda yaşayan bedevilerin hayatlarında develer çok önemli bir yere sahiptir. Bazen yağmacılık hareketleri görülse de bedevilikte temel geçim kaynakları avcılık ve takasa dayalı ticarettir. Kabileler hâlinde yaşayan bedeviler, Arapça'yı en duru ve doğru şekilde konuşurlardı. Bu nedenle şehirliler çocuklarını Arapça'yı doğru öğrenmeleri için bedevi ailelerin yanına gönderirdi.

Hadarilik (Şehirliler)

Arabistan'da görülen yerleşik yaşam tarzıdır. Köy, kasaba ve şehirlerde yaşayan hadariler, kendilerine mahsus mahallelerde kerpiçten veya taştan yapılmış evlerde otururlardı. Geçim kaynakları ise tarım ve ticaretti. Hadariler de kabile anlayışıyla kümelenmiş olarak yaşamalarına rağmen yönetim tarzları bedevilerinkinden farklılık gösterirdi. Kabile reisinin yönetiminden ziyade kabile meclisi tarafından yönetilir ve önemli kararlar oy çokluğuyla alınırdı.

1. Arap Yarımadası'nda bedevilik ve hadarilik şeklinde iki farklı yaşam tarzının görülme nedenleri neler olabilir?

2. Bedevilik ve hadariliği yaşam tarzları, yaşadıkları yerler, geçim kaynakları ve yönetim durumları açısından karşılaştırınız.

Bedevilik (Göçebelik)	Hadarilik (Şehirliler)

3. Bedevilik ve hadarilik yaşam tarzlarının benzer özellikleri neler olabilir?

4. İki yaşam tarzının günümüzdeki durumları açısından değerlendiriniz.

Hazırlayan: *Mikail KAPLAN*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.1: İslamiyet'in doğuşu sırasında Arap Yarımadası, Asya, Avrupa ve Afrika'nın genel durumunu açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**HİLFU'L-FUDÛL CEMİYETİ**	20 dk
Amacı	Cahiliye Dönemi'nde toplumsal adaletin sağlanmasında Hilfu'l-Fudûl Cemiyeti'nin önemini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen metin ve görselden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

HİLFU'L-FUDÛL CEMİYETİ

Cahiliye Dönemi'nde güçlü kişilerin güçsüzlerin mallarını gasp etmesi sık görülen bir durumdu. O dönemde buna kimse karşı çıkamaz ve toplumda bu durum yadırganmazdı. Yemen bölgesinden Mekke'ye bir tüccar gelerek mallarını Mekke'nin ileri gelenlerinden birine sattı. Malları teslim alan adam, kararlaştırılan fiyatı ödemeye yanaşmadı. Dolandırılan tüccar, Mekkeli olmadığı için şehirde ona yardım edebilecek birini bulamadı. Çaresizlik içinde yüksekçe bir yer olan Ebu Kubeys Tepesi'ne çıkan tüccar, tepkisini buradan yüksek sesle veciz bir şekilde dile getirmiş ve Mekkelilerden adaleti yerine getirmelerini istemişti. Bu konuşmadan orada bulunanlar çok etkilenmiş ve toplanarak bu konuyu istişare etmişlerdi. Sonuçta, zayıfları korumak ve adaleti sağlamak için bir cemiyet kurmaya karar vermişlerdi. Daha sonra bu kişiler Kâbe'ye giderek Mekke'de ne zaman bir zulüm meydana gelirse zulmedilenin Mekkeli olup olmadığına bakılmaksızın hakkını aramak için birleşeceklerine ant içtiler. Daha sonra Yemenli tüccara haksızlık yapan adama borcunu ödettiler. Hz. Muhammed de gençlik yıllarında, yapılan bu ittifaka bizzat katılmıştı. Peygamberlik Dönemi'nde, "Abdullah b. Cüdân'ın evinde yapılan Hilfu'l-Fudûl anlaşmasında ben de vardım, orada bulunuşumu ve o anlaşmaya katılışımı bir sürü kızıl deveye değişmem ve şimdi, o cemiyete çağrılsam memnuniyetle katılırım." demişti.

el-Mağlus, 2012, s.260'tan düzenlenmiştir.

Görsel 1: Adalet simgesi (temsili)

1. Hilfu'l-Fudûl Cemiyeti hakkında çıkarımınız nedir? Gerekçesiyle açıklayınız.

2. Metinde verilen sözü doğrultusunda Hz. Muhammed'in hangi kişilik özelliklerine sahip olduğunu söyleyebilirsiniz?

3. Bir tüccar aynı sorunu günümüz Türkiyesi'nde yaşamış olsa nasıl bir hak arama yöntemi takip edebilir?

Hazırlayan: *Mursel CAN*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.1: İslamiyet'in doğuşu sırasında Arap Yarımadası, Asya, Avrupa ve Afrika'nın genel durumunu açıklar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**CAHİLİYE DÖNEMİNDE PANAYIRLAR**	20 dk.
Amacı	İslamiyet'in doğuşu sırasında Arap Yarımadası'nın genel durumunu açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

UKAZ PANAYIRI

Araplar açısından pazarlar içinde Ukaz'ın müstesna bir yeri vardı ve en büyüğü idi. Cahiliye Dönemi'nde meşhur ve yaygın olan intikam alma geleneği, genelde Ukaz panayırının açılışını bekliyordu. Bir kimse intikam alacağı kişiyi bulamaz ve yerini bilmezse onu Ukaz'da arar bulurdu. Kimin yakınlarından biri bir kabile baskınında esir alınıp köleleştirildiyse Ukaz'da onu fidye ile kurtarmaya gelirdi. Ayrıca kim bütün Araplarca bilinmesini istediği bir iş yapmak ister veya yapacağı işe insanları şahit tutmak isterse bunu Ukaz'da yapardı. Cahiliye Dönemi Araplarında karşılıklı övünmek bir gelenekti. Bu yüzden kim halkın huzurunda karşılıklı övünme yarışına girmek isterse onu burada yapmak isterdi. Ayrıca Ukaz pazarında kürsüler kurulur, orada halka hitap eden önemli hatipler, söz alıp kendilerinin ve kabilelerinin önemli vasıflarını her yıl sayıp dökerlerdi.

Ukaz'da, şiirler okunur ve önemli konuşmalar yapılırdı. Şiir okumak isteyen ve gururlandığı her hâliyle anlaşılan bir şair bir deve üzerine veya yüksek bir yere çıkar, bütün gözler onun üzerine toplanıp sükûnet sağlanınca, yüksek sesle ezberden kaside okumaya başlardı. Şiirinde bazen yaşadığı olaylarla kendisini ve kabilesini över, yeri gelince intikamın lezzetini anlatır, misafir ağırlama ve cömertlikten söz eder, şiirde şecaatini dile getirir, çöllerden, vahalardan ve şiirinde yer alan çöl hayvanlarından bahsederdi. Burada şiirinde iddialı olan şairler, şiirleri konusunda yarışırlardı. Yarışmada üstün gelen böylece kendi şerefini ve kabilesinin şerefini yükseltmiş olurdu ki bir kabilenin şairinin böyle bir mazhariyete ulaşması o kabile ve şairi için çok önemliydi.

Murat Sarıcık, Cahiliye Döneminde Arap Yarımadası Panayırları, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, s. 122-123. (Düzenlenerek alınmıştır.)

1. İslamiyet'ten önce Arap Yarımadası'ndaki Ukaz gibi panayırlarda kültürel etkinlikler ve şiir yarışmaları düzenlemesine rağmen bu dönem için "Cahiliye Dönemi" tabirinin kullanılmasının sebepleri sizce nelerdir? Açıklayınız.

2. Ukaz panayırından hareketle İslamiyet'ten önce Arap Yarımadası'nın siyasi, sosyal ve ekonomik yapısı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Arap kabilelerini bir araya getiren Ukaz panayırına benzer etkinlikler günümüzde de devam etmekte midir? Yaşadığınız şehri göz önünde bulundurarak açıklayınız.

4. Ukaz gibi panayırlar ile günümüzdeki sosyal medyayı karşılaştırdığınızda benzer özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Gül KOÇ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu

Kazanım 9.5.2: Hz. Muhammed ve Dört Halife Dönemi'nde Müslümanların Arap Yarımadası ve çevresinde siyasi hâkimiyet kurmaya yönelik faaliyetlerini kavrar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İSLAMİYET VE TOPLUM**	20 dk.
Amacı	Veda Hutbesi'ni insan hakları açısından analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metinleri dikkate alarak soruları cevaplayınız.***

HZ. MUHAMMED'İN VEDA HUTBESİ'NDEN BAZI BÖLÜMLER/632 YILI

Ey insanlar! Biliniz ki rabbiniz birdir, atanız da birdir. Bütün insanlar Âdem'den gelmiş, Âdem de topraktan yaratılmıştır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur…

Ey İnsanlar! Biliniz ki bu şehriniz Mekke, bugünler nasıl mukaddes bir gün ve bu ay nasıl mukaddes bir ay ve dokunulmaz ise mallarınız ve canlarınız da aynı şekilde dokunulmazdır…

Dikkat edin! Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Kadınlar hususunda Allah'tan korkun ve onlara en iyi şekilde davranın…

Sakın zulmetmeyin. Herkes ancak kendi işlediği suçtan sorumludur. Baba oğlunun, oğul da babasının suçundan sorumlu tutulamaz…

https://islamansiklopedisi.org.tr/veda-hutbesi

BM İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRİSİ'NDEN BAZI MADDELER/1948 YILI

Madde 1- Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Madde 2- Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayrım gözetmeksizin bu bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir.

Madde 5- Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.

Madde 9- Hiç kimse, keyfi olarak tutuklanamaz alıkonulamaz veya sürülemez.

Madde 17-

1. Herkesin tek başına veya başkalarıyla ortaklaşa mülkiyet hakkı vardır.

2. Hiç kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz.

http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf

1. Hz.Muhammed'in Veda Hutbesi'nde kendisini dinleyenlere; "Ey iman edenler" yerine "Ey insanlar" olarak seslenmesi, hutbenin getirdiği esaslar hakkında nasıl bir fikir vermektedir?

2. İnsanlığa ait temel haklardan hangilerinin yüzyıllar öncesinde Hz. Muhammed tarafından bir ilke olarak dile getirildiği söylenebilir?

3. Eğer Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından insanlığın ortak değerlerini vurgulamak adına sizden tüm dünyaya bir mesaj iletmeniz istenseydi; Veda Hutbesi'nde geçen hangi sözü kullanırdınız? Gerekçesiyle açıklayınız.

4. İslamiyet'in 7.yüzyılda insanlara getirdiği hakların dünyada 1948 yılında resmîleşmesini dikkate aldığınızda, İslamiyet'in öngördüğü sosyal anlayış hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

Hazırlayan: *Koray ŞERBETÇİ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.2: Hz. Muhammed ve Dört Halife Dönemi'nde Müslümanların Arap Yarımadası ve çevresinde siyasi hâkimiyet kurmaya yönelik faaliyetlerini kavrar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**MEDİNE SÖZLEŞMESİ**	20 dk.
Amacı	Medine Sözleşmesi'ni toplumsal ve siyasal açılardan analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metni dikkate alarak soruları cevaplayınız.***

MEDİNE SÖZLEŞMESİ

Mekke'den Medine'ye gerçekleştirilen hicretten sonra Hz. Muhammed önderliğinde Medine'de yaşayan Müslümanlar, Yahudiler ve müşrik Araplar arasında Medine Sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşmenin bazı maddeleri şunlardır:

- Allah'ın zimmeti, himaye ve teminatı tektir, dolayısıyla müminlerden -yetki bakımından- en aşağı derecede olan birinin kabul ettiği himaye onların hepsini bağlar, zira müminler birbirinin kardeşidir.
- Yahudilerden bize tâbi olanlar, zulme uğramadan ve onların düşmanlarıyla yardımlaşmadan yardımımıza hak kazanacaktır.
- Müminler arasında geçerli olan barış tektir. Hiçbir mümin Allah yolunda girilen bir savaşta diğer müminleri hariç tutarak bir anlaşma imzalayamaz; anlaşma ancak müminler arasında eşitlik ve adalet çerçevesinde yapılacaktır.
- Bu yazının içeriğini kabul eden, Allah'a ve ahiret gününe inanan bir müminin bir katile yardım etmesi ve ona sığınacak yer bulması helal değildir; katile yardım eden veya sığınacak yer gösteren kimse kıyamet günü Allah'ın lanet ve gazabına uğrayacaktır ve artık kendisinden ne bir para ne de bir taviz kabul edilecektir.
- Üzerinde ihtilâfa düşülen konular, Allah'a ve resulü Muhammed'e arz edilecektir.
- Yahudilerin dinleri kendilerine, müminlerin dinleri de kendilerinedir.
- Hiçbir kimse müttefiklerine karşı suç işleyemez; mazluma muhakkak yardım edilecektir.
- Yahudiler, Müslümanların yanında savaştıkları müddetçe harcamalara katılacaklardır.
- Himaye altındaki kimse bizzat himaye eden gibidir; kendisine ne zulmedilir ne de kendisi zulüm işleyebilir.
- Eğer Yahudiler, Müslümanlar tarafından barış antlaşması yapmaya veya barış antlaşmasına katılmaya davet olunursa bunu kabul edip anlaşmaya iştirak edeceklerdir. Eğer Yahudiler, Müslümanlara aynı şeyleri teklif edecek olursa müminler de aynı sorumlulukları yerine getireceklerdir. Din uğruna yapılacak savaşlar bu hükümlere tâbi değildir.
- Bu vesika, haksız bir icraatta bulunan veya suç işleyenlere ayrıcalık sağlamaz yahut cezalandırılmasına engel olmaz. Savaş için yola çıkanlar da Medine'de kalanlar da emniyet içinde olacaktır; haksız bir fiil ve suç işlenmesi hâli müstesnadır. İyilik yapanlar ve sorumluluğunun bilincinde olanlar Allah ve resulünün himayesi altındadır.

https://islamansiklopedisi.org.tr/medine-vesikasi (Düzenlenerek alınmıştır.)

1. Hz. Muhammed'in böyle bir sözleşme hazırlatmasının gerekçeleri neler olabilir? Açıklayınız.

2. Medine Sözleşmesi'nin Hz. Muhammed'in hangi özelliklerini yansıttığını söyleyebilirsiniz?

3. Medine Sözleşmesi'nin maddelerini incelediğinizde hangi konuların ön plana çıktığını söyleyebilirsiniz?

4. Bir ülkede yaşayan insanlar arasında inanç farklılıklarının olmasının sizce olumlu yönleri nelerdir? Açıklayınız

5. "Anayasa; bir devletin kuruluş ve işleyiş esaslarını, organlarını, bunların görev ve yetkilerini, fertlerin sahip oldukları hak ve hürriyetleri belirleyen ana kanun ve prensiplerdir."
Sizce Medine Sözleşmesi'nin içerik bakımından anayasal özellikler taşıdığı söylenebilir mi? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Hazırlayan: *Gül KOÇ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu

Kazanım 9.5.2: Hz. Muhammed ve Dört Halife Dönemi'nde Müslümanların Arap Yarımadası ve çevresinde siyasi hâkimiyet kurmaya yönelik faaliyetlerini kavrar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**HZ. MUHAMMED VE İSLAM DEVLETİ**	20 dk.
Amacı	Hz. Muhammed Dönemi'nde toplum içerisinde birlik ve beraberlik sağlamaya yönelik faaliyetleri açıklayabilme	Bireysel

Yönerge ***Verilen metne göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Hz. Muhammed ve İslam Devleti

Hz. Muhammed, Hicret'ten sonra Medine'de toplumsal düzeni sağlamak ve insanları huzur içinde bir arada yaşatabilmek için Medine Sözleşmesi'ni hazırladı. Bu sözleşme, İslam Devleti'nin anayasası oldu. Medine'de evleri ve kalabilecek yakınları olmayan genç sahabeler için Mescid-i Nebevî'ye onların yatılı olarak kalıp eğitim öğretim görebilecekleri "suffe" denilen bir bölüm ekletti. Pazar yerlerini denetlemek ve ticaret anlaşmazlıklarını çözmek için biri kadın olmak üzere dokuz kişiden oluşan bir zabıta ekibi görevlendirdi. Bedir Savaşı'ndan sonra ele geçen ganimetin beşte birini devlet hazinesine bırakıp kalanını savaşa katılanlar arasında paylaştırdı. Hayber Kalesi'nin fethinden sonra bu bölgede yaşayan gayrimüslimleri inançlarında özgür bıraktı. Cizye vergisi ödemeleri koşuluyla onların can ve mal güvenliklerini sağladı.

1. Hz. Muhammed Dönemi'nde hayatın hangi alanlarında düzenlemeler yapıldığı söylenebilir?

2. İslam devletinde savaş ve askerî konuları içeren hukuki düzenlemeler hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Hz. Muhammed'in kurduğu İslam Devleti ile günümüzdeki modern devletlerin genel özelliklerini karşılaştırdığınızda nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz?

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.2: Hz. Muhammed ve Dört Halife Dönemi'nde Müslümanların Arap Yarımadası ve çevresinde siyasi hâkimiyet kurmaya yönelik faaliyetlerini kavrar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**HZ. ÖMER**	20 dk.
Amacı	Devlet yöneticisi olarak Hz. Ömer'in genel özelliklerini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

HZ. ÖMER

Hz. Ömer, halife olunca kurduğu bir heyetle ülke yönetimi ile ilgili meseleleri istişare ederek kararlaştırmıştır. Kureyş ileri gelenlerine savaş ganimetlerinden daha fazla hisse verilmesi uygulamasını durdurmuştur. Savaşlarda ganimet olarak alınan taşınmaz malların, "Onlarda gelecek kuşakların da hakları var diye." , gaziler arasında paylaşılmasını men etmiştir. Valilerin ve vergi memurlarının doğru ve adaletle iş görmelerini sağlamak için vilayetlere müfettişler yollayarak halkın şikâyetlerini dinletmiştir. Kendisi de hac mevsimlerinde her yandan Mekke'ye gelen bazı kişileri yanına çağırtıp bölgelerindeki devlet memurlarının durumlarını sormuştur. Nitekim Sa'd b.Ebi Vakkas'ı, Kûfe'ye vali atamış fakat halk ondan memnun olmayınca hemen görevinden almıştır. O, Dicle kıyısında kurt tarafından yenen çobansız kalmış bir kuzudan kendini sorumlu tutmuş, bu düşünce ile geceleri Medine sokaklarında dolaşmış ve fakirlerin hâlini sordurmuştur. Hz. Ömer Suriye'ye gidişinde, oradaki İslam orduları komutanlarından bazılarının ipekli, süslü, azametli kıyafetler giydiğini görünce kendilerini kovalamış, "Siz böyle krallar gibi süslü giyinirseniz yanınızdakiler neler yapmazlar." diye onlara kızmıştır.

Çağatay, N. (1972). 100 Soruda İslam Tarihi, (s. 339, 340'dan düzenlenmiştir.)

1. Bir yönetici olan Hz. Ömer'in hangi özelliklere sahip olduğu söylenebilir?

2. Hz. Ömer'e göre bir yönetici nasıl olmalıdır?

3. Hz. Ömer'in ganimet paylaşımı konusunda yaptığı değişikliklerin nedenleri neler olabilir?

4. İstişare nedir?

5. Siz devlet yöneticisi olsaydınız, birlikte ülkeyi yöneteceğiniz ekip arkadaşlarınızda hangi özellikleri arardınız?

Hazırlayan: *Ferhat BİLDİK*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu

Kazanım 9.5.2: Hz. Muhammed ve Dört Halife Dönemi'nde Müslümanların Arap Yarımadası ve çevresinde siyasi hâkimiyet kurmaya yönelik faaliyetlerini kavrar.

Genel Beceriler: Problem Çözme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi

Etkinlik İsmi	**SİZ OLSAYDINIZ?**	40 dk.
Amacı	Dört Halife Dönemi'nde, Arap Yarımadası ve çevresinde Müslümanların siyasi hâkimiyet kurmaya yönelik problemlerine çözüm önerileri getirebilme.	Grup

YÖNERGE	
1.Adım	Sınıf mevcuduna göre öğrencilerinizi gruplara ayırınız.
2.Adım	Her grubun kendi içinde bir sözcü seçmesini sağlayınız.
3.Adım	Durum kartlarını grup sayısı kadar dağıtınız.
4.Adım	Verilen kartlardaki durumu tartışıp ortaklaşa karar verdikleri çözüm önerilerini gerekçeleriyle beraber yazmalarını isteyiniz.
5.Adım	Sırayla her grup sözcüsünden buldukları çözüm önerilerini açıklamaları ve diğer gruplara karşı fikirlerini savunmaları istenir.

1. DURUM

Yapılan savaşlar ve gerçekleştirilen fetihler sonucu ele geçen ganimetlerde (vergiler) büyük bir artış oldu. Merkezî idarenin ihtiyaçlarının karşılanması, şehit düşen askerlerin eş ve çocukların maaşa bağlanması, devlet görevlilerine verilecek maaşlar, ordunun ihtiyaçları gibi giderlerin karşılanması lazımdır.
Bu sorunu çözmek için nasıl bir yol izlerdiniz?

Çözüm: _____

2. DURUM

Yapılan fetihlerin kalıcı olması gerekir. Saman alevi gibi parlayan sönen Moğol istilalarının aksine fethedilen toprakların vatanınızın bir parçası olmasını istiyorsunuz. Siz olsaydınız fethedilen topraklarda nasıl bir siyaset uygulardınız?

Çözüm: _____

3. DURUM

Ülke sınırlarının genişlemesine bağlı olarak hâkimiyet alanı büyümüş ve nüfus artmıştır. Ülke topraklarının merkezden yönetilmesinde zorluklar yaşanmaktadır.
Hâkimiyetinizi korumak için nasıl bir yol izlerdiniz?

Çözüm: _____

4. DURUM

Büyük bir devlet oldunuz. Ordunun durumunu yakından takip etmelisiniz. Günümüz iletişim araçları bulunmuyor. Merkezle taşra arasında irtibatı sağlamalısınız.
Siz olsaydınız iletişimi nasıl sağlardınız?

Çözüm: _____

5. DURUM

Yönetiminiz altındaki şehirlerde size bağlı görevliler bulunmakta. Ayrıca bu şehirlerin emniyetini sağlayan ordu ve komutanlar var. Bu insanların maaşını havale yoluyla ATM'lerden almalarını isteyemezsiniz. Kervanlara yükleyip her ay göndermekte çok riskli.
Bu sorunun çözümü için nasıl bir yol izlerdiniz?

Çözüm: _____

6. DURUM

Topraklar genişledi, hâkimiyetiniz altında her çeşit milletten, dinden, dilden insanlar var. Halkınıza iyiyi, doğruyu, güzeli öğretmek ve halkınızı adaletle yönetmek istiyorsunuz.
Halkın temel ihtiyaçlarından eğitim ve adaleti sağlamak için ne gibi faaliyetlerde bulunurdunuz?

Çözüm: _____

Hazırlayan: *Leyla ŞAFAK*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.3: Emeviler ile birlikte İslam Devleti'nin yapısında meydana gelen değişimi analiz eder.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ÜÇ KITADA İSLAMİYET**	20 dk
Amacı	Emeviler Dönemi'nde hakimiyet kurulan bölgeleri ve yönetim sistemini açıklayabiilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen harita ve metni birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

ÜÇ KITADA İSLAMİYET

Hz. Ali'nin 661 yılında şehit edilmesinden sonra halifelik Emevi Hanedanlığı'na geçti. Muaviye'nin, oğlu Yezid'i veliaht tayin etmesi halifelik seçiminde usul değişikliğine neden olmuş ve halifelik sistemi saltanata dönüştürülmüştür. Emeviler Dönemi'nde yapılan fetihler üç ana başlık altında toplanabilir. Bunlardan birincisi Türkistan yönündeki fetihlerdir. Fetih hareketlerinin yoğunlaştığı ikinci bölge Anadolu'dur. Üçüncü bölge ise Kuzey Afrika ve İspanya'dır. Kuzey Afrika genel valiliğine getirilen Musa bin Nusayr, Berberileri egemenlik altına aldıktan sonra yönünü İspanya'ya dönmüştür. İspanya'ya gönderilen Tarık bin Ziyad, Gotları mağlup etmiş ve belirli aralıklarla yapılan seferlerle bütün İspanya fethedilmiştir.

Harita 1: Emevi Devleti sınırları

1. Emeviler Dönemi'nde hangi kıtalarda İslam varlığından söz edilebilir?

2. Emeviler yönetim anlayışında nasıl bir değişikliğe gitmişlerdir? Sizce bu yeni yönetim anlayışının olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?

3. Haritada isimleri verilmiş olan hangi kentler günümüzde birer İslam beldesi olma özelliğini yitirmiştir?

Hazırlayan: *Mursel CAN*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu | Kazanım 9.5.3: Emeviler ile birlikte İslam Devleti'nin yapısında meydana gelen değişimi analiz eder.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi

Etkinlik İsmi	HİLAFETİN SALTANATA DÖNÜŞÜMÜ	20 dk
Amacı	İslam tarihinde Emevilerle birlikte devlet yönetimindeki değişimi analiz edebilme	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları verilen metinlerden yararlanarak cevaplayınız.***

HİLAFETİN SALTANATA DÖNÜŞÜMÜ

Dört Halife Dönemi'nde Hilafet

Halifelik meselesi, Hz. Peygamber'in vefatının ardından Hz. Ebu Bekir'e biat edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Hz. Peygamber, kendisinden sonra kimin halife olacağına dair herhangi bir kanaat belirtmediği için devlet başkanının tespitini Müslümanlara bıraktı. Muhacir ve ensar arasında yapılan müzakerelerden sonra Müslümanlar Hz. Ebu Bekir'e biat etti. İslam tarihindeki bu ilk biat, ileriki dönemlerde; halifenin kamuoyu nezdinde meşruiyet kazanabilmesi için Müslümanların veya onların ileri gelenlerinin desteğini almasının şart olduğu fikrinin kaynağını ve gerekçesini teşkil etmiştir. Bazı sahabelerin de görüşlerini alan Hz. Ebu Bekir kendisinden sonra Hz. Ömer'in halife olmasını vasiyet etti. Hz. Ömer'in bu yolla hilâfete gelişi asabiyete dayanan bir veliahtlık olmadığı için sahabenin büyük çoğunluğu tarafından benimsendi.

Hz. Ömer kendisinden sonraki halifeyi şahsen belirlemeyip seçimi altı kişilik bir şûra heyetine bırakmıştır. Bu altı kişi yaptıkları görüşmeler sonunda kendi aralarından Hz. Osman'ı seçti ardından da halk da ona biat etti. Hz. Osman'ın bazı uygulamaları muhacir, ensar ve taşradaki insanlar arasında hoşnutsuzluk uyandırdı. Halifeliğinin altıncı yılından sonra iç karışıklıkların giderek artması ve halifeye karşı sert bir muhalefetin oluşması, Hz. Osman'ın da görevde kalmakta ısrar etmesi, Onun bir isyan sonucunda şehit edilmesine neden oldu.

Hz. Osman'ın şehit edilmesi üzerine boşalan hilâfet makamı için farklı talep ve öneriler gündeme geldi. Bazı sahabeler ve Muaviye, Hz. Osman'ın isyancılar tarafından katledilmesini bahane ederek Hz. Ali'nin hilafetine isyan ettiler. Neticede Hz. Ömer'in oluşturduğu şûra ehlinde halifelik için karar kılınan son iki kişiden biri olan Hz. Ali'ye biat edildi. Hz. Ali, Kûfe'de Hariciler tarafından uğradığı saldırı sonucu yaralandı ve sonrasında şehit oldu. Müslümanlar, Hz. Ali'den halife olarak birinin belirlenmesini isteseler de o kendisinden sonra halife olacak kişinin belirlenmesini Müslümanların reyine bıraktı.

Emeviler Dönemi'nde Hilafet

Hz. Hasan'ın halifelikten feragat etmesinden sonra Kûfe Mescidi'nde Muaviye'ye umumi biatta bulunulmasıyla İslam toplumundaki iktidar mücadelesi geçici bir süre için sona erdi. Halifelere daha önce "halîfetü resûlillâh" veya "emîrü'l-mü'minîn" denilmesine karşılık toplumun kayıtsız şartsız itaatini sağlayabilmek için "halîfetullah" unvanını kullanan Muaviye ile İslam tarihinde yeni bir dönem başladı. Dört halifenin seçiminde ilk Müslümanlardan ve Hz. Peygamber'in yakın arkadaşlarından biri olma ve istişare yoluyla seçilme prensipleri dikkate alınmışken Muaviye'nin siyasi ve askerî mücadele sonunda hilâfet makamını ele geçirmesi hilâfet sisteminin özünde büyük değişiklikler meydana getirdi. Muaviye'nin oğlu Yezid'i veliaht göstermesi ve böylece halifeliğin intikalinde veraset sisteminin ortaya çıkmasıyla hilafet yeni bir boyut kazandı. Muaviye, Hulefâ-yi Râşidîn Dönemi'nde hayli belirginleşen seçim ve biat ilkesini tamamen reddetmemekle birlikte oğlu Yezid'i veliaht ilan edip onun halifeliğini garantiye alacak şekilde saray çevresinde kendini destekleyenlerden oluşan "ehlü'l-hal ve'l-akd" uygulamasını ve seçimden ziyade kayıtsız şartsız itaat anlamı içeren bir biat usulünü uygulamaya koydu. Böylece hilâfet babadan oğula veya hanedanın başka bir üyesine geçmek suretiyle saltanata dönüştü.

https://islamansiklopedisi.org.tr/hilafet ağ kaynakçasından düzenlenerek alınmıştır.

1. Hz. Peygamberden sonra devlet başkanlığının belirlenmesinde hangi usuller uygulanmıştır?

2. Halifeliğin saltanata dönüşmesini siyasi açıdan yorumlayınız.

3. Dört Halife Dönemi ile Emeviler Dönemi'ni devlet-halk ilişkileri açısından karşılaştırınız.

4. Farklı dönemlerde devlet yöneticilerinin farklı dinî terimleri kullanılmasının amaçları neler olabilir?

5. Devlet başkanının seçimle belirlenmesinin siyasi ve sosyal faydaları neler olabilir? Açıklayınız.

Hazırlayan: *Yahya KARAKAYA*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.3: Emeviler ile birlikte İslam Devleti'nin yapısında meydana gelen değişimi analiz eder.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Empati Becerisi*

Etkinlik İsmi	**MEVALİ POLİTİKASI**	20 dk.
Amacı	Emevilerin uyguladığı mevali politikasını değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıda verilen harita ve metni birlikte değerlendirerek soruları cevaplandırınız.***

Harita 1: Emevi Devleti haritası

MEVALİ POLİTİKASI

Azad edilmiş köle anlamına gelen mevali tabiri; ilk İslam fetihlerinden sonra kendi arzularıyla Müslüman olan ve Arap olmayan Müslümanlar için kullanılmıştır. Emeviler Dönemi'nde bazı Arapların; mevali ile yolda aynı hizada yürümedikleri, onlarla aynı sofraya oturmadıkları, camilerini ayırdıkları, onların mesleklerine aşağılayıcı bir gözle baktıkları, kızlarını mevalinin erkeklerine vermekten kaçındıkları ve arkalarında namaza durmaktan çekindiklerine dair rivayetler nakledilmiştir. Bunun yanında Emevi Hanedanı'nın son yıllarına kadar annesi Arap olmayan aile fertlerinin halifeliğine olumlu bakılmamıştır. İktidarda bulunan Emevi yöneticilerinin çoğunun, Müslümanların eşitliği ilkesini bir yana bırakarak mevaliye yeni vergiler yüklediği ve fetihlere katıldıkları hâlde bazı bölgelerde onları askerî maaş divanına kaydetmediği bilinmektedir. Hatta Abdülmelik b. Mervan Devri'nden itibaren İslamiyet'i kabul edenlerin sayısındaki artış hızlanınca cizye ve haraç gelirinin azaldığını gören Haccac, İslam'a girenlerden kaldırılması gereken cizye vergisini mevaliden almaya devam etmiştir. Bu uygulama Ömer b. Abdülaziz Dönemi'ne kadar sürdürülmüştür.

Yiğit, İ.(2004). Mevali. DİA (C. 29). (s. 425'ten düzenlenmiştir.)

1. Emevilerin mevali politikasını uygulamasının nedenleri neler olabilir?

2. Emevi fetihleri düşünüldüğünde mevali politikasına özellikle hangi milletlerin maruz kaldığı söylenebilir?

3. Mevali politikasının uygulanmasının sonuçları neler olabilir?

4. O dönemde siz mevali olsaydınız nasıl bir tutum içinde olurdunuz?

Hazırlayan: *Ferhat BİLDİK*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.3: Emeviler ile birlikte İslam Devleti'nin yapısında meydana gelen değişimi analiz eder.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**MEVALİ POLİTİKASINI DEĞERLENDİRME**	20 dk.
Amacı	Mevali politikasının Veda Hutbesi ile karşılaştırarak değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinlerden hareketle cevaplandırınız.***

METİN 1

Veda Hutbesi

• Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem'in çocuklarısınız. Âdem ise topraktandır. Arab'ın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi kırmızı tenlinin siyah üzerine, siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvada, Allah'tan korkmaktadır. Allah yanında en kıymetli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır. Azası kesik siyahi bir köle başınıza amir olarak tayin edilse sizi Allah'ın kitabı ile idare ederse onu dinleyiniz ve itaat ediniz.

• Müminler! Sözümü iyi dinleyiniz ve iyi belleyiniz. Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir ve böylece bütün Müslümanlar kardeştirler. Bir Müslüman kardeşinin kanı da malı da helal olmaz. Fakat malını gönül hoşluğu ile vermişse o başkadır.

El-Mağlus Sami bin A. (2012), Siyer Atlası, M. E. Yıldırım (Yay. haz.), Siyer Yayınları. (s.388'den düzenlenmiştir.)

METİN 2

Mevali Politikası

Emeviler Dönemi'nde Müslüman toplumun yapısı, ağırlıklı olarak Araplar ve kendi varlığını yeni hissettirmeye çalışan mevaliden oluşmaktaydı. Fethedilen yeni bölgelerde İslam'ı kabul eden Arap olmayan unsurlar mevali olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde idari, siyasi, ekonomik ve sosyal olarak hayatın her alanında ikinci sınıf vatandaş gibi görülen mevali, Müslüman Arapların yararlandığı birçok imkândan yoksun kalmıştır. Bu durumun tersi yöndeki istek ve uygulamalar ise Arap toplumu tarafından yadırganmıştır. Örneğin Sudan asıllı mevali Sâid b. Cübeyr, Kûfe kadılığına tayin edildiğinde bazı gruplar kadılığın Araplara özgü olduğunu düşündükleri için bu atamaya tepki göstermiştir. Yine bu dönemde mevali, orduda Müslüman Araplar gibi süvari olarak değil de ancak piyade olarak bulunabilmiştir. Üstelik Arap süvarilerden daha az aylık ve daha az hisse almışlardır.

Aydınlı O. (2003), Mezheplerin Oluşum Sürecinde Mevâlî'nin Rolü, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi (C. 2). (s. 6-7'den düzenlenmiştir.)

1. Hz. Peygamber'in Veda Hutbesi'nde üzerinde durduğu değerlerin, mevali politikası ile uğradığı değişimi değerlendiriniz.

2. İkinci sınıf vatandaş kavramının ortaya çıkmaması için sizce, bir ülke hangi özelliğe sahip olmalıdır?

3. Veda Hutbesi'ni günümüz insan hakları açısından değerlendiriniz.

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.3: Emeviler ile birlikte İslam Devleti'nin yapısında meydana gelen değişimi analiz eder.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ENDÜLÜS'TE İLİM**	20 dk.
Amacı	Endülüs'te oluşturulan kültür ortamını açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.***

Medreselerinde daha çok lisan ve edebiyata önem verdikleri anlaşılan Endülüs Emevileri, Endülüs'te muhtelif medrese ve eğitim kurumu açmışlardı. Nitekim el-Hakem, siyasi faaliyetlerinin parlaklığı yanında kendisi bir ilim adamı idi. Başşehrin Ulu Cami'nde (Kurtuba Mescidi) tesis edilen Kordova (Kurtuba) Üniversitesi hem Kahire'deki el-Ezher hem de Bağdat'taki Nizamiye Medresesi'nden daha önce kurulmuştu. Buraya sadece İspanya'dan değil Avrupa, Afrika ve Asya'dan birçok talebe geliyordu. Bunların bir kısmı Müslüman bir kısmı da Hristiyan'dı. İslam ülkelerinden bu üniversiteye âlimler cezp (çekme, bağlama) edilmişti.

Başşehirdeki bu üniversiteden ayrı olarak burada, dünyanın en zengin kütüphanesi de kurulmuştu. Halife el-Hakem'in İskenderiye, Dımaşk (Şam) ve Bağdat'a gönderdiği memurlar, şehirlerdeki kitapçı dükkânlarını dolaşıp araştırır, satın alınacakları satın alırdı. Endülüs'te meydana getirilen kültür ortamının umumi seviyesi bu devirde o kadar yüksek bir noktaya ulaşmıştı ki Dozy (Hollandalı Doğu bilimci), heyecanlı bir şekilde "O devirde hemen herkes Endülüs'te okuma yazma biliyordu" demiştir.

Müslüman İspanya'da bütün bunlar olurken aynı asırda Hristiyan Avrupa'da…

Kazıcı, Z. (1996). İslam Kültür ve Medeniyeti. İstanbul: Timaş Yayınları. (s.25 ve 26'dan düzenlenerek alınmıştır.)

1. Avrupa, Afrika ve Asya'dan farklı dinlere mensup birçok öğrencinin Kurtuba Üniversitesi'ni tercih etmelerinin gerekçeleri neler olabilir?

2. Âlimlerin, Kurtuba Üniversitesi'nde çalışmaları için ne gibi faaliyetler yapılmış olabilir?

3. Bir şehirde zengin bir kütüphanenin bulunması, o şehre ne gibi avantajlar sağlayabilir?

4. "Müslüman İspanya'da bütün bunlar olurken aynı asırda Hristiyan Avrupa'da…" şeklinde başlayan paragrafın devamına yazılabilecek üç cümle sizce ne olmalıdır?

Hazırlayan: *Yasemin ARDIÇ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.3: Emeviler ile birlikte İslam Devleti'nin yapısında meydana gelen değişimi analiz eder.*
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ENDÜLÜS İSLAM KÜLTÜRÜNÜN TEMELLERİ**	20 dk.
Amacı	Endülüs Emevi Devleti örneği üzerinden Müslümanların tarih boyunca birlikte yaşama kültürüne katkılarını değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen metne göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

ENDÜLÜS'TE MÜSLÜMANLAR VE DİĞERLERİ

İspanya, Emeviler döneminde fethedildi. Bölgenin Müslümanlar tarafından fethinden sonra vali olarak atanan Abdülaziz bin Musa, 713 yılında İspanya'nın güney bölgelerinin Hıristiyan yöneticisi olan Theodomiro ile görüşüp bir anlaşma yaptı. Bu anlaşma Lorca, Alicente, Villena, Orihuella, Mula, Bucasra ve Ojos gibi İspanyol şehirlerini kapsıyordu. Kaynaklarda "Tudmir (Theodomiro) Anlaşması" adıyla bilinen bu antlaşmanın metni şöyleydi:
"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.
Abdülaziz'den Theodomiro'ya,
Theodomiro barışı kabul etmiş; bunun karşılığında kendisine Allah'ın ahdi ve zimmeti (güvencesi) verilmiştir. Üzerine anlaşmaya varılan şartlara uyduğu sürece onun ve onun idaresindeki herhangi bir Hıristiyan'ın malına dokunulmayacak; kendileri, çocukları ve kadınları öldürülmeyecek, esir edilmeyecek; dinlerini yaşama konusunda herhangi bir engellemeyle karşılaşmayacaklar, kiliselerine dokunulmayacaktır."

Mehmet Özdemir, Gayrimüslimlerin Dinî Hayatları Açısından Müslüman Fatihlerin Endülüs'teki Uygulamaları, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 16, s. 40.

1. Müslümanların fethettikleri İspanya topraklarında yeni bir sosyal düzen kurarken temelde hangi düşünceyi benimsedikleri söylenebilir?

2. Müslümanların Hristiyanlara tanıdıkları hakları, günümüzdeki insan haklarıyla karşılaştırarak yorumlayınız.

3. Hz.Muhammed Dönemi'ndeki Medine Sözleşmesi ile Emeviler dönemindeki Tudmir Anlaşması karşılaştırıldığında hangi benzerliklere ulaşılabilir?

4. Müslümanların barış ve huzur içinde bir arada yaşama anlayışını yansıtan Tudmir Antlaşması'nı dünya kamuoyuna duyurmak ve dünya barışına katkıda bulunmak isteseydiniz nasıl bir tanıtım yolu izlerdiniz?

Hazırlayan: *Koray ŞERBETÇİ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.3: Emeviler ile birlikte İslam Devleti'nin yapısında meydana gelen değişimi analiz eder.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**KURTUBALI İBN-İ RÜŞD**	20 dk.
Amacı	Kurtuba'da kültüre, bilime verilen önemi ve orada yetişen bir bilim insanı olan İbn-i Rüşd'ü açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.***

Kurtuba'da doğan İbn-i Rüşd, İslam dünyasının en büyük âlimlerinden biridir. Felsefi araştırmaların merkezi olmakla ünlenen Kurtuba'da felsefe ile ilgili çalışmalara yönelerek bu sahaya da büyük katkılarda bulunmuştur. Doğu ve Batı dünyası arasında bir köprü görevi görmüş, Batı dünyasını uzun süre etkileyebilmiştir. Dante'nin "Büyük Yorumcu" unvanını verdiği İbn-i Rüşd'ün Batı'da öne çıkan özelliği Aristo yorumculuğu olsa da o, din-felsefe ilişkileri konusunda da önemli katkılarda bulunmuş, İslam felsefesinin Batı'daki en büyük temsilcisi olmuştur.

Geniş ilmî birikimi, özgün düşünce tarzı ve yorumlarıyla ortaya çıkan İbn-i Rüşd, yaşadığı dönemde dikkatleri üzerine çekmiş bir filozoftu ancak daha büyük etkileri onun ölümünü takip eden yıllarda gözlenmiştir. İbn-i Rüşd, hayatı boyunca pek çok eser vermiştir. Eserlerini zorunlu bilgiler, kısa bilgiler, makaleler, özet bilgiler, açıklamalar, yorumlar başlıkları altında toplamış ve bu eserlerde mantık, usûlu'l-fıkıh, psikoloji, astronomi, fizik, metafizik, ahlak, siyaset, tıp gibi geniş bir çerçeveye uzanan çeşitli ilim dallarında görüşlerini ortaya koymuştur. Mantık, tıp, tabiat bilimleri, metafizik, din bilimleri, astronomi, politika ve ahlak ile ilgili toplam 125 eserin sahibidir. Birikim ile İslam bilim ve düşüncesinin uzlaşımı noktasında yoğunlaşmıştır. Bütün bu eserlerde geliştirdiği özgün düşünce tarzı ve farklı yaklaşımı ile klasik İslam düşüncesinin son ve en büyük temsilcilerinden birisi olmuştur.

Yıldırımer, Ş. (2012). İbn Rüşd Felsefesinin Latin Dünyasında Tanınması ve Latin İbn Rüşdçülüğü. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (25), ss. 93-114. (S.94 ve 96'dan düzenlenerek alınmıştır.)

1. Kurtuba'nın kültür seviyesinin yüksek olmasının nedenleri neler olabilir?

2. İbn-i Rüşd gibi Doğu ve Batı dünyası arasında köprü görevi gören bilim insanlarına siz kimi örnek gösterirdiniz? Neden?

3. İbn-i Rüşd'ün hayatı dikkate alındığında, bir bilim insanının yetişmesinde etkili olan unsurlar neler olabilir?

4. Dante'nin "Büyük Yorumcu" unvanını verdiği İbn-i Rüşd'e siz hangi unvanı verirdiniz? Neden?

Hazırlayan: *Süleyman YILDIZ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.4: Türklerin Abbasi Devleti'ndeki askerî ve siyasi gelişmelerde oynadıkları rolleri kavrar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TÜRK-İSLAM TARİHİNDE TOLUNOĞULLARININ YERİ VE ÖNEMİ**	20 dk.
Amacı	İslam hâkimiyetinin Afrika'daki genişlemesinden hareketle Tolunoğullarının öne çıkan özelliklerini değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplandırınız.***

TOLUNOĞULLARI

Türk-İslam tarihi ve medeniyeti açısından önemli bir yere sahip olan Tolunoğulları, müstakil bir devlet olmakla birlikte Abbasilere bağlılıklarını şeklen sürdürmüş; idari, siyasi, askerî ve adli teşkilat bakımından önceki kurumları devam ettirmiştir. Devletin kurucusu Ahmed b. Tolun ve oğlu Humareveyh zamanında Mısır, tarihinin en parlak devirlerinden birini yaşamıştır. Kısacası bu dönem refah, imar, ilim ve irfan devri olmuştur. Her ikisi de âlim ve edipleri korumuş, mimari ve kültürel faaliyetleri teşvik etmiştir.

Tolunoğulları zamanında Mısır'da ekonomi canlanmış, ziraat önemli ölçüde gelişmiş ve ülkede refah yaygınlaşmıştır. Sulama işlerine önem veren Ahmed b. Tolun; ekilebilir arazileri çoğaltmış, yeni su kanalları açtırmıştır. Ziraatın yanı sıra dokumacılık başta olmak üzere el sanatları gelişmiş, hükûmet tarafından kaliteli kumaşların dokunduğu bir dokuma evi açılmıştır. Sabun, şeker ve savaş aletleri üretiminde, iç ve dış ticaret alanında önemli ilerleme sağlanmıştır. Mısır'ın doğu-batı ticaret yolları üzerinde bulunmasını dikkate alarak taşıma amaçlı pek çok gemi ve kayık yaptıran Ahmed b. Tolun, kendi adını taşıyan caminin bir tarafına da çarşı inşa ettirmiştir. Cebelyeşkür adlı tepe üzerinde inşa edilen yapı, günümüzde Mısır'da esas biçimini koruyan en eski camidir. Ahmed b. Tolun camide görev yapmak üzere bir doktor görevlendirmiş, cemaatten hastalananların tedavisinde kullanılacak ilaçların bulunduğu bir eczane kurmuştur. Hükümdar ayrıca bütün hastaların ücretsiz tedavisi için bir hastane (bimaristan) inşa ettirmiştir.

Özkuyumcu N. (2012), Tolunoğulları, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (C.41). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. (s. 233-236'dan düzenlenmiştir.)

1. Türk-İslam tarihinde önemli bir yere sahip olan Tolunoğullarının bu saygıyı elde etmelerinde etkili olan unsurlar nelerdir?

2. Bir ülkede âlim ve ediplerin saygı görmesini o ülkenin gelişmişlik düzeyi ile ilişki kurarak değerlendiriniz.

3. "Tolunoğulları Devleti sosyal devlet özelliği göstermektedir." yargısını metin içindeki hangi kanıtlarla destekleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Özgür BAĞCI*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.4: Türklerin Abbasi Devleti'ndeki askerî ve siyasi gelişmelerde oynadıkları rolleri kavrar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ABBASİLER**	20 dk.
Amacı	Abbasi Devleti'nin siyasi yapısını açıklayabilme.	Bireysel

Harita 1: Abbasi Devleti haritası

ABBASİLER

Abbasiler, her ne kadar geniş topraklara hükmedip kültürel alanda gelişmiş olsa da ilk yıllardan itibaren devletten kopmalar başlamıştır. Örneğin Endülüs Emevilerinin bağımsızlığını kazanmasından sonra Fas'ta İdrisiler, Tunus'ta Ağlebiler gibi bağımsız ve yarı bağımsız devletler ortaya çıkmaya başlamıştır. IX. yüzyılın ortalarından itibaren Abbasilerin gücü, Mısır'dan batıya geçememiştir. 868-905 yılları arasında Tolunoğulları ve 935-969 yılları arasında İhşidler gibi devletler batıdaki Abbasi sınırını daraltmışlardır. Doğudaki durum da batıdakinden çok farklı değildir. Samaniler ve Tahiriler halifeye bağlı olmakla beraber iç ve dış işlerinde tamamen bağımsız hareket etmişlerdir. Abbasiler, bütün olumsuzluklara rağmen siyasi yaşamını 1258 yılına kadar devam ettirmiştir. Bu tarihte Cengiz Han'ın torunu Hülagü, Bağdat şehrini işgal ederek Abbasi Devleti'ne son verdi. Abbasi ailesinden el-Müstansır, Memlûk Sultanı Baybars tarafından Kahire'de halife ilan edilmiştir. Böylece halifelik makamı, 1517'de Osmanlı Sultanı Yavuz Sultan Selim'in, Memlûkluları ortadan kaldırmasına kadar Abbasi ailesinde kalmıştır.

Yıldız, H.D (1988). Abbasiler. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt.1, s.31-48) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. (sayfa 35-38'den düzenlenmiştir.)

Yönerge ***Harita ve metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

1. Abbasilerin, IX. yüzyıl itibari ile siyasi otoritesinin sarsıldığı veya ortadan kalktığı coğrafyalar nerelerdir?

2. Memlûkluların halifelik makamını kendi üzerlerine almayıp Abbasiler üzerinden devam ettirmelerinin sebepleri neler olabilir?

3. Abbasiler zamanında devlet içinde pek çok küçük devletin kurulmasının sebepleri neler olabilir?

Hazırlayan: *Ferhat BİLDİK*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.4: Türklerin Abbasi Devleti'ndeki askerî ve siyasi gelişmelerde oynadıkları rolleri kavrar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ABBASİLER VE TÜRKLER**	20 dk.
Amacı	Türklerin Abbasiler dönemindeki siyasî ve askeri rollerini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen metne göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

METİN 1

Orta Çağ Arap edebiyatının dâhilerinden biri kabul edilen Cahiz adlı bir bilgin, Abbasi halifesine sunulmak üzere Feżâ'ilü'l-etrâk (Türklerin Faziletleri) adlı bir eser yazmıştır. Cahiz, Türklerin karakter ve meziyetleri hakkındaki görüşleri bu eserinde toplamıştır. Bunlara kendi gözlemlerine dayanan bazı tespitleri de ilâve etmiştir. Bu eserde Türklerin askerlikte diğer milletlerden üstün olduklarına vurgu yapılmış ve kahramanlık yönlerinden övgüyle söz edilmiştir. Türklerin nitelikleriyle ilgili;

"Türkler yaltaklanma, yaldızlı sözler, münafıklık, kovuculuk yapma, yerme, riya, dostlarına karşı kibir, arkadaşlarına karşı fenalık nedir bilmezler."

Coşkun Kumru, Câhiz'in Kaleminden Türklerin Kültürel Antropolojisine Bir Bakış: "Hilâfet Ordusunun Menkîbeleri ve Türklerin Fazîletleri", Disiplinler Arası Akademik Çalışmalar II, s. 49-60. (Düzenlenerek alınmıştır.)

METİN 2

Samerra şehri, Abbasi Halifesi Mu'tasım-Billâh tarafından 836 yılında Bağdat'ın yaklaşık 100 km. kuzeyinde kurulmuştur. 836-892 yılları arasında başkent olarak kullanılmıştır.

Şehrin kuruluş sebebi; Mu'tasım'ın Türklerden oluşan hassa birliklerinin Bağdat halkının yaşam biçimine uyum sağlayamaması olarak gösterilir.

Şehir, önceki İslam şehirlerinde uygulanan kabile temelli bir kurulum düzeninin aksine; Türk komutanlarına göre ve onların birliklerinin özellikleri esas alınarak düzenlenmiştir.

Samerra, mükemmel planlanmış şehir düzeni, cami ve saraylarının mimari özellikleriyle İslam medeniyetinin parlak sanatını yansıtır.

https://islamansiklopedisi.org.tr/samerra (Düzenlenerek alınmıştır.)

1. Abbasiler Dönemi'nde Türklerin daha çok hangi alanda hizmet verdiklerini söyleyebilirsiniz?

2. Cahiz'in "Türklerin Faziletleri" adlı eserindeki ifadelerden hareketle Emeviler dönemindeki Mevali politikasının Abbasiler Dönemi'nde nasıl farklılaştığı söylenebilir? Gerekçelerini açıklayınız.

3. Samerra kentinin kuruluşuna dair metni incelendiğinizde Türklerin Abbasiler Dönemi'ndeki konumu hakkında neler söyleyebilirsiniz?

4. Arap bilgin Cahiz'in yerinde olsaydınız ve Abbasi halifesine Türklerin beş tane olumlu özelliğini tanıtmak isteseydiniz neleri yazardınız?

Hazırlayan: *Koray ŞERBETÇİ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.4: Türklerin Abbasi Devleti'ndeki askerî ve siyasi gelişmelerde oynadıkları rolleri kavrar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ABBASİ DEVLET TEŞKİLATINDA TÜRKLER**	20 dk.
Amacı	Türklerin Abbasi devlet yönetimindeki etkisini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıda verilen harita ve metni birlikte değerlendirerek soruları cevaplandırınız.***

Harita 1: Abbasi Devleti haritası

Türklerin, Abbasi Devleti'ndeki Rolleri

747 yılında büyük bir ordu ile batıya doğru ilerlemeye başlayan Çin kuvvetlerine karşı Türklerle Müslüman Arapların ortak güçleri Talas Savaşı'nda karşılaştı. Türklerin desteğini alan Müslüman Araplar, 751'de Talas Savaşı'nı kazandı. Böylece Orta Asya'yı egemenliği altına almak amacıyla gelen Çinliler geri püskürtülmüştür. Talas Savaşı sonrasındaki yakınlaşma ile Türkler, Müslümanlığı kabul etmeye başladı. Abbasilerin uyguladığı politika gereği Türklere devlet içinde görevler de verildi. Abbasiler, merkezi Antakya olan Avasım eyaletini kurarak Türklerden oluşan askerî birlikleri buraya yerleştirmiştir.

Harun Reşid'in ölümünden sonra oğulları Emin ve Me'mun arasındaki hilafet mücadelesi, Arap ve İranlıların iktidar mücadelesine dönüştü. Halife Me'mun'u bu mücadelede İranlılar desteklediği için devlet içinde etkin bir hâle geldi. Ancak İranlıların güçlenmesi Me'mun'un iktidarını gölgelemeye başlayınca bu durumdan rahatsız olan halife, Arap ve İranlılara karşı Türkleri orduda bir denge unsuru olarak gördü. Me'mun'un halifeliğinin son yıllarında Türkleri, askerî birliklerin arasına almaya başladığı ve bunu bir devlet politikası hâline getirdiği görülmektedir. Halife Mu'tasım zamanında, Türklerin durumu devlet içinde daha da sağlamlaştı. Bu dönemde halife, Bağdat'ın kuzeyinde sadece Türklere ait olan Samarra şehrini kurdurmuştur.

Yıldız, H. D. (1988). Abbasîler. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (C.1). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.(s. 34-35'ten düzenlenmiştir.)

1. Talas Savaşı'nın, Türk ve İslam tarihi açısından önemini değerlendiriniz.

2. Abbasiler, Avasım eyaletini hangi devlete karşı ve hangi amaçla kurmuştur?

3. Abbasi halifesinin sadece Türklerin yaşadığı bir şehri kurmasının nedenleri neler olabilir?

4. Abbasilerde, Arap ve İranlılara karşı Türklerin denge unsuru olarak görülmesinin sebepleri neler olabilir?

Hazırlayan: *Kazım ŞAHİN*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.4: Türklerin Abbasi Devleti'ndeki askerî ve siyasi gelişmelerde oynadıkları rolleri kavrar.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	TOLUNOĞULLARI VE İHŞÎDÎLER DEVLETLERİ	20 dk
Amacı	Mısır'da kurulan ilk Türk devletlerinin siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan benzer ve farklı yönlerini karşılaştırabilme	Bireysel

Yönerge ***Verilen harita ve metinlerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

TOLUNOĞULLARI VE İHŞÎDÎLER DEVLETLERİ

Tolunoğulları Devleti (868-905), Ahmed b. Tolun tarafından Mısır'da kurulmuş ilk Müslüman Türk devletidir. Abbasi Halifeliği tarafından Mısır'a naib olarak gönderilen Tolunoğlu Ahmed, Türklerden oluşan bir ordu ile 868 yılında Mısır'a girmiş ve devletin temellerini atmıştır. Bu dönemde Mısır'da, Abbasi Devleti'ndeki hilafet mücadeleleri nedeniyle siyasi ve toplumsal açıdan istikrarsızlık hâkimdir. Tolunoğlu Ahmed'in 884'te vefat etmesinden sonra taht kavgaları başlamış; 905 yılında Abbasi ordusu Mısır'a girerek Mısır'daki Tolunoğulları hâkimiyetine son vermiştir. Böylece Mısır'da kurulan ilk Türk devleti olan Tolunoğulları yıkılmıştır. Bu dönem refah, imar, ilim ve irfan devri olmuştur. Tolunoğulları Mısır'da ekonomiyi canlandırmış, ziraatı geliştirmiş ve ülkede refahı yaygınlaştırmıştır. Sulama işlerine önem veren Tolunoğlu Ahmed, ekilebilir arazileri çoğaltmış ve Mısır'da yeni su kanalları açtırmıştır.

Harita 1: Tolunoğulları ve İhşîdîler devletleri

İhşîdîler (935-969), Mısır'da kurulmuş ikinci Müslüman Türk devletidir. Abbasi Devleti'nde merkezî otoritenin zayıfladığı dönemde Muhammed b. Tuğç, 935'te Mısır'a vali olarak tayin edilmiş ve böylece Mısır'da İhşîdîler Dönemi başlamıştır. Daha sonra da Hicaz, Şam, Halep ve Humus'u ele geçirerek ülkesinin sınırlarını genişletmiştir. İhşîdîler, Hicaz bölgesine hâkim olan ilk Türk devleti olarak tarihe geçmiştir. Diğer yandan İhşîdîler, Mısır'da tarım üretimini artırmak amacıyla sulama kanalları ve bentler yaptılar. Camiler, hastaneler, hanlar, bedestenler ve köşkler inşa ederek sosyal ve ekonomik hayatın canlanmasına katkıda bulundular. Kurdukları dokuma tezgâhlarıyla Mısır'da tekstil sanayisinin gelişmesini sağladılar. Muhammed İhşîd'den sonra yerine geçen oğullarının zamanında İhşîdîler eski gücünü koruyamadılar. Bu dönemde bazı devlet adamları, kardeşler arası taht kavgalarını önlemek için Kuzey Afrika'da hüküm süren Fâtımilerden yardım istediler. Bunun üzerine 969 yılında Mısır'a giren Fâtımiler, İhşîdîler Devleti'ne son verdiler.

1. Her iki devleti hâkimiyet alanları açısından karşılaştırınız.

2. Her iki devletin de kısa sürede yıkılmasının sebepleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Her iki devletin kurulmasını kolaylaştıran bürokratik etkenleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

4. Kuruldukları bölge dikkate alındığında bu devletlerin hangi ekonomik faaliyetlerde bulunmaları beklenir? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Hazırlayan: *Mursel CAN*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.5: Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam medeniyeti çerçevesindeki ilmî faaliyetleri değerlendirir.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	İSLAM MEDENİYETİNİN KÜLTÜR HAVZALARI	20 dk.
Amacı	İslam medeniyetinin gelişiminde kültür havzalarının önemini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metin, harita ve şemadan hareketle cevaplandırınız.***

Harita 1: İslam kültür havzaları

Endülüs Havzası	Bağdat Havzası	Horasan Havzası
	Medrese ve Önemli Kurumlar	
Kurtuba Medresesi Gırnata Medresesi	Beytü'l-hikme Nizamiye Medreseleri Cundişapur Akademisi	Nişabur Medresesi Belh Medresesi Semerkant Medresesi Uluğ Bey Rasathanesi Nişabur Bimaristanı

Cundişapur Akademisi

İslam âleminde Enûşirvân-ı Âdil diye bilinen Sasani hükümdarlarından I. Hüsrev (531-579) Cundişapur şehrinde felsefe, tıp ve diğer ilimlerin okutulduğu bir mektep kurmuş ve onun zamanında şehir büyük bir ilim merkezi hâline gelmiştir. I. Hüsrev'in kurmuş olduğu tıp okulunda Hintli doktorların yanında Yunanlı doktorlar da görev yapmıştır. Aramice öğretim yapan okul, Hint ve Yunan kültüründen etkilenmiş daha sonra Müslüman tıp kültürünün oluşmasında önemli bir rol oynamıştır.

Hz. Peygamber Dönemi'nde meşhur bir Arap doktoru olan Hâris b. Kelede'nin Cundişapur'da tıp tahsili gördüğü rivayet edilmiştir. Hz. Ömer zamanında barış yoluyla alınan Cundişapur, Müslümanların eline geçtikten sonra da önemini korumuş ve burada birçok âlim yetişmiştir.

Uslu R. (1993), Cündişâpûr, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (C.8). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. (s. 117-118'den düzenlenmiştir.)

1. Kültür havzalarının oluşmasında hangi kurumlar etkili olmuştur?

2. İslam kültür havzalarına farklı isimler verilmesi gerekseydi siz hangi adları uygun görürdünüz? Gerekçelendiriniz.

3. İran'ın fethinden sonra Cundişapur Akademisi'nin tıp merkezi olarak devam etmesini İslam medeniyeti açısından yorumlayınız.

4. Günümüzde, Türkiye'de bilimsel faaliyetlerde bulunan kurumlara örnekler veriniz.

Hazırlayan: *Özgür BAĞCI*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.5: Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam medeniyeti çerçevesindeki ilmî faaliyetleri değerlendirir.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İSLAM'IN ALTIN ÇAĞI**	20 dk.
Amacı	İslam bilim insanlarının çalışmalarını ve Batı'ya etkilerini açıklayabilme	Bireysel

Yönerge ***Verilen metinleri dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Görsel 1: İbn-i Sina (Temsili)

Ben İbn-i Sina, Buhara yakınındaki Efşene köyünde doğdum. Avrupalılar tarafından Avicenna diye adlandırıldım. Tıp, fizik, astronomi, felsefe, mantık alanlarında çalışıp birçok eser verdim. El Kanun Fı'ttıp (Tıp Kanunu) eserim Latinceye çevrildi ve Avrupa'da tıp eğitimi veren üniversitelerde ders kitabı olarak okutuldu.

Görsel 2: Farabi (Temsili)

Ben Farabi, Türkistan'ın Farab şehrinde doğdum. Felsefe, mantık, matematik, musiki alanlarında çalışıp eserler verdim. Bu eserlerimin çoğu Batı dillerine çevrildi. Kanun adı verilen müzik aletini icat ettim. Aristo'nun eserlerini inceleyip düşüncelerini yorumladığım için Muallim-i Sânî unvanıyla anıldım.

Görsel 3: Biruni (Temsili)

Ben Birunî, Harizm'in merkezi Kas'da doğdum. Gökbilim, matematik, doğa bilimleri, coğrafya ve tarih alanlarında çalışıp eserler verdim. El Kanun-ül Mesûdî adlı eserim, astronomi alanında önemli bilgiler içermektedir. Dünyanın çeşitli kütüphanelerinde birçok eserimin yazma nüshaları bulunmaktadır.

1. İbn Sina, Farabi ve Biruni gibi İslam bilim insanlarının yaptıkları çalışmalar ve bu çalışmaların Avrupa'ya etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Açıklayınız.

2. "Batı'nın karanlık dünyasını aydınlatan Doğu'nun güneşidir." sözünü metinlerde verilen hangi bilgilerle destekleyebilirsiniz?

3. Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasındaki dönemin, İslam dünyasının altın çağı olarak nitelendirilmesinin sebepleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

4. Siz bu dönemde yaşamış bir bilim insanı olsaydınız hangi alanda çalışmak isterdiniz? Açıklayınız.

Hazırlayan: *Gül KOÇ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.5: Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam medeniyeti çerçevesindeki ilmî faaliyetleri değerlendirir.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**BAĞDAT'TA BİR BİLİM MERKEZİ**	20 dk.
Amacı	Beytü'l-Hikme'nin İslam medeniyeti çerçevesindeki ilmî faaliyetlerini ve dünya bilim mirasına katkısını değerlendirebilme	Bireysel

Yönerge ***Verilen metinlere göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

BEYTÜ'L HİKME

Kuruluş Amacı	Faaliyetleri	Çalışma Alanı	Ayırt Edici Özelliği
İslam coğrafyasının genişlemesiyle Müslümanlarda diğer medeniyet ve kültürlere karşı geniş bir ilgi ve merak uyanmıştı. Bundan dolayı Antik dünyanın ilmî ve felsefî eserlerini Arapçaya çevirmek ihtiyacı doğmuştu. Abbâsî halifelerinden Me'mûn tarafından 830'da Bağdat'ta kurulduğu zikrediliyorsa da düşünce ve teşebbüs olarak Mansur Dönemi'ne (754-775) kadar uzanmaktadır. Beytü'l Hikme ile yapılmakta olan tercüme faaliyetleri, sistemli hâle getirilmiştir.	Yunancanın haricinde Süryanice, Farsça, Hintçe ve Kıptice yazılmış kitaplar da toplanmış ve tercüme edilmiştir. Büyük filozof ve ilim adamları tarafından asırlar önce yazılmış eserler, Müslümanlar tarafından Bağdat'ta korunmuştur. Beytü'l-Hikme, sadece bu eserleri koruyarak dahi insanlık tarihi açısından çok önemli bir görevi yerine getirmiştir.	Beytü'l-Hikme, yalnızca tercümelerin yapıldığı bir yer olarak kalmamıştır. Eserlerin sınıflandırıldığı ve yenilerinin yazıldığı bir merkez, halka açık bir kütüphane, gök bilim çalışmalarının yapıldığı bir rasathanenin de içinde bulunduğu bir akademi hâlini almıştır.	Abbasiler Dönemi'nde Bağdat'ta yaşayan Hristiyan bilim insanı Gregory Thaumaturgos, Beytü'l Hikme hakkında şöyle demekteydi: "Hiç bir konuyu çalışmamız yasak değildi. Gizli veya ulaşılamayan bir bilgi söz konusu değildi. İster Berber ister Yunan kökenli, ister maddi ister manevi, ister dünyevi ister uhrevi olsun her türlü doktrini inceleyebiliyor, her konu hakkında bilgi sahibi olabiliyor, her türlü araştırmayı yapabiliyorduk."

https://islamansiklopedisi.org.tr/beytulhikme (Düzenlenerek alınmıştır.)

1. Beytü'l-Hikme'nin kuruluş ve faaliyetlerini dikkate aldığınızda, Müslümanların insanlığın ortak mirasına katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Beytü'l-Hikme'nin ayırt edici özelliklerini dikkate aldığınızda, bilimsel gelişmeyi sağlayan koşullar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Beytü'l-Hikme örneğinden hareketle İslam dininin bilime bakış açısı ile ilgili Kur'an-ı Kerim ayetlerinden ve Hadis-i Şeriflerden hangi örnekleri verebilirsiniz? Açıklayınız.

Hazırlayan: *Koray ŞERBETÇİ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.5: Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam medeniyeti çerçevesindeki ilmî faaliyetleri değerlendirir.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İLİM VE KÜLTÜR MERKEZİ BAĞDAT**	20 dk.
Amacı	Abbasi Devleti'nin başkenti Bağdat'ı kültürel açıdan analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.***

Kuruluşunu takip eden yıllardan itibaren her alanda hızlı bir gelişmeye sahne olan Bağdat; IX ve X. yüzyılda İslam dünyasının en büyük şehri, en önemli ilim, kültür ve medeniyet merkezi hâline geldi. Artan ticaret, servet ve refaha paralel olarak ilim, edebiyat ve sanatta da ciddi gelişmeler oldu. Bağdat'ta bizzat halife ve vezirlerin himaye ve teşvikleriyle kurulan müesseselerde ilim, kültür ve sanatta en önde gelen simalar yetişmiştir. İslam kültür ve medeniyetine damgasını vuran Bağdat, aynı zamanda Avrupa medeniyetinin doğuşuna da zemin hazırlamıştır. Abbasilerin merkezi Bağdat, kuruluşunun üzerinden henüz bir asır bile geçmeden özellikle Hint ve İran menşeli eserlerin tercüme edildiği, Güney Avrupa'yı Orta Doğu ve Yakın Doğu ile bütünleştiren bir merkez oldu; medeniyet ve kültür hareketlerinde önemli bir mevki işgal etti.

Süryaniler, Hintliler, Harranlılar ve Nabatiler; Halife Hârûnürreşîd ve Bermekilerin teşvikiyle Bağdat'a gelerek buradaki tercüme faaliyetine katıldılar. Cündişâpûr Akademisi'ne mensup bilginler Bağdat'ta İran ve Hint asıllı bilginlerle bir araya geldiler, yeni bir ilmî faaliyet başlattılar. Yunanca, Pehlevice, Latince, Sanskritçe, Nabatice ve Süryanice yazılmış birçok eser Arapça'ya çevrildi. IX ve X. yüzyılda altın çağını yaşayan tercüme faaliyetleri sonunda felsefe, mantık, matematik, tıp, zooloji, botanik, kimya ve edebiyata dair eserler İslam kültürüne kazandırıldı.

Çok sayıda ilim adamının ve mütercimin Bağdat'a akın etmesiyle şehirdeki kâğıtçı ve kitapçıların sayısı da arttı; edebî münazara ve toplantılar çoğaldı. Halkta kitaplara karşı merak ve ilgi başladı. Bununla beraber Müslümanlar sadece tercümeyle yetinmediler hem dinî hem de din dışı ilimleri sistematik bir şekilde ele alarak onlara müstakil bir hüviyet kazandırdılar. Böylece yeni bir medeni çevrede yükselme ve gelişme imkânı sağlanarak büyük âlim, filozof, düşünür ve edipler yetişti; Bağdat dinî ve din dışı ilimler sahasında büyük bir merkez oldu.

Özaydın, A. (1991). Bağdat. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (C.4, s.437-441) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. (s.437-441'den düzenlenerek alınmıştır.)

1. Avrupa medeniyetinin doğuşunda Bağdat'ın etkileri neler olabilir?

2. Yunanca, Pehlevice, Latince, Sanskritçe, Nabatice ve Süryanice yazılmış birçok eserin Arapçaya çevrilmesinin, Arap diline etkileri neler olabilir?

3. Bir şehrin ilim ve kültür merkezi olabilmesi için devlet adamlarına düşen görevler sizce nelerdir?

4. Sizce günümüzde hangi şehir, kültür merkezleri arasında gösterilebilir? Neden?

Hazırlayan: *Süleyman YILDIZ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.5: Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam medeniyeti çerçevesindeki ilmî faaliyetleri değerlendirir.*

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**BİR BATILI, BİR MÜSLÜMAN HEKİM**	20 dk.
Amacı	Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam medeniyetindeki ilmî faaliyetleri, Batı ile karşılaştırarak değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen metinlere göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

MÜSLÜMAN HEKİM SABİT'İN ŞAŞIRTICI HATIRASI

Haçlı Seferleri sırasında Müslüman yazar İbn-i Munkız, Müslüman bir hekimden dinlediği hatırayı şöyle aktarmaktadır:

Şayzar emiri olan amcam, Munaytira kalesindeki Frenk komşumuzun hatırını kıramamış ve onun hasta dostlarına bakması için, bizim usta hekimimiz Sabit'i bir süre için onun yanına göndermişti. Ama Sabit, Frenklerin yanından hemencecik geri dönmüştü. Buna şaşırarak, "Bu kadar kısa zamanda hastaları nasıl iyi ettin?" diye sorduk.

Hekim dedi ki:

Bana bacağında şiş olan bir atlıyı getirdiler. Bir de hummadan bitkin hâle gelmiş bir kadın. Birincisine toplayıcı bir irin akıtıcı yakı yapıştırdım. Şiş indi iyiye doğru gitmeye başladı. Kadına da bitki cinsinden besinlerle perhiz tavsiye ettim. 0 da iyileşmeye yüz tuttu.

Derken bir Frenk hekimi geldi ve -Bu hekimlikten bir şey anlamıyor- dedi. Sonra atlıya dönerek:

Hangisi daha işine gelir? Tek bacakla yaşamak mı, yoksa iki bacakla ölmek mi? diye sordu. 0 da, tek bacakla yaşamak dedi. Bunun Üzerine Frenk hekimi, bir baltayla hastanın bacağını kesti. Zavallı adam o saat öldü.

Bundan sonra kadını muayene etti. Bu kadının kafasına şeytan girmiş dedi. Kadının saçlarını kazıttı ve kafasının üzerindeki deriyi yüzerek tuzla ovdu. Kadın da öldü.

Sigrid Hunke, Allah'ın Güneşi Avrupa'nın Üzerinde, s.99-100. (Düzenlenerek alınmıştır.)

1. Orta Çağ'da İslam medeniyetindeki tıp biliminin gelişmişlik düzeyi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Müslüman hekim Sabit'in tedavi yöntemi ile Frenk hekimin tedavi yöntemini kıyasladığınızda nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz?

3. Suriye'deki Şayzar Kalesi'nin Müslüman emirinin Hıristiyan Munaytira kalesine bir doktoru yardıma yollaması Orta Çağ İslam Medeniyeti hakkında nasıl bir fikir vermektedir?

4. Eğer hekim Sabit'in yerinde olsaydınız, bilimden uzak ve yanlış tedavi uygulayan Frenk hekimini bu tutumundan vazgeçirmek için nasıl bir yol izlerdiniz?

Hazırlayan: *Koray ŞERBETÇİ*

5. ÜNİTE > İslam Medeniyetinin Doğuşu *Kazanım 9.5.5: Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam medeniyeti çerçevesindeki ilmî faaliyetleri değerlendirir.*

Genel Beceriler: Bilgi Okur Yazarlığı Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**EVRENSEL DEHA "BİRUNİ"**	20 dk.
Amacı	Biruni'yi öne çıkan çalışmaları, fikir ve eserleri yönüyle analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metinleri ve görselleri dikkate alarak soruları cevaplayınız.***

METİN 1

Birleşmiş Milletler ve uzman kurumları tarafından yayınlanan UNESCO Courier adındaki derginin Haziran 1974 sayısında El-Biruni tanıtılmıştır. Derginin kapağında "1000 Yıl Önce Orta Asya'da Evrensel Bir Dahi El-Biruni Astronom, Tarihçi, Botanikçi, Eczacı, Jeolog, Şair, Filozof, Matematikçi, Coğrafyacı, Hümanist" yazılmıştır. Derginin içeriğinde, tamamen El-Biruni hakkında yazılan makaleler bulunmaktadır.

METİN 2

…"Bana İslam dünyasının en büyük âlimi kimdir? diye sorarsanız beni çok zor bir durumda bırakmış olursunuz ama en büyük âlimlerden bazılarını anlatın dediğiniz zaman biraz daha rahatlık gelir bana."

…"Biruni kolay kolay bilinmeyecek büyüklükte bir insandır. Sadece Biruni değil o kadar çok Biruni var ki o altın çağda! Bakın size şunu anlatacağım: Biruni, 27 yaşındayken 18 yaşındaki İbn-i Sina ile yazılı bir münakaşaya giriyor, konu nedir biliyor musunuz? 'Işığın sürati ölçüsüz müdür yani la mütenahi midir, yoksa zamanda ölçülebilir mi?' Ne müthiş bir şey değil mi! Biruni'nin İbni Sina hakkında çok güzel bir ifadesi var 'Fazıl genç Ebû Ali.' yani faziletli diyor ona."

Özden, H.Ö.(2019). Prof. Dr. Fuat Sezgin Ve Geçmişten Geleceğe Türk-İslam Bilimine Katkıları. Bilimname, 39(3), 7-34.

1. El-Biruni'nin "Evrensel Bir Deha" olarak anılmasının sebepleri neler olabilir?

2. Fuat Sezgin'in "İslam dünyasının en büyük alimi kimdir?" sorusuna cevap vermekte zorlanmasının sebepleri neler olabilir?

3. Siz bir makale yazmak isteseydiniz hangi bilim insanını araştırırdınız?

Hazırlayan: *Leyla ŞAFAK*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.1: Türklerin İslamiyet'i kabul etmeye başlamaları ile Türkiye Selçuklu Devleti'nin kuruluşu arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | *Alan Becerileri: Kronolojik Düşünme Becerisi*

Etkinlik İsmi	İSLAM'IN BAYRAKTARLIĞINDA TÜRKLER	20 dk
Amacı	Tarih şeridi ve haritadan yararlanarak İlk Türk İslam devletlerindeki önemli gelişmeleri açıklayabilme	Bireysel

Yönerge ***Aşağıda verilen kronolojik sıralama ve haritadan yararlanarak soruları cevaplayınız.***

İSLAM'IN BAYRAKTARLIĞINDA TÜRKLER

- 751 Talas Savaşı (Müslüman Araplar ile Çinliler arasında)
- 840 Karahanlı Devleti'nin kurulması
- 1040 Dandanakan Savaşı (Selçuklular ile Gazneliler arasında)
- 1040 Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulması
- 1048 Pasinler Savaşı (Gürcü-Bizans kuvvetleri ile Selçuklular arasında)
- 1071 Malazgirt Muharebesi (Bizanslılar ile Selçuklular arasında)
- 1077 Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurulması
- 1097 Harzemşahlar Devleti'nin kurulması
- 1157 Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılması
- 1187 Gazneli Devleti'nin yıkılması
- 1212 Karahanlı Devleti'nin yıkılması
- 1230 Harzemşahlar Devleti'nin yıkılması

Harita 1: İlk Türk İslam Devletleri ve başlıca siyasi gelişmeler

1. Türk tarihindeki savaşların adlandırılmasında nelerin etkili olduğunu söyleyebilirsiniz?

2. Aynı dönemde farklı coğrafyalarda birden çok Türk devletinin var olmasını, Türklerin hâkimiyet anlayışı açısından değerlendiriniz.

3. Türk devletlerinin kendi aralarında savaşmalarının, Türk dünyası üzerindeki olumsuz etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Mursel CAN*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.1: Türklerin İslamiyet'i kabul etmeye başlamaları ile Türkiye Selçuklu Devleti'nin kuruluşu arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TÜRKLERİN ANADOLU'YA GELİŞİ SÜRECİNDE YAŞANAN GELİŞMELER**	20 dk.
Amacı	Türklerin Anadolu'ya geliş sürecinde yaşanan siyasi ve askerî gelişmeleri açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Harita ve tarih şeridinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Harita 1: İlk Türk İslam Devletleri ve başlıca siyasi gelişmeler

1	2	3	4
Türklerin İslam dinini kabul etmelerinin hızlanması	B. Selçuklu Devleti'nin kurulması	Selçuklular ile Bizans'ın ilk kez karşı karşıya gelmesi	Anadolu'nun kapılarının Türklere açılması

Tarih Şeridi 1

1. Tarih şeridinde verilen durumlar, haritada gösterilen hangi olayların sonucunda meydana gelmiştir?

1: _____

2: _____

3: _____

4: _____

2. Türklerin batıya yönelmelerinin sebepleri neler olabilir?

_____

_____

_____

_____

3. Türklerin Anadolu'ya ilerlemesi sürecinde, Türk devletlerinin birbirleriyle savaşmalarının sebepleri neler olabilir?

_____

_____

_____

_____

Hazırlayan: *Ferhat BİLDİK*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.1: Türklerin İslamiyet'i kabul etmeye başlamaları ile Türkiye Selçuklu Devleti'nin kuruluşu arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ VE BAŞLICA SİYASİ GELİŞMELER**	20 dk.
Amacı	İlk Türk İslam Devletleri Dönemi'nde meydana gelen önemli siyasi gelişmeleri açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Tarih şeridi ve haritayı birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

751	Talas Savaşı: Karluk Türkleri tarafından desteklenen Müslüman Araplar ile Çinliler arasında oldu.
840	Karahanlı Devleti'nin kurulması
963	Gazneli Devleti'nin kurulması
1040	Dandanakan Savaşı: Selçuklulara yenilen Gazneliler, bu savaştan sonra zayıflama sürecine girdi.
1040	Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulması
1048	Pasinler Savaşı: Bizans ve Büyük Selçuklu orduları arasında yapılan ilk önemli mücadeledir.
1071	Malazgirt Muharebesi: Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır.
1077	Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurulması: Malazgirt Zaferi sonrası Anadolu'daki siyasi istikrarsızlığa Türkiye Selçuklu sultanları son verdi. Süryani, Ermeni ve Rumlar; Bizans idaresine karşı Selçukluları tercih etmiştir.
1157	Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılması
1187	Gazneli Devleti'nin yıkılması
1212	Karahanlı Devleti'nin yıkılması
1308	Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılması

Tarih Şeridi 1

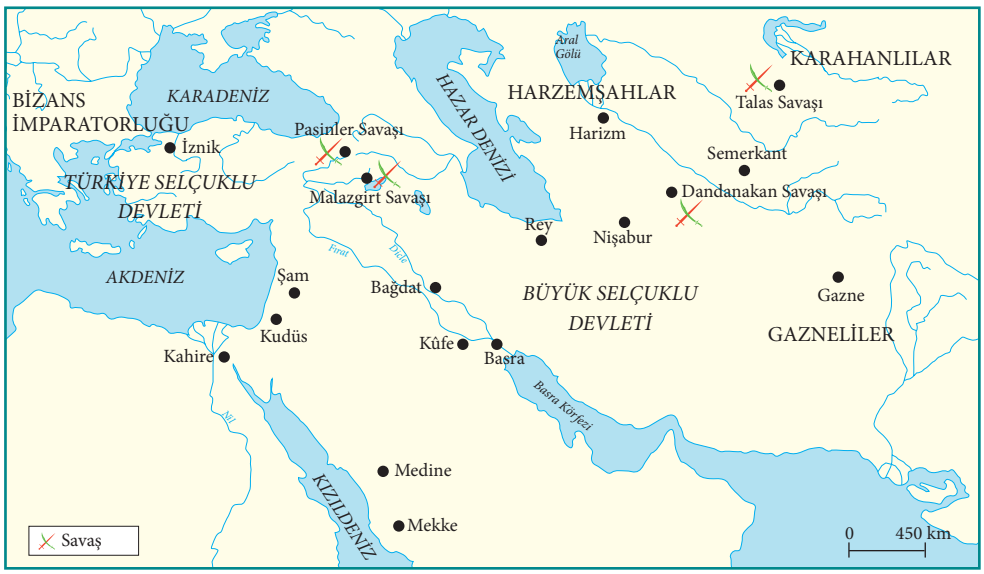

Harita 1: İlk Türk İslam Devletleri ve başlıca siyasi gelişmeler

1. Talas Savaşı'nda Türklerin Müslüman Arapları desteklemesini Türk-İslam tarihi açısından yorumlayınız.

2. Anadolu'nun Türk yurdu olmasında, hangi savaşların etkili olduğunu söyleyebilirsiniz?

3. Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulmasında etkili olan savaşı ve kurulduğu bölgenin günümüzde hangi devletin sınırları içinde olduğunu açıklayınız.

4. Anadolu'nun yurt olarak seçilmesinin nedenleri neler olabilir?

Hazırlayan: *Kazım ŞAHİN*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.1: Türklerin İslamiyet'i kabul etmeye başlamaları ile Türkiye Selçuklu Devleti'nin kuruluşu arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Kronolojik Düşünme Becerisi*

Etkinlik İsmi	**ŞİİRLERLE TÜRK TARİHİ**	20 dk.
Amacı	İlk Türk İslam devletlerinde görülen önemli gelişmeleri kronolojik olarak sıralayıp yorumlayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları verilen şiire göre cevaplayınız.***

TÜRKLER

1

Bereketli Anadolu için bu öyle bir savaş ki bir hazırlıktı, Türklerin son yurdunun.
Büyük Selçuklu Devleti'nin, Bizans'a ve Gürcülere cenk seslerini duyurun.
Bir ses kapladı, Bizans ve Gürcülerin üzerinde Selçukluların ayak sesi ordunun.
Selçukluya boyun eğdi bağlandı, esiri oldu Gürcü kralı zindan yolunun.
Anadolu'nun sessizliği bozulacak yaklaşmakta olan büyük zafer muştusunun.

2

Oğuz'un nesliydi o, Çin'in baskısından Türk boylarını kurtaran,
Karluk kadim boy, Tanrı Dağları'nda, yeniden hâkim devlet kuran.
Savaş ki sonrası vesile oldu, Müslümanlık ruhunu adım adım yayan.
Karluklar hamlesi, ezeli düşmanı Çin'e karşı seçti tarafını İslam'dan.
Ekildi tohumları ruhlarına Türklere bu kader, O'nun kutsal davasından.

3

Fethin babasıydı o, Anadolu kapılarını açacak olan Malazgirt'e geliyordu.
Zafere kilitlenmişti ordusu, beyaz giymiş Sultan, askerinin önünde yürüyordu.
Üç katı olması korkutur mu onu, turan taktiği ile yok etti Bizans ordusunu.
Diyogenes'in gururu ve Bizans perişan, yüzyıllarca Avrupa hissedecek Türk korkusunu.
Alparslan'ın duası, doğan her Türk'ün kulağına söylenir içten, ebediyen senin Anadolu.

4

Bir cuma günü şükür secdeleri Selçuklu Devleti'nin kuruluş zaferi içindi.
Bozkırın sahipleri Tuğrul ve Çağrı beyler, bir dağ bir dağa yaslanmış gibiydi.
Gazneliler hazırlandı cenge, kalabalıktı, fillerle Selçuklular üzerine ilerledi.
Alparslan'ın babası Çağrı Bey'di, akıl dolu taktiklerine karşı Sultan Mesud yenildi.
Hükümdarı Tuğrul Bey ve büyük kutlu devlet Selçuklular, Orta Asya'nın kaderiydi.

Ömer İNAN

1. Verilen şiirdeki her bir bölümde, hangi siyasi gelişmenin anlatıldığını bulunuz. Bu siyasi gelişmeleri kronolojik olarak sıralayınız.

1: _____

2: _____

3: _____

4: _____

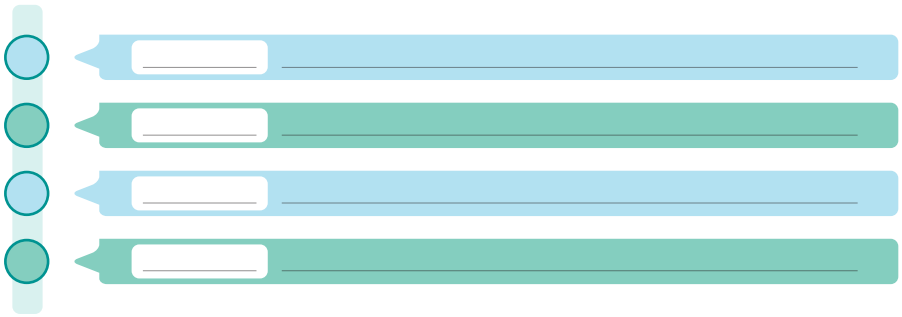

2. Şiirin ikinci beşliğinde anlatılan gelişme ve dönem hakkında neler söyleyebilirsiniz.

_____

_____

_____

_____

3. 4. beşlikte anlatılan gelişmeyi Türk devletlerinin siyasi durumu açısından değerlendiriniz.

_____

_____

_____

_____

4. Şiirde Türklerin Anadolu'yu yurt edinmesini sağlayan gelişmeleri tespit ederek bu gelişmeleri yorumlayınız.

_____

_____

_____

_____

Hazırlayan: *Leyla ŞAFAK*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri | Kazanım 9.6.2: Türklerin İslamiyet'i kabul etme sürecine etki eden faktörleri açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	TALAS MEYDAN MUHAREBESİ	20 dk.
Amacı	Türklerin İslamiyet'i kabul etme sürecinde Talas Meydan Muharebesi'nin etkisini değerlendirme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.***

Türklerin kaderi bahis mevzu olduğu bu devirde, İslam dünyasında büyük bir inkılap vuku buluyordu. Emeviler, İslam'ın eşitlik esaslarına da aykırı olarak Müslümanların kalplerini kırmış ve nefretlerini kazanmışlardı. Horasanlı Ebu Müslim, hilafet imparatorluğunun şark bölgelerinde, Horasan ve Maveraünnehir'de, gayri memnunların başına geçerek Emevi devletini yıkmaya ve Abbasileri iktidara getirmeye girişmişti. Bu inkılap sayesinde İslam dünyasında artık müsavat (eşitlik) ve adalet devri açılmış, Türklerin de kaderi değişmişti.

751 Temmuz'unda Abbasi kuvvetleri ile Çin ordusu meşhur Talas şehri yakınında karşılaştı. Savaşa başlarken Karluklar ansızın harekete geçti. İki ateş arasında kalan Çin ordusu tamamıyla imha edildi. Talas Meydan Muharebesi'nde hem İslamiyet hem de Türkler zafer kazandı. Abbasi Devleti'nin iktidara gelmesi üzerine bir yandan Türkistan'da İslamiyet'in yayılması öte yandan da Türk askerlerinin hilafet ordusunda çoğalması, Türk milletinin İslamlaşmasını ve İslam dünyasına hâkimiyetini hazırlıyordu. Halife Mehdi; Türkistan'ın mahallî hükümdarlarına, Oğuz ve Karluk yabgularına hatta Uygur (Dokuz-Oğuz) hakanına mektuplar yazarak itaat etmelerini istedi. İslam hudutları dışında kalan hakan ve yabgular müstesna, diğerleri kabul etiklerini bildirdiler.

Turan, O. (2009). Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi. İstanbul: Ötüken Yayınları. (s.155-157'den düzenlenmiştir).

1. İslam dünyasında yaşanan büyük inkılabın, Türkistan'a etkilerini yorumlayınız.

2. "Talas Meydan Muharebesi'nde hem İslamiyet hem de Türkler zafer kazandı." ifadesini siyasi açıdan yorumlayınız.

3. Türklerin kaderini değiştiren olaylara siz hangi olayı örnek gösterirdiniz? Neden?

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri | Kazanım 9.6.2: Türklerin İslamiyet'i kabul etme sürecine etki eden faktörleri açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi

Etkinlik İsmi	TÜRKLERİN MÜSLÜMAN OLMASI	20 dk.
Amacı	Türklerin İslamiyeti kabul etmesini sağlayan etkenleri açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinleri dikkate alarak cevaplayınız.***

METİN 1

Eski Türklerin dini olan "Gök Tanrı" dininde, Tanrı birdir eşi ve ortağı yoktur. Yeryüzünün ve gökyüzünün yani kâinatın yaratıcısı olan Tanrı, görülmez ve şekillendirilmez. Eski Türklerde, ataların ruhlarının azapta kalmaması için yılın belirli günlerinde Tanrı adına kurbanlar kesilirdi. Bu dünyadayken iyi işler yapanların ölünce uçmağa, kötü işler yapanların tamu ya gideceğine inanılırdı. İlk Türk devletlerinde, Türk kağanının dünyayı idare etmek üzere Gök Tanrı tarafından görevlendirildiğine inanılırdı. Tanrı "kut"una kavuşmak ancak bütün Türk illerinin bir idarede toplanmasıyla ortaya çıkardı. Hükümdarın temsil ettiği esas ve törenin özü, adaletti. Hükümdar, önemli kararları kurultaya danışarak alırdı.

METİN 2

İslam'ın Allah inancında zamandan ve mekândan münezzeh (uzak), her türlü yorum ve tasavvurdan uzak ilah fikri vardır. Ahiret hayatı, ruhun ebedîliği, kıyamet hayatı, kadere iman, ahlak anlayışı, sevap-günah, cennet-cehennem, şehitlik, aile hayatı, fetih felsefesi, cihat, adalet, hâkimiyet, vatan sevgisi istiklal aşkı ve şûra gibi İslam dininin ortaya koyduğu prensip ve esaslarla Türklerin benimsemiş olduğu inanç sistemi ve ilkeler arasında büyük bir uyum vardır. Bu husus, Türklerin İslam'a bakış açılarını etkilemiş ve diğer dinlere tepki göstermelerine rağmen İslamiyet'i kolay kabul etmelerini sağlamıştır.

Hiç şüphesiz tarih boyunca Türklerin bir kısmı Yahudilik, Hristiyanlık, Budizm ve diğer inanç sistemlerini benimsemişler ancak bu dinler Türklerin inanç ve hayat felsefesine uygun olmadığı görülmüştür. Hâlbuki Türklerin İslam dinine geçişleri bazı tarihçilerin dediği gibi adeta farkında olmadan tabii bir seyir içinde gerçekleşmiş ve asla bir tepki gösterilmemiştir.

Özaydın, A. (2002). Türkler'in İslâmiyet'i Kabulü. Türkler Ansiklopedisi (Cilt.4, s. 441-442)

1. Türklerin önceki inanç ve yaşamları ile İslamiyet arasındaki hangi benzerlikler Müslümanlığı kabul etmelerini kolaylaştırmıştır?

2. Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinin "tabii bir seyir içinde gerçekleşmiş" olmasını yorumlayınız.

3. Yahudilik, Hristiyanlık, Budizm ve Maniheizm'i benimseyen Türk devletlerinin bu tercihleri ne gibi sonuçlar doğurmuş olabilir?

Hazırlayan: *Ferhat BİLDİK*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri | Kazanım 9.6.2: Türklerin İslamiyet'i kabul etme sürecine etki eden faktörleri açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	TÜRKLER VE İSLAMİYET	20 dk.
Amacı	Türklerin İslamiyet'i kabul etme sürecine etki eden faktörleri yorumlayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.***

TÜRKLER VE İSLAMİYET

Türklerin İslam dinine girişleri, Türkler ile Arapların ilk karşılaşmalarıyla başladı ve kesintiye uğramadan devam etti. Türklerin, Maveraünnehir'deki Emevilerin fetihlerine ve fetihlerden sonra Emevilere karşı direnmeleri, İslamiyet'e karşı bir hareket değildi. Almaata şehri yakınlarında Talas Nehri kıyısında, Arap ve Çin orduları karşı karşıya geldiler. Karluk Türklerinin Arap ordusunun yanında yer alması sonucunda, Çin ordusu 751'de yenildi. Talas Savaşı'nın Arapların galibiyetiyle sonuçlanması batıya doğru olan Çin'in ilerleyişini durdurdu ve Orta Asya'daki İslamlaşmanın yolunu açtı. İslam ordularının açtığı Orta Asya yolunu, Müslüman ticaret kervanları izlediler. Müslüman tüccarlar ve sufiler, komşu ülkelere kolayca girip çıkabiliyorlardı. Müslüman tüccarlar ve sufilerin gerek ticaret gerekse İslamiyet'i yaymak için girip çıktıkları ülkelerin başında da Türk yurtları geliyordu.

Müslüman tüccarlar, kuzey ülkeleriyle İslam ülkeleri arasındaki transit ticarete aracılık eden Etil Bulgarlarına da İslam dinini götürmeyi başarmışlardır. Bu ticarette Bulgar şehri, tüccarların buluşma ve ticari malların mübadele merkezi durumundaydı. Bulgar hükümdarı İl-teber Almuş Müslüman tüccarlar vasıtasıyla İslamiyet'i tanımış ve devletin resmî dini olarak kabul etmiştir. Bulgarlar, kendi arzularıyla İslamiyet'i kabul etmekle kalmamışlar tıpkı Karahanlılar gibi X. yüzyıldan itibaren bütün din ve inançlarını terk ederek topluca İslam dinine girmeye başlamışlardır. Bu hususta Arap fatihlerin, Türkleri İslamiyet'e kazandırmak için davet dışında özel bir gayretleri olmamıştır. Türkler, İslamiyet'i bir zorlama sonucunda değil kendi arzularıyla kabul etmişlerdir. Önce tek tek, sonra gruplar ve kitleler hâlinde İslamiyet'e giren Türkler, kendilerini İslam Devleti'nin hizmetine sunmuşlardır.

Koca S. (1996), Türkler ve İslâmiyet, Erdem, 8 (22), (s.267-276'dan düzenlenmiştir.)

1. "Kültürel etkileşime sebep olan en önemli olgulardan biri şüphesiz ticarettir." Sözünü metindeki hangi bilgilerle destekleyebilirsiniz.

2. Müslüman tüccarların ve sufilerin, ticaret ve İslamiyet'i yayma faaliyeti için Türk yurtlarını seçmelerinin nedenleri neler olabilir?

3. Türklerin, İslam dinini bir zorlama olmadan kendi arzularıyla kabul etmelerinde etkili olan faktörler hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Kazım ŞAHİN*

6.ÜNİTE > Türklerin İslamiyet'i Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri | Kazanım 9.6.2: Türklerin İslamiyet'i kabul etme sürecine etki eden faktörleri açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABUL ETMESİ	20 dk.
Amacı	Türklerin İslamiyet'i kabul etme süreciyle ilgili çıkarımda bulunabilme.	Bireysel

Yönerge ***"Türklerin İslamiyet'i Kabulü" konusunu işleyen 9/A sınıfı öğrencilerinin bu konuyla ilgili söylemleri aşağıda belirtilmiştir. Bu söylemlerden yararlanarak soruları cevaplayınız.***

Begüm Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi hiç şüphesiz Türk, İslam ve dünya tarihinin en önemli olaylarından biridir. Çünkü bu olaydan kısa bir süre sonra İslam ülkelerinin ortasında devletlerini kuran Türkler hem İslam dininin en kudretli savunucusu hem de İslam medeniyetinin en büyük temsilcisi olmuştur.

Yusuf Türklerin İslam dinine girişleri, Türkler ile Arapların ilk karşılaşmaları sırasında başladı ve kesintiye uğramadan sonuna kadar devam etti. Yöneticilerinin ve halkının bir kısmı Türk olan Maveraünnehir, Emeviler zamanında fethedilerek İslamiyet'in burada temeli atılmış ve Abbasi iktidarı zamanında da Maveraünnehir'in İslamlaşması tamamlanmıştır.

Özge Türklerin İslamlaşmasında, İslam devletinin hizmetine giren fakat Orta Asya'daki yurtlarında bulunan aile ve akrabalarıyla ilişkilerini kesmeyen Türklerin de büyük etkisi vardır. Çünkü Türklerde aile fertleri arasındaki bağlar oldukça kuvvetlidir. Ayrıca, İslam düşünürlerinin de belirttiği gibi Türkler, yurtlarına son derece bağlıdır ve bu bağı hiçbir zaman kesmemişlerdir.

Mert Türkler, Müslüman olmadan önce Gök Tanrı inancına sahipti. X. yüzyıldan itibaren topluca İslam dinine girmeye başlayan Türkler, İslam dinini bir zorlama sonucunda değil kendi arzularıyla kabul etmiştir. Zira İslamiyet'in gelenekleriyle Türklerin, Gök Tanrı inancı ve gelenekleri arasında pek çok benzerlikler bulunmaktaydı.

Koca S. (1996), Türkler ve İslâmiyet, Erdem, 8 (22), (s. 263-286'dan düzenlenmiştir.)

1. Begüm'ün söylemini destekleyen devletlere örnekler veriniz.

2. Maveraünnehir'in İslamlaşmasının, Abbasiler Dönemi'nde tamamlanmasının gerekçeleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Mert'in "İslamiyet'in gelenekleriyle Türklerin, Gök Tanrı inancı ve gelenekleri arasında pek çok benzerlikler bulunmaktaydı." yargısını destekleyen örnekler veriniz.

4. Öğrencilerin söylemleri dikkate alındığında sizce, Türklerin sahip olduğu özellikler nelerdir?

Hazırlayan: *Özgür BAĞCI*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.3. Karahanlı ve Gazneli örneklerinden hareketle İslamiyet'in kabulünün Türk devlet yapısında ve toplumsal hayatta meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TÜRK-İSLAM DEVLETLERİNDE DEVLET VE TOPLUM HAYATI**	15 dk
Amacı	İslamiyet'in kabulü ile birlikte Türk devlet yapısında görülen değişim ve sürekliliği değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen metinlerden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

KÖK TÜRK YAZITLARI'NDAN..

Türk milleti…. Tanrı buyurduğu için, kendim devletli olduğum için, kağan oturdum. Kağan oturup aç, fakir milleti hep toplattım. Fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım…

Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insanoğlu kılınmış, insanoğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini töresini tutuvermiş, düzenleyivermiş…

Küçük kardeşim Kül Tigin ile konuştuk. Babamızın, amcamızın kazanmış olduğu milletin adı sanı yok olmasın diye, Türk milleti için gece uyumadım, gündüz oturmadım…

Tanrı bağışlasın, devletim var olduğu için, kısmetim var olduğu için, ölecek milleti diriltip besledim. Çıplak milleti elbiseli, fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım…

Tanrı bahşettiği için, ben kazandığım için Türk milleti kazanmıştır. Tanrı buyurduğu için, kendim devletli olduğum için kağan oturdum.

Ergin, M. (2015), Orhun Abideleri, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, s. 40-56

KUTADGU BİLİG'DEN…

Tanrı fazlı ile sana ne kadar iyilik etmiştir…

Kalabalık halk üzerine seni hâkim kıldı; dilek ve arzularını verdi ve fermanlarını yürüttü…

Tanrı kullarını sana muhtaç etti.

Bu beylik gücüne sen kendi isteğinle erişmedin; onu Tanrı kendi fazlı ile sana ihsan etti. Lütuf ederek sana bu beyliği verdi.

Ey hükümdar...

Sen halkı beladan zulümden koru, iyilik yap, elinle ve dilinle onu sevindir…

Halka kanunu doğru ve dürüst tatbik et ki, kıyamet gününde bahtiyar olasın.

Ey kanun yapan, iyi kanun koy; kötü kanun yapan kimse, daha hayatta iken, ölmüş demektir…

Eğer devamlı ve ebedî beylik istiyorsan, adaletten ayrılma ve halk üzerinden zulmü kaldır.

Ey hükümdar, bu saltanatın uzun sürmesini istersen adaletle iş gör, buna gayret et; hiçbir zaman zulüm etme; Tanrıya kulluk et ve onun kapısına yüz sür.

Kut: İlk Türk topluluklarında devleti yönetme yetkisinin Tanrı tarafından Türk Kağanına verildiğine dair inanç.

Hacib, Y.H,(2016), Kutadgu Bilig, Ankara ,T.D.V.Yayınları, s.3-10

1. İki metinde de vurgulanan ortak konuların neler olduğunu düşünüyorsunuz?

2. Metinlerde kut inancı hangi cümlelerle ifade edilmiştir?

3. Kutadgu Bilig'den alınan metinde en fazla hangi kavrama vurgu yapılmıştır? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Toplumumuzda yönetim anlayışıyla ilgili geçmişten günümüze devamlılık gösteren anlayışa örnekler veriniz.

5. Günümüz devlet yönetimlerinde hangi kavramlar önemlidir? Örnekler veriniz.

Hazırlayan: Akın SEVER

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.3. Karahanlı ve Gazneli örneklerinden hareketle İslamiyet'in kabulünün Türk devlet yapısında ve toplumsal hayatta meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**KARAHANLI VE GAZNE'DE DEVLET YÖNETİMİ**	20 dk.
Amacı	Karahanlı ve Gazneli devletlerinde devlet yönetimine yönelik idealleri açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Metinden yola çıkarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

Babasının Sultan Mahmud'a öğütlerinden birkaç örnek;

"Memleketinin idaresinde gafil olma… Ordu ve askerin durumundan, silahlardan ve maaşlardan ve iaşelerden haberdar ol… Müstahak olanın hakkını ver… Yolları emin tut, zira bu çok önemli bir iştir ve çölde tüccardan çalınan her malın senin hazinenden götürülmüş olduğunu bil. Hırsızı öldürüp malı hak sahibine iade edinceye kadar uyuma. Aksi halde Allah'ın sana kıyamet günü bundan dolayı hesap soracağını bilesin… Muamelattan, pazar, narhlar ve alışverişten haberdar ol… Eğer gece yarısı senin memleketinde bir canlı aç uyursa Tanrı senin cezanı verir… Hiçbir zaman zulmü uygun görme… Cömert ve merhametli olmalısın ve senin affın öfkenden fazla olmalı ki insanlar sana rağbet etsinler… Bir işi layık olmayan bir kimseye buyurmamalısın… Padişahın en büyük düşmanının kendini beğenmişlik ve istibdat olduğunu bil… Her işte dostluğu denenmiş sadık insanların tavsiyelerini al ve o hususta kendi aklınla karar ver… Memleketin her tarafına casuslar ve haberciler tayin etmelisin ta ki gece ve gündüz seni durumdan haberdar etsinler… Benim sana söylediğim bu sözlerin hepsini ezberlemeli ve kalbine nakşetmelisin ve bundan yüz çevirmemelisin ta ki Allah seni iki cihanda talihli kılsın, İnşaallahüTeala. Bu benim sana nasihat ve vasiyetimdir.

Erdoğan Merçil, Sebüktegin'in Pendnamesi, İTED, c.VI, S1-2(İstanbul 1975),s.203-232

Karahanlı Devleti

Kutadgu Bilig

"Kanun koy, adaletle iş gör, hiçbir zaman zulmetme. Kötü teamül kurma, iyi kanun koy. Böylece ömrün iyi geçer ve kutun kur bağlanarak yükselir. Ey kanun yapan iyi kanun koy. Kötü kanun yapan kimse daha hayatta iken ölmüş demektir. Beylik ve ululuk çok iyi bir şeydir, fakat daha iyi olan kanundur. Ama, asıl mühim olan da kanunu eşit (tüz) tatbik etmek olmalıdır. Alimlere izzet ve ikramda bulun, ne derlerse yap. Şeriat yolunu tut. Hükümlerine itiraz etme ve önlerinde hürmetle eğil"…

1. Metin içerisinde anlamını bilmediğiniz kelimeleri bularak anlamlarını yazınız.

2. Karahanlı ve Gazneli devletlerini yönetim anlayışları açısından karşılaştırınız.

3. Size göre ideal devlet yönetiminde bulunması gereken genel ilkeler neler olmalıdır?Açıklayınız.

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.3. Karahanlı ve Gazneli örneklerinden hareketle İslamiyet'in kabulünün Türk devlet yapısında ve toplumsal hayatta meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	**PAHA BİÇİLEMEZ BİR ESER**	20 dk.
Amacı	Divânü Lûgati't-Türk'ün Türk tarihindeki önemini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.***

Karahanlılar zamanında vücuda getirilen önemli eserlerden biri Mahmud Kaşgarî'nin 1077'de tasnif ettiği Türkçe-Arapça lügat kitabı olan Divânü Lûgati't-Türk'tür. Aslen Barsganlı olan yazar, üç ciltten oluşan eserini zengin Türkçe lügat şeklinde bilhassa Karahanlı Türkçesini ve Oğuzcayı önümüzde canlandırmıştır. Ayrıca Bizans hududundan Çin hududuna kadar uzanan Türk illerindeki birçok kabilelerin lehçelerinden örnekler de vermiştir.

Türk ilinin coğrafyasına, Türk etnografyasına, Türk iktisadi ve içtimai hayatına, eski Türklerin inançlarına ait paha biçilmez kıymette bilgi bırakmıştır. Eserde eski Türk savları, keza bize vasıl olmayan edebî eserlerden, eski destanlardan ve halk edebiyatından hatta Arap edebiyatına taklidden vücuda getirilen şiirlerden örnekler verilmiştir. Mahmud Kaşgarî'nin eseri kültür tarihimizin en büyük kaynaklardan biridir.

Togan, Z. V. (1981). Umumî Türk Tarihine Giriş. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. (s. 85-86'dan düzenlenmiştir).

1. Divânü Lûgati't-Türk adlı eserin, Türkçe-Arapça olarak yazılmasının nedenleri neler olabilir?

2. Divânü Lûgati't-Türk'ün kültür tarihimizin en önemli kaynaklarından biri olduğuna kanıt olarak neleri gösterilebilirsiniz?

3. Kültür tarihimizin en büyük kaynaklarına siz hangi edebî eseri örnek gösterirsiniz? Neden?

Hazırlayan: *Süleyman YILDIZ*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.3. Karahanlı ve Gazneli örneklerinden hareketle İslamiyet'in kabulünün Türk devlet yapısında ve toplumsal hayatta meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**MUTLULUĞUN SIRRI**	40 dk.
Amacı	Kutadgu Bilig'deki ideal insan özellikleri ile Türk devlet ve toplum yapısını ilişkilendirebilme.	Grup

Yönerge

1.Adım : Sınıf mevcuduna göre öğrencilerinizi gruplara ayırınız.
2.Adım : Her grubun bir grup sözcüsü seçmesini isteyiniz.
3.Adım : Bir zarf içerisine koymuş olduğunuz Kutadgu Bilig'den seçme sözleri her öğrencinin çekmesini isteyiniz.
4.Adım : Öğrencilerin, çektikleri seçme sözleri tarafınızdan dağıtılacak çalışma kâğıdındaki yönergelere göre cevaplamalarını isteyiniz.
5.Adım : Her grubun çalışma kâğıdı üzerindeki sorular ile ilgili tespitleri grup sözcüsü aracılığıyla paylaşılmasını isteyiniz.

151	Tanrı kime akıl, bilgi verirse Onun eli uzanır birçok iyiliğe	3237	Halka yararlı ol, düşkünlere yara Yakınlık göster, bağrını aç akrabana
152	Bilgiyi büyük bil, anlayışı ulu Bu ikisi yüceltir seçkin kulu	3238	Bak burada birçok dul ve yetim var Ya da gözsüz, kötürüm yine aksak olan var
174	Çok söyleyene bilgi gevezelik etti der Eğer söylemezse de dilsiz der	208	Bütün iyilikler bilgiden gelir Bilgiyle göğe bile yol bulunur
175	Öyleyse sen de açık dil kullan Aranır kişidir dili açık olan	210	Söz mavi gökten kara yere indi Sözle insanlık değer kazandı
3231	İbadet kılmalı ama onu halktan gizlemeli Çok ibadet edilse bile onu az saymalı	211	Kişi gönlü dipsiz deniz gibidir Bilgi dibinde yatan incidir.
3232	İnsanların iyisi ibadet ederken Onu halktan gizler kapar kapısını	212	Denizden çıkarmazsa inciyi kişi İster inci olsun ister çakıl taşı
3240	Helal dünyalık kazan, dağıt yoksullara İnsanların elinden tut, onları güler yüzle yanıtla	322	Akıllı kişi öfkeyi kendinden uzaklaştırır Bilgili bey öfkelenmez, iyi ad alır
3241	Bunların hepsi birer ibadettir Bu ibadetleri yapan herkesin içi rahat eder Bilgiyle hüküm sürer halkı yöneten	324	Pişman olur öfkeyle iş yapan Yanılır öfkeyle kalkan insan
217	Dünyayı elde tutmak için anlayış gerek Halka hâkim olmak için akıl gerek, bir de yürek	1000	Yine sordu hakan: Sözün yararı nice Zararı da nicedir bana açıkla
218	Anlayışla tuttu dünyayı tutan Bilgiyle hüküm sürer halkı yöneten	1002	Sözün yararıyla bak yağız yerdeki Mavi göğe yükselir, olur başköşedeki
		1003	Eğer söylemesini bilmezse de sözünü Yere indirir mavi gökten özünü
164	Dil aslan gibidir, eşikte yatar Dikkat etmezsen eğer başını yer	819	Bak bu beyliğin temeli doğruluktur Doğrulukla beyler dirlik bulur
165	Dilinden çeken insan ne der işit Bu sözü kulağına küpe et	820	Buna benzer bir söz söylemiş akıllı kişi Kim akıllı sözünü tutarsa yoluna girer işi
166	Bana çok çektirdi bu dilim Başım kesilmesin, keseyim dilim	822	Yasa yaparken ile doğru olursa Bey dilek ve arzularına kavuşur
1010	Hakan dedi: Anladım bu sözü de Başka bir sorum var, onu da söyle	703	Beni bulan olmalı alçakgönüllü Tatlı dilli ve yumuşak sözlü
1011	Kimden dinlemeli sözün doğrusunu Sözü kime demeli, aç bana bunu	704	Kendini gözetmeli, çok abartmamalı Kötü, çirkin işe yakın durmamalı
1012	Ay-Toldı dedi: Sözü bilenden dinlemeli Sonra da bilmeyene söylemeli	705	Dengeli tutmalı derilmiş malını Düzenlemeli yolunu, eylemini, tavrını

808	Düz olan şey eğrilirse duramaz, düşer Doğru eğrilirse eğer bu kıyamet günüdür.	816	Benim ser olup kaş çatışım Zorbalar için bu sevimsizliğim
809	Doğruluk üzerine keserim ben işi Ayırmam ben bey ya da kul diye kişiyi	817	Gerek oğlum olsun, yakın ya da yabancı Gerek yolcu olsun, konup geçici
811	Bıçak gibi keserim ben işi Uzatmam davacının işini	818	Yasada ikisi de bana birdir Karar verirken farklı değildir
4021	Doğarken bilge doğmaz kişi öğrenir Doğarken konuşmaz dil zamanla sözlenir	4527	Yine iyi davran çalışanlara Yemesini içmesini, giyimini sağla
4022	Kişi öğrendiğinden ötürü bilge olur Bilgi bildikten sonra her işi yapar	4528	Gücüne denk yükle onların yükünü Bunu sorar senden Tanrı'nın gücü
2270	Kuşkusuz gerekli beye bir kumandan Uyumsuz düşmanın uykusunu kaçıran	1921	Hakan dedi: Söylemek istediğim Şudur, işte şimdi soruyorum
2271	Bu işe çok çevik, katı er gerekli Başından geçirmiş, tam cesur yürekli	1924	Bey nasıl olmalı ki bunları yönetsin Adı dünyaya yayılsın, işini işlesin
2274	Cesur, alp atıcı olmalı ve alçakgönüllü Tuz ekmeği bol olmalı ve soğukkanlı	1925	Düzenlensin ili ve zenginleşsin halkı Ardından kalsın iyi adı
5161	Değerli tut diriliği, gerekli işlerde kullan Paylaştır malını insanlara, kendine sevap kazan	5210	Gönlünü, dilini doğru tut, erdemini ulu Özünü unutma, şaşırma yolunu
5162	Geçici günler içinden gerekeni al Geçirir seni zaman, tedbirini al	5211	İçinden büyüklenip kibirlenme Askerim çok diyerek göğsünü germe
5163	Kendin yüklendin bunca halkın yükünü Uyanık ol, boş bulunma, sakınarak yürü	5212	Nice gür göğüslü, kendine güvenen eri Ölüm yere gömdü, toprakla örttü üzerini

1. Seçmiş olduğunuz sözleri değerlendirerek ideal insan ve ideal hükümdarın özelliklerini ilgili bölüme yazınız.

İdeal İnsan	İdeal Hükümdar

2. Tespit ettiğiniz özellikler günümüz için de geçerli midir? Neden?

3. Kutadgu Bilig, yazıldığı dönemde Türklerin toplumsal hayatında nasıl bir etki bırakmış olabilir? Yorumlayınız.

Hazırlayan: *Leyla ŞAFAK*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.3. Karahanlı ve Gazneli örneklerinden hareketle İslamiyet'in kabulünün Türk devlet yapısında ve toplumsal hayatta meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**TÜRK-İSLAM ESERLERİNİN ALTIN YILI**	20 dk.
Amacı	İlk Türk-İslam eserlerinin dünya mirasına katkısını yorumlayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları afiş ve metinden hareketle cevaplayınız.***

(Türkiye ve Türk eserleri, 2017'den düzenlenmiştir.)

UNESCO 39. Genel Konferansı APX Komisyonu'nda 2018-2019 yılı için 48. Anma ve Kutlama Yıl Dönümü kabul edildi. Bu kapsamda ülkemizin önerisi, Kazakistan ve Kırgızistan'ın desteğiyle 2018 yılı için "**Atebetü'l-Hakayık'ın Basılışının 100. Yıl Dönümü**" ve Azerbaycan ve Kazakistan'ın desteğiyle 2019 yılı için "**Kutadgu Bilig'in Yusuf Has Hacib tarafından Yazılışının 950. Yıl Dönümü**" UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri Programına alındı. Böylece bu eserler UNESCO listesine girdi.

(UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, 2017'den düzenlenmiştir.)

1. Atabetü'l-Hakayık ve Kutadgu Bilig'in UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri Programı'na alınmasına Kazakistan, Azerbaycan ve Kırgızistan niçin destek vermiş olabilir?

2. Kaşgarlı Mahmut'un kaleme aldığı Divânü Lûgati't-Türk ile Piri Reis'in haritasının "Dünya Belleği Kütüğü'ne" alınması sizce ne anlam ifade etmektedir?

3. Türk eserlerinin günümüze kadar gelmesi ve "UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri" listesine girmesini değerlendiriniz

4. Siz, Türkiye'nin anma ve kutlama programına alınmasını istediğiniz hangi yıl dönümlerini UNESCO'ya teklif ederdiniz?

Hazırlayan: *Özgür BAĞCI*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.4: Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'ndeki başlıca siyasi gelişmeleri Türk tarihi içerisindeki önemi bağlamında açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi*

Etkinlik İsmi	ÇAĞRI BEY'İN ANADOLU'YA KEŞİF AKINI	20 dk
Amacı	Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Verilen görseller ve açıklamalardan yola çıkarak soruları cevaplayınız.***

ÇAĞRI BEY'İN ANADOLU'YA KEŞİF AKINI

Selçukluların kuruluş aşamasında Tuğrul ve Çağrı Beyler, Arslan Yabgu – Ali Tegin ittifakının dışında bırakıldı. Bu durum, Selçuklu ailesi içinde hoşnutsuzluğa sebep oldu. Bu hoşnutsuzluğu Ali Tegin daha da ileri götürdü. Arslan Yabgu'nun da desteğini alan Ali Tegin, Tuğrul ve Çağrı beylere karşı askerî harekâta girişerek onları kendisine tâbi olmaya zorladı. Bir yandan Buğra Han'ın, öbür yandan Ali Tegin'in saldırı ve baskıları karşısında çok zor duruma düşen Tuğrul ve Çağrı beyler kendilerine yeni bir yurt aramaya karar verdiler. Bu sebeple Tuğrul Bey, beraberindeki Türkmenlerle çöllere çekilecek, Çağrı Bey ise Bizans hâkimiyetindeki Anadolu'ya bir keşif seferi yapacaktı. Çok geçmeden Çağrı Bey 3000 Türkmen atlısıyla Mâverâünnehir'den batıya hareket etti. 1015 yılında, Gazneliler'in hâkimiyetinde bulunan Horasan üzerinden Vali Arslan Câzib'in takibine rağmen süratle geçip Irâk-ı Acem bölgesine girdi. Çağrı Bey daha sonra harekâtına devam ederek Azerbaycan yoluyla Doğu Anadolu sınırlarını aşıp Van gölü havzasına girdi. İlk olarak Anadolu'ya giren ve özellikle Ermeni kaynaklarında kaydedildiği üzere "mızrak, ok ve yaydan ibaret olan silâhları çekili, beli kemerli, uzun ve örülü saçlı, rüzgâr gibi uçan Türk atlıları" karşısında Bizans kumandanı Senekerim'in sevk ettiği kuvvetler "yağmur gibi atılan oklar" karşısında yenilgiye uğradı. Böylece Van gölü havzasının büyük bir kısmı Çağrı Bey'in kontrolüne girdi. Daha sonra Çağrı Bey kuzeye yönelip Gürcülerin oturdukları Nahcivan taraflarına yürüdü. Bizans'ın Gürcü asıllı kumandanı Liparit'in savaşa cesaret edememesi üzerine Çağrı Bey bütün bölgeyi kolayca hâkimiyeti altına aldı. Daha sonra Duvin şehrinin güneyindeki Nig bölgesine yürüyerek kendilerine karşı koymaya çalışan Bizans kumandanı Vasak Pahlavuni'nin kuvvetlerini bozguna uğrattı. Hatta bu kumandan bozgun sırasında kaçarken Türk askerleri tarafından öldürüldü. Böylece Çağrı Bey Nig bölgesini istila etti.

Görsel 1: Çağrı Bey (Temsilî)

Netice itibariyle Çağrı Bey, ileride yurt edinmek maksadıyla yaptığı bu keşif seferini başarıyla tamamladı. Bu keşif seferi ile Bizans'ın Doğu Anadolu'daki kuvvetlerinin, yol boyunca aldığı takviyelerle birlikte ancak 5000-6000 atlıyı bulan ve o devir için dahi küçük sayılabilen bir Türk kuvvetini dahi durduramayacağını tespit etti. Çağrı Bey, Arslan Câzib'in takibinden maharetle sıyrıldı ve Azerbaycan-Horasan üzerinden Mâverâünnehir'e dönüp kardeşi Tuğrul Bey'in yanına gitti (1021). Yaptığı keşif seferi hakkında ona bilgi verirken, "Biz buradaki çok güçlü Karahanlı ve Gazneli devletleriyle mücadele edemeyiz ancak Horasan, Azerbaycan ve Doğu Anadolu'ya gidip oralarda hükümran olabiliriz; zira oralarda bize karşı koyabilecek hiçbir kuvvete rastlamadım" diyerek onu batıya doğru harekete teşvik etti.

https://islamansiklopedisi.org.tr/cagri-bey ağ kaynakçasından düzenlenerek alınmıştır.

1. Türkler, bir yeri yurt edinirken neleri amaçlamış olabilirler? Yorumlayınız.

2. Selçukluları Anadolu'ya yönelten siyasi, sosyal ve coğrafi şartlar neler olabilir? Yorumlayınız.

3. Selçukluların kuruluşuna hangi faktörler etki etmiş olabilir?

Hazırlayan: *Yahya KARAKAYA*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.4: Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'ndeki başlıca siyasi gelişmeleri Türk tarihi içerisindeki önemi bağlamında açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*

Etkinlik İsmi	TÜRK DEVLETLERİNDE DEĞİŞİM VE SÜREKLİLİK	20 dk
Amacı	Büyük Selçuklu Devleti örneği üzerinden Türk İslam medeniyetinde değişim ve sürekliliği değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.***

SAVAŞ GELENEKLERİ

Türklerde savaş gelenekleri vardı. Bunlardan bazıları şunlardır;

• "Savaş meclisi" toplama:

"Savaş meclisi", düşmanla karşılaşıncaya kadar birkaç defa toplanırdı. Genellikle devlet merkezinde yapılan ilk toplantıda sefer kararı alınır ve sefer boyunca izlenecek strateji belirlenirdi. Düşmanla karşılaşınca düzenlenen son toplantıda ise savaş kararı alınır, savaş düzeni belirlenerek çarpışma sırasında uygulanacak taktikler kararlaştırılırdı.

• Savaştan önce karşı tarafa barış önerisinde bulunma:

Devletin ve milletin çıkarları söz konusu olduğunda savaşmaktan çekinmeyen Türk devlet başkanları, savaşı daima son çare olarak görür, bu nedenle savaşa girmeden önce karşı tarafa barış önerisinde bulunurdu. Bu önemli bir Türk-İslâm adetiydi.

• Savaşa girmeden önce "at kuyruğu bağlama":

Türk savaşçılarının, çarpışmaya girmeden önce atlarının kuyruklarını ipekle örüp bağlaması eski bir Türk âdeti idi ve bu işe, "kuyruk tügmek" (düğümlemek) veya "at çermetmek" denilirdi. Bundan maksat, çok uzun olan kuyruk kıllarının savaş esnasında atın ayaklarına dolanmasını önlemekti. Ayrıca at kuyruğu bağlamak veya örmek, kahramanlık, yiğitlik alâmeti sayılırdı.

Salim Koca, Selçuklularda Ordu ve Askeri Kültür, Berikan Yayınevi, s.188-204 (Düzenlenmiştir.)

MALAZGİRT SAVAŞI ÖNCESİ

Alp Arslan, Sav Tigin'i Bizans İmparatoru'na göndererek barış isledi. Bizans İmparatoru bu teklife,

- "Barışı Rey'de görüşeceğiz. Ordum Isfahan'da kışlayacak, hayvanlarım Hemedân'da sulanacaktır."

diye son derece kibirli, nezaketsiz bir cevap verdi. Bunun üzerine Sav Tigin:

- "Atlarınız elbette Hemedân'da kışlayacak, ama sizin nerede kışlayacağınızı ancak Allah bilir!"

dedi ve geri döndü.

Büyük Sultan, savaş için mukaddes Cuma gününü seçti ve gün doğarken tüm komutan ve birliklerini toplayarak onlara şu konuşmayı yaptı:

"Beylerim, yiğit erlerim! Babamın, amcam Sultan'ın ve benim yanımda yıllarca her türlü cefaya göğüs gererek din ve devlet için kanlarınızı akıttınız. İçimizden niceleri şehit olup Allah katına vardı, hepsinin yeri cennet olsun. İşte bugün bizim için de en büyük imtihan gelip çatmıştır. Burada Allah'tan başka sultan yoktur, emir ve kader sadece O'nun elindedir. Hepimiz O'nun hükmü

altındayız. Benimle birlikte savaşmakta veya benden ayrılmakta serbestsiniz".

Bunun üzerine çok duygulanan askerler:

- "Allah şahit olsun, seni asla bırakmayacağız!" diye bağırdılar.

Büyük Sultan :

"Askerlerim! İşte atımın kuyruğunu bağladım. Bir er gibi savaşa gireceğim. Üzerimde sultanlık belirtisi hiçbir şey yoktur. Şehit olursam, üzerimdeki şu beyaz elbise kefenim olsun. O zaman ruhum göklere çıkacaktır." diyerek atından yere indi ve secdeye kapandıktan sonra ellerini göğe doğru açıp dua etti. Daha sonra kumandanlarıyla son bir görüşme yaptı. Plana göre Türk ordusundan bazı birlikler pusu yerlerine saklanacak, çevik süvari birlikleri düşmanı arkalarından buraya çektikten sonra iki taraftan hücum edilecekti.

Erol Güngör, Tarihte Türkler, Ötüken Yayınları, s.84-86 (Düzenlenmiştir.)

1. Malazgirt Savaşı sırasında İslamiyet öncesi askerî alana ait hangi özelliklerin devam ettirildiğini söyleyebilirsiniz?

2. "Malazgirt Savaşı Öncesi " metninde İslam kültürüne ait hangi özelliklerin olduğunu tespit ediniz.

3. Büyük Selçuklu Devleti'nde, İslamiyetin kabulü ile birlikte İslam öncesi döneme ait özelliklerde görülen değişim ve sürekliliği yorumlayınız.

Hazırlayan: Yasemin OKUR

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.4: Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'ndeki başlıca siyasi gelişmeleri Türk tarihi içerisindeki önemi bağlamında açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**BÜYÜK SELÇUKLULARIN İSLAM DÜNYASI LİDERLİĞİ**	20 dk.
Amacı	Büyük Selçuklu Devleti'nin İslam dünyasını korumaya yönelik faaliyetlerini değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinlerden hareketle cevaplayınız.***

METİN 1

Abbasilerin azalan iktidar gücüyle beraber, halifelik kurumunun otoritesi de zayıflıyordu. Özellikle Bağdat'a hâkim olan Şii Büveyhilerle birlikte halife zor duruma düşmüştü. Abbasi halifeliği bu durumda iken tarih sahnesine Selçuklular çıktı ve 1055 tarihinde Bağdat'a gelen Tuğrul Bey, Şii Büveyhiler Devleti'ne son verdiği gibi halifeye de eski saygınlığını iade etti. Halife tarafından "Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı" unvanı verilen Tuğrul Bey, Sünni İslam dünyasının liderliğini ele geçirmiş oldu.

Ocak A Y. (2012), Selçukluların Seleflerine Göre Medeniyet Tarihindeki Yeri ve Önemi, History Studies (s. 263-278'den düzenlenmiştir.)

METİN 2

Sultan Alp Arslan'ın önderliğinde Bizans İmparatorluğu'na karşı kazanılan Malazgirt Zaferi ile Anadolu'nun kapıları Türklere açıldığı gibi o güne kadar Hristiyanlığın temsilcisi olarak İslam'ı yok etmeyi amaçlayan güç de durdurulmuş oldu. Malazgirt'le birlikte Hristiyan dünyasının Müslümanlar üzerindeki baskısı kalktığı gibi İslam toprakları üzerindeki emellerine de son verilmiştir. Anadolu'yu kısa sürede vatan yapan Türkler, yeni fetih alanlarının yönünü de Balkanlar olarak belirlemiştir.

Ocak A Y. (2012), Selçukluların Seleflerine Göre Medeniyet Tarihindeki Yeri ve Önemi, History Studies (s. 263-278'den düzenlenmiştir.)

METİN 3

Sünni İslam dünyası için büyük bir tehdit olan Bâtıniler, amaçlarına ulaşmak için insanlara suikast düzenlemekten çekinmiyorlardı. Bu nedenle Sultan Melikşah Dönemi'nden itibaren Bâtıniler üzerine kuvvet sevk edilerek faaliyetleri engellenmeye çalışılmıştır. Bâtınilerle bir taraftan askerî yönden mücadele eden Selçuklular diğer taraftan da açmış olduğu medreselerden yetiştirdikleri insanlar sayesinde bu hareketi geri püskürtmüştür.

Ocak A Y. (2012), Selçukluların Seleflerine Göre Medeniyet Tarihindeki Yeri ve Önemi, History Studies (s. 263-278'den düzenlenmiştir.)

1. Metinlerin ortak ana fikri sizce ne olabilir?

2. Bâtınilerle askerî yöntemler dışında yürütülen mücadelenin, İslam dünyasına katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Türkler İslamiyet'i kabul etmemiş olsaydı, bu durumun İslam dünyasına etkileri neler olabilirdi? Yorumlayınız.

4. Sizce, Selçuklu hükümdarları hangi özellikleri ile öne çıkmaktadır?

Hazırlayan: *Özgür BAĞCI*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.4: Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'ndeki başlıca siyasi gelişmeleri Türk tarihi içerisindeki önemi bağlamında açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	HAŞHAŞÎLİK HAREKETLERİNİN ETKİLERİ	20 dk
Amacı	Türk İslam devletlerindeki zararlı örgütlerin faaliyetlerini analiz edebilme	Bireysel

Yönerge ***Aşağıda verilen metin ve görselden yararlanarak soruları cevaplayınız.***

HAŞHAŞÎLİK HAREKETLERİNİN ETKİLERİ

Haşhaşîler örgütü, Hasan Sabbah tarafından günümüzde İran sınırları içinde kalan Alamut Kalesi merkez alınarak kurulan bir örgüttü. Bu örgütte İsmaililik mezhebi esas alındı ve örgüt Şii Fatimiler tarafından desteklendi. Selçuklular Dönemi'nde gerçekleştirdikleri siyasi suikastler ile Türk İslam dünyasında yönetim ve halk arasında kaos oluşturdular.

Görsel 1: Alamut Kalesi yıkıntıları-İran

Brocardus (Brogerdus) adında bir Alman papazı seyahatnamesinde Haşhaşîleri şöyle anlatır: "Lanetli Haşhaşîlerden sakınmak lazım. Bunlar menfaat karşılığında kendilerini satarlar. İnsan kanına susamışlardır, bir miktar para uğruna masum kimseleri öldürürler. Ne hayatı ne de ahiret mutluluğunu dert edinirler. Farklı halkların ve milletlerin davranışlarını, kıyafetlerini, dillerini, âdetlerini ve hareketlerini şeytan gibi taklit ederek iyilik meleği kılığına girerler..."

Büyük Selçuklu Devleti'nin zayıflamasında ve birçok devlet adamının suikastla öldürülmesinde bizzat eli olan bu Haşhaşî örgütü, kuruluş aşamasında İslam dini temelli gözükmekle birlikte bu örgütün gerçekte dinle bir alakası yoktur. Alamut Kalesi'nde örgütlenen ve Hasan Sabbah'ın fedaileri de denilen bu örgüt, bazen haçlıların yanında yer alırken bazen de onlara karşı olmuşlardır. Haşhaşîler, İslam dinini de kullanılarak taraftar topladılar ve bir süre sonra bu taraftarlar üzerinden siyasi menfaatler sağlamaya çalıştılar. Hasan Sabbah bir medrese müderrisi iken hırsları ve kıskançlıkları uğruna, dini kendi istekleri doğrultusunda değiştirmeye çalışmıştır. Devlet kademelerine kendi adamlarını yerleştirmiştir. Bunlara suikastler yaptırarak Selçuklu yönetimini ele geçirmeye çalışmıştır. Dini kullanarak hedeflerine ulaşmak isteyen Bâtiniler, gayrimeşru faaliyetlerle topluma zarar vermiştir.

Tarih boyunca bazı gruplar, liderlerinin peşinden giderek ya kendi çıkarları veya onları yönlendirip destekleyen şirket veya devletlerin menfaatleri için dinî, millî duyguları da kullanarak bulunduğu siyasi ve sosyal yapının aleyhinde çalışmışlardır. Bu doğrultuda toplumu etkileyecek bütün argümanları kullanmaktan çekinmemişlerdir. Yeri geldiğinde cinayet işleyerek veya devletin siyasi yapısını zorla değiştirmeye çalışarak emellerine ulaşmak istemişlerdir. Halkın bilinçli, devlet otoritesinin güçlü olduğu dönemlerde bu faaliyet ve kalkışmalar engellenirken siyasetin, sosyal durumun ve ekonominin çalkantılı dönemlerinde ise bu gruplar geçici bir süre de olsa emellerine ulaşmışlardır.

1. Tarihsel süreç içerisinde ülke yapısına zarar veren örgütlerin oluşmaması için sizce hangi tedbirler alınmalıdır? Açıklayınız.

2. Haşhaşîlik gibi örgütlerin yürüttüğü faaliyetler, ülkenin iç ve dış politikasında ne tür olumsuzluklara sebep olabilir? Yorumlayınız.

3. Devlet içinde faaliyet gösteren zararlı örgütlerin eleman kazanmak için yaptıkları çalışmalar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

4. Günümüzde terör örgütlerinin finansal olarak kimler tarafından, hangi amaçlarla desteklendiğini düşünüyorsunuz? Açıklayınız.

Hazırlayan: *Mursel CAN*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.4: Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'ndeki başlıca siyasi gelişmeleri Türk tarihi içerisindeki önemi bağlamında açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Neden Sonuç İlişkisi Kurabilme Becerisi*

Etkinlik İsmi	BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NDE OTORİTE	20 dk
Amacı	Büyük Selçuklu Devleti'nin otoritesini kaybetme sebeplerini değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Metinleri birlikte değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

SELÇUKLULARDA HATUN

Kök-Türk Kitabeleri'nde "Türk Tanrısı Türk milleti yok olmasın diye babam ll-teriş Kağan ile anam İl-bilge Hatun'u gönderdi" ifadesi yer almıştır.

Büyük Selçuklu veziri Nizâmülmülk: "Acem (İran) hükümdarları zamanında kadınların devlet işlerinde bir tesiri olmazdı. Türkistan hükümdarları bütün devlet işlerinde hatunlarla müşavere eder ve onların fikirlerini diğerlerine üstün tutarlardı. Türkmen (Selçuk) padişahları da bu yolda gitmişlerdir. Bu sebeple vezirler hatunları memnun etmelidirler." demiştir.

Tuğrul Bey'in eşi Altuncan, Melikşâh'ın eşi Terken, Mehmet Tapar'ın eşi Gevher gibi Selçuklu hatunları kendilerine ait ikta, divan teşkilâtı ve askerlere sahip olmuştur. Bunlar arasında Terken Hatun devletin uğradığı buhranda birinci derecede rol oynamıştır.

Osman Turan, Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti, Ötüken Yayınları, s.220-223 (Düzenlenmiştir.)

SELÇUKLULAR VE BÂTINÎLER

Nizâmülmülk Bâtınîler hakkında: "Her devirde ve ülkede hükümdarlara karşı âsiler çıkmıştır. Lâkin hiçbir Râfizî (sapmış) mezhebi Bâtınîler kadar kötü olamaz. Onların gayesi İslamiyet'i ve bu devleti fesada vermektir; kulaklarını ve gözlerini bir sesin çıkmasına ve bir hâdisenin zuhuruna dikmişlerdir. Müslümanlık iddiasında görünen bu sahtekârların, ben öldükten sonra büyük ve mümtaz insanları kuyulara attıkları, davul sesleriyle kulakları çınlattıkları ve sırlarını açığa vurdukları zaman bu sözlerim hatırlanacaktır." demiştir.

Görsel 1: Nizâmülmülk'ün Bâtınîler tarafından katlini gösteren minyatür/ Topkapı Sarayı

Melikşah'ın ölümünden sonra patlak veren siyasi buhran ve Haçlılarla başlayan savaşlar Bâtınîlerin kuvvetlenmesine yaramıştır. Her tarafa yayılan fedailer teşkilâtlarını yayarken mühim devlet adamı, kumandan ve âlimleri öldürüp devlet mekanizması içine, hatta saraylara ve evlere kadar sızarak korku salmaya başlamıştır.

Osman Turan, Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti Ötüken Yayınları, s.226-230 (Düzenlenmiştir.)

Selçuklularda Devlet Otoritesi

Selçuklular, Tanrı tarafından verilen siyasi iktidar ve idare kabiliyetinin, kan yoluyla geçtiğini kabul ederek hanedan mensuplarına hükümdar olma hakkı tanımıştır. Bu hakka dayanan hanedan üyeleri devlet otoritesi sarsıldığında taht mücadelesine girişmiştir.

Vezir Nizâmülmülk, Selçuklu sultanlarının meşru veliahtlar tayin etmesini ve bu veliahtlar için daha sağlıklarında devlet adamları ve kumandanlardan yemin ile biat almasını sağlamaya gayret etmişse de Türk veraset usulü devam etmiştir. Hatta ülke toprakları hanedan mensupları arasında bölüştürülüp onların bu topraklarda serbest hareket etmelerine izin verilmiştir.

Abbasi halifeleri ise veraset kavgaları içinde kuvvetten düşen Selçuklu sultanlarına karşı Tuğrul Bey zamanında kaybettikleri dünyevi iktidarı yeniden kazanmaya çalışmıştır. Selçuklu hanedanına mensup meliklerin yetiştirilmesinde görev alan atabeyler ise hanedanın zaafa düştüğü zamanlarda bulundukları yerlerde bağımsız olmuşlardır..

Osman Turan, Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti, Ötüken Yayınları, s.139-142, (Düzenlenmiştir.)

1. Verilen metinleri tek bir metin olarak düşündüğünüzde başlığı sizce ne olurdu?

2. Büyük Selçuklu Devleti'nde ilk Türk devletlerinde görülen hangi özelliklerin devam ettiğini söyleyebilirsiniz?

3. Nizâmülmülk'ün "Vezirler hatunları memnun etmelidir." sözünden hareketle Büyük Selçuklu Devleti'nin yönetimiyle ilgili çıkarımınız ne olurdu?

4. Nizâmülmülk'ün devlet yönetimiyle ilgili tespitlerini değerlendirdiğinizde, bir devlet adamında bulunması gereken hangi kişisel özelliklere sahip olduğunu söyleyebilirsiniz?

Hazırlayan: *Yasemin OKUR*

6. ÜNİTE > Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

Kazanım 9.6.4: Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'ndeki başlıca siyasi gelişmeleri Türk tarihi içerisindeki önemi bağlamında açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi *Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Etkinlik İsmi	**DANDANAKAN SAVAŞI**	20 dk.
Amacı	Dandanakan Muharebesi'nin Türk tarihindeki etkisini değerlendirme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.***

Selçuklular en ümitsiz ve tehlikeli bir zamanda, 1038 Ramazan Bayramı'nda, muazzam Gazne ordusuna karşı ilk zaferi kazandığında Abbasi elçisi de Nişabur'da onlara geliyordu. Beş asır önce ecdatları Gök Türklere, Çin ve Bizans elçilerinin gelişini hatırladılar. Selçuklular bu münasebetle halife tarafından tanındıklarını düşünerek çok sevindiler ve gurur duydular. Böylece uzun bir mücadele ve göç devrinin artık sona erdiğini ve uğurlu bir dönemin başında bulunduklarını anladılar.

Tuğrul Bey, 23 Mayıs 1040 Cuma günü, Dandanakan Meydan Muharebesi'ni kazanıp saltanatını ilan edince halifeye gönderdiği elçi ve mektup ile kendilerinin padişahzade (yâni Oğuz Han nesli) ve Gazne sultanlarının kölezade olduklarını bildiriyor ve bu suretle İslam hâkimiyeti ve saltanatının kendilerine aidiyetini belirtiyordu. Tuğrul Bey, mektubun başına ok ve yaydan müteşekkil tuğrasını da koymuştu.

Turan, O. (2009). Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi. İstanbul: Ötüken Yayınları. (s.202'den düzenlenmiştir).

1. Çin ve Bizans elçilerinin Gök Türklere gelişinin, Selçuklular tarafından hatırlanmasının gerekçeleri neler olabilir?

2. Dandanakan Meydan Muharebesi'nin, Türk-İslam dünyasını siyasi açıdan nasıl etkilediğini yorumlayınız?

3. Mektubun başındaki tuğrayı oluşturan ok ve yayın anlamı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

4. Türk tarihindeki uğurlu kabul edilen dönemlere siz hangi hükümdar dönemini örnek gösterirdiniz? Neden?

Hazırlayan: *Süleyman YILDIZ*

Etkinlik İsmi	CİHAN DEDİKLERİ AİLENİN REİSİ	20 dk.
Amacı	Nizâmülmülk'ün "Siyasetnâme" adlı eserinden hareketle devlet yöneticilerinde olması gereken özellikleri açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.***

Nizâmülmülk, Siyasetnâme adlı eserinde bir hükümdar prototipi vermeye çabalar: "*Hükümdar, cümle hükümdarların kendisinden sorulduğu cihan dedikleri ailenin reisidir. Hükümdar dünya işleri ve cihan ahalisinin kamu düzeninden sorumludur; fitne ve kargaşa onun sayesinde bastırılır; adaleti sayesinde hoşça zaman geçirip kendilerini güvende hissetmeleri ve idaresine duacı olmaları için insanların gönlünde ve gözünde ona dair derin bir saygı vardır. Hükümdar tüm dünyadan sorumlu olduğu için cihanı bayındır kılar. Taşradan yeraltı suları için kanallar açar, ırmaklara yataklar yaptırır, büyük suların akışı için köprüler inşa eder, yerleşim birimlerini düzenler, tarlaları ekime elverişli kılar, surları yükseltir, yeni şehirler kurar, yüksek yapılar ve görkemli meskenler tesis eder, ana ve işlek yollarda konaklar bina eder, ilim taliplileri için medreselerin inşasını buyurur. Böylece bu kubbede hoş bir seda bırakır; kazandığı dualaların sevabına da diğer cihanda nail olur.*"

Nizamü'l-Mülk. (2009). Siyasetname. (M.T. Ayar, Çev.),
İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (s.XXII'den düzenlenmiştir.)

1. Hükümdarın tanımı sizce ne olmalıdır?

2. "Kubbede hoş bir seda bırakmak" ifadesini devlet yönetimi açısından yorumlayınız.

3. Hükümdarın görevlerini, belirlediğiniz önem sırasına göre listeleyiniz.

Hazırlayan: *Yasemin ARDIÇ*

Etkinlik İsmi	SELÇUKLULAR'DA BİLİMSEL DÜŞÜNCE	20 dk.
Amacı	Ömer Hayyam örneği üzerinden Büyük Selçuklu Devleti'ndeki bilimsel gelişmeleri değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları verilen metinlere göre cevaplayınız.***

METİN 1

Ömer Hayyam, Batı'da Doğu'nun en fazla hayranlık duyulan şairi ve en tanınmış âlimlerinden biridir. 1892'de Londra'da onun adına bir kulüp kurulmuş, 1970'te Ay'ın üzerindeki bir kratere, 1980'de yeni bulunan bir kuyruklu yıldıza adı verilmiştir.

Unat, Y.(2007). Ömer Hayyam. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt.34, s.66-68) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.(s.66'dan düzenlenmiştir.)

Google ana sayfasındaki logoya tıklayanlar, 18 Mayıs 1048'de doğan Ömer Hayyam'a özel doodle ile karşılaştı.

https://www.aa.com.tr/tr/yasam/googledan-omer-hayyama-ozel-doodle/1481238

METİN 2

Batı ve Doğu dünyasında daha çok şair olarak bilinen Ömer Hayyam, İslam dünyasında Hakîm ünvanı verilen; Harezmî, Bîrûnî, İbn-i Sina ve el-Heysem gibi çok yönlü İslam bilginlerinden birisidir. Melikşah Gözlem Evi'nde 18 yıl görev yapan Ömer Hayyam, Melikşah'ın isteği ile yeni bir takvim hazırlamış ve güneş yılını 365.24219858156 gün olarak belirlemiştir. Bu günkü bilgilerimize göre ortalama bir insan ömrü kadar bir sürede, Güneş yılı süresi virgülden sonra altıncı basamaktan başlayarak değişik değerler almaktadır. Örneğin; bu değer 19. yüzyılın sonunda 365.242196 iken günümüzde 365.242190 gündür. Bu açıdan baktığımızda, Hayyam'ın verdiği değer, olağanüstü doğruluktadır. Bu çalışmalar sonucunda; 1079'da, hem Zîc-i Melikşâhî (Melikşâh Zîci) adlı zîc hem de Târîh el Celâlî (Celâli Takvimi/Celâleddin Takvimi) düzenlenmiştir. Hâlen İran ve Afganistan'da kullanılmakta olan bu takvim, yaklaşık 5 yüzyıl sonra yapılan ve bugünde kullanılan Gregoryen takviminden çok daha dakiktir. Öyle ki Gregoryen takviminde her 3300 yılda bir günlük bir hata oluşurken bu hata Celâli takviminde 5000 yılda bir gün olmaktadır.

Dayday, N, ve Altın, V. (2010). Gök Biliminde Türk İslam Bilginleri. İstanbul: Erkam Matbaası. (s.109'dan düzenlenmiştir.)

1. Ömer Hayyam adına Londra'da kulüp kurulmasının, Ay'ın bir krateri ile bir kuyruklu yıldıza onun isminin verilmesi ve Google'ın Ömer Hayyam'a özel doodle düzenlemesinin nedenleri neler olabilir?

2. Metinde geçen "çok yönlü İslam bilgini" ifadesi ile ne anlatılmak istenmiştir? Açıklayınız.

3. Celâli takvimi, Gregoryen takvimine göre daha dakik olmasına rağmen günümüzde Celâli takviminin kullanılmamasını nasıl yorumlarsınız?

4. Selçuklu Sultanı Melikşah'ın gözlemevi yaptırması ve yeni bir takvim hazırlatmak istemesini, devlet-bilim ilişkisi açısından değerlendiriniz.

Hazırlayan: *Leyla ŞAFAK*

Etkinlik İsmi	NİZÂMÜLMÜLK'E GÖRE DEVLET NASIL YÖNETİLİR?	20 dk
Amacı	Nizâmülmülk'ün Siyasetname adlı eserinden örneklerle Büyük Selçuklu'da devlet yönetimini değerlendirebilme	Bireysel / grup

Yönerge ***Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.***

METİN 1

Padişahın, haftanın iki gününde adalet divanı kurup, zalimlerden mazlumların haklarını almaktan, suçlulara ceza vermekten başka çaresi yoktur.

Hikâye:

Meliklerden birinin kulağı iyi duymuyordu. Tercümanların mazlumların söylediklerini tam aktaramayacağı ihtimâlinden dolayı kendilerini tanıyabilmek için yalnız mazlumların kırmızı elbise giymesini, emretti. Sonra da bir file binerek geniş bir ovada dolaşmaya başladı.

Gördüğü kırmızı elbiselileri işaret ederek çevresinde toplanmalarını sağladı ve onları birer birer huzuruna kabul ederek, yüksek sesle konuşturup şikâyetlerini dinledi ve haklarını verdi.

Nizâmülmülk, Siyasetname, Dergah Yayınları, s.29-30 (Düzenlenmiştir.)

METİN 2

Vergi memurlarına, Allah (c.c)'ın kullarından vergi ve öşürleri toplarken lütufla, iyi sözler söyleyerek, iyi muamele yapmaları nasihat edilmelidir. Eğer vergiyi vaktinden önce isterlerse tebayı sıkıntıya sokarlar, tebaa mecburen mallarını yarı fiyatına satacaklarından işlerinde perişan ve avare olurlar. Vergi memurlarına, tebadan bir kişi hastaysa veya öküz ve tohuma ihtiyacı varsa, ona borç vererek yardım etmeleri tavsiye edilmelidir. Böylece yükü hafifleyen aile, yerinde kalarak, evi dağılmaz ve ömrünü huzur içinde geçirir.

Padişahın, gönderilen vergi memurlarının durumundan gafil olmaması gerekir. Eğer kanunlara aykırı iş yapar veya halktan vergiyi fazla alırlarsa, fazla aldıkları parayı geri alıp, azlederek, sürgün etmelidir.

Hikâye:

Şöyle işittim: Melik Kubad zamanında yedi yıl kıtlık olup âmirlerine ekinlerini alıp, satmalarını ve sadaka olarak bazı kimselere vermelerini, fakirlere de Beytu'l-mal ve hazinelerden yardım etmelerini emretti. Neticede yedi kıtlık yılında memlekette açlıktan bir tek kişi ölmedi.

Nizâmülmülk, Siyasetname, Dergah Yayınları, s.39 (Düzenlenmiştir.)

METİN 3

Memleketteki kadıların durumlarının teker teker bilinmesi gerekir. Onlardan ancak âlim olanların ve zalim olmayanların her birine devlet bütçesinden gündelik veya aylık verilerek yerlerine gönderilmelidir. Müslümanların mal ve canları üzerinde söz sahibi olduklarından, rüşvet almamaları çok mühimdir. Cehaletle, kasten ve huyları gereği bir hüküm verdikleri zaman, diğer hâkimlerin o hükmü imzalayarak padişaha bildirmeleri, padişahın da böyle hüküm veren kadıları azlederek cezalandırması gerekmektedir.

Eğer bir kişi kendisine ceza verileceği zaman, kibirlenir de kadı huzuruna çıkmazsa o, büyük bir kişi de olsa cebren hâkim huzuruna çıkarılmalıdır.

Nizâmülmülk, Siyasetname, Dergah Yayınları, s.49 (Düzenlenmiştir.)

1. "Siyasetname birincil kaynaktır." ifadesini gerekçeleri ile açıklayınız.

2. Metinlerde devletin hangi kurumlarına örnekler verilmiştir?

3. Sizce Türk İslam devletlerinin yönetimde başarı sağlamalarında en önemli faktör nedir?

4. "Türk İslam devletlerinde sosyal devlet ve hukuk devleti anlayışı görülmektedir." yargısını verilen metinlerdeki hangi kanıtlarla destekleyebilirsiniz?

   a. Sosyal devlet anlayışına kanıt:

   b. Hukuk devleti anlayışına kanıt:

Hazırlayan: *Yasemin OKUR*

Etkinlik İsmi	NİZAMİYE MEDRESELERİNİN KURULUŞ AMACI VE İŞLEVİ	20 dk
Amacı	Nizamiye Medreseleri örneği üzerinden Selçuklu yöneticilerinin ve toplumunun eğitime bakışını açıklayabilme	Bireysel

Yönerge ***Aşağıda verilen metinden ve görselden yararlanarak soruları cevaplayınız.***

NİZAMİYE MEDRESELERİNİN KURULUŞ AMACI VE İŞLEVİ

İslamiyet'in ortaya çıkışından itibaren eğitime ve öğretime önem verilmiş, öğrenciler için camilerde ders halkaları oluşturulmuştur. Zamanla öğrencilerin sayısı artmıştır. Bu öğrencilerin oluşturduğu topluluklar da çoğalmıştır. Eğitim ve öğretim faaliyetlerini daha planlı ve daha kapsamlı yürütmek için özel bir mekâna olan ihtiyaç zaruri olmuştur. Devlet, zeki ve becerikli öğrencilerin barınma ve tahsil ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla medreselere ihtiyaç duymuştur.

Bilimsel çalışmalar yapan âlimlere imkân sağlamak, bilimsel çalışmaları sürdürebilmek ve öğrenci yetiştirmek için medreselerin kurulması zorunlu olmuştur. İlimlerde çeşitli değişmeler ve gelişmeler yaşandığından fıkıh ve kelam gibi bazı ilimlerin daha özel mekânlarda tartışılması gerekmiştir. Selçuklular bilim adamlarını ve âlimleri devletin yanında tutabilmek için onlara imkânlar sağlayarak maaş bağlamışlardır. Halkın saygı duyduğu bu insanlara değer verilmesi onların da devlete olan bağlılığını sağlamaktaydı. Devlet toplumun desteğini sağlamak amacıyla da medreselere ihtiyaç duymuştur.

Büveyhilerin ve Fatimilerin mezhepsel propagandalarına karşın Selçuklular ve onun geleneğini sürdüren devletler hem Batınilik gibi gizli siyasi cereyanlara karşı mücadele etmek için hem de gerçek İslam'ı insanlara öğretmek amacıyla medreseler açmıştır. İlk Selçuklu Medresesi Tuğrul Bey Dönemi'nde Nişabur'da açıldı. Sultan Alparslan Dönemi'nde Bağdat'ta vezir Nizamülmülk'ün adına atıfla "Nizamiye Medreseleri" açıldı. Nizamiye Medreselerinin en meşhuru ve kendisinden en çok söz edileni Bağdat Nizamiyesidir.

Nizamiyelerde, devletin ihtiyaç duyduğu adli, dinî, mali ve bürokratik sahada çalışacak insanların yetiştirilmesi sağlanmış, Nizamiye mezunları da yetkili kimseler olarak devletin yüksek mevkilerinde yer alarak bu gaye için çalışmışlardır. İslam âleminin değişik bölgelerinden insanlar buralara gelerek ilim tahsil etmiştir. Böylece Selçuklu ülkesinde manevi birlik sağlanmış, ilim adamları arasında kaynaşma olmuştur. Bunun sonucunda İslam dünyasında Batınilik'in zararlı faaliyetleri engellenmiştir.

Selçukluların kurduğu üniversitelerde yetişen insanlar sayesinde Müslümanlar medeniyet önderliğini ellerinde tutabilmişlerdir. Yeniden ihya edilen İslami bilinçle Selçuklunun gücü artmıştır. Böylece Müslümanlar uzun yıllar devam eden Haçlı Seferleri'ne karşı koyacak donanıma kavuşmuştur. Bunun yanında Nizamiyeler, kendilerinden sonra kurulan medreseler için bir model olmuştur.

1. Nizamiye Medreselerinin kuruluş amaçları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. "Eğitim-öğretim devletin bütünlüğünü sağlama konusunda önemli bir işleve sahiptir." yargısını metindeki hangi kanıtlarla destekleyebilirsiniz.

3. Türk İslam devletlerinin bilimin gelişmesine ve bilginin üretilmesine katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

4. Türk İslam devletlerinde eğitim kurumlarının yapılmasında ve yaygınlaşmasında devlet yöneticileri neden etkin rol oynamış olabilir? Yorumlayınız.

Hazırlayan: *Yahya KARAKAYA*

Etkinlik İsmi	SELÇUKLULARDA KÜLTÜREL FAALİYETLER	20 dk.
Amacı	Büyük Selçuklu Devleti'nin bilimsel ve kültürel faaliyetlerini yorumlayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.***

Tuğrul Bey'den itibaren hükümdarlar ve Türk büyükleri İslam dünyasının her tarafını cami, medrese, kütüphane, tıp mektebi, hastane, imaret, zaviye ve kervansaraylar ile doldurmuşlardır. Türkistan kütüphaneleri çok eski ve zengindir. İbn-i Sina Buhara'da, Samani hükümdarının kimsenin görmediği kitaplarla dolu bir kütüphanesinde, tetkikler yapmıştır. İslam dünyasında çok büyük kütüphaneler vardır fakat Moğol İstilası ile çoğu mahvolmuştur. Hülagü ile birlikte Bağdat ve Suriye seferlerine katılan Nasreddin Tusi, bu kargaşada topladığı kitaplardan Meraga'daki büyük rasathane yanında bir kütüphane kurmuştur ki burada 400 bin cilt yazma eser toplanmıştır. Melikşah, büyük paralar harcayarak önce İsfahan'da sonra da Bağdat'ta birer rasathane kurdurmuştur. Burada devrin büyük matematik ve astronomi âlimleri olan Ömer Hayyam, Ebu'l-Muzaffer İsfizarî, Meymün bin-Necib el-Vasitî ve başkalarını rasat işlerine memur etmiştir. Bu rasatlardan sonra Melikşah'ın "Celaleddin" lakabına nispetle yeni bir Celâli takvimi hazırlanmıştır. Bu takvime göre 21 Mart 471 H. / 1079 yeni bir tarih başlangıcı olarak kabul edilmiş ve takvim hazırlanırken güneş yılı esas alınmıştır.

Atçeken, Z. - Bedirhan, Y. (2012). Selçuklu Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi. Konya: Eğitim Yayınevi. (s.174'ten düzenlenmiştir.)

1. Selçuklu Dönemi'nde inşa edilen yapıları, genel amaçlarına göre sınıflandırınız.

Sosyal: _____

İlmî: _____

Mali: _____

2. Türkistan kütüphanelerinin çok eski ve zengin olmasının kültürel hayata etkileri neler olabilir?

_____

_____

_____

_____

3. "Selçuklu Dönemi'nde astronomi alanında çalışmalar yapılmıştır." yargısını metindeki hangi kanıtlarla destekleyebilirsiniz?

_____

_____

_____

_____

Hazırlayan: *Süleyman YILDIZ*

6.ÜNİTE > Türklerin İslamiyet'i Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri | Kazanım 9.6.5: Büyük Selçuklu Devleti'nin yönetim ve toplum yapısını kavrar.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi | Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	SİYASİ VE İKTİSADİ GÜÇ	20 dk.
Amacı	Büyük Selçuklu Devleti'nin siyasi ve ekonomik gücünü analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.***

Eski Türk devlet geleneğine göre Selçukluların hâkim olduğu topraklar ve ileride fethedilmesi planlanan ülke ve şehirler, hükümdara tabi olmaları şartıyla hanedan mensupları arasında paylaştırıldı. Tuğrul Bey, çocuğu olmadığı için Çağrı Bey'in oğlu Süleyman'ı veliaht tayin etmişti. Bu nedenle Tuğrul Beyin ölümünden sonra Süleyman hükümdar oldu. Ancak Alp Arslan, kardeşinin hükümdarlığını tanımayıp kendini sultan ilan etti ve adına hutbe okuttu.

Alp Arslan, babası Çağrı Bey'in hâkim olduğu topraklarla amcası Tuğrul Bey'in hâkimiyetindeki yerleri birleştirerek Ceyhun'dan Dicle'ye kadar uzanan büyük bir devletin hükümdarı oldu. Geniş bir coğrafyada siyasi istikrarın devamı, İktisadi hayatın gelişmesine bağlıydı. Sultan Melikşah zamanında ticari vergiler ve gümrük vergilerinin toplamı 600.000 dinarı bulmuştu. Eyaletlerin merkeze ödedikleri vergi 215 milyon dinara ulaşmıştı. Bu miktarın, XIV. yüzyıl başlarında yaklaşık aynı coğrafyaya hükmeden İlhanlı Devleti vergi gelirlerinin on katından daha fazla olması XI. yüzyılın son çeyreğinde Selçuklu ekonomik gücünün hangi noktaya eriştiğini göstermektedir.

Sümer, F. (2009), Selçuklular, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (C.36). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. (s. 365-371'den düzenlenmiştir.),
Özgüdenli, O. G. (2009), Selçuklular, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (C.36). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. (s. 371-375'ten düzenlenmiştir.)

1. Selçuklulardaki egemenlik anlayışını devlet ömrü ile ilişkilendirerek değerlendiriniz.

2. "Sultan Alp Arsan kendi adına hutbe okutmak suretiyle hükümdarlığını ilan etmiştir." yargısı dikkate alındığında Alp Arslan'ın başka hangi alametleri yerine getirmesi beklenir?

3. XI. yüzyılda büyük bir ekonomik güce ulaşan Selçuklular, sizce iktisadi hayatı geliştirmek için hangi faaliyetleri gerçekleştirmiş olabilir?

4. Selçuklular zamanında sağlanan ekonomik canlılığın sosyal ve kültürel hayata etkileri neler olabilir?

Hazırlayan: *Kazım ŞAHİN*

CEVAP ANAHTARLARI

Etkinlik No.: 1

"Tarihçi, incelediği toplumla o toplumun içinde bulunduğu mekân arasındaki bağlantıyı da hiçbir zaman gözden kaçırmamak mecburiyetindedir. Mekândan soyutlanmış bir toplum düşünülemeyeceği gibi böyle bir tarih yazılması da düşünülemez." Mübahat Kütükoğlu	Yer
"Tarih, zaman içinde insanların ilmidir." Marc Bloch	Zaman
"Tarih, geçmişteki olaylar ve o olayların zaman içindeki akışıyla ilgilenir." Mübahat Kütükoğlu	Olay-Olgu
"Tarih; tarihçi ile olgular arasında kesintisiz bir karşılı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmeyen bir diyalog sürecidir." Edward Hallet Carr	Neden-Sonuç
"Belgeler kendiliğinden soru sormazlar, ne var ki, kimi zaman cevaplar sunarlar." Moses Finley	Kaynak
"Tarihçi olmak için daima kıyıda durmak gerekir." George Mosse	Objektiflik
"Tarihin konusu, tabiatı gereği insandır." Michelet ve Fustel de Coulanges	Sosyal Bilim

1. İkinci metinden ulaşılmaktadır. Bu metin olayla ilgili yer, zaman, kişiler ve neden-sonuç ilişkisi bakımından bilgi ihtiyacını karşılayan ifadeler içermektedir. Yazar ve eser adı belirtildiği için de kaynağın bilimselliğini öğrenmemiz mümkündür.
2. Olay-Olgu, Yer, Zaman, Neden-Sonuç, Kaynak, Objektiflik, Sosyal Bilim
3. "**Tarih**; geçmişteki olayları, **yer ve zaman** göstererek, **neden-sonuç** ilişkisi içinde, **kaynak**lara dayanarak, **objektif** olarak açıklamaya çalışan **sosyal bir bilim** dalıdır." vb. şeklinde olabilir.

Etkinlik No.: 2

1. Tarihin bir bilim olarak değerlendirilmesi için geçmişte meydana gelen olayları araştırırken belge ve kanıtlara dayalı olarak araştırma yapması zorunludur. Olaylar belgeler olmadan bilimsel olarak ortaya konulamaz. Dolayısıyla Leopold von Ranke'nin ' Tarih, hakikatte meydana gelmiş olaylarla ilgilidir. Gerçeğin ne olduğu belgelerde saklıdır ve gerçek ancak belgelerin eleştirisiyle ortaya çıkar. Belge yoksa tarih de yoktur.' tanımında da belgenin öneminden bahsettiğinden; Tarih belgelerle kanıtlanmış gerçeklere dayalı bir bilimdir.
2. Tarih, geçmişteki olayların ortaya çıkarılmasında olaylar arasında bağlantılar kurar. Bu bağlantıların ortaya çıkarılması için sebep sonuç ilişkisi kurulmalıdır. Olayların tam olarak incelenebilmesi, niteliklerinin ortaya çıkarılması için sebep sonuç ilişkisine ihtiyaç vardır.
3. **Halil İnalcık**: Tenkidi yapılan kaynakları değerlendirmek.
   Leopold von Ranke: Belgeleri araştırmak, Belgelerin eleştirisini yapmak.
   İbn-i Haldun: Gerçeği araştırmak, Neden sonuç ilişkisi kurmak.
   Herodotos: Geçmişteki olaylar
4. Herodotos'a göre; Tarih insanların başından geçen olayların kaydedilmesi yoluyla edinilen bilgidir. Bu dönemde tarih algısı olayların kaydedilmesi şeklinde yüzeyseldir.

   İbn-i Haldun'a göre olayların araştırılmasında sebep ve sonuç önemlidir. Bu dönemde olayların ilkelerinin incelikli ve nitelikli olduğu vurgusu yapılarak daha üst bir aşamaya geçilmiştir.

   Leopold von Ranke'ye göre olayların araştırılması için belge ve kanıtların olması gerektiği vurgusu yapılarak daha bilimsel bir tarihçiliğin başladığı söylenebilir.

   Günümüz tarihçilerinden Halil İnalcık'a göre ise belgeler önemlidir fakat belgelerin eleştirisi yapılmadan yani belge ve kanıtların birbirleriyle karşılaştırılması gerçekleştirilmeden olaylar hakkında gerçek bilgiye ulaşılamaz. Bu tarih anlayışında daha üst bir noktaya ulaşıldığını göstermektedir. Dolayısıyla Tarihsel süreç içerisinde bilimsel tarih anlayışının kendinden önceki dönemden etkilenerek birikimli olarak bilimsel bir anlayışa ulaştığı söylenebilir.
5. 'Tarih, insanların geçmişteki yaşantılarının belge ve kanıtlara dayalı olarak araştırılmasıdır.'vb…..

Etkinlik No.: 3

1. 1. Kültürel olaylar, 2. Sosyal olaylar, 3. Ekonomik olaylar, 4. Siyasi olaylar
2. Tarihin hem yapanı yani öznesi hem de olaylardan etkileneni (nesnesi) insandır. Doğada kendiliğinden gerçekleşen hiçbir doğa olayı tarihî olay kapsamına giremez. Ancak sonuçları itibariyle insanı etkiliyorsa tarihî olay kapsamına girecektir. Metinde geçen ''Tarih, insanın kendisine ilişkin bilgisi için vardır. Tarih, insanın kendini tanımasıdır." ifadesinden de anlaşılacağı üzere tarih insan için vardır ve tarihi olayları gerçekleştiren de insandır. Tarihî olaylar döngüsü şemasında da görüldüğü gibi olaylar insanla başlayıp insanla devam etmektedir. İnsan varlığının olmadığı bir dünyada tarihi olayların varlığından söz edilemez. Siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik olaylar tarihin konuları içinde yer alan konulardır. Bu konular da insan için önemlidir. Dolayısıyla tarihin konusu da yapanı da insandır. Örneğin tarihî olaylar döngüsü şemasında yer alan siyasi olaylar içerisinde Kadeş Şavaşı'yla başlayan süreç günümüzde Suriye İç Savaşı'yla devam etmektedir. Bu süreç diğer alanlar için de aynı şekilde devam etmektedir. Bu olayları yapan ve etkilenen insandır.
3. Değişim ve süreklilik dinamik yapılarda vardır. Bu dinamiklik yani hareketlilik tarihî olaylarda da kendini göstermektedir. Tarihî olaylardaki bu dinamikliği sağlayan faktör insandır. ''Zira dünü bugünden, bugünü dünden; geleceği bugünden koparmak nasıl mümkün olabilir? Tarihçiliğin belki en karmaşık ve mesleki düşüncesini yönelttiği tutum ve tavır burada başlar. O, tüm bilgi, tecrübe ve envanteriyle merceğini bugündeki geçmişe; yarındaki bugüne tutar." ifadeleri de tarihte değişim ve sürekliliği vurgulamaktadır. Tarihî olaylar döngüsü şemasında tarihî olaylardaki değişim ve süreklilik çok net bir şekilde anlaşılmaktadır. Süreklilik vurgusunu anlamak için örneğin MÖ 8000- 5500 'de ilk köy yerleşimiyle başlayıp MÖ 3000'li yıllarda ilk büyük devletlerin kurulması, 375'te Kavimler Göçü, 622 Hicret olayı, 1215'te Magna Carta'nın ilanı, 1347-1351 Veba Salgını, 2000'li yıllarda Suriyeli Mültecilerin Göçleri, 2020'nin ilk aylarında dünyada Koronavirüs salgını ile devam eden olaylar döngüsüne bakmak yeterli olacaktır. Olayların sadece zamanı ve yeri değişmekte fakat konuları hiç değişmemektedir. Göç ve salgın hastalıklar olgusu, sürekliliğini insan varlığına bağlı olarak hep devam ettirmiştir. Orta Çağ'da Veba Salgını, zaman ve yer değişikliği ile birlikte günümüzde Koronavirüs salgınına yerini bırakmıştır. 375'te yaşanan Kavimler Göçü dünyada

CEVAP ANAHTARLARI

yaşanan önemli göç dalgası İken günümüzde yerini Suriyeli mültecilerin göçlerine bırakmıştır. Bu da göç olgusunun devam ettiğini ve tarihi olaylarında sürekliliğini göstermektedir. Değişim vurgusunu anlamak içinde yine olaylar döngüsüne bakmak yeterli olacaktır. Döngüye göre tarihin olayların yeri ve zamanı hep değişmektedir. Bu da olayların sürekli değiştiğini ancak olguların birikimsel olarak devam ettiğini göstermektedir. Bu değişim ve süreklilik örnekleri siyasi, kültürel ve ekonomik olaylar içinde verilebilir.

4. Tarih'i olaylar, zincirin halkaları gibi birbirine bağlı şekilde devam ederler. Bu olaylar arasındaki neden -sonuç bağlantısının bir göstergesidir. Her olay kendinden önceki olayın sonucu, kendinden sonraki olayın nedenidir. Bu da döngüsel olarak devam eder. "Bugündeki geçmiş, dünün sürümü; gelecek ise bugünün uzantısı olacaktır." sözü de olaylar arasındaki neden-sonuç bağlantısını ifade etmektedir. Günümüzde yaşadığımız sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik olaylar, geçmişte yaşanan olayların sonuçlarıyla meydana gelmiştir. Bu olaylar bazen hiçbir etkiye bağlı olmadan oluşmuş gibi görünse de olaylar arasında derin ilişkiler söz konusudur. Bu sonuçları belki daha sonraki yüzyıllarda görmek mümkün olacaktır. Örneğin siyasi olaylarda dünyayı ve var olduğu coğrafyayı ele geçirmek uğruna yapılan savaşlar, zincirin halkaları gibi birbirine bağlanarak günümüze gelmiştir. Günümüzde yaşanan gelişmeler de gelecekteki olayları belirleyecektir.

   Siyasi olaylar döngüsünde; Kadeş Savaşı'yla başlayıp I. Dünya Savaşına kadar gelen süreç günümüzdeki Suriye İç Savaşı'na neden olmuştur. Suriye İç Savaşı da gelecekte dünyada ve Orta Doğu'da oluşacak siyasi dengelerin belirleyicisi olacaktır. Bu savaşın sonuçları Orta Doğu'ya ve dünyaya siyasi olarak yön verecek nedenleri oluşturacaktır.

   Kültürel ve ekonomik tarihî olayların günümüze devinimsel olarak ulaşmasında neden-sonuç bağlantısının yanında insanoğlunun kültürel birikimini bir sonraki nesle aktarması da etkili olmuştur. Örneğin geçmişte yazının bulunması günümüzde Yapay zekânın bulunmasına etki etmiştir. Dolayısıyla Yapay zekânın bulunmasında neden-sonuç bağlantısıyla birlikte kültürel aktarımında etkili olduğunu görmekteyiz. Yapay zekânın da gelecekte birçok teknolojik ve kültürel gelişmenin de temelini oluşturması beklenmektedir.

Etkinlik No.: 4

1. Tarihin konusu insan ve yaşanmışlıktır. Geçmişte insanın gerçekleştirmiş olduğu bütün faaliyetler tarih biliminin konusudur.. İnsan ve toplumun gelişimi, bilim, sanat, tarım, yerleşik hayat, yazı, dil, inanç, teknolojik gelişmeler tarihin konusu içerisinde bulunur. Ayrıca İnsan ve doğa ilişkisi de tarih bilimi tarafından ele alınır

2. Bir zamanlar Anadolu'yu anlatmaktadır. Görsele göre harmanın bulunduğu yere henüz teknolojik tarımsal aletler girmemiştir. Buğdaylar kağnılarla taşınmakta, buğday sapları yığın haline getirilerek bekletilmektedir. Harmana serilen kurumuş buğday sapları ezilerek buğday taneleri çıkarılmaya çalışılmaktadır.

3. Sanat, tarım, bilim, din, teknoloji ve sanayi, resim, estetik.

4. 18. yüzyılda İngiltere'de başlayan sanayi devrimi insanlık için büyük bir teknolojik atılıma zemin hazırlamış ancak beraberinde birtakım sorunları da ortaya çıkarmıştır. Sanayileşmenin çevre kirliliğine neden olduğu görülmektedir.

5. 1228 yılında inşa edilen Sivas Divriği Ulu Camii taç kapı kabartmaları bir tarihi yansıttığı gibi kültürün ve inancın estetik güzelliğe dönüşümünü göstermektedir.

Etkinlik No.: 5

1. Tarih, geçmişte yaşamış insanların faaliyetlerini yer ve zaman göstererek, sebep-sonuç ilişkisi kurarak, belge ve bulgular ışığında inceleyen bilim dalıdır. Kaçınılmaz olarak bütün tarihî olaylar coğrafi bir mekân içerisinde geçer. Bu da tarih ve coğrafyanın her türlü durumda evrensel bütünlüğünü ortaya koyar.

2. Coğrafya, yeryüzündeki fiziki ve beşerî olayları, bu olayların nedenlerini, sonuçlarını ve dağılımını inceleyen bilim dalıdır. Tüm tarihî olayların mutlaka bir mekan üzerinde yaşanmış olması gerekir. Yer belirtilmeyen olayların tarih bilimi kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Her medeniyet bir coğrafyada varlık göstermiştir. "Coğrafya olmadan tarih yazılamaz." Örneğin Uludağ'ın eteklerindeki coğrafyada tarih defalarca yazılmıştır. Bitinya Krallığı'ndan başlayıp yıllarca büyük medeniyetlere ev sahipliği yapan bu topraklarda binlerce yıldır varlığını sürdüren Bursa şehri, ait olduğu coğrafya ile kültürel olarak bütünleşmiştir.

3. Herodotos MÖ V. yüzyılda "Mısır Nil'in armağanıdır." derken Mısır'ın ihtişamı, zenginliği ve kültürel mirasının Nil'in beslediği verimli topraklardan kaynaklandığını ifade ediyordu. Herodotos'a göre coğrafya devletin varlığının temel dayanağıydı. Ondan yaklaşık 2200 yıl sonra yaşayan Kant, Michelet ve Von Herder de benzer şekilde, zaman ve mekânın birbirinin içine geçmiş, ayrılmaz bir bütün olduğunu ifade etmişlerdir.
   Kısacası "Coğrafya olmadan insan olmaz, devlet olmaz ve tarih olmaz." görüşü her dönemde kabul görmüştür.

Etkinlik No.: 6

1. Öğrenciler kendi düşüncelerini yazarak temellendireceklerdir. Oluşturdukları metinde belge, belgelerin bütünü yansıtıp yansıtmadığı, objektifliğin sağlanıp sağlanamayacağı, genelleme kavramları aranmalıdır.

2. Öğrenciler kendi düşüncelerini yazarak temellendireceklerdir.

3. Doğa Bilimleri: Deney-gözlem
   Tarih: Geçmişte yaşanmış
   Tekrarlanamaz olaylar
   Deney-gözlem yapılamaz
   Belgeler üzerinden çalışma

Etkinlik No.: 7

1. Kronoloji (M.Ö 1280 Kadeş Antlaşması Bilinen en eski antlaşma)
   Paleografya (çivi yazısıyla yazılmış olması)
   Diplomasi (Kadeş antlaşması)
   Filoloji (Akad dilinde yazılması)
   Etnografya (Hitit kralının yanında Kraliçe Tavananna'nın da söz sahibi olması ve Hititlerin yaşam şartlarını yansıtan kalıntıların bulunması)
   Sicilografi (Kraliçenin mührü)
   Arkeoloji (Hitit kazılarında döneme ait birçok kalıntı ortaya çıkarılmıştır.)
   Epigrafya [Boğazköy (Hattuşaş) kazılarında bulunan antlaşmanın kil tablet örneği]
   Coğrafya [Çorum Boğazkale (Hattuşaş) bölgesi]
   Antropoloji (Hitit kazılarında insan iskeletine ait kafatası ve kemikler de bulunması)

2. Tarih, yöntem olarak diğer bilimlerden farklılık gösterir. İlgilendiği konuların doğruluğu için deneye başvuramadığından tarihî olaylar arasındaki sıkı bağı, farklı bilimlerden yararlanarak açıklar.

   Bunun yanında disiplinler arası iş birliğinin geliştiği günümüz-

CEVAP ANAHTARLARI

de tarih bilimi, incelenmesi ve açıklanması zaman alan karmaşık tarihî olayları ortaya koymaya çalıştığı için durumları ve olayları geniş kapsamda açıklayabilmelidir.

Tarih araştırmalarında farklı bilimlerden yardım alınamazsa bilgilerimiz eksik kalabilir ve sahip olduğumuz birçok bilginin güvenilirliği sorgulanabilirdi. Sonuç olarak tarihçiler; bilimsel geniş çaplı araştırmalarda bilgileri açıklayabilmek için, siyasi, askeri, kültürel, sosyal çalışmalar yaparken coğrafya, sosyoloji, felsefe, ekonomi, kronoloji, etnografya, arkeoloji, dil bilimi gibi dallardan faydalanmaktadır.

Tarihin bu bilim dallarından yararlanmaması hâlinde tarihî bilgilerin güvenilirliğinin sorgulanmasına ve çeşitli tartışmalara yol açabilecek, mevcut bilgilerimizin birçoğuna sahip olamayacaktık.

Etkinlik No.: 8

1. Görsel 1: Sicilografi Görsel 2: Nümizmatik
Görsel 3: Epigrafi Görsel 4: Heraldik

2.

"Truva'nın kuruluşu MÖ 3000 yıllarına kadar indirilmektedir. Şehirde taş temelli, kerpiç duvarlı, salonu olan evler ortaya çıkarılmıştır. Evlerde megaron adı verilen ocaklar vardır. Buralarda ayrıca kırmızı ve siyah boyalı vazolar, tunç ve altından yapılmış süs eşyaları da bulunmuştur."	Arkeoloji
"Altay dilleri teorisine inanan araştırmacılar, bu dillerin yaşı üzerinde de durmuşlardır. Bugün Altay dil ailesi içinde düşünülen dillerin Ana Altay dilinden ne zaman ayrıldıkları hususunda bilim adamlarınca çeşitli görüşler ileri sürülmüştür."	Filoloji
"Türkler kadar geniş bir alana yayılmış başka bir millet yoktur. Bu alanın yaklaşık 12 milyon kilometre kare olduğu söylenmektedir. İklim, göçler, dış güçlerle savaşlar, kendi aralarındaki mücadeleler, çeşitli devletlerin uyguladıkları politikalar vb. Türkleri bu derece farklı yerlerde yaşamaya mecbur kılmıştır."	Coğrafya
"Kişi kültürün ürünüdür. Kültürel faktörler günlük yaşamımızın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ne yenilip, ne giyileceğini, nerede yaşanıp, nereye seyahat edileceğini geniş ölçüde kültür belirlemektedir. Ayrıca kişiler farklı kültür yapılarında yetiştikleri için toplumun farklı kısımlarında herhangi bir olayda birbirinden farklı davranışlarda bulunmaktadırlar."	Etnografya
"Osmanlı belgelerinin bir kısmında belgenin arka yüzünde de bazı kayıt veya işaretler bulunur ki bunlar fevkalade mühimdir. Ferman ve beratların hangi kalemden verildiği arkalarındaki işaretlerden kolayca anlaşılır. Maliye kalemlerinden çıkanlarda daima defterdarların kuyruklu imzaları bulunur."	Diplomatik

3.

İskelet, insan, ırk, fiziksel	İnsan ırkının iskelet, kafatası gibi fiziksel özelliklerini inceleyerek insanlık tarihinin en eski dönemlerinin aydınlatılmasını sağlayan bilim dalına "antropoloji" denir.
Sıralama, olay, zaman	Tarihî olayların belirlenmesinde ve sıralanmasında tarihe yardımcı olan zaman bilimine "kronoloji" denir.
İnsan, toplum, kurum, yaşayış	İnsan topluluklarının yaşayışlarını, toplum yapılarını, toplumların oluşturdukları kurum ve kuruluşların etkilerini inceleyen bilim dalına "sosyoloji" denir.
Veri, değerlendirme, grafik, tablo	Bir amaç doğrultusunda veri toplama, tablo oluşturma, grafik oluşturma gibi tekniklerle değerlendirme yapan bilim dalına "istatistik" denir.

Etkinlik No.: 9

1. 1958'de başlayan kazılarla Anadolu'da Neolotik döneme ait ve MÖ beş bin ve altı binlere inen en eski yerleşim yeri Burdur Hacılar olarak tespit edilmiştir. Bir kaç yıl sonraki kazılarda da bu bilgi değişerek Neolotik döneme ait ve MÖ yedi bin ve sekiz binlere inen en eski yerleşim yerinin Çatalhöyük olduğu anlaşılmıştır.

   Son yıllarda yapılan kazılarla ortaya çıkarılan Göbeklitepe ise MÖ on iki bin yılına ait en eski yerleşim yeri olmakla kalmamış, Neolotik döneme ait mevcut bilgilerimizi de sorgulamamıza neden olmuştur.

2. "İnsanın doğal tarihi" olarak tarif edilen antropoloji, insan hakkında her şeyi kendine konu edinir. insan ırkının gelişimini ele alan fiziki antropoloji ile Çatalhöyük'te evin altına gömülen ölülerin kemiklerini inceleyerek burada yaşayan insanların fiziki (ırki) özellikleri hakkında bilgi edinilir. Kültürel antropoloji ise insanın varoluşundan bugüne kadar kültürlerinin gelişimini inceler. Buradaki ekonomi, sanat, mimari, dinî vb. öğeler bu bilim sayesinde açıklanabilir.

   Etnografya bir topluluğun yaşayış, gelenek, örf, âdetlerini inceleyip tasvir eden bilim dalıdır. İbadet şekli, ölü gömme adetleri, ev düzeni vb. konudaki bilgiler bu bilim dalıyla elde edilip yorumlanır.

3. Çatalhöyük tarih öncesi döneme ait bir yerleşim yeridir. Yazının kullanılmadığı bu dönemle ilgili olarak diplomasi, epigrafi, nümizmatik, paleografya gibi bilim dallarından yararlanılması beklenemez.

Etkinlik No.: 10

BULMACANIN CEVAPLARI

1. Nümizmatik 2. Antropoloji 3. Filoloji 4. Arkeoloji
5. Etnografya 6. Coğrafya 7. Kimya 8. Kronoloji 9. Diplomatik
10. Epigrafi

1. Göbeklitepe ile ilgili buluntuların ortaya çıkarılmasını ve incelenmesini sağlamak için "arkeoloji"
Tapınakların yapıldığı zamanı belirleyebilmek için "kronoloji"
Göbeklitepe'deki insan topluluklarının kültürel yapısını, ilgili bulguları inceleyerek ortaya çıkarmak için "antropoloji"
Ortaya çıkarılan bulguları tarihlendirilebilmek için " kimya"
Göbeklitepe'nin doğal çevresinin, kullanılan malzemeye ve dikili taşlardaki figürlere etkisini inceleyebilmek için "coğrafya" bilimlerinden yararlanılır.

CEVAP ANAHTARLARI

2. Tarihî bilgiler, elde edilen veri ve bulgulara göre değişebilir. Yeni tarihî bilgiler, geçmişteki insan faaliyetlerine bakışımızı değiştirirken tarihî olayları farklı yönlerden değerlendirmemizi de sağlar. Bu doğrultuda günümüzde yaşanan olayları, insan ve toplum ilişkilerini daha doğru bir şekilde analiz eder ve yorumlarız.

Etkinlik No.: 11

1. 1915'te Çanakkale Muharebeleri'nde şehit olan askerlerimizin anısını yaşatabilmek, Çanakkale'de verilen kahramanca mücadelenin önemini göstermek, millî birlik ve beraberliğimizin sağlam temellere dayandığını sembolize etmek, milletimizde ortak bir hafıza oluşmasına katkı sağlamak için yapılmıştır.

2. Bu yapının tahrip olmuş şekliyle korunma amacı; Barış Parkı'nı ziyaret edenlerin Endüstriyel Sergi Sarayı'nı görerek yaşanan o kötü günleri unutmamalarını, bundan dersler çıkararak savaşın yıkıcı etkilerini anlamalarını, böylece geleceklerini inşa ederken toplumda ortak bir hafıza oluşturmalarını sağlamaktır.

3. Mustafa Kemal Atatürk ve Sadae Kasaoka'nın anlattıkları, tarihî olayların daha iyi anlaşılmasını ve ortak değerlerin benimsenmesini sağlamak açısından önemlidir.

4. Bilgi teknolojileri kullanılabilir, panorama tarih müzelerinin sayısı çoğaltılabilir.
(Birçok olası cevap verilebilir.)

Etkinlik No.: 12

1. Tecrübe edinmek, olaylardan ders almak, güncel problemlere ilişkin anlayış geliştirmek, olayları çok yönlü değerlendirebilmek ve muhakeme yeteneğini geliştirmektir. Ayrıca siyasi, sosyal ve ekonomik olarak güçlü olabilmenin yollarına, savaşların seyrine, stratejiye, geleceğe dair öngörülerde bulunabilmeyi sağlayabilir.

2. Sanayi devrimine ayak uyduramadığınızda yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik kayıpları güncel gelişmelerle ilişkilendirerek günümüzü daha iyi anlamasını ve güne dair fikirler geliştirmesini kolaylaştırır. İkinci olayda ise Arjantin'in karşılaştığı bu durum millî üretimin önemini ortaya koymuştur. İçinde bulunduğunuz döneme ait siyasi, sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmelere karşılık verebilecek donanımızın olması gerekliliği ortaya konulmuştur.

3. Öğrenciler kendi düşüncelerini yazarak temellendireceklerdir.

Etkinlik No.: 13

1. Mehmet Kuşman, bekçilik yaptığı Çuvaştepe'de yaşayan ilk insanların kim olduklarını, taşa, madene, ahşaba nasıl şekil verdiklerini, hayat hikâyelerini, dinlerini, şarkılarını hep merak ettiği için Urartuca öğrenme ihtiyacı duymuştur.

2. Urartucayı öğrenerek çivi yazılı taşları çözdü ve o dönemin aydınlanmasında büyük bir rol sahibi oldu. Turistlere rehberlik yaparak Urartu kültürünü ve tarihini anlattı. Geçmişi günümüze taşıdı. Uluslararası sempozyumlara katılarak Urartuları tanıttı.

3. Tarihi geçmişi anlamak o dönemin bilgi ve birikimini, tecrübesini, kültürünü günümüze taşıyarak geleceğin inşa edilebileceğini düşünmektedir.

Etkinlik No.: 14

1. Mısır ve Babil'de en önemli geçim kaynağı tarımsal üretimdi. Mısır'da Nil nehrinin, Babil'in hâkim olduğu Mezopotamya'da ise Dicle ve Fırat nehirlerinin suladığı topraklarda yapılan tarımsal üretimin belli bir düzen içinde sürdürülmesi amaçlanmıştı. Ayrıca, her iki toplum da iklim şartlarına uyum göstermek, buna bağlı olarak can ve mal güvenliklerini sağlamak istemiştir.

2. Mısırlılar güneş yılı esasına göre, Babilliler ise ay yılı esasına göre takvimlerini düzenlediler. Babilliler zamanı ölçmede daha ayrıntılı birimler oluşturdular. Bu iki takvimin benzer yönü ise, gök cisimlerinin hareketlerini esas alarak zamanın ölçülmesidir.

3. Birçok olası cevap verilebilir.

Etkinlik No.: 15

1. Başlangıç noktası, yıl sistemi, yıllar ve isimlendirilmeleri, aylar, günler, günlerin başlangıcı.
Yönetimin kolaylaşması, mali hesaplar, vergilerin toplanması, dini günler vb.

2. Öğrenciler kendi düşüncelerini yazarak temellendireceklerdir. Bunun yanında anahtar kavram olarak; günlük yaşamı, okul günleri ve saatleri, doğum günleri, tatilleri, kutsal günleri, bayramlar, anma törenleri vb.

3. Öğrenciler kendi düşüncelerini yazarak temellendireceklerdir.

Etkinlik No.: 16

1.

On İki Hayvanlı Türk Takvimi	3	5	6	14
Hicri Takvim	1	7	12	16
Celâlî Takvim	2	10	8	5
Rumi Takvim	4	5	11	13
Miladi Takvim	9	4	5	15

2. Takvimler, uygarlıkların ekonomik, siyasi ve sosyal faaliyetlerini bir düzen içerisinde yürütebilmeleri amacıyla oluşturulup kullanılmıştır. Takvim türleri, genellikle takvim başlangıçlarının farklılığından kaynaklanmıştır. Toplumlar, kendileri için önemli gördükleri dinî, siyasi, sosyal ya da ekonomik olayları takvim başlangıcı olarak benimsemişlerdir.

3. Bu duruma neden olarak sürekli yer değiştirmeleri, farklı kültürlerle farklı dinlerle etkileşim halinde olmaları söylenebilir.

Etkinlik No.: 17

1. Türk yaşam kültürünün bozkır kültürüne dayanması ile alakalıdır. Bozkır kültürü Türkleri hayvancılığa yöneltmiş ve göçebe yaşamları hayvanlarla iç içe olmuştur. Oysa Çin kültürü tarıma ve yerleşik yaşama dayalıdır. Bu sebeplerden dolayı bu şekilde düşünülebilir.

2. Büyük Selçukluların İran'ı hâkimiyetleri altına almaları ve İran'da kullanılan Yezdicerd takviminden etkilenmelerinden dolayı Farsça düzenlendiği düşünülebilir.

3. Metinde "11 günlük fark sebebiyle 33 hicri yıl geçtiğinde Rumi 32 yıl geçtiği için her 33 yılda Rumi seneden 1 yıl düşülmüştür." denmektedir. Rumi seneden bir yıl düşürüldüğüne göre Rumi'deki gün sayısı hicriden fazladır. Bu bilgiden yola çıkarak Rumi takvimin Güneş yılı esaslı olduğunu söylemek mümkündür. (Güneş yılı 365 gün 6 saat, Ay yılı 354 gündür.)

4. "y" alanı: Celâlî takvimi ve Rumi takvimin ortak özelliği İslamiyet sonrası döneme ait olmalarıdır. Celâlî takvim Büyük Selçuklular, Rumi takvim Osmanlılar döneminde hazırlanmıştır.
"z" alanı: Celâlî, Rumi ve 12 hayvanlı Türk takviminin ortak özelliği her üç takvimin de Güneş yılı esaslı olmasıdır.

CEVAP ANAHTARLARI

Etkinlik No.: 18

1. Medeniyetler ayları isimlendirirken dinî inançlardan, coğrafi konumdan ve siyasi sebeplerden etkilenmişlerdir.

2. Eski Roma kültüründe hükümdar tanrı olarak görülür, halkının ona ibadet etmesi, kurban kesmesi ve dua etmesi gerektiğine inanılırdı. Romalılar, kendilerinden önceki medeniyetlerde olduğu gibi inandıkları tanrılarının isimlerini aylara vermişlerdir. Savaş tanrısı Mars'ın adının Mart ayına verilmesi buna örnektir. Julius Sezar ve Augustus'un siyasi başarılarının yanı sıra tanrısal özelliklere de sahip olduklarını göstermek için, o dönemde kullanılan aylara bu hükümdarların adları verilmiştir. Ayrıca Katolik mezhebinin ruhani temsilcisi Papa XIII. Gregorius, Hz. İsa'nın doğumunu takvimin başlangıcı yaparak zaman kavramına dinî bir özellik kazandırmıştır.

3. Toplumlar günlük yaşamlarını devam ettirirken, ibadet ederken, tarımsal faaliyetlerde bulunurken, bazı temel ihtiyaçlarını yerine getirirken zamanın ölçülmesine ihtiyaç duymuşlardır.

4. Geçmişte kullanılan bazı takvimlerin günümüzde de kullanılabilmesinde, zamanı ölçerken hata payının az olması ve alışkanlıklar etkili olmuştur.

5. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda gerekçelerini ortaya koyarak öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 19

1. İlk uygarlıkların hepsinde en önemli konulardan birisi, zamanın belirlenmesi olmuştur. Onlar yaşamak, temel ihtiyaçlarını karşılamak, ekonomik faaliyetlerini devam ettirebilmek için yaşadığı çevrenin şartlarına uyum sağlamak zorunluluğu hissetmiştir. Bunun için mevsimleri, gün dönümlerini, yağışları bilmeleri gerekmiştir. Sürekli olarak havanın kararıp, aydınlanması ya da havanın soğuyup ısınması, günlerin uzayıp kısalması dikkatlerini çekmiştir. Bu da zamanın planlanmasına neden olmuştur.

2. Göçebe bir hayat sürdüren Türkler hayvancılıkla uğraşmıştır. On İki Hayvanlı Türk Takvimi'nin hayvan isimleriyle anılması yaşam tarzının yansıması olarak kabul edilebilir.

   Yerleşik bir hayat süren Mısırlılar tarımla uğraşmışlardır. Takvimlerinin: Akhet (taşkın), Peret (büyüme) ve Şemu (kuraklık) olmak üzere üç mevsime bölünmesi yaşam tarzının yansıması olarak kabul edilebilir.

3. Her iki takvim de güneş yılına göre yapılmıştır. Yıl on iki aya bölünmüştür. İki takvim de günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir.

   On İki Hayvanlı Türk Takvimi'nde yıllar da kendi arasında 12 aylık bölümlere ayrılmıştır. Mısır takviminde ise bir yıl üç mevsime ayrılmıştır.

4. Takvimin bulunması dinî ibadetlerin yerine getirilmesi, günümüzün hatta hayatımızın planlanması ve verimli kullanılması, resmi ve sosyal ilişkilerle ilgili ihtiyaçların karşılanması vb. alanlarda kolaylıklar sağlamıştır.

   Tarihi olayları yer ve zaman göstererek neden sonuç ilişkisi içinde ele alan Tarih bilimi için zamanın tespiti çok önemlidir. Ayrıca bir olayın diğer bir olayın nedeni mi ya da sonucu mu olduğunu tayin etmede de zaman önemlidir. Zamanı tayin etmek de takvimlerin yardımıyla sağlanabilir. Bu nedenle tarihin en önemli yardımcı bilim dallarından biri kronoloji yani takvim bilimidir.

Etkinlik No.: 20

1. Görsel 1: Jülyen Takvimi
   Görsel 2: Berberi takvimi
   Görsel 3: Juche Takvimi
   Görsel 4: 12 Hayvanlı Takvim

2. Dünyanın birçok bölgesinde yaşayan farklı milletler ve topluluklar yaşadıkları coğrafi bölgelerin özeliklerine uygun olarak siyasi, sosyal, ekonomik ve dini yaşamlarını kolaylaştıracak şekilde takvimler yapmışlar ya da başka toplumların takvimlerini kendi kültürel özelliklerine adapte etmişlerdir.

3. Güneş ve Ay hesaplamalarının yapılmasından bahsedildiğinden astronomi biliminden yararlanıldığı yorumu yapılabilir. Ayrıca metal, su, tahta, ateş ve toprak elementlerinden de feyiz alıyor, ifadesinden de kimya biliminden yaralanıldığı yorumu getirilebilir.

4. Ekonomik ve siyasi sorunlar oluşabilecek sorunların başında gelirdi. Her ülke zamanı farklı süreçlerde yaşayacağından ortak ekonomik ve siyasi planlamalarda aksaklıklar oluşacaktı. Örneğin Dünya Borsası'nda parasal işlemlerde aksaklıklar meydana gelirdi. Bu durumda ülkelerin ekonomisini olumsuz etkilerdi. Dünya ticaretinde de eş zamanlılık olmayacağından aksamalar olurdu. Siyasi olarak da ülkelerin diplomatik ve askeri süreçleri belirlemelerinde tutarsızlıklar oluşurdu.

   (Bir çok olası cevap çıkabilir.)

5. **a) Dinsel açıdan:** 12 Temmuz'la – 2 Eylül arasındaki bu süreci Berberiler gelenek olarak arınmak amacıyla kullanıyorlar. Kendilerini, hatta hayvanlarını bile deniz suyunda yıkayarak temizliyorlar. Bu zor günleri ruhsal açıdan bir arınma olarak değerlendirmişlerdir ve dini bir anlam yüklemişlerdir.

   b) Coğrafi açıdan: Çölde yaşayan insanlar için sıcak ve soğuk günler çok zor geçen günlerdir. Yaşam şartlarının ağırlaşmasından dolayı bu günleri önemli günler olarak nitelendirmişlerdir.

   '12 ve 31 Aralık arası süren 20 gece, çöllerdeki en soğuk geceler olduğundan bu sürece "Beyaz Geceler" adını vermişler. En sıcak günleri oluşturan 12 Temmuz'la-2 Eylül arasındaki günlere ise Köpek Günleri deniliyor. 12 Temmuz'la – 2 Eylül arasındaki bu süreci Berberiler gelenek olarak arınmak amacıyla kullanıyorlar. Kendilerini, hatta hayvanlarını bile deniz suyunda yıkayarak temizliyorlar.' İfadelerinden de anlaşılacağı üzere bu günler çöl yaşamının en zorlayıcı günleridir ve toplumsal olarak önemli kabul edilmişlerdir. Ayrıca o günleri ruhsal arınma günleri olarak kabul ettiklerinden önemli görülmektedir.

6. Asya Hun Devleti'nin Kuruluşu; Kurulan ilk teşkilatlı Türk Devleti olması bakımından Türk tarihi açısından önemli bir gelişme olduğundan bu olayı başlangıç kabul ederdim.
   İstanbul'un Fethi vb…
   (Bu sorunun amacı yapılan takvimlerde başlangıç noktasının farazi bir başlangıç olduğu ve bu durumun her topluma göre değişeceği gerçeğini göstermektir.)

Etkinlik No.: 21

1. Zamanın bölümlere ayrılmasında (takvim oluşturma) ibadet vakitlerinin, ekim biçim zamanının belirlenmesinde kullanıldı. Bu alet sayesinde Uluğ Bey, bir yılın uzunluğunu 365 gün 6 saat 10 dakika 8 saniye olarak belirlemiştir. Modern ölçümlere göre bir yılın uzunluğu 365 gün 6 saat 9 dakika 9,6 saniyedir ve iki ölçüm arasındaki fark 1 dakikadan azdır.

2. Gök cisimlerinin, Güneş'in, Ay'ın hareketlerinin, konumlarının gözlenmesi, periyotların çok hassas olarak belirlenmesi ve hesaplanması takvimin yapılmasını sağlamıştır.

CEVAP ANAHTARLARI

3. Ekle "Zic-i Uluğ Bey", uzun yıllar dünyada kaynak kitap olarak kullanılmıştır. Uluğ Bey'in çalışmaları kendisinden sonraki bilim insanlarına ilham olmuştur. Yöntem ve tespitleri uzay biliminin gelişimine katkı sağlamıştır.

Etkinlik No.: 22

1. Görsel 1 : Avcı-toplayıcılık
Görsel 2 : Tarım ve Hayvancılık
Görsel 3 : Madencilik ve Zanaat

2. Avcı-toplayıcı hayatta insanlar küçük topluluklar hâlinde yaşamışlardır. Bu durum, diğer insanlarla etkileşim kurma ve birlikte zaman geçirme açısından daha az temasın olduğu bir yaşamı da beraberinde getirmiştir. İnsanlar, hayvanları evcilleştirip ardından toprağı da ekip biçmeye başlayınca daha geniş topluluklar hâlinde yaşamışlardır. Toprağa bağlı daimi yerleşim birimleri oluşturmuşlar ve birlikte daha çok zaman geçirmişlerdir. Madenlerin işlenmesi, madencilik başta olma üzere çeşitli üretim faaliyetlerinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Aynı şehirde kalabalık hâlde yaşayan insanlar farklı üretim sektörlerinde çalışmışlar takasla birlikte ilk ticari faaliyetleri başlatmışlardır. İnsanların birbirine olan ihtiyacı gittikçe artmış bu durum ortak duygu ve düşüncelerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Böylece insanlar birlikte yaşamayı kan bağının ötesine taşıyarak devamlı ve sürdürülebilir organizasyonlar kurmuştur.

3. Hayvanların evcilleştirilmesi insanlara pek çok konuda fayda sağlamıştır. İnsanların protein ihtiyacını temin etmesinin yanı sıra özellikle büyükbaş hayvanların toprağı sürmedeki katkısı tarım yapılmasını kolaylaştırmıştır. Bu durum, tarım üretimi ve verimliliğini de olumlu etkilemiştir. Ayrıca insanlar başta at olmak üzere evcilleşen bu hayvanlar sayesinde ulaşım ve taşımacılık gibi alanlarda da çok önemli faydalar görmüştür.

4. Taş Çağlarında yaşayan insanlar, taşın yontulması ve kullanılmasıyla oluşturulan araç-gereçler sayesinde hayatta kaldılar. İnsanlar hem avcılık için hem de kendilerini korumak amacıyla bu aletlerden yararlandılar. Taş sayesinde ateşi keşfettiler ve tekerlek başta olmak üzere önemli icatlar yaptılar. İnsanlar, Maden Çağlarında bakır ve demir gibi madenleri kullandılar. Bu madenler sayesinde sert ve dayanıklı araç-gereçler ürettiler. Ayrıca daha hızlı şekilde çok sayıda çeşitli türde aletler ürettiler. Bu durum madencilik, demircilik ve zanaatçılık gibi yeni iş sahalarının oluşumunu sağladı. Madenler, bir taraftan ticareti artırırken bir taraftan da yeni savaş araç ve gerecinin ortaya çıkmasıyla şiddetin ve insan kaybının yükselmesine neden olmuştur.

5. İklim özellikleri, doğal kaynakların durumu, insanlar arasındaki etkileşimin düzeyi, kültür vb. şartlar coğrafyadan coğrafyaya değişiklik gösterebilmektedir. Bu değişiklikler, aynı anda dünyanın başka yerlerinde farklı tarihsel dönemlerin yaşanmasına neden olmuştur. Örneğin bir bölgede iklim şartlarının tarıma elverişli olmaması başka yerlere kıyasla tarihsel dönemlerin yaşanmasında o bölgenin geride kalmasına yol açabilmiştir. Ya da bir bölgede demir madeninin bulunması ve insanların onu işlemesi çevredeki diğer bölgelere göre o bölgenin ileri bir tarihsel döneme geçmesini sağlayabilmiştir.

Etkinlik No.: 23

1. İnsanların mızrak ucu ve bıçak gibi kesici ve delici alet yapmaları, onların avcılık ve toplayıcılık ile geçindiklerini ve daha çok göçebe tarzı bir hayat sürdürdüklerini gösterir.
Çayönü'nde buğday ile havan taşının olması ise buradaki insanların yerleşik hayata geçtiklerini ve tarımla uğraştıklarını, duvarlardaki öküz başı ise tarım ve hayvancılığın yapıldığını gösterir.

2. Resim sanatı, heykeltıraşlık, çanak-çömlek yapımı ve taş oymacılığı gibi görsel sanatlar, bu dönemde önemli bir yere sahip olmuştur.

3. Yazının icadından önceki dönemde insanlar, hem barınma hem de yeme içme ihtiyaçlarını karşılamak için çok daha fazla mücadele etmek zorunda kalmışlar, tabiatı ise yok denecek kadar az tahrip etmişlerdir. Yazının icadından sonraki dönemlerde ise tabiat olaylarına karşı daha korunaklı yerler yapmış, teknolojinin gelişmesi ile üretimde de çeşitliliği artırarak, daha rahat bir hayat yaşamaya başlamışlar ancak tabiata daha fazla zarar vermişlerdir.

Etkinlik No.: 24

1. Çatalhöyük'ün verimli topraklara sahip olması, su kaynaklarına yakın olması, ikliminin yerleşmeye elverişli olması ve av hayvanları bakımından zengin olması gibi nedenlerle, insanlar bu bölgeyi yerleşim yeri olarak seçmiş olabilirler.

2. Elde edilen bulgulara göre Çatalhöyük'te başlıca ekonomik faaliyet tarımdır. Buğday, arpa ve bezelye gibi bitkilerin yetiştirilmesi, koyun, keçi ve sığırın evcilleştirilmesi tarımın başlıca ekonomik faaliyet olduğunun göstergesidir. Ayrıca tapınak odalarında tarla sürülmesinde kullanılan boğa başlarının ve boynuzlarının bulunması, insanların yaşamında tarımın en öncelikli faaliyet olduğuna işaret etmektedir.

3. Bu durum, bakırın ve deniz kabuğunun bulunduğu bölgelerde yaşayan insanlarla ticaret yapıldığını gösterir. Çatalhöyük'te üretilen mallar ile değiş-tokuş yapılarak bu ürünler alınmıştır.

4. Evlerin birbirine bitişik olarak yapılması ve evlere girişlerin taşınabilir merdivenlerle damdan gerçekleşmesi, insanları vahşi hayvanların ve başka insan topluluklarının saldırılarına karşı korumak içindir.

5. Evlerin ortasında tapınak odasının bulunması Çatalhöyük'teki insanların dinî inançlarının gereklerini yaşamayı önemsediklerini gösterir. Tapınaklarda ana tanrıça heykellerinin, boğa baş ve boynuzlarının bulunmasından hareketle, dinî inancın bereket ve çoğalma eksenli bir kutsallık etrafında şekillendiği söylenebilir.

Etkinlik No.:25

1. Neolitik Dönem'de Göbeklitepe çevresinde yaşayan insanların sadece avcılık ve toplayıcılıkla meşgul olmadıkları, bu dönemde toplumsal bir düzenin var olduğu, iş birliği ve işgücü gerektiren görevleri birlikte yerine getirdikleri çıkarımında bulunabiliriz. Böyle bir yeri inşa etmek için toplumsal bir dayanışmaya, işbirliğine ve ekip çalışmasına önem verildiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Göbeklitepe ile insanların yerleşik hayata geçmesinde sadece beslenme, barınma, korunma gibi ihtiyaçların değil dinî inanışın da etkili olduğu kanıtlanmıştır.

2. T biçimli dikilitaşlarda insan, el, kol ve parmak motifleri, hayvan figürleri ile soyut semboller ve üç boyutlu hayvan kabartmaları, taşların gövdesine işlenen stilize insan heykelleri, dünya tarihinde bulunabilen ilk örneklerdir.

3. Göbeklitepe'nin bulunmasıyla yazının icadından önceki çağların özellikleri hakkındaki bilgilerin yeniden düzenlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Göbeklitepe ile birlikte insanların büyük topluluklar hâlinde iş bölümü yaparak ve organize olarak anıt yapılar diktikleri, bir başkası tarafından anlaşılabilen hiyeroglif benzeri işaretler kullandıkları, inşa edilen bu anıt yapılarda birtakım ritüeller ve kültler gerçekleştirdikleri, ciddi bir mühendislik ve mimarlık bilgisini yapıları inşa etmek için kullandıkları görülmüştür.

Etkinlik No.: 26

Bu etkinlikteki sorulara öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 27

1. Mitler sayesinde, bir toplumun masallarından müzik, resim, tiyatro, dans gibi güzel sanatlarına, felsefesinden günlük hayat-

CEVAP ANAHTARLARI

larındaki bazı ritüellerine (doğum, sünnet, evlenme, ölüm merasimleri vb.) kadar pek çok konuda, o topluma dair ipuçlarına ulaşırız. Ayrıca mitler, tarih öncesi zamanlardaki insanların yaşadıkları olaylara verdikleri tepkiler ile günümüzde yaşayan insanların verebilecekleri tepkileri kıyaslamamızı sağlar. Böylece bu durumlardan günümüzle ve kendimizle ilgili çıkarımlarda bulunabiliriz.

2. Mitler sayesinde toplumların kültürel yapısını oluşturan ögelerin farklı olduğunu anlarız. Bu sayede diğer toplumlara karşı anlayışlı, ön yargısız ve insancıl yaklaşmamız gerektiğini fark ederiz.

3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 28

1. Yazı, duygu ve düşüncelerin başlangıçta resimlerle, daha sonra da bu resimlerin kavramlaşarak önce heceleri, sonra da harfleri ifade edebilecek duruma gelmesiyle oluşan işaretler bütünüdür. Bu sorunun cevabı, öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak: "Yazı, sözün sembollerle ifadesidir. Yazı düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesidir." gibi farklı cevaplardan da oluşabilir.

2. Yönetimle ilgili kanunlar yazılı hale gelmiş, halkın kanunları öğrenmesi kolaylaşmış, ticarette alışverişler daha rahat ve doğru şekilde yapılmaya başlamış, vergilerin kayıt altına alınması sağlanmıştır.
Bu sorunun cevabı, öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak; "Kanunlar yazılı hale geldiği için halk kanunları öğrendi ve uyguladı, ticarette alacak verecekler kayıt altına alındı, hesap yapma kolay hale geldiği için vergiler rahat toplandı." Gibi farlı cevaplardan da oluşabilir.

3. Kil tabletlere yazılan yazılardan papirüse, papirüsten parşömene, parşömenden kâğıda, kâğıttan bilgisayar ve cep telefonu gibi teknolojik aletlere kadar uzanan yazının gelişim sürecinde, bilgiye ulaşma konusu da tarihsel sürece uygun olarak gelişmiştir. Geçmişte imkanların kısıtlı olması nedeniyle bilgiye ulaşmak son derece zorken, günümüzde kurulan iletişim ağı sayesinde her türlü bilgiye geçmişle kıyaslanamayacak kadar hızlı ve kolay bir şekilde ulaşılmaktadır. On binlerce sayfaya sığmayacak kadar yoğun olan kitabî bilgiler, günümüzde çok küçük hafıza kartlarında veya cep telefonlarında taşınmakta ve bu bilgilere bir tuşla ulaşılmaktadır.

Etkinlik No.: 29

1. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

2. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 30

1. İnsan; düşünen, konuşan, başkalarıyla anlaşan, iletişim aracı olarak da dili kullanan bir varlıktır. Dil; dinleme, konuşma, okuma ve yazma adı verilen dört temel beceri ile insan hayatını önemli ölçüde kolaylaştırmıştır. Temel dil becerisinden biri olan yazma, insanın kendisini ve çevresini ifade etmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. İnsan, bu becerisini yazının icadından sonra geliştirmeye başlamıştır. Özetle diyebiliriz ki bilgi aktarımıyla devamlılık, iletişim gibi sebepler yazıya ihtiyaç duyulmasını sağlamıştır.

2. Özellikle Doğu Akdeniz kıyılarında alfabenin, Çin'de kâğıdın icat edilmesi insanlık tarihinde yazıyla iletişimi daha da kolaylaştırmıştır. Bunun yanında yönetim alanında yazılı antlaşmalar, yazışmalar, yasalar, yıllıkların ortaya çıkmasına, ekonomik olarak ise vergi işlerinin düzenli hale gelmesine dolayısıyla devlet yönetiminin kolaylaşmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca yazının ve kâğıdın daha kolay ve yaygın kullanımı, insanlar arasındaki etkileşimin daha hızlı olmasını sağlamıştır. Ticari faaliyetlerin artması ile birlikte dünyanın ekonomik sisteminde de bugünkü küreselleşmenin temellerinin atılmasına bu icatlar zemin hazırlamıştır.

3. Öğrencinin bilgi birikimi ve bakış açısı doğrultusunda vereceği cevaplar kabul edilecektir.

Etkinlik No.: 31

1. Kültürün ortaya çıkış sürecinin etkileşimli yapıda ele alınması; kim, ne zaman, nerede üretmiş olursa olsun ona "sahip çıkma" ve aynı zamanda "kendisine ait görme" biçiminde ortaya çıkmaktadır. İlk Çağ'da ticaretin, kütüphane kurumunun gelişimi açısından yazıyı yaygınlaştırması başta olmak üzere toplumlar arası kültür etkileşimini de sağladığı bilinmektedir. Diyebiliriz ki sosyoekonomik gelişmişlik kültürel gelişmişliğe sebep olmakta, bu da kütüphane kurumunun varlığı ve gelişmesi anlamına gelmektedir. Toplumsal kurumlar, toplumsal gereksinimlerin sonucu ortaya çıkarken bu döngüsel ilişki de kültürün devamlılığını sağlamaktadır.

2. **A)Sosyokültürel açıdan;** Yazının bulunmasıyla birlikte bilgi birikiminin büyük ölçüde kayıt altına alındığı ve uygarlık süreci açısından "etkileşim" anlamına geldiği söylenebilir. Dolayısıyla, kütüphane kurumu, bilgi birikimini saklayarak ve kullandırarak sözü edilen "etkileşimin" gerçekleşmesini sağlamıştır. Bilimsel bilginin yeşerdiği döneme ev sahipliği yapan Anadolu'nun, uygarlığın kaynağı olmasına aracılık etmiştir. Elde edilen bu sonuç, kütüphane kurumunun bugüne ilişkin "bilgiye ulaştırma" temel işlevinin İlk Çağ toplumları için de geçerli olduğunu göstermektedir. İlk Çağ Anadolu kütüphane kurumu dünya kütüphaneciliği için de sağlam ve zengin bir zemindir. Günümüzde olduğu gibi güçlü uygarlıkların ürünü ve toplumsal yaşamın da zorunlu parçalarından biri olduğu söylenebilir.

B)Ekonomik açıdan; Anadolu'da yazının ticari ilişkiler sayesinde kullanılmaya başlandığı anlaşılmaktadır. Ticaretin kütüphane kurumunun gelişim süreci açısından yazıyı yaygınlaştırması ve toplumlar arası kültürel etkileşim aracılığıyla dolaylı etkisinin olduğu düşünülebilir. Ekonomik olgunun evrensel yapısını İlk Çağ'da Anadolu ve çevresindeki uygarlıklar arası ilişkilerde görmekteyiz. Anadolu'da ve yakın çevresindeki toplumlarda kütüphane kurumunun bu toplumların sosyoekonomik yapıları bağlamında varlık kazanıp gelişim gösterdikleri genel bir sonuç olarak söylenebilir. İlk Çağ toplumlarında güçlü bir ekonomik yapının; canlı ve etkili kültürel yaşamı ve kültürel kurumları yarattığı, dolayısıyla ekonomik güç ile kütüphane kurumlarının varlığı ve gelişmişliği arasında doğru orantılı olduğu söylenebilir. Örneğin ilk Grek Kütüphanesi Greklerin en parlak dönemlerinde kurulmuştur.

3. Kütüphanenin bilgi kaynağı olması yönlendirici ,yol gösterici, dinlendirici eğlendirici, değerli ve yaşamsal olmasının yanında toplumları gelişmeye teşvik edici bir rol üstlendiğini biliyoruz. İlk Çağ'da da kütüphaneler bir cazibe merkezi olma özelliği göstermiştir. Kitaplar için en çok kullanılan metaforlar "arkadaş", "dost", "hayat"."ev", "dünya", "okul"dur. Kendini gerçekleştirmek, tutumlarını güçlendirmek, yeni bilgiler edinmek, eski bilgilerini değerlendirmek için okumak da eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. İyi bir okuma alışkanlığı edinme doğru kitaplara ulaşabilmeyle de ilgilidir. Kaynak çeşitliliğine gösterilen özen nedeniyle kütüphaneler, doğru kitaplara ulaşabilmede son derece önemli yerlerdir. Okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları, hem bireysel hem de toplumsal ve kültürel kalkınmanın anahtar öğeleri olmalarının yanında insanlığın gelişiminde de büyük katkıları vardır. Donanımlı bir kütüphane, toplumun zihinsel-ahlaki-manevi yönlerde ilerlemesi ve yükselmesi için olmazsa olmaz bir değerdir.

CEVAP ANAHTARLARI

Etkinlik No.: 32

Bu etkinlikteki sorulara öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 33

1. Yazının icadı, tıp alanında elde edilen bilgilerin gelecek nesillere aktarılmasını ve tıp ile ilgili çalışmaların daha sistematik yürütülmesini sağlamıştır. Eski Yunan medeniyetinde kayda değer bir gelişim gösteren tıp, Hipokrat tarafından bilimsel bir kimliğe kavuşturulmuştur. Böylece yazı vasıtasıyla artan kültürel etkileşimler sonucu tıp, bütün medeniyetlere ulaşmış ve ön plana çıkmıştır.

2. Eski Mısır medeniyeti, solunumu insan sağlığının merkezi olarak görmüştür. Günümüzde görülen Covid-19, özellikle solunum yollarını etkileyen ölümcül bir hastalıktır. Dolayısıyla solunumun hayatî anlamının geçmişten günümüze değişmediği ve sağlıklı yaşamak için gerekli olduğu bir kez daha ön plana çıkmıştır.

3.

Hipokrat'ın Teşhis Koyma Verileri	Covid-19 Hastalığı
Öksürme	Kuru öksürüğün ilk belirtilerden biri olması
Yaşanılan iklim şartları	Virüsün soğuk aylarda etkisini artırması
Hastanın alışkanlıkları	Sigara kullanımının olumsuz etkisi
Yaş	65 yaş üstünde görülme sıklığı
Uyku durumu	Uykusuzluğun bağışıklık sistemine zarar vermesi
Hastada art arda meydana gelen hastalıkların nitelikleri ve onlardan kalan izler	Kronik hastalığı olanlarda görülme sıklığı

4. "Söz uçar, yazı kalır; yazı kalır, sağlık olur.""Sağlık, insanın kendi geleceği için bıraktığı en güzel mirastır." vb cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 34

Öğrencilerin bilgi birikimlerine ve hayal güçlerine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 35

Öğrencilerin bilgi birikimlerine ve hayal güçlerine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 36

1.	Mısır	Anadolu	Çin
2.	X	X	-
3.	-	Ticaret	Güvenlik Denizcilik

4. ● Mezopotamya Medeniyeti ▲ Yunan Medeniyeti

5. İlk Çağ medeniyetlerinin insanlığa katkılarının yaşadıkları çağ ile sınırlı olmadığı, bunların etkilerinin günümüzde de devam ettiği, çağımızın siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelerini de şekillendirdiği çıkarımında bulunabiliriz. Ayrıca Lidyalılar ve Hititler; para, ticaret ve siyasi antlaşma konularında günümüzdeki medeniyetleri etkilemeye hâlen devam etmektedir.

Etkinlik No.: 37

1. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

2. Yazının icat edilmesi ile birlikte toplumsal gelişme hızlanmıştır. Mezopotamya'da devletin işleyişi kolaylaşmış, ilk şehir devletleri kurulmuştur. İnsanların birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerini düzenlemek için yapılan kanunlar kayıt altına alınmış, böylece herkes bu kanunlardan haberdar olabilmiştir. Elde edilen bilgi ve tecrübeler kayıt altına alınarak kütüphanelerde uzun süre saklanabilmiş, kültürel gelişimin sürekliliği bu şekilde sağlanmıştır.

3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 38

1. Eşit ölçülerde yapılan ateş tuğlalar, mimaride önemli olduğu kadar Harappalıların standart ölçü ve ağırlık birimlerini geliştiren toplumlardan biri olduğunun kanıtıdır da diyebiliriz. Aynı zamanda ticaret ve vergilendirmede de standart ölçü ve ağırlık birimlerinin kullanımını geliştirdiklerini söyleyebiliriz. Ayrıca Harappa (İndus Vadisi) Uygarlığı'ndaki insanlar, uzunluk ve kütle ölçümü gibi araçlar için kullandıkları aletler ve sistemlerindeki yüksek doğruluk payı başta olması üzere ileri seviyede mühendislik hesaplamaları yapabilmekteydi. Bunun sonucunda ise teknolojide kayda değer ilerlemeler elde etmişlerdir.

2. Bazı bilim insanlarına göre bu uygarlığın coğrafi konumu nedeniyle doğal düşmanları bulunmadığından barışçıl bir siyaset izlendiği yorumu yapılmaktadır. Uygarlığın ekonomisinin büyük ölçüde ticarete bağımlı ve deniz ulaşımı ile bağlantılı olması, deniz ve nehir taşımacılığında ciddi gelişmelere katkı sağlamıştır. Bunun sonucunda uzun mesafe deniz ticaretini gerçekleştirebilmişlerdir. Böylece Harappa ve Mezopotamya uygarlıkları arasında faaliyet gösteren bir deniz ticaret ağı kurulmuştur.

3. Çeşitli coğrafi bölgelere yakınlıklarından yola çıkarak İndus Vadisi Uygarlığı insanlarının kervan ya da deniz ticareti yapmış olabileceklerine dair çıkarımlar yapabiliriz. Örneğin kuzeyinde bulunan Orta Asya ile kervan ticareti yapmış olabilirler. Kızıldeniz ve Basra Körfezi gibi su kitleleri üzerinden Arabistan ve Mısır coğrafyasına kadar uzun mesafe deniz ticaretini gerçekleştirmiş olabileceklerini düşünebiliriz

Etkinlik No.: 39

1. Demokrasinin günümüzde olumlu bir kavram olarak görülmesinin geçmişe bakarken yanıltıcı olabileceği, içerik ve uygulamanın değerlendirmede esas alınması gerektiği çıkarımı yapılabilir. Kadın olduğu için siyasi haklardan mahrum bırakılan biriyle öğrencinin tarihsel empati yapabilmesi beklenmektedir.

2. Modern demokrasilerdeki yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ayrılığın, diğer adıyla güçler ayrılığı ilkesinin Atina'daki sistemde görülmediği tespiti yapılır.

3. Vatandaşlardan sadece hür olanların ve bunların da erkek olanlarının siyasi sürece katılabildiği verisinden hareketle "sayı azlığı" özelliğinin doğrudan demokrasi uygulamasına imkân verdiği düşünülebilir. Bunların toplam nüfusun yarısından azını oluşturduğu da belirtilmiştir. Bugünkü büyük nüfuslu toplumlarda ise temsilî demokrasi kaçınılmazdır.

4. Yaşama ve özgürce düşünme gibi temel haklar açısından öğrencinin özgün düşünce geliştirmesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 40

1. Her halka bir kıtayı temsil etmektedir. Her bir halkanın rengine göre bu kıtaların hangi halkayı temsil ettiği bellidir. Buna göre mavi halka Avrupa'yı, sarı halka Asya'yı, siyah halka Afrika'yı, yeşil halka Avustralya'yı ve kırmızı halka Amerika kıtasını sembolize etmektedir. Halkaların içe geçip bir zincir şeklinde görünüm arz etmesi ise dünyada yaşayan insanların birliği ve beraberliğini, dayanışmasını ifade etmektedir.

CEVAP ANAHTARLARI

2. **Benzerlikler**
- 4 yılda bir düzenlenmesi
- Sportif alandaki yarışma şölenlerinden oluşması
- Stadyum gibi alanlarda yapılması

Farklılıklar

-Olimpiyatlar, Eski Yunan medeniyetinde Tanrı Zeus adına düzenlenirken günümüzdeki olimpiyatların dinî veya ideolojik nedenleri yoktur.

-Eski Yunan medeniyetinde sadece Yunanlılar olimpiyatlara katılırken günümüzde tüm dünya ülkeleri oyunlarda yer almaktadır.

3. Öğrenciler yaratıcı fikirleri doğrultusunda olimpiyat oyunlarına benzer bir organizasyon hazırlar. Örneğin;

Adı:	MÜZİKİSTAN
Konusu:	Organizasyona hazırlanan farklı ülke müzisyenlerinin kendi kategorilerinde yarışması
Logosu:	
Periyodik Aralığı:	3 yılda 1, ocak ayının üçüncü haftasında düzenlenir.
Süresi:	18 gün
Yeri:	İlk organizasyon İstanbul'da, sonrakiler ise kura çekilerek dünyanın diğer önemli şehirlerinde düzenlenecektir.
Uygulama Özellikleri	
Müziğin her kategorisinden hakem ve jüri heyetleri belirlenir. Pop, rock, caz, etnik, klasik vb. türlerde çeşitli ülkeleri temsil eden müzisyenler yarışır. Yarışma esnasında kurallara uygunluğu ve yarışma sürecini hakem heyeti yönetir. Ancak her tur sonunda kazananı jüri heyeti belirler. Final aşamasının sonunda müzisyenlerin sıralamaları belli olur.	

Etkinlik No.: 41

1. Birinci görseldeki çadırlardan, buradaki insanların konar göçer bir yaşam tarzını benimsedikleri, çadırın örtüsünden keçe yapmayı bildikleri, koyun sürülerinden hayvancılıkla geçindikleri ve bazı hayvanları evcilleştirdikleri, giyim tarzlarından soğuk bir bölgede yaşadıkları ve dokumacılıkla uğraştıkları, silahlarından madeni kullandıkları, kağnılardan ulaşım araçları yaptıkları söylenebilir.
İkinci görselde tarlayı sürmelerinden geçim kaynaklarının tarım olduğu ve yerleşik hayatı benimsedikleri, tarım için düz arazileri tercih ettikleri, iş bölümü yaptıkları, taş ve madenden alet yapıp kullandıkları, vazodan hareketle burada seramik sanatının geliştiği söylenebilir .
2. İlk Çağlarda üretim araçları olarak genelde hayvan ve kas gücünden faydalanıldığı için, bu dönemde sınırlı bir üretimden ve bu üretim için harcanan uzun bir zamandan söz edilebilir.
3. "Coğrafi şartlar insanın yaşam biçimini belirler, örneğin bozkır araziler insanı hayvancılığa yönlendiriken, sulak olan araziler insanların tarımla uğraşmasını sağlar. Denizin olduğu yerlerde balıkçılığın gelişmesi de coğrafyanın kaderimize etkileri arasında yer alır." şeklinde cevap vermeleri de beklenir.
4. Bu soruya öğrenci bilgi, birikim ve hayal gücüne dayalı olarak; "Taş ve ağaçlardan yararlanarak basit barınaklar yapardım. Mağara gibi korunaklı bir yerde yaşardım. Karavan şeklinde çekilebilen bir ev yapardım" şeklinde farklı cevaplar verebilir.

Etkinlik No.: 42

1. Genelde tarımsal üretimin az olduğu veya yeterli olmadığı yerlerde kurulan kavimler ticaretle uğraşmıştır. Bu kavimlerin başlıca ortak noktası, deniz kenarına veya çöle yakın yerlere yerleşmiş olmalarıdır. Deniz ticareti yapabilen kavimler gemi yapım tekniklerini geliştirerek koloni ticareti yapmışlar, denizden uzak karaların iç kısmında yaşayan topluluklar ise kervan ticareti yapmışlardır.
2. Asurlular ticaret yaparken çivi yazısını da Anadolu'ya taşımışlardır. Aynı şekilde Fenikeliler de ticaretle beraber alfabelerini de başka medeniyetlere tanıtmışlardır. Fenikelilerin bu faaliyeti Yunan alfabelerinin temelini oluşturmuştur.
3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 43

1. Ege Göçleri, geçim sıkıntısının yaşandığı ve kavimler arası mücadelelerin yoğun olduğu bir coğrafyada gerçekleşmiştir. Göç eden kavimler kendilerinden daha güçlü ve zengin olarak gördükleri Anadolu, Mezopotamya ve Mısır coğrafyasına doğru kitleler hâlinde yola koyulmuşlardır.
Günümüzde başta ABD olmak üzere Batı Avrupa ülkeleri, gelişmiş ekonomileri ve dünyanın diğer ülkelerine göre daha istikrarlı olduğu düşünülen siyasi ortamları nedeniyle göçmenler açısından cazip hâle gelmiştir. Özellikle Orta Doğu, Asya ve Afrika ülkelerinde yaşanan ekonomik sıkıntılar, siyasi ve sosyal çatışmalar göçmenleri kitleler hâlinde bu ülkelere doğru sevk etmiştir.
2. Tartışma tekniğinin uygulandığı bu soruyla öğrencilerin birbirinden farklı cevaplar vererek bazı öngörülere ulaşmaları hedeflenmiştir. Örneğin; ülkelerin nüfus ve siyasi yapılarının değişmesi, ekonomilerinin bozulması veya daha çok güçlenmesi, kültürel yapılarının değişmesi vb. yorumlar yapılabilir.
3. Bu soruda verilen özlü söz dikkate alınarak öğrencilerin etkinlik sonucunda edindiği bilgiler ve zihninde oluşan fikirler doğrultusunda genel bir değerlendirme yapması istenir. Her öğrenci farklı cevap verebilir. Örneğin; göçün insanlığın ortak bir kaderi olduğu ve her zaman var olacağı ya da göçün farklı yerlerde ve toplumlarda gerçekleşmesine rağmen niteliğinin (göçün nedenleri ve sonuçları, göç yolları vb.) değişmediği, gelecekte eskisi gibi büyük göçlerin olabileceği gibi çeşitli yorumlar üzerinde değerlendirme yapabilirler.

Etkinlik No.: 44

1. Coğrafya ve iklim; yaşadığımız çağda teknolojik gelişmeler sayesinde insanlar üzerindeki olumsuz bazı etkilerini hafifletmiş olsa da ilkçağda olduğu gibi insanları etkilemeye devam etmektedir. Örneğin elektrik klimalar, buzdolapları, yalıtımlı yüksek katlı evler, güneş panelleri, su pompaları, su kanalları, doğalgazlı ısınma ve pişirme teknikleri iklim ve coğrafyanın etkisini azaltsa da yok edememiştir.
2. Öğrencilerin bilgi birikimine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.
3. Konargöçerler geçimlerini hayvancılıkla sağladıkları için ilkbahar-yaz aylarını yüksek platolarda ve dağlarda geçirmelidir. Çünkü sıcak mevsimlerde ovalar ve dağların güney yamaçları küçükbaş hayvanlar için uygun değildir. Bu sebeple konargöçer yaşam tarzını benimseyenler ilkbaharda ailelerini, çadırlarını ve hayvanlarını yükseltisi az olan ovalardan yüksek platolara göç ettirirler.
4. Yerleşiklerin tarım üretimi yapabilmeleri için su kaynaklarına ihtiyaçları vardır. Tarlayı çapalamaları eğer hayvanları varsa sabanla tarlalarını sürmeleri, tohum ekmeleri ve sulama yapmaları gerekir. Ayrıca tarlalarda yetişen ürünlere saldırı tehlikesi olduğu için güvenliği de sağlamak gerekir.
5. Konargöçerler sonbaharda havalar soğumaya başladığında ailelerini, çadırlarını ve hayvanlarını yükseltisi az olan ılıman düzlüklere veya dağların güney yamaçlarına göç ettirirler.

CEVAP ANAHTARLARI

Etkinlik No.: 45

Öğrencilerin bilgi birikimlerine ve hayal güçlerine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 46

1. Sulamaya dayalı tarımsal üretim faaliyetinin gerektirdiği iş bölümünün sağlanması toplumsal bir hiyerarşi ihtiyacını ortaya çıkardığından, bunun sonucunda siyasi organizsyon yani devlet düşüncesi doğmuştur.
2. Cevap nüfus, halkın bir kısmının belirli bir zenginliğe ulaşması ve toprak genişliği bakımlarından değerlendirilecektir. İmparatorluk geniş toprakları bünyesine alan bir idare tarzıdır ve çoğunlukla monarşinin daha ileri bir aşaması olarak görülmüştür. Genişleyen toprakların kontrol altında tutulması için merkezden atanan valilere yönetim yetkisi verilmesi gerekmiştir. Monarşi (krallık) ise görece daha küçük çaplı topraklarda ortaya çıkmış, tek kişiye dayanan bir yönetim şeklidir.
3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.
4. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 47

Öğrencilerin bilgi birikimlerine ve hayal güçlerine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 48

Öğrencilerin bilgi birikimlerine ve hayal güçlerine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 49

1. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.
2. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.
3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 50

1. Krallar toplumu ikna ederek halktan destek almak ve bazen de yönetimi ele geçirerek halkı itaat altına almak amacıyla meşruiyet kaynağına ihtiyaç duyarlar.
2. Aynı dönemde yaşamış olsalarda, insanların farklı inanç, değer ve coğrafyalara sahip olmaları, onların yaşadıkları uygarlıkları farklı meşruiyet kaynakları bulmaya ve siyasi organizasyon türlerini tercih etmeye yöneltmiştir.
3. Demokrasiyi tercih ederdim. Kendi geleceğim hakkında kendimin karar vermesi ve ortak akılla hareket edilmesi için.

Etkinlik No.: 51

Öğrencilerin bilgi birikimlerine ve hayal güçlerine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 52

1. Öğrencinin adalet kavramına bakışı doğrultusunda birçok olası ve öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.
2. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.
3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 53

1. Öğrencinin adalet kavramına bakışı doğrultusunda birçok olası ve öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.
2. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.
3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.
4. Tapınakları kundaklama suçuna ölüm cezası verilmesinin nedeni, tanrıya ve kamuya ait olan her şeyi koruma düşüncesine bağlanabilir.

Etkinlik No.: 54

Öğrencilerin bilgi birikimlerine ve hayal güçlerine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 55

1. Siyasi birlik sağlanamamıştır. Germen kavimlerinin egemenlik mücadelesi yüzünden merkezî otoritenin olmadığı, kralların siyasi güçlerini paylaştığı parçalı bir siyasi yapı ortaya çıkmıştır. Kavimler Göçü sonrasında Roma İmparatorluğu gibi güçlü siyasi yapıya sahip bir devlet kurulamamıştır.
2. Feodal sistemde zenginlik para ile değil, verimli topraklara sahip olmakla ölçülüyordu. Verimin düşmemesi için, toprağı işleyenlerin şehirlere göçünü engellemek amacıyla ceza yöntemi uygulanmıştır.
3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda gerekçelerini ortaya koyarak öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 56

1. Cengiz Han'ın meşruiyet kaynağı Gök Tanrı'dır.
2. Güçlü bir orduya sahip olması, iyi bir komutan olması ve disiplinli oluşu Cengiz Han'ın geniş coğrafyalara hükmetmesindeki etkenlerdir.
3. Moğol Devleti'nin başında bir hükümdar bulunurdu. Hükümdarın çok geniş yetkileri vardı. Hükümdarın yetkileri tanrıdan aldığı düşünülürdü. Hükümdarlık babadan oğula geçerdi. Devlet, Cengiz Han'ın koyduğu yasalara (Cengiz Han Yasaları) göre yönetilirdi.
4. Cengiz Han Gök Tanrı tarafından görevlendirilmiş ve bu yetkiyle çok geniş toprakların tek hâkimi olmayı başarmıştır.

Etkinlik No.: 57

1. Görselde siyasi iktidar temsilcisi kral ve dini iktidar temsilcisi papa görülmektedir.
2. Orta Çağ'da Avrupa'da birbiriyle çatışan bu iki önemli gücün ortaya çıkmasında Roma İmparatorluğu'nun yıkılması sonucu ortaya çıkan otorite boşluğun etkili oldu.
3. Devlet iktidarının meşruiyetini sağlama işi kilise tarafından yerine getirilince kilise, halk üzerinde dinî öğretisini kullanarak güçlü bir otorite kurdu. Böylece siyasi ve toplumsal hayata hâkim oldu. Zamanla kralların güçlerini tekrar ellerine alması, düşünce alanındaki gelişmeler, kilise öğretisinin sorgulanmasına yol açtı. Kiliseye güvenin azalması ve millî devletin kurulmasıyla kilisenin üstünlüğü sona erdi.
4. Orta Çağ'da kral–papa çekişmesi ilerleyen yüzyıllarda laiklik ilkesinin doğmasında etkili oldu.

Etkinlik No.: 58

1. Türkiye Selçukluları'nda tahta geçişte eski Türk gelenekleri uygulanmıştır. Kut inancının etkisiyle Süleymanşah, Büyük Selçuklu sultanlığında hak iddia etmiştir. Kutsal Roma- Germen İmparatorluğu'nda soy ve asabiyete bağlı olarak yönetici seçilmiştir. Görüldüğü gibi soy/asabiyet o dönem için yöneticilerin seçilmesinde öncelikli etkiye sahiptir. Tahta geçişlerde dinî

CEVAP ANAHTARLARI

makamlar tarafından onaylanma halkın gözünde meşruiyetin sağlanması açısından önemlidir. İdari teşkilatlanma açısından Selçuklular, Kutsal Roma İmparatorluğu'na göre merkeziyetçi bir anlayışla yönetilmiştir.

2. Devletlerin büyümesinde kuruldukları bölgenin siyasi, coğrafi, kültürel vb. özellikleri önemli bir yere sahiptir. Anadolu, Bizans yönetiminde siyasi, ekonomik açıdan gerilemişti. Dinî açıdan halk baskı altındaydı. Tüm bu olumsuzluklar Anadolu halkının daha iyi olan Selçuklu yönetimini benimsemesine yol açtı. Anadolu'nun coğrafi koşullar açısından elverişli olması da Oğuz boylarının ve Selçukluların burayı benimsemesinde etkili oldu. Bu nedenle buraya çok sayıda Türkmen geldi ve Türk nüfusu hızlı artış gösterdi.
Kutsal Roma- Germen İmparatorluğu açısından ise Batı Avrupa'da siyasi birliğin olmaması ve bölgenin Katolik olması bu devletin egemenlik kurmasını ve sınırlarını genişletmesi kolaylaştırmıştır.

3. Devletlerin kuruluşunda ve gelişmesinde bölgenin coğrafi özellikleri, toplumların hayat ve geçim tarzı, fikrî idealler, soy dayanışması ve askerî güç gibi unsurlar önemli bir yere sahiptir.

Etkinlik No.: 59

1. "Feodal sistemde her grup birbirine bağımlıydı. Dolayısıyla her grubun ortaya koyduğu emek veya ürün bir üst grubun hayatta kalmasını sağlıyordu. Bu yüzden her grup önemliydi." cevabı verilebileceği gibi farklı gerekçelerle başka öznel cevaplar da verilebilir.

2. Feodal sistemde ekonomi, tarıma dayalı üretim ve karşılığında alınan vergiler üzerine kuruluydu. Feodal sistem kendi kendine üreten, durağan ve kapalı bir pazar ekonomisine sahipti. Siyasi, sosyal ve dinî yapılanma ticaretin gelişmesine engel olmaktaydı.

3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda gerekçelerini ortaya koyarak öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 60

1. Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla Avrupa'da büyük bir otorite boşluğu ortaya çıkmıştır. İmparatorluğun ardından küçük çapta krallıklar kurulmuşsa da siyasi karışıklık sona ermemiştir.

2. Feodal düzen ekonomisi kapalı bir ekonomidir. Kendi kendine yeten, para ekonomisinin yerine daha çok takasın geçerli olduğu bu ekonomide dış ticaret çok gelişmemiştir. Tarıma dayalıdır. Üretim kısıtlıdır. Gelir paylaşımı son derece adaletsizdir.

3. Tarih boyunca toplumların birçoğu sınıf veya tabaklara ayrılmıştır. Toplumsal bir hiyerarşi düzenlenirken kültür, gelenek ve alışkanlıklar, akrabalık, iktidar, servet ve başarı gibi bazı özellikler esas alınmıştır. Bu özelliklerden hangisinin öncelik kazandığı, o dönemin toplumsal yapısına göre değişkenlik göstermiştir. Örneğin feodal toplumlarda, insanların daha çok doğuştan ve kan bağı ile kazandığı ve asla değişmeyeceğine inanılan özellikler (soyluluk, kölelik vb.) dikkate alınmıştır. Bu sınıflama yapılırken mevcut düzenin veya yeni kurulan düzenin korunması amaçlanmıştır.

4. Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşü ile Avrupa, imparatorluğun oluşturduğu güven ortamı ve yasalardan uzak kalmıştır. Bu noktadan sonra oluşan yönetim boşluğu ise, feodal bir hiyerarşinin meydana getirilmesiyle giderilmiştir. Bu noktada kilise önemli bir işlev görmüştür. Krallar ülkelerinde asayişi sağlamak için inançlardan yararlanmayı düşünmüştür. Zira tarih boyunca toplumlar üzerinde dinî inançlar son derece etkili olmuştur. Kilise de daha önce görmediği rahat hareket imkânına sahip olmak için siyasi iktidara yardımcı olmuştur. İki taraf ortak çıkar doğrultusunda birleşmişlerdir. Kilise bu ortamdan son derece faydalanmış Orta Çağ boyunca halk üzerinde önemli bir güç olmuştur.

Etkinlik No.: 61

1. Ariler, Hindistan'a geldiklerinde sayıca az olmaları nedeniyle merkezi otorite kuramamışlardır. Kalabalık Hint toplumu üzerinde egemenlik kurmak ve sürdürmek için sınıflara dayalı kast sistemini kurmuşlardır.

2. Din olgusu tarih boyunca toplumları yönlendiren en önemli olgudur. Hint toplumunu şekillendiren kast sistemine Hinduizm'in kutsal kitapları olan "Veda"larda rastlanmaktadır. Hinduizm ülkede en yaygın inançtır ve toplumsal düzenin devamı açısından hayati işlev görmektedir. Bu nedenle Hinduizm'in temsilcisi olan Brahmanlar en üst sınıfı temsil etmektedir. Kutsal kitapları olan Veda'ları (Hintlilerin, tanrılarına hitaben söylediği dua ve yakarışlardan oluşan kutsal şiirleri) incelemek, yorumlamak ve kendi dinlerinin eğitim ve öğretim işleriyle uğraşmakla görevli kişilerdir. Brahmanların kurban ayinlerini idare etmek, kutsal metinleri okumak ve dinî ayinleri icra etmek gibi görevleri vardır.

3. Hint toplumu kast sistemiyle katı bir sınıflamaya tabi tutulmuştur. Kastlar arası sosyal ilişki ve geçiş yapmak yasaktır. Bu nedenle kapalı bir toplum özelliği görülmektedir.

4. Kast sistemi nedeniyle Hindistan'da toplumsal kaynaşma sağlanamamış, Hintliler bir millet olamamışlardır. Ayrıca yönetim ve toplumsal hayatta eşitlik ilkesi uygulanamamıştır.

5. "Adalet mülkün temelidir."

Etkinlik No.: 62

1. Avrupa'da tek üretim aracı toprak olduğundan tarıma dayalı ekonomi hâkim olmuştur. Toprağın sahibi olan senyörler gücün de sahibidir. Böylece her senyör kendi hâkimiyet alanını kurarak feodalitenin güçlenmesine neden olmuştur.

2. Ortaçağ Avrupası'nda feodal sistemin bir sonucu olarak toplumsal sınıflar ortaya çıkmıştır. Feodalitede kral, senyör sıfatıyla feodal hiyerarşik yapının en üst kısmında yer almıştır.

3. Toprağın düzenli işlenmesi, düzenli vergi toplanması ve orduya asker yetiştirilmesi gibi yararları söylenebilir.

4. **Feodalite Sistemi:** Toprak, köylü, tarım, şato, sur.
Tımar Sistemi: Toprak, köylü, tarım.

5. Feodal sistemde senyörler, arazi ve halk üzerinde siyasi hâkimiyet sahibidir. Yasama, yürütme ve yargı yetkileri de kendilerine aittir. Her senyörün bir askeri ve ordusu vardır. Osmanlı Devleti'ndeki tımarlı sipahiler ise devlete ait topraklarda memur konumundadır. Yasama, yürütme ve yargı hakkına sahip değildirler. Sadece askerî açıdan yetki sahibidirler.

Etkinlik No.: 63

1. Haritada; kırmızı çizgi İpek Yolu'nu, yeşil çizgi Baharat Yolu'nu, mavi çizgi Kürk Yolu'nu göstermektedir.

2. Orta Çağ'da Avrupa, yaşadığı siyasi karışıklık nedeniyle ekonomik açıdan içine kapanmıştı. Tarım ve zanaata dayalı, kendi kendine yeten bir ekonomiye sahip olmakla birlikte ihtiyaçlarının büyük bir kısmını Asya'dan karşılamaktaydı. Asya ise güçlü devletlerin yönetimi altında önemli bir üretim merkezi idi.

CEVAP ANAHTARLARI

3. Asya'dan Avrupa'ya uzanan ticaret yolları ülkelerin ekonomi ve dış politikasını derinden etkilemiştir. Asya'da ticaret yollarına sahip ülkeler gelişmiş bir ekonomiye sahipti. Bunda ticaret yollarından elde edilen vergi gelirlerinin önemli bir yeri vardı. Bu nedenle devletler sıkı rekabet halindeydi. Sasanilere karşı Bizans-Kök Türk ittifakı bunun bariz örneğiydi.

4. Devletler öncelikle bulundukları bölgenin güvenliğini sağlamaya ve ticaret güzergâhları kurmaya önem vermişlerdir. Bunun yanında vergi indirimi, sigorta sisteminin uygulanması, kervansarayların yapılması, devletler arası ticari antlaşmaların yapılması gibi politikalar izlemişlerdir.

5. Günümüzde İpek Yolu'nu tekrar canlandırmaya yönelik Asya'da bölge devletleri arasında antlaşmalar imzalanmaktadır.

Etkinlik No.: 64

1. Orta Çağ'da İpek Yolu'na hâkim olan devletler ekonomik açıdan güçlenmiştir. Ekonomik açıdan güçlenen devletler güçlü ve büyük ordular kurarak sınırlarını genişletmiştir. Devleti yönetenler, halkın refah düzeyinin artması sayesinde siyasi iktidarlarını da sağlamlaştırmıştır.

2. Orta Çağ'da devletler, İpek Yolu'na hâkim olabilmek için, birbirleri ile yaptıkları askerî mücadelenin yanı sıra karşılıklı çıkarlarını gözeterek ittifaklar da kurmuşlardır. Günümüzde ise uluslararası ilişkilerde askerî mücadele yerini daha çok ekonomik rekabete bırakarak karşılıklı çıkarların gözetildiği bir düzen oluşmuştur.

3. Her iki devlet de İpek Yolu'nun canlandırılması ile ekonomik kazanç hedefleyebilir. Türkiye'nin amacı, tarihsel ve kültürel geçmişinden dolayı Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri ile bağlarını siyasi açıdan güçlendirmek olabilirken, Çin'in yayılmacı bir politika izlemek amacıyla hareket ettiği düşünülebilir. Çin, bu yolla ekonomik gücünü dünya siyasetinde daha etkili ve güçlü olmak için kullanabilir. Ayrıca, dünyadaki stratejik önemini ve dış siyasetteki gücünü de artırabilir.

Etkinlik No.: 65

GÜÇLÜ YÖNLER:
- Orduyu oluşturan halkın, düzenli ve disiplinli bir aile ve toplum yapısına sahip olması
- Halkın kısa sürede savaş düzenine geçilebilecek kabiliyete sahip olması
- Savaşa sürekli hazır olunması

ZAYIF YÖNLERİ:
- Konar-göçer yaşam tarzı nedeniyle halkın dış saldırılara karşı korunaksız olması
- Halk arasında birlik ve beraberliğin bozulmasının askerî organizasyonu bütünüyle etkileyebilecek olması

FIRSATLAR:
- Geniş bir coğrafyada hareket halinde olunması sebebiyle farklı savaş teknik ve taktiklerinin görülmesi
- Hareketli bir yaşam tarzının gelişmeye açık olması

TEHDİTLER:
- İklim ve coğrafyanın zorlu şartları
- Hayvancılıkla uğraşanların en çok korktuğu kuraklık ve hayvanlar arasında salgın hastalıkların yaşanma ihtimali
- Gelişmiş bir medeniyet kuran Çinlilerin varlığı

(Bu etkinliğin sonucunda öğrenciler Türklerin askerî organizasyon biçiminin GZFT analizini yaparken aslında yaşam tarzlarının GZFT analizini yaptıklarını da göreceklerdir. Böylece konar-göçer yaşam tarzı ile askeri organizasyon biçimi arasındaki bağlantıyı analiz edebileceklerdir.)

Etkinlik No.: 66

1. Orta Çağ Orta Asyası'nda konar-göçerler, verimli topraklara yerleşip o bölgenin kaynakları tükendiğinde yer değiştirir ve çadırlarda yaşardı. Ekonominin kaynağı hayvancılık ve ticaretti.
   Orta Çağ Avrupası'nda ise, genellikle araziye hâkim yüksek bir yerde, feodal beylerin yönetim merkezi ve oturduğu yer olan şatolar vardı. Feodal sistemde köylüler küçük ve ahşap evlerde yaşardı. Derebeyler adına toprağı işler ve ürün yetiştirirlerdi. Kullandıkları eşyalar çoğunlukla basit ve ucuz malzemelerden yapılmıştı. Ekonominin kaynağı tarım, ticaret ve hayvancılıktı.

2. Orta Asya'da konar-göçerler, yerleşik olmadıkları için her an dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı korunmasızdı. Bu sebeple, kadın erkek ayrımı olmadan, tüm göçebeler askerdi ve savaşa katılırdı. Konar-göçer ordusu hafif donanımlı ve hızlı hücum yapabilen süvarilerden oluşmuştu. Konar-göçer toplumda halk, askerî bakımdan dayanıklı, disiplinli, uyumlu ve hızlıydı.
   Feodal Avrupa sisteminde ise, yerleşim yerleri korunaklı yapılarla çevrelenmişti. Avrupa'da feodal beyler, savaş zamanında, serfler ve köylülerden oluşan bir ordu toplardı. Daimi bir ordu yoktu. Savaş zamanlarında oluşturulan ordular, daha çok, ağır donanımlı ve hareket kabiliyeti kısıtlı piyadelerden oluşuyordu.

Etkinlik No.: 67

1. Konargöçer toplumlarca binicilik teknolojisinin geliştirilmesi Avrupa'daki şövalyelerin doğmasına neden olmuştur. Bu durum askeri alanda kültürler arasında etkileşimin olduğuna kanıt olarak gösterilebilir.

2. "100 at, 1.000 yaya askere bedeldir." sözü Orta Çağ Avrupası'nda savaşlardaki etkili gücün atlı askerler olduğunu göstermektedir. Bunun yanında askerî alanda bir sınıflamanın da var olduğu anlaşılmaktadır.

3. Konargöçer toplumlarda herkesin süvari olması ve atın herkeste bulunması atı toplumsal bir ayrıcalık olmaktan çıkarmıştır. Ayrıca bu toplumların hayvancılığı ekonomik uğraş olarak kabul etmesi atın beslenmesini kolaylaştırmıştır. Yerleşik toplumlarda at beslemenin oldukça masraflı olması ve ata sadece savaşan zengin bir grubun sahip olması bu toplumda atı statü belirleyen bir unsur haline getirmiştir.

4. Orta Çağ Avrupası'nda sosyal statünün yapılan işlere göre belirlendiği ve sosyal statüyü belirleyen unsurlardan birinin de askerlik olduğu anlaşılmaktadır.

Etkinlik No.: 68

1. Görselde ;
   Kuşatma halinde etrafı surlarla çevrili şehre girmeye çalışan, oklarıyla atış yapan ve genel olarak zırhlı askerler vardır.
   Surları aşmaya çalışsan askerler ile mancınık, tahta kule vb. o dönemin askeri ve teknolojik aletleri görülmektedir.

2. Görselde ve metinde feodalizmin en önemli simgesi olan ve korunmak için oluşturulan şato ve surlarla kuşatılmış şehirlere ve askeri gücü ifade eden şövalyelere yer verilmiştir.

3. Orta Çağ'da paralı askerlik yer almıştır. Savaşta savaşan asıl güç atlı ve zırhlı süvariler (şövalye) ile genellikle yardımcı güç olan piyadeler askeri unsurları oluşturmuştur. Orta Çağ'da şehirlerin etrafının korunmak maksatlı surlarla çevrilmesi istihkâmcı, lağımcı gibi teknik sınıfların oluşmasına neden olmuştur. Şehir

CEVAP ANAHTARLARI

kuşatmalarında, şehri kuşatarak açlığa mahkum etme ve teslim olmasını sağlama önemli bir taktik olmakla birlikte saldırılarla da surlar aşılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda mangonel (sıvı ateş fırlatan bir nevi mancınık), mancınık, merdiven, mancınık taşıyan tekerlekli küçük ahşap kaleler, koçbaşı ve geleneksel harp kuleleri kuşatmalarda kullanılan savaş araç ve gereci olmuştur. Ayrıca kılıç, mızrak, ok ve yay kullanılan diğer savaş araç ve gereçlerindendir.

4. Günümüze askerliği meslek olarak seçen kişileri düşündüğümüzde paralı askerlik anlayışının güçlenerek devam ettiğini söyleyebiliriz. Orta Çağ'ın en önemli askerî birliği zırhlı süvariler (şövalye) ortadan kalkmıştır. Dönemin üstünlük sağlayan at yerini (uçak, tank vb.) teknolojik savaş araçlarına bırakmışır.

Günümüzde teknolojik gelişmelere paralel olarak ülke ve şehirlerin korunması termal kamera, hava korunma sistemi vb. şekillerde sağlanırken Orta Çağ'da şehirlerin surlarını kazdığı tünel ve patlayıcılarla aşmayı görev edinen lağımcılar sınıfı önemini kaybetmiştir. Düşman saldırısını durdurmak, düşmana karşı savunma yapmak amacıyla yer düzenleme görevini üstlenen istihkâmcı sınıf ise varlığını devam ettirmektedir.

Yakın savaş gerektiren ok, yay, mızrak vb. savaş araç gereçleri günümüze yerini uzaktan idare edilen tahrip gücü yüksek ve daha geniş alanlara etki eden savaş araç gereçlerine bırakmıştır.

Orta Çağ'da gördüğümüz şehirlerin kuşatılarak şehre erzak giriş çıkışının engellenmesi ve şehrin teslim olması taktiği yerini bir nevi ülkelere uygulanan ambargoya bıraktığı söylenebilir.

Etkinlik No.: 69

1. Konar-göçer toplumlarda askerlik herkesin görevi olduğundan devlete yük olmadan masrafsız bir ordu oluşturulmaktadır. Yerleşik toplumlarda ise askerlik belirli bir gruba aittir ve bir maliyeti vardır.

Konar-göçer toplumlarda özel bir askeri eğitim yapmaya gerek yoktur. Yerleşik toplumlarda ise asker yetiştirmek için özel bir eğitim verilir.

Konar-göçer toplumlarda asker daha hareketli ve manevra alanı daha geniştir. Yerleşik toplumlarda giyilen ağır kıyafetler atın ve askerin hareket ve manevra alanı daraltmaktadır.

Konar-göçer toplumlarda onluk sisteme göre düzenlenmiş ordular içinde gerektiğinde birbirinden ayrılabilen ve savaş taktiği uygulayabilen birbiriyle koordineli askerler söz konusudur. Yerleşik toplumlarda taarruza ve karşı karşıya döğüşü esas alan bir anlayış söz konusudur.

Yerleşik toplumlarda askerler kendilerini koruması için zırhlı kıyafetler tercih etmiş, böylece yaralanma ve can kaybı önlenmek istenmiştir. Konar-göçer toplumlarda böyle bir kıyafet söz konusu olmamakla birlikte iyi ata binmek, hızlı olmak ve at üzerinde ok ve yay kullanmak gibi özelliklerle yaralanma ve can kaybını aza indirmeye çalışmıştır.

2. Bu etkinlik öğrencinin yorumuna bırakılmıştır.

Etkinlik No.: 70

1. Moğol yasalarında suçun şahsiliği ilkesinin uygulanmaması, göçebe hayat şartlarından kaynaklanmaktadır. Verilen bir ceza caydırıcı özelliğe sahip olmalıdır. Aile reisi veya üyeleri, işleyeceği suçun cezasının diğer aile üyelerine verilmemesi için sorumlu davranmak zorundadır. Göçebe yaşamda aile bireyleri arasında kontrolün ve beraberliğin sağlanması için böyle yasalar çıkarılmış olabilir.

2. Bu durum, Moğolların fethettikleri topraklarda yaptıkları yağma ve katliamı savaş sonrası ganimet toplama anlayışı kapsamında doğal bir hak olarak görmeleri şeklinde açıklanabilir.

3. "Devletler silahla kurulur, kalem ve kanunla idare edilir." görüşünden hareketle, toplumların bir arada yaşayabilmesi için elbette kurallara ihtiyaç vardır. Birçok olası cevap verilebilir.

4. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda gerekçelerini ortaya koyarak öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 71

1. Ağır kabul edilen suçlar (at ya da hayvan çalmak, vatana ihanet, askeri suç vb.) ve bunlara verilen cezalar birbirine paralel görülmektedir. Bu durum Moğolların ilk Türk devletleri gibi atlı göçebe yaşam tarzını benimsemeleri ve ilk Türk devletlerinin hukuk kurallarından etkilenmesi şeklinde açıklanabilir.

2. Devlet Yapısı : "Her kim olursa olsun, prensler, hanlar, subaylar; genel heyet halinde toplanmış diğer Moğol asilzadeleri tarafından seçilmedikçe imparator ilan edilemez." maddesinde görüldüğü gibi devlet federatif bir yapıya sahiptir.

Toplum Yapısı: Öncelikle hayvanlara, (özellikle ata) avcılığa ait maddelerin yer alması toplumun konar göçer bir yaşam tarzına sahip olduğunu göstermektedir.

"Moğolların hiç bir tebaası bir Moğol'u hizmetçi veya esir olarak kullanamaz." maddesinden hareketle toplumsal bir eşitlikten bahsedilebilirse de subay ve reislerine ayrıcalık ve dokunulmazlık temin edilmesi, bazı din ve meslek gruplarının genel hizmetlerden muaf tutulması toplumda bazı ayrıcalıkların var olduğunu göstermektedir. Ayrıca toplumda askerliğin erkekler için genel bir görev olduğu anlaşılmaktadır.

Ekonomik: Öncelikle hayvanlara, (özellikle ata) avcılığa ait maddelerin yer alması toplumun konar göçer bir yaşam tarzına sahip olduğunu dolayısıyla hayvancılığın genel geçim kaynağı olduğunu göstermektedir. Ayrıca "Bir at, bir sığır veya kıymetli eşya çalanlar idamla cezalandırılır." maddesi bu durumu desteklemektedir.

Askeri: Askerliğin erkekler için zorunlu kabul edilmesi paralı askerliğin olmadığını göstermektedir. Orduda onlu sistem içerisinde askeri hiyerarşinin sıkı bir şekilde uygulandığı ve askeri eğitime önem verildiği anlaşılmaktadır.

3. Hukuk kuralları hem bireyler arasındaki hem de bireyle devlet arasındaki ilişkileri düzenler. Bu nedenle geçmişte de günümüzde de hukuk kuralları toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanır. Hukuk kuralları hazırlanırken toplumun siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik vb. durumları belirleyici unsurlarıdır.

Etkinlik No.: 72

1. Hukuk kurallarının yazılı hale getirilerek ülkenin her yerinde aynı şekilde uygulanması devletin bu kuralların uygulanmasına dikkat ettiğini, ülkede hukuk birliğinin sağlanmaya çalışıldığını gösterir. Ayrıca hukukun bağlayıcı bir özelliğe sahip olarak her yerde herkes için geçerli olması hukuk devleti anlayışının benimsendiğine de işaret etmektedir.

2. İmparator Justinianus bu sözüyle Roma adaletinin sağlanmasında en etkili unsurun derlenen hukuk kurallarının olduğuna vurgu yapmıştır. Ayrıca bu çalışmanın "kutsal tapınak" gibi kabul edilerek korunup, adalet dağıtılırken değiştirilmeden uygulanması gerektiğine dikkat çekmiştir.

3. İmparator Justinianus, hukuki düzenleme çalışmalarının hukuk görevlilerinden ve uzmanlarından oluşan bir komisyon tarafından yürütülmesini sağlaması, işi ehline bıraktığını göstermektedir. Ayrıca bu komisyona asıl metinler üzerinde ekleme veya çıkarma yapma yetkisi vermesi (daha önceki Roma kanun düzenlemelerinden farklı olarak) onlara bir sınıf ya da kurumun etkisi altında kalmadan bağımsız çalışma İmkânı sağlamıştır.

CEVAP ANAHTARLARI

Bu yönüyle metodun günümüz bilimsel anlayışıyla da uyuştuğunu söylemek mümkündür.

4. Roma hukukuna ait esasların günümüzde Avrupalı birçok devletin hukuk kurallarında da yer alması Roma hukukunun evrensel niteliklere sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu hukukun kendinden sonraki dönemlerdeki toplumların ihtiyaçlarına cevap verebilecek özelliklere sahip olduğu ve sosyal, idari, ekonomik vb. birçok alanlarda ayrıntılı düzenlemeleri barındırdığı söylenebilir.

Etkinlik No.: 73

1. İnsan hakları, ceza hukuku, siyasi haklar vb. konularda içeriğe sahip maddeler yazılabilir.
2. Magna Carta'da kralın yetkileri, kilisenin statüsü, vatandaş hakları, ceza ve ticaret hukuku gibi konulara vurgu yapılırken öğrenciler daha çok kişi hak ve özgürlüklerini ele almış olabilir.
3. Karşılıklılık (mütekabiliyet), denklik vb.
4. 39. maddedir. Bu maddeye göre ülkedeki bütün hür kişilerinin hak ve özgürlükleri tanınmakta ve yasa ile güvence altına alınmaktadır.
5. Hukukun üstünlüğü veya "hukuk devleti" anlayışına yapılan vurgudur.

Etkinlik No.: 74

1. Öğrenciler kendi düşüncelerini yazarak temellendireceklerdir. Oluşturdukları metinde; farklı kültür ve inançlar, hukuk sistemi, hukukçular, eşitlik, yönetim, adalet vb. kavramlar aranmalıdır.
2. Öğrenciler kendi düşüncelerini yazarak temellendireceklerdir. Oluşturdukları metinde geniş sınırlara ulaşan imparatorluğun yönetilebilmesi, toplumsal yapının idamesi ve ekonomik yaşam iyi işleyen bir hukuk sitemine ihtiyaç duyacağı vurguları aranmalıdır. Ayrıca yönetim-hukuk ilişkisi, uzun bir dönemin miras olması, büyük hukukçular yetiştirmesi, eşitlik anlayışı vb. vurgular da yapılabilir.
3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 75

1. **Evrensel hukuk ilkelerine uygun olanlar**
   Akıl hastası bir kimse, yapacağı eylemlerin idrakinde olamayacağı için, hiçbir hukuki işlemde bulunamaz.
   Bir kişi hâkimliği kabul ettiğinde, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdirmek için hakemlik etmeyi de taahhüt etmiş olur.
   Suçu kanıtlama yükümlülüğü, suçu isnat edendedir, bu yükümlülük suçla itham edilen kişiye ait değildir.
   Evrensel hukuk ilkelerine uygun olmayanlar
   Hususi meclis (consilium) önünde ciddi bir sebep olmadan otuz yaşından küçük köle azat edilemez.
   Köle bir kadının, köle veya özgür bir erkekten olan çocuğu da köle sayılır.
   Cengiz Han Yasaları ile ilgili verilen maddelerin tümünün evrensel hukuka uygun olmadığı söylenebilir.
2. Birçok olası cevap verilebilir. Kölelik ile ilgili maddeler "Kölelik kaldırılmıştır." şeklinde değiştirilebilir. Cengiz Han Yasaları'nda mirasla ilgili madde, "Her çocuk eşit oranda mirastan pay alır." şeklinde düzenlenebilir.
3. Cengiz Han Yasaları ile ilgili maddeler dikkate alındığında, yasaların mahiyetinden (yasaların ağır cezalar öngörmesi, askerlikle ve mirasla ilgili hükümler) dolayı, Moğolların konar-göçer bir hayat tarzı sürdürdükleri sonucuna varılabilir. Kölelik düzeninin daha çok yerleşik toplumlarda görülmesi ve yasaların mahiyeti dikkate alındığında ise, Romalıların yerleşik bir hayat tarzı sürdürdükleri söylenebilir.
4. Roma Hukuku evrensel hukuk ilkelerine daha uygundur. Çünkü evrensel hukuk ilkeleri ile karşılaştırıldığında evrensel ilkeleri içeren daha çok madde görülmektedir.

Etkinlik No.: 76

1. İç Asya'nın coğrafi özellikleri burada yaşayan toplulukları çeşitli şekillerde etkilemiştir. Coğrafi şartların sert olması bu toplumların karakteristik yapısına yansımış, onların diğer bölgelerdeki toplumlara göre çeşitli durumlar karşısında daha olgun ve dayanıklı olmasını sağlamıştır. İç Asya'nın bitki örtüsünün ve yer şekillerinin hayvancılığa uygun olması yönetim ve organizasyon kapasitesi açısından Türkleri daha aktif kılmıştır. Bu coğrafyada otlak ve sulak alanların yetersizliği her daim çatışmalara zemin hazırlayacağından Türklerin savaşçı özelliklerinin ön planda olmasını gerekli kılmıştır. İç Asya'nın çeşitli maden kaynakları bakımından zengin olması ise Türkleri başta savaş aletleri olmak üzere madencilikte ileri bir seviyeye ulaştırmıştır. Bu gibi gerekçeler Türk adının anlamlarının oluşumunda etkili olmuştur.
2. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak yaratıcı düşüncesinin gelişimi doğrultusunda farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 77

1. Başlangıçta yerleşik bir yaşam süren ve tarımla uğraşan Türk toplulukları, zamanla hayvancılıkla uğraşmaya başlamışlar ve konargöçer bir yaşam tarzını benimsemişlerdir. Madencilik alanında önceleri işlemesi kolay olan madenlerden eşyalar yapılırken daha sonraları demir gibi sert madenlerden eşyalar yapmışlardır.
2. Türkler tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır. Bu nedenle at, koç, boğa gibi evcil hayvanlar sanat eserlerinde yer almıştır. Aynı zamanda Türkler Orta Asya coğrafyasında bulunan yırtıcı hayvanlar ve av hayvanlarını da sanat eserlerine konu etmişlerdir. Türklerin inançları gereği kutsal kabul ettikleri ya da simgesel olarak yücelttikleri kurt, kartal, geyik gibi hayvan motiflerine de süs eşyalarında rastlanmaktadır.
3. Orta Asya coğrafyasının iklim koşulları insanların yaşaması için pek elverişli olmadığından Türkler başka yerlere göç etmişlerdir. Türklerin hayvancılıkla uğraşmaları da geniş bir coğrafyaya yayılmalarının bir başka nedenidir. Tarihi süreçte yaşanan savaşlar, kıtlık ve doğal afetler de Türklerin farklı coğrafyalara göç etmelerine neden olmuştur.
4. Hayvancılık yapılması; taşınabilir sanat eserlerinin olması; atın kullanılması; dört tekerlekli araba, keçeden çadır gibi buluntuların olması "Orta Asya'da Türklere ait ilk kültür bölgelerinde konargöçer yaşam tarzı hâkimdir." yargısını kanıtlar nitelikteki örneklerdir.
5. Öğrencilerin bu soruya bilgi birikimi doğrultusunda cevap vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 78

1. Ormanlık bölgelerde yaşayan insanların çevrelerinde bulabilecekleri temel malzemeler ağaç ve taş olduğundan, bunlardan yontularak yapılan hafif ve basit silahlar kullanılmış olmalıdır.
2. Mezopotamya bölgesindeki yerleşik hayatın gelişimi konusundan hatırlanacağı gibi yerleşik hayatın ön koşulu tarım faaliyetinin yapılabilmesi olmuştur. Tarım faaliyeti için en elveriş-

CEVAP ANAHTARLARI

li alanlar ise akarsu ve göllere yakın, sulama imkanı bulunan yerler olmuştur. Bu açıdan haritaya bakıldığında Anav kültür çevresinin Aral gölü ve Ceyhun nehri arasında bir yerde olduğu görüldüğünden burada tarım yapılmış olma ihtimalinin yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca c şıkkındaki metinde bu kültür çevresinde ekmek üretimi yapıldığı şeklinde bir veri vardır. Bu bilgiden de hareketle bölgede buğday üretimi, yani tarım yapıldığı sonucu çıkarılabilmektedir. Yine aynı şekilde bu bölgede taş değirmenlerin de kullanılmış olacağı yorumu yapılabilir.

3. Madenleri işlemeyi bilen atlı-savaşçı bir topluluktan söz edildiğine göre burada yapılan kazılarda ok, yay, kılıç gibi hafif süvari silahlarının bulunması muhtemeldir. Yine altından yapılma hafif süs eşyalarının da bulunması muhtemel görülebilir.

4. Atın konargöçer savaşçı Türk toplulukları açısından önemi hakkında öğrenci özgün yorumuyla bir paragraf yazacaktır.

Etkinlik No.: 79

Öğrencilerin bilgi birikimlerine ve hayal güçlerine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 80

1. Türklerin etkileşimde olduğu kültür çevreleri; doğuda Kingan Dağları, batıda Hazar Denizi, kuzeyde Sibirya, güneyde ise Hindikuş ve Karanlık Dağları ile çevrili olan bölgelerdir.

2. Afenesyevo kültüründe keçeden yapılmış eğer takımının bulunması;
   - Keçenin yünden yapılması ve at koşumuna dönüştürülerek kullanılması, bu bölgede hayvancılığın yapıldığını
   - At koşumu üzerinde çeşitli görsellerin bulunması, bu kültürde resim sanatanın olduğunu
   - Keçe üzerindeki resmi yapabilmek için bitkilerden boya yapma yöntemini (kök boya) bildiklerini
   - Dokumacılık yapıldığını
   - El sanatlarının olduğunu gösterir.

3.

Etkinlik No.: 81

1. Türk devletlerinde hâkimiyetin kaynağı, ilahi bir güç olan Gök Tengri'den alınan yönetme yetkisi olan kut anlayışına dayanıyordu. Böylece hükümdar, Gök Tengri'den aldığı iktidar gücüyle ülke içinde meşruiyetini sağlamlaştırır, dağınık boyları idaresi altında birleştirir ve sınırları genişletirdi.

2. Kağan, ülke yönetiminde kendi ailesinden kişileri önemli görevlere getirirdi. Böylelikle bütün ülke aynı ailenin kontrolünde kalır, kardeş ve oğulların yönetim tecrübesi kazanmaları sağlanırdı. Ayrıca bu yönetim anlayışı, kağanın ailesine rakip güçlerin oluşmasına da engel olurdu.

3. Kurultay ile günümüzde halkın devlet yönetiminde söz hakkı sahibi olmasını sağlayan Türkiye Büyük Millet Meclisi arasında benzerlikler kurulabilir.

4. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 82

1. Kağanın görevleri: Ordular sevk etmek, toplumda birlik ve bütünlüğü sağlamak, halkın maddi ihtiyaçlarını karşılayarak onların refahını arttırmak ve töreyi düzenlemek.
   Sosyal devlet; "Bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması için asgari yaşam standartlarının devlet tarafından sağlanması." olarak tanımlanabilir. Yazıtlarda geçen "Türk milleti için gece uyumadım, gündüz oturmadım. Çıplak milleti giydirdim, fakir milleti zengin ettim." sözleri günümüz sosyal devlet anlayışıyla benzerlik göstermektedir.

2. "Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insanoğlu yaratılmış. İnsanoğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş."
   "Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar bütün milletleri kendime tabi kıldım ve hepsini düzene soktum."
   "Tanrı lütfettiği için illiyi ilsizletmiş, kağanlıyı kağansızlatmış, düşmanı tâbi kılmış, dizliye diz çöktürmüş, başlıya baş eğdirmiş."
   "Tanrı yardım ettiği için gözle görülmeyen, kulakla işitilmeyen yerleri milletime kazandırdım. Tanrı buyurduğu için dört taraftaki milleti düzene sokup tertipledim."
   Bu anlayış Türklerde uzun vadeli stratejiler oluşturulmasında ve yeni hedefler belirlenmesinde önemli bir yere sahip olmuştur. Çünkü Türkler bu ülkü sayesinde dinamik bir yapıya sahip olmuş ve belirlenen yeni hedeflere doğru yoğunlaşmıştır.

3. Türk devlet anlayışında devlet ile töre birbirinden ayrı düşünülemeyen, biri diğerinin tamamlayıcısı olan unsurlardır. Töre devletle özdeşleştirilmiştir. "İli tutup töreyi düzenlemiş." Cümlesi Türklerde kağanın yasa koyduğunu ve töreyi düzenlediğini gösterir.

4. Türk milletinin kıyamete kadar yaşayacağı mesajı verilmektedir. Bu durum daha sonraları "Devlet-i ebed- müddet" olarak tabir edilmiştir.

Etkinlik No.: 83

1. Öğrencilerin bilgi birikimlerine ve hayal güçlerine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 84

1. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak Durum 1 için ülke topraklarının korunması ile savaş yönetimi sorunu ve Durum 2'de halkın ekonomik, sağlık vb. sorunları ekseninde farklı cevaplar verilebilir.

2. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak Hakanların Tanrı buyruğu doğrultusunda kut gereği milleti refah ve barış içinde yaşatma, kurultay toplama, ülüş ilkesi, asker toplama, orduyu yönetme vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.

3. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak Hakanların diplomatik ilişkiler kurması, kurultayı toplayıp savaş kararı alması, asker toplaması, orduyu yönetmesi vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.

4. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak Kurultayda alınan kararların farklı görüşler de dikkate alındığından daha isabetli olması, Kurultay kararı sonucu ortaya çıkan tüm gelişmelerden herkesin razı olması vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 85

1. Bozkır coğrafyası tarımdan çok hayvancılığa uygun olduğu için Türk topluluklarını konar-göçer hayat tarzına yöneltmiştir.

CEVAP ANAHTARLARI

2. **Teşkilatçılık:** Konar-göçer hayat tarzı Türklerin disiplinli teşkilatlı bir şekilde yaşamasını sağlamıştır.

Geçim kaynağı: Sulanabilir arazilerde yaşayanların tarım, bozkırlarda yaşayanların ise hayvancılık temel geçim kaynağı olmuştur.

Konut tipi: Kanar-göçer yaşam tarzının olduğu yerlerde çadır, kullanılırken yerleşik hayatın hüküm sürdüğü bölgelerde kerpiç ve taştan yapılmış evler kullanılmıştır.

El sanatları: Konar-göçer yaşam tarzından dolayı daha çok taşınabilir eşyalar üzerine; pars, kaplan, aslan, kurt, at, koyun ve kartal gibi hayvan figürlerinden süslemeler yapılmıştır.

Spor: İlk Türk devletleri iklim şartlarının çok zor olduğu bölgelerde kurulmuş, kuruldukları coğrafyanın çetin iklim şartları, onların spor anlayışlarını da şekillendirmiştir. Doğa şartlarıyla mücadele ederek yaşamak zorunda olmaları, Türklerin zinde kalmalarını sağlamıştır. Genellikle savaşa hazırlık, çetin doğa şartlarıyla mücadele ve eğlence amaçlı sporlar (atlı sporlar, okçuluk ve avcılık) yapılmıştır.

3. Keçe, halı ve kilim parçaları, at koşumları, madenden yapılmış eşyalar, su kanalları, heykeller.

Etkinlik No.: 86

1. İslamiyet öncesi dönemde Türklerin yaşadığı coğrafyaların fiziki şartları onları konargöçer bir hayat tarzı yaşamaya yöneltti. Türkler geçim kaynaklarını, yeme içme alışkanlıklarını, yaşayacakları bölgeyi, düşmanlarıyla mücadele ederken kullanacakları teçhizatı, uygulayacakları taktikleri yaşadıkları coğrafyanın etkisiyle belirlediler.

2. Türkler yaşadıkları coğrafyanın iklimi ve fiziki koşulları nedeniyle mücadeleci bir yapıya sahiptirler. Bu mücadeleci yaşam tarzı onları sıra dışı Askerîteşkilatlar oluşturmaya, düşmanlarıyla savaşırken alışılagelmişin dışında savaş taktikleri uygulamaya yöneltti.

3. Türkler sıcaklık farkları en fazla olan hatta dünyanın çatısı olarak nitelendirilen İç Asya bozkırlarında edindikleri yaşamsal tecrübelerle göç ettikleri farklı coğrafyalara uyum sağlamakta zorlanmadılar. Deyim yerindeyse İç Asya'da en zoru gören Türkler gittikleri coğrafyalara hemen uyum sağlayıp yaşadıkları bölgelerin denetimini ele geçirmek için var güçleriyle mücadele ettiler ve galip oldular. Türklerin azimli, kararlı ve mücadeleci yapıları onların büyük zaferler kazanarak, geniş coğrafyalara hükmetmelerini sağladı.

Etkinlik No.: 87

1. Türkler, yaşadıkları coğrafyanın koşullarına uygun olarak barınma ihtiyaçlarına çözüm bulmuşlardır. Konargöçer bir yaşam sürdürdükleri için kolaylıkla kurulup taşınabilen çadırı barınak olarak tercih etmişlerdir.

2. Bozkırdaki iklim şartlarından dolayı çadır yapımında kullanılan en yaygın malzeme keçedir. Keçe, kışın sıcaklığı arttırır; yazın ise güneşi engelleyerek içerisinin serin kalmasını sağlar.

3. **Deyimler:** Ocağı batmak; ocağı sönmek; ocağı kör kalmak; ocağına düşmek; ocağı tütmek; ocağına incir dikmek

Atasözleri: Od yok ocak yok; adımı güveç koy ama ocak üstüne koyma; çömçe tutan elim olsun; ocaklıkta yerim olsun; ya evlat bir ya ocak kör gerek.

Türküler: Nemrud'un kızı; şu Maşad'ın kızları; ocak başında kaldım; ocağıma düştü evlat acısı; asker ocağı

Etkinlik No.: 88

1. Roma İmparatorluğu, Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Avrupa'da Avrupa Hun Devleti kurulmuştur. Günümüz Avrupasının etnik yapısının dağılımı ortaya çıkmıştır.

2. Türk kültürü Avrupa'da yayılmıştır. Türkler Avrupa'da yeni bir devlet kurmuştur.

3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "İtalya, Fransa, İngiltere, Orta Avrupa" vb. farklı cevaplar verilebilir.

4. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Vandallar Afrika'ya gitmemiş olurdu ve kendi bölgelerinde bir devlet kurarlardı." gibi farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 89

1. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak Çin baskısı, kabileler arası mücadeleler, Türk cihan hâkimiyeti anlayışı, iklim değişikliklerine bağlı olarak yaşanan kıtlık ve kuraklık vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.

2. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak çeşitli cevaplar verilebilir.

Örnek:

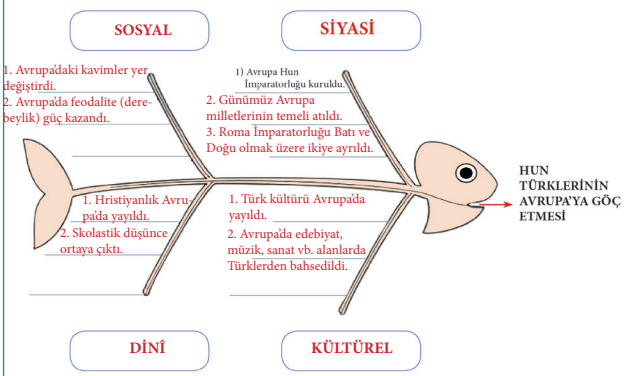

3. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak Avrupa Birliği'nin dağılması, Avrupa'da İslam kültürünün yayılması, yeni devletlerin kurulması, nüfusun çoğalması, yabancı karşıtlığının artması vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 90

1. Roma İmparatorluğu'nun İtalya'ya giren ve şehirlerini ele geçiren Hunlara karşı askerî bir seferle karşılık veremeyip bir elçilik heyeti göndermesi, Hunların; Kavimler Göçü sonrasında Avrupa'nın en üstün askerî ve siyasî gücü hâline geldiğini kanıtlamaktadır.

2. Dinî bir lider olan Papa'nın siyasi bir antlaşma yapmak için elçilik heyetinde yer alması; Katolik Kilisesi'nin Kavimler Göçü sonrasında siyasî ve sosyal etkisinin artmaya başladığını göstermektedir.

3. Hun Hükümdarı Attila'nın Roma şehirlerini ele geçirmesi, Türklerin savaşçı yönünü gösterir. Bunun yanında Attila'nın barış istemeye gelen elçilik heyetini kabul etmesi ve onlara nezaketle davranması, Türklerin düşmanları silah bırakıp barış isterlerse savaş yerine anlaşmayı tercih eden bir kültüre sahip olduklarını göstermektedir.

4. Öğrencilerin bilgi birikimleri doğrultusunda bu soruya cevap vermesi beklenmektedir.

CEVAP ANAHTARLARI

Etkinlik No.: 91

1. Din değişikliği yaşanmıştır. Türkler, Manihaizm dinini benimsemiştir. Ayrıca Çinliler, Türklerin iç işlerine müdahalelerde bulunarak ülkede karmaşalar yaşanmasına yol açmıştır.
2. Hun akınlarına karşı savunma amaçlı Çin seddi yapılması. Köktürklerde Çin esaretinden kurtulma ve bağımsızlığı koruma mücadelesi verilmesi. Uygurlarla iyi ilişkiler ve kültürel alışverişin kurulması.
3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Mustafa Kemal Atatürk, Sultan II. Mahmut" gibi medenileşmek adına köklü değişimler gerçekleştiren Türk liderlerinin isimleri verilebilir.
4. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Ülkede farklı gruplaşmalar ortaya çıkarabilir;. Kaos, karmaşa ve iç çatışmalar yaşanabilir" vb. cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 92

SİYASİ Türkler ile yerleşik topluluklar arasındaki ilişkilerin çatışma ve uzlaşma şeklinde gerçekleşmesi, Hunların siyasi, ekonomik ve kültürel farklar nedeniyle çatışma yaşadıkları Çinlilere karşı bazen saldırmayı bazen de uzlaşmayı tercih etmeleri Hun Çin ilişkilerinin siyasi boyutudur.

ASKERÎ Hunların, Çin kervanlarına yaptıkları askerî akınlar ile İpek Yolu'nun denetimini ele geçirmeye çalışmaları, Çinlilerin Çin Seddi'ni inşa etmeleri, Hunlarla yaptıkları askerî mücadeleler Hun Çin ilişkilerinin Askerî boyutudur.

KÜLTÜREL VE SOSYAL İpek Yolu'nun geçtiği bölgeler ve bu bölgelerin zengin şehirleri için Hunlarla Çinlilerin karşı karşıya gelmesi, Hunların Çin'e yünden yapılmış örtüler, kumaşlar ile keçe ve deri gibi kendi kültürlerini yansıtan mamuller ihraç etmeleri, Çinlilerin konargöçer Türkleri yerleşik hayata geçmeye teşvik edip kültürlerini yok etmeye çalışmaları, Çinlilerin kendi inanç sistemlerini konargöçerler arasında yayarak kültürel kimliklerini kaybetmeleri için çalışmaları Hun Çin ilişkilerinin kültürel boyutudur.

Hunların ticareti canlandırmaya yönelik politikaları, Çin'e yünden yapılmış örtüler, kumaşlar ile keçe ve deri ihraç etmeleri, bunların hepsini kendi hayvanlarından elde etmeleri, Çinlilerin ise askerî olarak başa çıkmakta zorlandıkları Türk topluluklarına karşı farklı yöntemler uygulayarak kendilerini savunmaları, savaşçı konargöçer Türk toplulukları arasındaki düşmanlıkları kışkırtıp onları zayıf düşürmeye çalışmaları, konargöçerlere para ve sosyal statü unvanları vererek onları sınır bölgelerine yerleştirip ve düşmanlarına karşı kullanmaları Hun Çin ilişkilerinin sosyal boyutudur.

EKONOMİK Hunların, Çin kervanlarına yaptıkları askerî akınlar ile İpek Yolu'nun denetimini ele geçirmeye çalışması, Çinlilerin Çin Seddi'ni inşa etmeleri, Hunlarla yaptıkları ekonomik mücadelele, Hunların ticareti canlandırmaya yönelik politikaları, Hunların ekonomisinin hayvancılığa dayanması ve ihraç malları arasında canlı hayvan ve hayvan ürünlerinin olması, barış zamanlarında Çin'e çok miktarda sığır sevk etmeleri ve bunları Çin pazarlarında satmaları, Çin sarayına at ve kürk sunmaları bunun karşılığında ipek almaları, Çin'e yünden yapılmış örtüler, kumaşlar ile keçe ve deri ihraç etmeleri, bu mamulleri kendi hayvanlarından elde etmeleri Hun Çin ilişkilerinin ekonomik boyutudur.

Etkinlik No.: 93

1. **KİMLER?** Türkler yani Hunlar, Kök Türkler, Uygurlar; Çinlilerle ve komşu ülkelerle ticaret yapıyorlar.

NE ZAMAN? İlk ve Orta Çağlarda, MS. 52 yılında

NEREDE? İç Asya'da Hun, Kök Türk Uygur ve Çin ülkelerinde

NİÇİN? Eski Türk ekonomisi hayvancılığa dayanıyordu. Hun, Kök Türk ve Uygurlar hâkimiyetleri altındaki topraklarda ticareti canlandırmak için ihtiyaç fazlası malları veya ticaretini yapmak için yetiştirdikleri canlı hayvanları ve hayvanlardan elde ettikleri mamulleri Çin ülkesine satıyorlardı.

NASIL? Hun Türkleri kendi hayvanlarından elde ettikleri yünden yapılmış örtüleri, kumaşları, keçe ve deriyi komşu ülkelere ihraç ediyorlardı. Kök Türkler ihtiyaç fazlası olarak çok miktarda at ve koyun yetiştirip bunları komşu ülkelerden özellikle Çin'e ihraç ediyorlar bunun karşılığında da Çin'den ipekli kumaşlar alıyorlardı. Uygur döneminde de Çin'e olan canlı hayvan ihracı devam etti. Uygur Kağanları, Çin'e daha fazla canlı hayvan satabilmek için siyasi ve askerî güçlerini bir baskı aracı olarak kullanmışlardır.

NELER YAPIYORLAR? Mesela, Hun Türkleri MS 52 yılında Çin'e çok miktarda sığır sevk etmişler ve bunları Çin pazarlarında satmışlardı. Çin sarayına at ve kürk sunmuşlar karşılığında da ipek almışlardı. Kök Türkler ihtiyaç fazlası olarak çok miktarda at ve koyun yetiştirmekteydi ve bunları komşu ülkelerden özellikle Çin'e ihraç ediyorlar bunun karşılığında da Çin'den ipekli kumaşlar alıyorlardı. Uygurlar satmak için Çin'e gönderdikleri atlarının hepsini almaları için Çinlileri âdeta zorlamaktaydılar. Çinliler de aralarındaki barışı korumak için Uygurların bu zorlamasına ister istemez boyun eğmek durumunda kalıyorlardı.

Öğrencilerin bilgi birikimlerine ve hayal güçlerine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 94

1. Temel etken ticarettir; her iki devlet de ihtiyacı olan maddeleri temin edebilmek amacındadır. Özele indirilecek olursa İpek Yolu ticareti denebilir.
2. Siyasi, ticari, zirai ve sosyal (toplumsal) alanlarla ilgilidir.
3. Birinci, üçüncü ve dördüncü maddeler siyasi içeriklidir.
4. Türkler, Çinlilerden ağırlıklı olarak tarımsal ürünler talep etmişlerdir. Çünkü bozkırda iklimin elverişsiz olmasından ve göçebe bir yaşam sürdüklerinden dolayı tarım yapmadıklarından bu ürünlere ihtiyaç duymuşlardır.

Etkinlik No.: 95

1. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak ticari gelirler, asker temini vb. fırsatlar ile düşmanların artması, ülke yönetiminde zorluklar vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.
2. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak çeşitli cevaplar verilebilir.
Örnek:

CEVAP ANAHTARLARI

3. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak öngörülü olmayı, düşmanı iyi tanımayı, diplomasiyi kullanmayı, ekonomik ve askerî varlığı güçlendirmeyi vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 96

1. Arap toplumunda kabilecilik anlayışı ve cahiliye davası adı verilen kan davalarının sıkı bir şekilde uygulanması, hayat tarzında bedeviliğin esas kabul edilmesi ayrıca toplumsal sınıf ayrılıklarının olması Arap Yarımadası'nda siyasi birliğin kurulamamasının sebepleri olarak gösterilebilir.
2. Metinde Arap kabilelerin uzun zamandır kendi başlarına buyruk, hiçbir siyasi otorite tanımadan sürdürdükleri ticari üstünlüğü kaybetme korkusundan dolayı İslamiyet'in yayılmasına direnç gösterdikleri belirtilmiştir.
3. Bir şiddet türü olarak kan davası dünyanın birçok yerinde görülen bir toplumsal olgudur. Kan davası, bireysel bir öç alma eylemi olmaktan daha çok kolektif bir öç alma biçimi olduğundan millet olma bilincine zarar verir. Ayrılıklar başlar, insanlar arasında birlik ve beraberlik duygusu kalmaz yerini korku alır. Kan davalarının olduğu bölgelerde ekonomik kalkınma sağlanamaz. Bu durum toplumsal düzenin sarsılmasına devlet kurumlarının iş yapamaz hâle gelmesine sebep olur.
4. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda; güçlü bir ordu, sağlam bir ekonomik sistem, insanlar arasındaki birlik ve beraberlik, adaletli bir yönetim vb. cevaplar vermesi beklenir.

Etkinlik No.: 97

1. Çöl ve vahalardaki konargöçer yaşam şeklidir. Çadırlarda yaşayan bedevilerin temel geçim kaynağı avcılık ve takasa dayalı ticaretti.
2. İslamiyet'le birlikte Arabistan'da bilgi ve hakikat ortaya çıkacak ve aydınlanma sağlanacaktır. Dolayısıyla bilgi, hakikat ve aydınlanma bu süreçte etkili olan unsurlardır.
3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda; İslam Aydınlığı, Aydınlanma Çağı, Hakikatin Işığı, Cahiliye'ye Son Veren Güç: İslamiyet vb. cevaplar vermesi beklenir.
4. Hz. Peygamber cahiliyeye geçmişte kalan bir dönem olarak bakmamış aksine bunun her fırsatta tekrar ortaya çıkabileceğini düşünerek bu yönde uyarılarda bulunmuştur. Çünkü insanlar hakikatten, yaşadığı çağın gerçeklerinden ve doğru bilgiden ayrılarak yeniden Cahiliye Dönemi değerlerine dönebilir.
5. Bulunmaktadır. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda; kadına şiddet, çocuğa şiddet, kan davası, liyakate önem vermemek, doğru bilgiye ulaşmamak, rüşvet, adam kayırma vb. cevaplar vermesi beklenir.

Etkinlik No.: 98

1. Olası cevap: Mekkelilerin Araplar içerisinde nüfuzlu olmasının temel nedeni Mekke şehridir. Mekke'nin bir ticaret merkezi durumunda olması Mekkelilerin ticari durumlarını yükseltmiş ve sosyal hayatta da ön plana çıkmalarını sağlamıştır. Kâbe'nin Mekke'de bulunması, Arap Yarımadası'nın farklı yerlerinden gelen kabilelerin hac görevini ifa için Mekke'ye gelmesi de Mekkelilerin nüfuz sahibi olmasını sağlamıştır.
2. Soy kütüğü bilimi; ailelerin kökenlerini ve akrabalık ilişkilerini, aileye dair kaynaklardan hareketle inceleyen bilim dalıdır. Araplarda mensup olunan sülale, asalet ve övünme vesilesi kabul edildiği için soyu iyi tanımak önemli idi. Bu sebeple Araplarda soy kütüğü bilimi de önem kazanıyordu.
3. Sosyal tabakalaşmanın bulunduğu Arap toplumunda Cahiliye Dönemi'nde kadın; doğumundan itibaren ikinci sınıf muamele görmüş, dışlanıp arka plana itilmiş, temel hak ve özgürlüklerden mahrum bırakılmıştır.
4. Olası cevap: İslamiyet'in kabulüyle birlikte Cahiliye Arapları arasındaki çok tanrıcılık ve putperestlik sona ermiştir. Arap Yarımadası'nda Allah inancı yerleşmiş ve eski inanışlara ait tapınak ve putlar ortadan kaldırılmıştır. Hz. Muhammed zamanında temelleri atılan İslam Devleti, zamanla hemen hemen bütün Arabistan'ı hâkimiyeti altına almış ve siyasi bölünmüşlük sona ermiştir. Eşitlik prensibini kabul eden İslamiyet, hiçbir sınıfa imtiyaz tanımamış; dili, ırkı ve nesebi herhangi bir ayırım sebebi yapmadan tüm Müslümanları eşit saymıştır. İslamiyet'le birlikte kadın, gerek yaratılış gerekse hak ve sorumluluklar bakımından erkeklerle eşit konuma yükselmiştir.

Etkinlik No.: 99

1. İnsanların yaşam koşullarını belirleyen en önemli etken ekonomik uğraşlarıdır. Ekonomi bu iki yaşam biçimini (bedevilik ve hadarilik) şekillendiren en belirgin uğraştır. Bedevilikte sosyal etkileşim hadarilikten daha azdır. Bunun sebebi bedevilerin sürekli göçebe bir hayat yaşamaları ve ekonomik uğraşlarıdır. Hadarilikte hayat şartları daha kolay ve imkânlar daha fazladır.
2.

Bedeviler
Çöl ve vahalarda yaşarlar.
Yerleşik olmayıp göçebe olarak yaşarlar.
Çadırlarda yaşarlar.
Yağma, avcılık, takasa dayalı ticaret uğraşlarıdır.
Kabile reisi yönetimde etkilidir.

Hadariler
Köy, kasaba ve şehirlerde yaşarlar.
Yerleşik yaşamı benimsemişlerdir.
Taştan ve kerpiçten evlerde yaşarlar.
Tarım ve ticaret temel geçim kaynaklarıdır.
Kabile meclisi yönetimde etkilidir.

3. Verilen iki hayat tarzında da kabilecilik söz konusudur. Bedevilerde daha az olmakla birlikte her iki hayat tarzında da ticaret vardır.
4. Günümüze doğru geldikçe yaşam biçimlerinde çok büyük değişiklikler söz konusudur. Yerleşik yaşam biçimi olan hadarilik günümüzde genel olarak tercih edilen yaşam biçimidir. Yerleşik yaşam biçiminin daha çok tercih edilmesiyle birlikte metropoller kurulmuş ve ekonomik uğraşlar da artış göstermiştir. Bedevilik günümüze doğru geldikçe daha az tercih edilmiştir. Ekonomik uğraşları yine sınırlı kalmakla birlikte günümüzde çok nadir görülen bir yaşam tarzıdır.

Etkinlik No.: 100

1. Cahiliye Dönemi, güçlünün güçsüzü ezdiği, her türlü haksızlığın ve adaletsizliğin görüldüğü ve toplumun da bu durumu kabullendiği bir dönemdir. Ayrıca haksızlığa uğrayanların haklarını arayabilecekleri bir yargı sistemi ve bu sistemi işletecek bir siyasi otorite de yoktur. Ancak buna rağmen toplumda adalet duygusuyla hareket eden, zülüm ve haksızlığa uğrayanları koruyup kollama gayreti içerisinde olan bireylerin de olduğu söylenebilir. Hz. Muhammed de bunlardan biridir. Mekke önemli bir ticaret merkezidir.

CEVAP ANAHTARLARI

2. Hz. Muhammed'in Hilfu'l-Fudûl anlaşmasına katılması O'nun zulüm ve haksızlığa karşı koyan, güçlünün zayıfı ezmesine sessiz kalmayan, sosyal adaleti sağlamaya çalışan, toplumsal olaylara karşı duyarlı biri olduğunu gösterir. Genç yaşına rağmen bu cemiyete çağrılması Hz. Muhammed'in toplum tarafından sevilen ve sayılan, dünya malına kıymet vermeyen biri olduğunu gösterir. Cahiliye Dönemi'nde kurulan adaleti tesis etmeye çalışan Hilfu'l-Fudûl Cemiyeti'nin İslam'ın ruhuna uygun bir cemiyet olduğu da söylenebilir.

3. Güçlü olanın haklı olarak görüldüğü Cahiliye Dönemi'nde yaşanan bu olay Mekke'de devlet otoritesinin olmadığının en belirgin delilidir. Yemenli tüccar hakkını arayacak bir kurum, bir otorite olmadığı için Mekke halkına seslenerek toplumun vicdanına başvurmuştur. Aynı sorun günümüz Türkiye'sinde yaşanmış olsaydı; tüccar devletin otoritesine sığınabilir, polise ve savcılığa başvurarak suç duyurusunda bulunabilir. Hakkını bağımsız Türk mahkemelerinde arayabilirdi. Bir hukuk devleti olan Türkiye'de bireysel hak ve özgürlükler kanun güvencesi altındadır.

Etkinlik No.: 101

1. Kabileler arası düşmanlık olması, intikam geleneğinin olması, kan davalarının olması, putperestlik anlayışı ve kadınlara yönelik tutumlarından dolayı cahiliye dönemi tabiri kullanılmıştır.

2. Ticaret ön plandadır. Kabilecilik anlayışı ve kabileler arasında üstünlük kurma mücadelesi bulunmaktadır. Panayırda köle alınıp satılması, insanlar arasında sınıf ayırımının olduğunu göstermektedir. Panayırda şiirlerin okunması ise kültürel ortamın varlığını göstermektedir.

3. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda "Günümüzde geleneksel panayırlar giderek önemini kaybetmektedir. Panayırların yerine fuar, festival gibi organizasyonlar yer almaya başlamıştır. Örneğin Kırklareli'nin Pehlivanköy ilçesinde düzenlenen Pavli Panayırı, Trakya'da her yıl sürdürülmekte olan geleneksel etkinliklerden biridir." gibi farklı cevaplar vermesi beklenmektedir.

4. Öğrencinin bilgi birikimi doğrultusunda, "Panayırlarda kurulan pazarlarda farklı yerlerden getirilen çeşitli mallar bulunmaktaydı. İnternet ortamında da dünyanın farklı bölgelerinden alışveriş yapılabilmektedir. Panayırlar o dönem için aynı zamanda bilgi birikimlerinin aktarıldığı yerlerdir. Günümüz dünyasında fikir ve bilgi alışverişi çoğunlukla internet ile gerçekleşmektedir." gibi farklı cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 102

1. Hutbe'nin "Ey iman edenler" yerine "Ey insanlar" olarak başlaması, hiçbir inanç farkı gözetmeden tüm insanlara seslenildiğini göstermektedir. "Ey insanlar" hitabı, gerçekleştirilmesi gereken önemli hedefleri de işaret eden evrensel bir ifadedir.

2. "Ey insanlar! Biliniz ki rabbiniz birdir, atanız da birdir. Bütün insanlar Âdem'den gelmiş, Âdem de topraktan yaratılmıştır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur." sözleriyle eşitlik hakkı;
"Ey İnsanlar! Biliniz ki bu şehriniz Mekke, bugünler nasıl mukaddes bir gün ve bu ay nasıl mukaddes bir ay ve dokunulmaz ise mallarınız ve canlarınız da aynı şekilde dokunulmazdır." sözleriyle mülkiyet hakkı;
"Sakın zulmetmeyin. Herkes ancak kendi işlediği suçtan sorumludur. Baba oğlunun, oğul da babasının suçundan sorumlu tutulamaz." sözleriyle yargılanma hakkı getirilmiştir.

3. Öğrenci, kendi birikim ve yaklaşımına göre Veda Hutbesi'nde verilen bir sözü seçecek ve bunu kendi ifadeleriyle temellendirecektir.

4. İslamiyet, evrensel niteliklere sahip olduğundan ve zamanı aşan ilkelere dayandığından dolayı; modern bir sözleşme olan İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nden yüzyıllar önce hiçbir ayrım yapmadan tüm insanlar için temel hakları kabul etmiştir. Aynı zamanda bu durum, İslamiyet'in öngördüğü sosyal düzenin merkezine insanın alındığını; sırasıyla aile, toplum ve bütün insanlığa doğru yönelen bir sosyal yapı anlayışının benimsenmiş olduğunu gösterir.

Etkinlik No.: 103

1. Hicretten önce Medine şehrinde yaşayanlar arasında zaman zaman anlaşmazlıklar ve çatışmalar yaşanmaktaydı. Bu yüzden herkesi bir çatı altında toplayacak bir anlaşmaya ihtiyaç vardı. Hz. Muhammed, hicretten sonra yaptığı Medine Sözleşmesi ile Medine'de huzuru sağlayıp şehirde yaşayan herkesin birlik beraberlik içerisinde yaşamasını istemiştir. Ayrıca Müslümanların dışardan gelecek saldırılara karşı birlikte hareket etmesini sağlamayı amaçlamıştır.

2. Medine Sözleşmesi, Hz. Muhammed'in toplumun tüm kesimlerini bir araya getirebilme başarısını göstermektedir. Onun iyi bir lider, iyi bir devlet başkanı ve uzlaşmacı bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

3. Adalet, eşitlik, yardımlaşma, barış ve inanç özgürlüğü.

4. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak, '' Bir ülkede farklı inançlarda insanların olması o ülke için bir kültürel zenginliktir. İnsanların farklılıklara rağmen huzur içerinde bir arada yaşaması o toplumun hoşgörülü yapısını da ön plana çıkarır." gibi farklı yanıtlar verilebilir.

5. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak, ''Anaysa özelliği taşımaktadır çıkarımında bulunabiliriz. Medine Sözleşmesi ile farklı inançlardaki insanların bir arada nasıl yaşayacağına dair kurallar oluşturulmuştur. Bu sözleşmeyle Medine'de yaşayan herkesin hukuk bakımından eşit olduğu, can ve mal güvenliğinin sağlanacağı, inancını özgürce yaşayacağı belirtilmiştir." şeklinde farklı yanıtlar verilebilir.

Etkinlik No.: 104

1. Bedir Savaşı'ndan sonra ele geçen ganimetin paylaştırılma esasıyla askerî alanda ve savaş hukuku alanında düzenleme yapılmıştır. Medine Sözleşmesi ile toplumsal düzenin sağlanması hedeflenmiştir. Suffe ile eğitim, zabıta ekibi ile de ekonomi ve ticarette düzenlemelere gidilmiştir. Hayber Kalesi'nin fethinden sonra yapılan düzenlemeler ise yönetim, hukuk ve idare alanlarını kapsamaktadır.

2. Ganimetin beşte biri devlet hazinesine bırakılıp kalanlar eşit şekilde pay edildi. Gayr-i Müslimlerden cizye vergisi alınmaya başlandı.

3. Öğrencilerin bilgi birikimleri doğrultusunda bu soruya; "kanun ve kurallara dayalı olarak insanların eşit olduğu; farklı inanç ve ırklara mensup halkların huzur içinde birlikte yaşamasını öngören eğitimli bir toplum idaresi olduğu söylenebilir." gibi cevap vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 105

1. Çevresindeki kişilerin fikirlerine önem veren, adaletli, eşitliğe inanan, icraatlarının sonuçlarını değerlendirip yanlış yaptığı zaman kararlarından geri dönebilen sadelikten yana sorumluluk sahibi bir kişiliğe sahiptir.

CEVAP ANAHTARLARI

2. Gösterişten uzak ve yönettiği kişilere örnek olacak bir kişiliğe sahip olmalı. Bunun yanında yöneticiler her zaman hesap verebilecek şeffaflığa sahip ve yönettiği halkı mutlu edecek bir yönetim sergileyecek durumda olmalıdır.

3. En temel nedeni halk arasında eşitliği ve adaleti sağlama düşüncesidir. Ayrıca ilk başlarda birkaç kabileden oluşan İslam Devleti, zamanla büyüyünce İslam'a sonradan giren veya girmek isteyen diğer kabilelerin bu tarz ayrımcı politikalardan kötü etkilenebileceği düşüncesi de uygulamanın kaldırılmasında etkili olmuştur.

4. Sözlükte, "danışma, görüş alışverişinde bulunma gibi anlamlara gelmekle birlikte İslami literatürde yöneticilerin ve özellikle devlet başkanının görev alanlarına giren işler hakkında ilgililere danışıp onların eğilimlerini göz önünde bulundurmasını ifade eder.

5. Öğrenciler bilgi birikimleri doğrultusunda cevap verecektir.

Etkinlik No.: 106

1. 1. Durum: Ele geçirilen yerlerde toplanacak vergiler, devlet merkezinde toplanmalı. Merkezî hazine oluşturularak giderlerin karşılanması amaçlanmalı. Öğretmen ise 1. durumla ilgili olarak gerçekte ne olduğunu öğrencilerine açıklamalı. Hz. Ömer'in toplanan vergileri sistemli hâle getirdiğini ve İslam Devleti'nin hazinesi yani Beytü'l-mâl oluşturduğu bilgisini vermelidir.

2. 2. Durum: Fethedilen toprakların kalıcı olması için bu topraklar üzerinde yaşayan insanlar olsun eserler olsun her şeyiyle kendilerine ait unsurları içermelidir. Öncelikle üzerinde yaşayan insanlar güvende tutulmalı, onların ihtiyaçlarını giderecek kurumlar yapılmalıdır. Öğretmen: 2. durumla ilgili olarak gerçekte ne olduğunu öğrencilerine açıklamalıdır. Hz Ömer'in yaptığı çalışmaları soru-cevap yöntemiyle maddeler hâlinde gerek Müslüman gerekse gayrimüslim tüm halkın ihtiyaçlarını giderecek yeni müesseseler kurulmuştur. Ele geçirilin yerlerdeki insanlara, sözlerine sadık kaldıkları sürece, esir veya köle muamelesine tabi tutulmayacaklarına dair teminat verilmiştir. Gayrimüslimlerin cizye ödemek şartıyla can ve mal güvenliği sağlanacağı, kendilerine din ve vicdan hürriyeti tanınıp mabetlerine dokunulmayacağı, ibadetlerine de karışılmayacağı sözü verilmiştir. Fethedilen toprakları ganimet olarak askerlere değil tarım bilen eski sahiplerine bırakan Hz. Ömer, bu uygulama ile verim düşüşünü engellemiş toplanan vergi gelirini Müslümanlara dağıtarak adil bir gelir dağılımı sağlamıştır. Fethedilen şehirlerde cami, çarşı, medrese gibi eserler yapılmıştır. Fetihlere katılan Arap kabileleri fethedilen topraklara yerleştirilmiştir.

3. 3. Durum: Merkez yönetimi olarak geniş toprakları idare altında tutabilmek için teşkilatlanmak gerektiği muhtemel çözüm önerileri arasında gösterilebilir. Her bölgeye merkezden yönetici atayarak bu sorun çözülebilir. Öğretmen; 3. durumla ilgili olarak gerçekte ne olduğunu öğrencilerine açıklamalı. Hz. Ömer, bu konuda ülke topraklarını yönetim birimlerine ayırarak illere valiler atamıştır.

4. 4. Durum: Atlı haberciler ile iletişim sağlanabilir muhtemel cevabı için atlı habercilerin ihtiyaçlarını gidereceği (atların yemlenmesi, dinlenmesi gibi) yerler yapılabileceği öğretmen tarafından eklenebilir. 4. durumla ilgili olarak Hz. Ömer'in İslam tarihinde ilk düzenli ordu ve ordugâh şehirler kurduğunu, orduların durumunu yakından takip etmek ve merkezle taşra irtibatını sağlayabilmek için posta evleri inşa ettirdiği açıklanmalıdır.

5. 5. Durum: Görevli memurların maaşlarını o bölgeye gitmeden verilebilmesi için o bölgeden toplanacak vergi gelirlerinden yararlanılabileceği şeklinde muhtemel cevap verilebilir. Öğretmen 5. durumla ilgili olarak gerçekte ne olduğunu öğrencilerine açıklamalı. Hz. Ömer'in fethedilen topraklarda görev yapan memurların (komutan, vali, kadı, müderris gibi) maaşlarının karşılanması amacıyla bu toprakların vergi gelirlerini memurların toplamasını istemiştir.

6. 6. Durum: Fethedilen şehirlerde yaşayan insanların eğitim ihtiyaçları için okullar, suçluların cezası için mahkemelerin kurulabileceği şeklinde muhtemel cevap verilebilir. Öğretmen 6. durumla ilgili olarak gerçekte ne olduğunu öğrencilerine açıklamalı. Hz. Ömer'in fethedilen şehirlere medreseler yaptırdığı, her bölgeye bizzat kendisi tarafından kadılar tayin edildiği açıklanmalıdır.

Etkinlik No.: 107

1. Emeviler Dönemi'nde İslam dini Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarına yayılmıştır.

2. Hz. Muhammed'in vefatından sonra devleti yöneten ilk dört halife Müslümanların ileri gelenlerinden oluşan bir şura tarafından seçilmiştir. Dört Halife'nin seçiminde, danışma yani istişare prensibi dikkate alınmışken Muaviye'nin siyasi mücadeleyle bu makama gelmesi, hilafet sisteminin özünde büyük değişikliklere neden olmuştur. Muaviye'nin, oğlu Yezid'i veliaht tayin etmesi ile halifelik makamına kimin geleceğinde istişare usulü terkedilip saltanat sistemine geçilmiştir.

   Devleti idare edecek idarecinin Müslümanların ileri gelenleri tarafından istişare yöntemiyle belirlenmesi seçilecek olan idareciye yönetilen halkın sevgi, saygı ve bağlılığını artıracağından devletin birlik ve beraberliğinin sağlanmasını kolaylaştıracaktır. Yöneten kesim ile halk arasında sağlam bağların kurulması devletin iç huzuru, kalkınması ve dış tehditlere karşı etkin mücadele etme gücünü artıracaktır.

   Emeviler Dönemi'nde saltanat sistemiyle yöneticilerin belirlenmesi usulü çoğu zaman halk tarafından sevilmeyen, zalim ve kötü ahlaklı kimselerin yönetici olmasına neden olmuştur. Halkın devlet idaresinden hoşnut olmayışı iç çatışmalara, devletin güç kaybedip çözülmesine hatta yıkılmasına zemin hazırlamıştır.

3. Kurtuba, Gıtnata, Sardunya, Sicilya, Girit ve kısmen Kıbrıs (Güney Kıbrıs Rum Kesimi) birer İslam beldesi olma özelliklerini yitirmişlerdir. Bu şehirlerde sınırlı da olsa İslam hâkimiyetinden söz edilemez.

Etkinlik No.: 108

1. Hz. Peygamber'den sonra Hulefâ-yi Râşidîn Dönemi'nde devlet başkanlarının belirlenmesinde; istişare, biat (seçim), istişareli veraset, şûra usulleri uygulandı. Emeviler Dönemi'nde babadan oğula veya diğer aile bireylerine geçen veraset (saltanat) usulü uygulandı.

2. Hz. Peygamberden sonra seçimle olan devlet başkanlığı hilafetin saltanata dönüşmesiyle babadan oğula geçmiştir. Bu durum sadece bir ailenin devlete hükümran olduğunu gösterir. Saltanat sisteminde liyakat olmadığı için devlet içinde kargaşa, adaletsizlik vb olayların çıkması kaçınılmaz olmuştur.

3. İlk dört halife döneminde devlet istişare ile yönetildiğinden kamuoyunun desteği ile birlik ve beraberlik sağlanmıştı. Emeviler Dönemi'nde zoraki biat olduğundan idareciler halkın tam desteğini alamamıştı. Bundan dolayı dinî ve siyasi niteliklerin yanında mahallî ve kabilevi sebeplere dayanan çeşitli ayaklanmalar çıkmıştı.

4. Devlet yönetiminde dinî terimlerin kullanılması hâkimiyet ve istişare unsuru olarak kullanılmıştı. Hulefâ-yi Râşidîn Dönemi'ne halifelik Hz. Peygamber'in yönetimine vekâlet etme anlamında (halifetü resûlillâh) kullanıldı. Emeviler Dönemi'nde ise Allah'ın

CEVAP ANAHTARLARI

yeryüzündeki işlerine vekâlet etme anlamına gelen "halîfetullah" dinî terimi kullanıldı. Bu terim ile halk üzerinde tam bir hâkimiyet kurulması amaçlandı.

5. Müslümanların istişare ve seçimle devlet başkanlarını belirlemeleri ona güvenmelerini sağlar. Birlik ve beraberliğin oluşmasına neden olur. Sosyal adalet sağlandığı için iç karışıklıklar çıkmaz, huzur ve güven ortamı sağlanır.

Etkinlik No.: 109

1. İslamiyet'in ilkelerini yeterince algılayamamış olmaları, Arap ırkçılığının tesirinde kalmaları, hızla büyüyen İslam Devleti içinde kendilerine ayrıcalıklı bir konum elde etme arzusu, ekonomik ve siyasi gücü ellerinde bulundurmak istemeleri.
2. Türkler, İranlılar, Berberiler ve Kıptiler.
3. Mevali politikası gereği ayrımcılık yapılmış, fıkıh kuralları dışında vergiler alınmış, dolayısıyla İslam dininin özü olan Kur'an ve sünnetin dışına çıkılmıştır. Bu durum, tebaanın bir kısmı arasında huzursuzluğa neden olmuş ve devlet içinde çatışmalar yaşanmıştır. Mevali politikası kapsamındaki uygulamalar nedeniyle insanlar İslam dinine girmekte tereddüt etmiş girenler ise mevcut Müslümanlarla kaynaşamamışlardır. Bu durum toplumda olması gereken birlik beraberliğe zarar vermiş tebaa arasında, yönetici aile olan Emevi ailesine karşı bir tepki oluşmuştur.
4. Öğrencilerin kendi görüşleri olacaktır. Ancak öğrencilerden Emevi yönetimine karşı tepkili olmak, diğer mevalilerle birlikte hareket etmek ve İslam'da bu uygulamanın olmadığına dair kamuoyu oluşturmak gibi cevaplar beklenmektedir.

Etkinlik No.: 110

1. Hz. Peygamber Veda Hutbesi'nde eşitlik, kardeşlik ve takva üzerinde durmuştur. Dolayısıyla Hz. Peygamber Dönemi'nde tüm Müslümanlar eşit ve kardeş olarak kabul edilmiştir. Buna karşın Emeviler Dönemi'ndeki mevali anlayışı ile Müslüman Araplar, kendini diğer Müslüman milletlerden üstün görmüş ve mevali olarak kabul edilen kesim sistematik olarak ayrımcılığa maruz bırakılmıştır. Bu durum eşitlik ve kardeşlik değerlerine zıt olup İslam'ın özüne aykırıdır.
2. Hukuk devleti olmalıdır. Ülkede yaşayan tüm vatandaşlar yasalar önünde eşit haklara sahip olmalı ve sistematik olarak bir kesim ayrımcılığa maruz tutulmamalıdır.
3. Veda Hutbesi ile benzerlik göstermektedir. Günümüz insan hakları evrensel bildirisinde kişi hak ve hürriyetleri, eşitlik ve özgürlük, can ve mal güvenliği gibi değerler öne çıkmıştır. Hz. Peygamber de Veda Hutbesi'nde yüzyıllar öncesinde bu değerler üzerinde durmuştur.

Etkinlik No.: 111

1. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Kurtuba Üniversitesi'nin dönemin önde gelen üniversitelerinden olması; önde gelen bilim insanlarının bulunması; öğrencilere sunulan imkânların iyi olması; Kurtuba şehrinin sahip olduğu avantajları değerlendirmek istemeleri" vb. farklı cevaplar verilebilir.
2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Maaşlarının yükseltilmesi her türlü ilmî çalışmaların desteklenmesi, istenilen materyallerin temin edilmesi, zengin bir kütüphane oluşturulması" vb. farklı cevaplar verilebilir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Bilim insanları tarafından tercih edilir. Kültür ortamının genel seviyesi yükselir. İlmî rekabet ortamı sağlanır. Dinamik bilgi işleyişinin merkezi hâline gelir." vb. farklı cevaplar verilebilir.
4. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Müslüman İspanya'da bütün bunlar olurken aynı asırda Hristiyan Avrupa'da kilise mensubu dışında okuryazar yoktu. Bilim ve araştırmaya önem verilmiyordu. Engizisyon mahkemelerini kullanan kilisenin otoritesinin dışına çıkılamazdı." " vb. farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 112

1. Tudmir (Theodomiro) Anlaşması'nın içeriğine bakıldığında Endülüs topraklarında bir arada yaşama kültürünün inşa edilmesinde çok önemli bir belge olduğu görülür. Çünkü Müslümanlar tarafından fethedilen İspanya'da başka toplumların sosyal ve kültürel hakları güvence altına alınmıştır.
2. "Tudmir (Theodomiro) Anlaşması ile Endülüs'te Müslümanların Hıristiyanlara tanıdığı haklar, günümüzdeki insan haklarından; yaşama hakkı, mülkiyet hakkı, din ve vicdan özgürlüğü gibi haklara karşılık gelmektedir.
3. Her iki belgede de diğer dinden olanların varlığı kabul edilmiş, ortak sosyal yaşam kurallarına uyulduğu takdirde sosyal ve ekonomik faaliyetler güvence altına alınmıştır. Her iki belge de yeni bir muhitte ortak bir hukuk düzeni sağlamak ve yeni bir sosyal yapı kurmak hedeflenmiştir.
4. Öğrencilerin bu soruya bilgi birikimi doğrultusunda "Uluslararası basın kuruluşlarında bu antlaşmanın haber olarak sunulmasını sağlardım." gibi cevaplar vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 113

1. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Kültür ve bilime öncelik verilmesi. Önde gelen bilim insanlarının burada bulunması. Zengin kütüphanelere sahip olması. Bilim insanlarına ve öğrencilere sunulan imkânların iyi olması." vb. farklı cevaplar verilebilir.
2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "İbn-i Sina, çünkü kitapları Batı'da hâlâ okutulmaktadır. Aynı zamanda tıbbın babasıdır." vb. farklı cevaplar verilebilir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "İçinde bulunduğu toplumun bilime verdiği değer. Yetiştiği toplumun farklı ve yeni ortaya çıkan bilgiye hazır oluşu, bilim insanına değer vermesi, okumaya yazmaya önem vermesi, kütüphanecilik bilincinin var olması, bilimin devamının sağlandığı bir ortam oluşması." vb. farklı cevaplar verilebilir.
4. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Birçok alanda eserleri olduğu için İlim Örümceği" , "Doğu ve Batı dünyası arasında bir köprü görevi gördüğü için Doğu'nun ve Batı'nın Âlimi" vb. cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 114

1.
   - Mısır'da kurulan ilk Türk-İslam devleti olmaları ve kendinden sonra kurulacak Türk-İslam devletlerine idari, siyasi, askerî, sosyal ve ekonomik yönden örnek teşkil etmeleri.
   - Hâkim oldukları süre içerisinde Mısır'ı her alanda kalkındırmaları.
   - Kültürel miras bırakmaları.
   - Sosyal devlet anlayışı sergilemeleri.
2. Tarih boyunca âlim ve edipler saygı gördükleri, ilmin ve sanatın değer verildiği ülkelerde yaşamışlardır. İlim ve sanat ise medeni ve özgür düşüncenin hâkim olduğu toplumlarda gelişmiştir. Bu toplumlarda rahat çalışma ve üretme imkânı bulan âlim ve edipler, bulundukları ülkelerin bilimsel ve sanatsal gelişimlerinde büyük rol oynamışlardır. Bu durum hem ülkelerin hem

CEVAP ANAHTARLARI

de toplumların kalkınmasını sağlamıştır. Dolayısıyla bir ülkede âlim ve ediplerin çokluğu o ülkenin gelişmişliği ile doğru orantılıdır.

3. Doktor görevlendirilmesi, eczane açılması, hastanede vatandaşların tedavilerinin ücretsiz yapılması.

Etkinlik No.: 115

1. İspanya, Kuzey Afrika, Mısır, Suriye, İran, Maveraünnehir, Horasan
2. Memlûklar, halifeliği doğrudan kendi üstlerine almayıp halifeyi gözetimlerinde tutarak onun Müslümanlar gözündeki değeri ve etkisinden yararlanma yoluna gitmişlerdir. Bunun yanında kendilerini Müslüman devletlerin lideri olarak göstermek için de bu makamı kullanmış olabilirler. Ayrıca halife, Müslümanların önderi olduğu için yaptığı her hareket dine mal edilebilir. Memlûk sultanı ise bir yönetici olarak dinen çok hoş karşılanmayacak işler yapmak zorunda kalabilir. Bu sebeple halifeliği kendi üstüne almadan halifeyi kontrol etme yoluna gitmiştir.
3. Emeviler gibi şiddetli tedbirler almayan Abbasiler, merkezî otoriteyi sağlamakta zorlanmıştır. Bunun yanında mevali politikasına son verdiklerinden pek çok farklı millet Abbasiler Dönemi'nde İslamiyet'i seçmiş ve bu kişiler önemli görevlere getirilmiştir. Bu yöneticiler, zamanla Abbasilerin etkisiz yönetiminden zarar gören ahalinin güven ve desteğiyle makamlarını kullanarak bulundukları bölgelerde yeni yönetimler kurmuşlardır. Böylece merkezî otorite sarsılmıştır.

Etkinlik No.: 116

1. Arap bilgini Cahiz'in "Feżâ'ilü'l-etrâk" (Türklerin Faziletleri) adlı eserinde Türklerin askerlik konusundaki üstünlüğüne ve kahramanlıklarına vurgu yapılması; Abbasi halifesi Mu'tasım'ın Türk askerleri için ayrı bir kent kurdurması, Türklerin İslam medeniyetine ilk dâhil oldukları dönemlerde askerlik sahasında hizmet verdiklerini göstermektedir.
2. Emeviler döneminde Türkler, Mevali sınıfından kabul edildikleri için Müslüman olsalar bile sosyal statü bakımından ikinci sınıf görülmüşler ve devletin yönetim kademelerinde görev alamamışlardır. Abbasiler döneminde ise Türklerin faziletlerini öven bir kitabın yazılması ve Türklerin Abbasi ordusunda görev alması, Türklerin Araplarla eşit bir statüde kabul edildiğinin bir kanıtıdır.
3. Türkler sadece savaşçı askerler olarak değil, Abbasi ordusunun komuta kademesinde de görev almıştır. Özellikle halifenin hassa ordusunun Türklerden oluşması, Türklerin devlet yönetiminde ağırlıklarının arttığını göstermektedir.
4. Öğrencilerin bu soruya bilgi birikimi doğrultusunda; "kahramanlık, askerî yeteneklerindeki üstünlük, doğruluk, dürüstlük ve vatan sevgisi" gibi cevap vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 117

1. Türk-İslam tarihinin başlangıcıdır aynı zamanda Türk ve İslam tarihini olumlu etkilemiştir. Türkler, kitleler hâlinde İslamiyet'i kabul etmiştir. Bu savaştan sonra Türkler, İslamiyet'in koruyuculuğunu üstlenmiştir. Çin'in Talas Savaşı'nı kaybetmesiyle Orta Asya, Çin hâkimiyetine girmekten kurtulmuştur.
2. Bizans'a karşı kurulmuştur. Böylece Bizans saldırıları önlenerek Anadolu yönünde fetihlere imkân sağlanmış ve Bizans'ın saldırı gücü kırılmıştır.
3. Sayıları artan ve güvendiği Türk askerlerine yeni yerleşim yeri kurmak, Türklerin savaşçı özelliklerinin bozulmasını önlemek, tehlikelere karşı tedbir almak, kendisine güvenli bir şehir oluşturmaktır.
4. Türkler, Abbasî İmparatorluğu'nda Arap ve İranlıların nüfuzuna karşı çıkabilecek yegâne kuvvetti; siyasî tecrübe ve askerî kabiliyet bakımından da imparatorluk içinde bir denge unsuru olabilirlerdi.

Etkinlik No.: 118

1. Mısır'da kurulan bu Türk devletleri; Bingazi, İskenderiye, Kahire, Gazze, Kudüs, Şam ve Halep gibi İslam dünyasının önemli merkezlerine sahip olmuşlardır. Ancak İhşidîler, Tolunoğulları Devleti'ne göre Nusaybin, Mekke, Medine, Tebük ve Cidde'yi de içine alan daha geniş sınırlara sahip olmuştur.
2. Her iki devlette de merkezî otoritenin zayıflamasıyla birlikte yaşanan taht mücadeleleri; ekonomik sıkıntılara neden olmuş, bu durum, devletleri dış baskılar karşısında zayıf düşürmüş, çözülmeyi hızlandırmış ve devletleri yıkıma sürüklemiştir.
3. Mısır'da kurulan her iki devlet de Abbasi iktidarının Mısır'a vali olarak atadığı Türk komutanları tarafından kurulmuştur. Abbasilerin sık sık yaşadıkları taht kavgaları, merkezî otoritelerinin ve Mısır üzerindeki nüfuzlarının zayıflığı, Mısır'ın içinde bulunduğu iç çekişmeler ve otorite boşluğu her iki Türk devletinin kurulmasını kolaylaştıran ana etken olmuştur.
4. Tarım, hayvancılık, tekstil, dokuma, deniz ticareti, kara ticareti, balıkçılık gibi ekonomik faaliyetler.

Etkinlik No.: 119

1. Rasathane, bimaristan, akademi ve medreseler etkili olmuştur.
2. Öğrencilerin bilgi birikimleri göz önüne alındığında; Horasan Havzası'na Ömer Hayyam, Farabi ve İbn-i Sina gibi âlimler nedeniyle felsefe havzası; Bağdat Havzası'na Beytü'l-hikme ve Nizamiye Medreseleri nedeniyle bilim ve tercüme havzası; Endülüs Havzası'na ise İslam dünyasında gelişen ilmî Avrupa'ya taşıdığı için aydınlanma havzası vb. cevaplar vermesi beklenir.
3. İlmî sürekli teşvik eden İslam medeniyeti, kendinden önce kurulan ve insanlığın yararına faaliyet gösteren kurumlara son vermemiş aksine bu kurumların güçlendirerek bilimin ilerlemesine katkı sağlamıştır. Bu nedenle İran'da bulunan ve dönemin önemli ilim merkezlerinden biri olan Cundişapur Akademisi'nin faaliyetlerine devam etmesi sağlanmıştır. Bu akademi Müslümanların hâkimiyetinde Bağdat Havzası'nda yüzyıllar boyunca ilim üretmeye devam etmiştir.
4. Günümüz Türkiye'sinde; üniversiteler, TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu), Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu vb. kurumlar bilimsel faaliyetlerde bulunmaktadır.

Etkinlik No.: 120

1. İbn-i Sina, Farabi ve Biruni'nin çalışmaları Avrupa ülkeleri tarafından örnek alınmıştır. Bu bilim insanlarının yazdığı eserler, Avrupa'daki üniversitelerde ders kitabı olarak okutulmuştur.
2. Orta Çağ'da Batı dünyası, "Karanlık Çağ" olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde Avrupa'da skolastik düşünce hâkimdir ve bilimsel çalışmalar geri planda kalmıştır. Oysa aynı dönemde İslam dünyasında tıp, fizik, mantık, felsefe, matematik, astronomi gibi birçok alanda ilmi çalışmalar yapılmaktaydı. Batı, kendi içinde bir dönüşüm geçirirken Doğu'daki bilimsel gelişmeleri

CEVAP ANAHTARLARI

de dikkate almaya başlamıştır. Batılılar, İslam dünyasındaki bilimsel çalışmaları takip etmiş ve İslam bilim insanlarını eserlerini kendi dillerine çevirip onlardan yararlanmıştır.

3. Hz. Muhammed döneminden itibaren eğitime büyük bir önem verilmiştir. Hz. Muhammed'in başlattığı eğitim ve bilim alanındaki çalışmalar, Dört Halife döneminde de devam etmiştir. Emeviler, birçok şehirde kütüphaneler ve medreseler kurmuştur. Abbasiler devrinde ise o dönemin en büyük kütüphanesi ve bilim merkezi olan Beytül Hikme kurulmuştur. Bu merkezde ünlü düşünür ve bilim insanlarının eserleri tercüme edilip incelenmiştir. İlimi çalışmalar sürekli desteklenmiştir. Bütün bu gelişmeler sayesinde sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam dünyası, bilime öncülük etmiştir.

4. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Astronomi alanında çalışmak isterdim. Böylece yıldızları ve gezegenleri incelerdim." şeklinde farklı yanıtlar verilebilir.

Etkinlik No.: 121

1. Müslümanlar, insanlığın ortak mirası olan eserleri Arapçaya çevirerek bu eserlerden daha çok kişinin faydalanmasını sağlamış, bilimin gelişimine ve yaygınlaşmasına katkıda bulunmuşlardır. Eski bilim ve felsefe eserlerini korumuş ve bu bilgiler ışığında yeni eserler ortaya koymuşlardır.

2. Bilimsel çalışmalarda hiç bir konuda yasak getirilmemelidir. Hiçbir bilgi saklanmamalı; bütün bilgiler, bilim insanlarına açık olmalıdır. Maddi ya da manevi bütün bilimsel öğretiler, kökeni hangi millete dayanırsa dayansın bilim insanlarının öğrenmesine ve araştırma yapmasına açık olmalıdır. Başka dillerde yazılmış bilimsel eserlerin çevirisi yapılmalı, daha çok kişinin bu bilgilere ulaşabilmesi sağlanmalıdır.

3. Öğrencilerin kendi bilgi birikimleri ve araştırmaları neticesine göre "Meyve verirken ve olgunlaştığı zaman her birinin meyvesine bakın. Kuşkusuz bunlarda inanan bir toplum için deliller vardır. (En'am Suresi 99. ayet)" gibi ayetler ya da hadisler bularak bu soruya cevap vermesi beklenmektedir.

Etkinlik No.: 122

1. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Bağdat'taki ilmî başarılar Avrupa'yı etkiledi. İlmî ve felsefi eserler Arapçadan Latinceye çevrilmeye başlandı. Avrupa bu eserlere büyük ilgi duydu. Böylece Avrupa'da ilmî, felsefi ve kültürel bir başlangıcın ortaya çıkışında, Bağdat'ta yaşanan gelişmelerin etkisi büyüktür. Bu gelişmeler yaşanırken İslam medeniyeti hem ilmî hem kültürel hem de ekonomik olarak gelişiminin zirvesindeydi.*" vb. farklı cevaplar verilebilir.

2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Bunun sonucu olarak Arapça sadece Kur'an ve şiir dili olmakla kalmayıp aynı zamanda felsefe ve ilim dili hâline geldi.*" vb. farklı cevaplar verilebilir.

3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*İlim ve kültürü himaye etmeleri, kütüphaneciliğe önem vermeleri gerekir. Öğrenci ve bilim insanlarına her türlü desteği ve kolaylığı sağlamalılar. Bilimin devamının sağlandığı bir ortam oluşturmaları gerekir*" vb. farklı cevaplar verilebilir.

4. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*İstanbul. Medeniyetlerin buluştuğu yer, tarihi zenginliğe sahip, kültürel zenginliği barındırması, sanat faaliyetlerin ve sanatsal mekânların çok olması, kültür varlıklarının ön planda olması*" vb. farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 123

1. Orta Çağ'da İslam Medeniyati tıp biliminde çok ilerlemiştir. Hastaları tedavi ederken hastalığın nedenini belirleyerek ona uygun bilimsel tedavi yöntemleri geliştirmiş ve bu yöntemleri uygulamışlardır. Tedavi yaparken hurafelerden ve bilim dışı yöntemlerden uzak durmuşlardır.

2. Müslüman hekim Sabit, hastalığa neden olan sorunu belirleyip ona göre tedavi yöntemleri uygulamıştır. Hekim Sabit iyi bir eğitim aldığı için hastalıklara yol açan etmenleri bilmekte ona göre ilaçlar ya da tedavi şekilleri önermektedir. Oysa Frenk hekim, cahildir. Tıp konusunda yeterli bilgi ve donanıma sahip değildir. Hurafelere ve batıl inançlara göre şekillenmiş tedavi yöntemleriyle insanları iyileştirmek yerine onların ölümlerine neden olmaktadır.

3. Şayzar Kalesi'nin Müslüman emirinin sergilemiş olduğu davranıştan; İslam Medeniyeti'nde insanlar arasında ayrım yapılmadığı, zor durumda olana yardım eli uzatıldığı, insana değer veren insancıl bir tutum benimsendiği fikirleri oluşmaktadır.

4. Öğrencilerin kendi görüşleri doğrultusunda " O hekimi hastalardan uzaklaştırırdım ya da o hekimin yanlış tedavi yöntemleri uyguladığını Munaytira kalesindeki yöneticilere bildirirdim." şeklinde cevaplar vermeleri beklenmektedir.

Etkinlik No.: 124

1. Dergi kapağında astronom, tarihçi, botanikçi, eczacı, jeolog, şair, filozof, matematikçi, coğrafyacı olarak sıralanan özelliklerin bir bilim insanında aynı anda bulunması nadirdir. Çok yönlü bir bilim insanı olan Biruni; matematiksel coğrafya, küresel trigonometri, eczacılık gibi bilim dallarını kuran kişi olarak tanınmış olması, "Evrensel bir Deha" olarak anılmasını sağlamıştır.

2. İslam Medeniyetinde farklı bilim dallarında çalışma yapan bilim insanlarının çok olması ve her birinin başlı başına önemli çalışmalar ortaya koymasından ileri geldiği şeklinde cevap verilebilir.

3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak İslam medeniyetinin doğduğu ve geliştiği dönemde yaşamış Biruni, İbn-i Sina, Farabi, Gazali, Harezmi ve daha bir çok bilim insanı hakkında makale yazabileceklerini ifade edebilirler.

Etkinlik No.: 125

1. Savaşlar genellikle yaşandıkları yerden isimlerini alırlar. Malazgirt, Pasinler, Talas, Dandanakan, Bedir, Çaldıran, Çanakkale, Mohaç buna örnek verilebilir. Ancak bazen Hendek Savaşı'nda olduğu gibi savaşın seyrini değiştiren bir taktik de savaşa isim olabilir.

2. Anayurtları Orta Asya olan Türkler, bağımsızlıkları tehlikeye düşünce, bulundukları bölgeleri terk edip başka bölgelere göç etmişlerdir. Türkler disiplinli ve teşkilatçı bir yapıya sahip oldukları için gittikleri her yerde kısa sürede teşkilatlanmış ve devletlerini kurmuşlardır. Ayrıca Türk devlet geleneğindeki veraset sistemi gereği ülke hanedanın ortak malı sayılmakta, hükümdarın ölümünden sonra oğulları arasında ülke paylaşılmaktaydı. Bu durum, aynı dönemde farklı bölgelerde Türk devlet ve beyliklerinin varlık göstermelerine ortam hazırlıyordu.

3. Türk Devlet ve boylarının kendi aralarında savaşmaları, onları dış düşmanlara karşı zayıf düşürmüştür. Birçok Türk devleti iç çekişmeler, taht kavgaları sonucu zayıflamış ve yıkılmıştır. Birlik ve beraberliğini yitirmiş, kardeş kavgasına tutuşmuş bir topluluk dış tehlike ve tehditlere karşı savunmasız kalır ve zayıf düşer. Bu tehlikelerle karşı karşıya kalmamak için farklılıklarımızı bir zenginlik olarak görmeli; ortak değerler etrafında kenetlenmeli, birlik ve beraberlik içinde yaşamalıyız.

CEVAP ANAHTARLARI

Etkinlik No.: 126

1. **1**: Talas Savaşı
   2: Dandanakan Savaşı
   3: Pasinler Savaşı
   4: Malazgirt Savaşı
2. Bizans'ın Anadolu'da güçsüz olması, Orta Asya'da ve Aşağı Türkistan'da Karahanlılar ve Gazneliler gibi güçlü Türk İslam devletlerinin olması, Türklerdeki gaza ve cihat aşkı gibi sebepler sayılabilir.
3. Doğudan batıya doğru yapılan göçler neticesinde Türklerin yaşadığı bölgelerde nüfus baskısının yaşanması, bölgede güvenlik sorunu ve kargaşa yaratmıştır. Otlaklar, su boyları ve diğer kıt kaynakları elinde tutma veya ele geçirme gayreti, bölgedeki devletlerin birbirleriyle mücadelesinin önemli nedenlerinden olmuştur. Ayrıca devletlerin kendi içlerinde yaşadıkları taht mücadelelerine diğer devletler, rakiplerine karşı avantaj sağlamak adına zaman zaman katılmıştır. Bunun yanında B. Selçuklu, Karahanlı, Gazneli ve Samanoğulları devletleri, hâkimiyet sahalarını koruma ve geliştirme çabası içinde olmuştur. Bu durum bazen göçleri zorunlu kılmıştır.

Etkinlik No.: 127

1. Türk-İslam tarihinin başlangıcı olup Türk ve İslam tarihini olumlu etkilemiştir. Türkler kitleler hâlinde İslamiyet'i kabul etmiştir. Bundan sonra Türkler, İslamiyet'in koruyuculuğunu üstlenmiştir. Çin'in Talas Savaşı'nı kaybetmesiyle Orta Asya, Çin hâkimiyetine girmekten kurtulmuştur. Ayrıca kâğıt ve matbaa gibi kültürel ve teknik gelişmeler, Müslümanları etkilemiştir.
2. Pasinler, Malazgirt ve Miryokefalon savaşı etkili olmuştur.
3. Dandanakan Savaşı etkili olmuştur. Günümüzde İran'ın sınırları içindedir.
4. Anadolu'nun yurt olarak seçilmesinde; sayıları artan Türkmenlere yurt bulma amacı, Anadolu'nun ikliminin elverişli ve topraklarının verimli olması, Anadolu'nun ticaret yolları üzerinde yer alması, Anadolu'daki siyasi otorite boşluğunun varlığı etkili olmuştur.

Etkinlik No.: 128

1. 1.Pasinler Savaşı (1048)
   2.Talas Savaşı (751)
   3. Malazgirt Savaşı (1071)
   4. Dandanakan Savaşı (1040)

   Kronolojik Sıralama:
   Talas Savaşı (751) - Karahanlı Devleti'nin Kuruluşu
   Dandanakan Savaşı (1040) - Büyük Selçuklu Devleti'nin Kuruluşu (1040)
   Pasinler Savaşı (1048)
   Malazgirt Savaşı (1071)
2. Türk boylarının dağınık bir hâlde Orta Asya'da Çin baskısı altında yaşadıklarını, Talas Savaşı'ndan sonra Türklerin İslamiyet'i tanımaya başladıkları şeklinde değerlendirmelerde bulunabilirler.
3. 4. beşlikte, 1040 tarihinde Gazneli Sultan Mesud ve Selçuklu beyleri Tuğrul ve Çağrı beyler arasında yapılan Dandanakan Savaşı sonrasında, Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşu anlatılmıştır. Bu savaştan sonra Gazneli Devleti yıkılış sürecine girmiştir.
4. Dandanakan Savaşı sonucunda Tuğrul Bey Büyük Selçuklu Devleti'nin hükümdarı olmuştur. Tuğrul Bey, Türk boylarına fetihlerin batı yönünde olacağını Anadolu topraklarına komutanlarını görevlendirerek göstermiştir. Bu akınlar Gürcü-Bizans kuvvetlerini rahatsız etmiş, böylece Bizans ve Büyük Selçuklu orduları arasında yapılan ilk önemli mücadele Pasinler Savaşı gerçekleşmiştir. Bu mağlubiyetle gücü kırılan Bizans, Malazgirt Savaşı'na kadar Büyük Selçukluların karşısına çıkamamıştır. 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış, Anadolu'nun fethi hızlanmıştır.

Etkinlik No.: 129

1. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Abbasilerin yönetimi ele geçirmesiyle birlikte Müslümanlarla Türkler arasındaki ilişkiler yeni bir döneme girdi. İki toplum birbirlerini yakından tanıma imkânı elde etti. Abbaslerin Türklere karşı gösterdiği müsamaha ve güven duygusu, Türkistan'da İslamiyet'i kabul edenlerin sayısında ciddi bir artış meydana getirdi. İslam kültürü ve Türk kültürünün kaynaşmasıyla yeni bir medeniyet doğdu. Türk-İslam medeniyeti Türkistan'da hayatın her alanını etkili oldu.*" vb. farklı cevaplar verilebilir.
2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Çin, Batı Türkistan'ı ele geçirme arzusundan vazgeçmek zorunda kaldı. Türk boyları, Çin baskısından ve zulmünden kurtuldu. Batı Türkistan'da güçsüz durumda kalan Türk nüfuzu, yeniden güçlendi. Bu siyasi ortam Türkistan'da yeni Türk-İslam devletlerinin oluşumuna zemin hazırladı. Emeviler Dönemi'nde yaşanan Arap-Türk mücadelesi Talas Muharebesi'nde sonra yerini dostluğa ve iş birliğine bırakmıştır. Müslüman olan Türkler, Abbasilerin askerî ve siyasi kadrolarında önemli görevler almaya başlamıştır. Böylece Türkler, İslamiyet'in yeniden şahlanışında etkili olmuştur.*" vb. farklı cevaplar verilebilir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Malazgirt Meydan Muharebesi: Anadolu Türk toprağına dönüştürüldüğü için…*" vb. farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 130

1. Eski Türklerin dini olan "Gök Tanrı" dininde, Tanrı birdir eşi ve ortağı yoktur. Yeryüzü, gökyüzü yani kâinatın yaratıcısı olan Tanrı, görülmez ve şekillendirilmez ifadesi İslam'ın Allah inancında zamandan ve mekândan münezzeh, her türlü yorum ve tasavvurdan uzak ilah fikriyle karşılanmaktadır. Ucmağ ve tamu; günah sevap, cennetle cehennem ve ahiret inancını açıklamakta yine Türklerdeki Tanrı "kut"una kavuşmak ancak bütün Türk illerinin bir idarede toplanmasıyla ortaya çıkar anlayışı, İslam'daki fetih anlayışına karşılık gelmektedir. Eski Türklerdeki kurultay İslam'daki istişareye, töre adalete karşı gelmektedir. Bunun yanında her iki dinde de kurban kesilmektedir.
2. Türklerin kendi ruh ve karakterlerine İslam dini uygun düştüğü için bu süreç çok tabii gerçekleşmiştir. Türklerin daha önceki inançlarının İslamiyet'le benzerlik göstermesi ticaret sayesinde Müslümanlarla içli dışlı olunması, sufilerin İslam'ı yaymak için Türkistan coğrafyasındaki yoğun çalışmaları ve sürecin uzun bir zamana yayılması bu durumun nedenlerindendir.
3. Uygurlar, Hazarlar, Peçenekler, Macarlar ve Bulgarlar örnek olarak verilebilir. Tüm bu devletler millî benliklerini yitirmiş, Türklüklerini unutmuştur.

Etkinlik No.: 131

1. Metinde geçen "İslam ordularının açtığı Orta Asya yolunu, Müslüman ticaret kervanları izlediler. Bu ticarette Bulgar şehri tüccarların buluşma ve ticari malların mübadele merkezi durumundaydı. Bulgar hükümdarı *İl-teber Almuş*, Müslüman tüccarlar vasıtasıyla İslamiyet'i tanımıştır." bu bilgiler verilen sözü destekler.

CEVAP ANAHTARLARI

2. İslam dini ve gelenekleriyle Türklerin "Gök Tanrı" inancı ve gelenekleri arasında pek çok benzerlikler bulunmaktaydı. Bu yüzden Müslüman tüccarlar ve sufiler, Türklerin inanç ve düşünce bakımından İslamiyet'e yakın ve yatkın olduklarını bildikleri için Türk yurtlarını tercih etmişlerdir.

3. İslamiyet'ten önceki dinler ve inançlar bazı istisnalar dışında, Türklerin hayatında bütünüyle etkili olamamış yüzeyde kalmıştır. Daha doğrusu, Türklerin dünya görüşlerinde ve hayat tarzlarında önemli bir değişiklik yapamamıştır. Fakat İslamiyet ile Türk örfi bütünleşmiştir. İslam dinindeki tek Tanrı kavramı, Türklerde de vardı. Türkler İslamiyet'te olduğu gibi Tanrı'ya kurban sunuyorlar, ruhun ölmezliğine ve ahirete inanıyorlardı. İslamiyet'teki ceza hukuku ile eski Türklerin ceza hukuku arasında da benzerlikler vardı. Bu benzerlikler, Türklerin kendi arzularıyla İslamiyet'i kabul etmelerinde etkili olmuştur.

Etkinlik No.: 132

1. Büyük Selçuklu Devleti, Türkiye Selçuklu Devleti, Osmanlı Devleti gibi örnekler verilebilir.
2. Emevilerin uyguladığı mevali politikasının aksine Abbasilerin eşitlik ve müsamaha siyasetini benimsemesi, bu dönemde Türklerin yoğun olarak İslamlaşmasını sağlamıştır.
3. Öğrencilerin bilgi birikimleri göz önüne alındığında; her iki dinde de tek tanrı, ahiret, cennet ve cehennem inancının yer alması, ahlaki kuralların benzerliği vb. cevaplar vermesi beklenir.
4. Büyük ve güçlü bir medeniyet kurdukları, cesaretli oldukları, güçlü kararlar aldıkları, aile ve vatan sevgisine önem verdikleri gibi özellikler.

Etkinlik No.: 133

1. Hükümdarlığın tanrı tarafından verilmesi, halkı koruma ve yüceltme, kanun uygulama vb.
2. Kut anlayışı hükümdarlığın tanrı tarafından verildiğine dair inançtır. Metinlerde Kök Türk Yazıtlarında "Türk milleti…. Tanrı buyurduğu için, kendim devletli olduğum için, kağan oturdum.." . Kutadgu Bilig'de ise "Tanrı fazlı ile sana ne kadar iyilik etmiştir… Kalabalık halk üzerine seni hâkim kıldı; dilek ve arzularını verdi ve fermanlarını yürüttü… Tanrı kullarını sana muhtaç etti." cümleleri Kut anlayışının kanıtıdır.
3. Kutadgu Bilig'den alıntılanan metinde en fazla adalet kavramına vurgu yapılmıştır. Bunun yanında kanun koyma ve halka iyi davranma konuları da vurgulanan diğer konular arasındadır.
4. Geçmişten gelen ve toplumuzda yer edinmiş en önemli anlayış olarak devlete bağlılık, devleti "baba" olarak algılama, kanuna uyma gerekliliği gösterilebilir.
5. Günümüz devletlerinde öne çıkan kavramlara örnek olarak hukukun üstünlüğü, demokrasi, anayasa, laiklik, özgürlük vb. sayılabilir.

Etkinlik No.: 134

1. *(Her öğrencinin bulacağı kelime sayısı farklılık gösterebilir.)*
2. Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig eserinde ideal devlet yönetimine dair öğütler verirken adaleti, ilmi ve ilim adamlarını öne çıkarmıştır.

   Gazneli Mahmud'a öğüt olarak devletin dört bir tarafındaki yönetiminden haberdar olması, ordunun güçlü olması, güvenliği sağlaması, halkına karşı cömert ve merhametli olması, görevlendirmelerde liyakatin esas alınması, ekonomiyi iyi tutması, baskı ve zulümden uzak durması, istişareye önem vermesi ve devleti adalet üzere yönetmesini nasihat etmiştir. Aksi halde Allah'ın hesap soracağı vurgusu yapılmıştır.

   Bu söylemler Türk İslam devletlerinin yönetim anlayışındaki benzerliği göstermektedir. İki metindeki söylemde de yönetimde adalet vurgusu ön plana çıkarılmaktadır.
3. *(Her öğrencinin kendi düşüncelerini temellendirerek ortaya koyması gerekir.)*

Etkinlik No.: 135

1. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Araplara Türk milletinin yüceliğini izah etmek, Türk dilinin Arapça kadar zengin olduğunu göstermek, Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla yazılmıştır...*" vb. farklı cevaplar verilebilir.
2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Bizans sınırından Çin'e kadar olan coğrafyada yaşayan Türklerin lehçeleri, coğrafi koşulları, kültürel değerleri, ekonomik durumları, sosyal yaşamları, dinî inanışları hakkında bilgiler içermesi.*" vb. farklı cevaplar verilebilir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Orhun Yazıtları. Türk tarihinin aydınlatılmasına vesile olan yazıtlarda o dönemki Türklerin siyasi, sosyal, askerî, ekonomik, kültürel hayatlarıyla ilgili bilgiler içermektedir...*" vb. farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 136

1.

İdeal İnsan	**İdeal Hükümdar**
Bilgili	*Cömert*
İyiliksever	*Öfkeyle karar almayan*
Açık sözlü	*Akıllı, cesaretli, anlayışlı*
Takva sahibi	*Büyüğüne saygı küçüğüne sevgi gösteren*
Gösterişten uzak duran	*Kibirli olmayan*
Erdemli	*İşi ehlinden öğrenen*
Bilgisini paylaşan	*Kanunları doğrulukla yapan*
Sözü ve davranışı iyi olan	*Alçakgönüllü, tatlı dilli, temkinli, planlı*
Ağzından kötü söz çıkmayan	*Bilgisini paylaşan, halkı aydınlatan*
Eğitimin önemini bilen	*Merhametli*
Ana babaya itaat eden	*Duyarlı*
Dedikoduya katılmayan	*Adaletli*

2. Tespit edilen özellikler günümüz için de geçerlidir. Yusuf Has Hacip, ideal insan tipini ortaya koyarken toplumdan uzak özellikler değil herkes tarafından kabul edilen evrensel değerleri örnek olarak ele almıştır. Buna göre, Yusuf Has Hacip ideal insan olarak ilme önem veren, alçakgönüllü, cömert, merhametli, iyiliksever, dedikodudan uzak duran, takva sahibi, iyi huylarla dolu, kötülüklerden uzak duran bir kişi olarak nitelemiştir. Bu özellikler günümüzde de insanlarda aranan özelliklerdir.
3. Kutadgu Bilig'in kaleme alındığı dönem Türk toplum hayatında İslamiyet'le birlikte değişme ve gelişmelerin yaşandığı bir geçiş dönemidir. Yusuf Has Hacip, eserinde yeni bir dini kabul eden Türk toplumunun sahip olduğu değerler ile yeni dinin değerlerini anlayarak kavraması bakımından rehberlik etmiştir.

Etkinlik No.: 137

1. Kazakistan, Azerbaycan ve Kırgızistan'ın da Türk devleti olması, adı geçen eserlerin Orta Asya coğrafyasında ele alınması, aynı kültüre ve duyguya sahip olunması gibi sebepler.

CEVAP ANAHTARLARI

2. Adı geçen eserlerin sahip olduğu önem nedeniyle korunmaya alındıkları, dünya mirasına katkı sağladıkları ve dünyanın hafızasını oluşturduklarını ifade etmektedir.

3. Evrensel değerleri ele almaları, insanlığın kültürel mirasına katkı sundukları ve alanlarında saygın eserler olarak önemli bilgiler vermeleri nedeniyle günümüze kadar gelmişlerdir.

4. Öğrencilerin bilgi birikimleri göz önüne alınarak;
   - Mustafa Kemal Atatürk'ün Doğumunun 150. Yıl Dönümü
   - Fatma Aliye Hanım'ın Vefatının 100. Yıl Dönümü
   - Mimar Sinan'ın Vefatının 400. Yıl Dönümü
   - Hoca Ahmed Yesevi'nin Vefatının 850. Yıl Dönümü

   vb. cevaplar vermesi beklenir.

Etkinlik No.: 138

1. Türkler bir yeri yurt edinirken siyasi ve konjoktürel şartları göz önünde bulundururlar. O yerin kendi yaşam tarzlarına ve amaç-larına uygun olup olmadığına bakarlar. Türk göçleri ile beslenmeleri amaçlarını gerçekleştirmede en önemli etkendir. Yurt edinecekleri yerde daha iyi şartlarda yaşamak ve adaleti gittikleri yerlere yaymak onların vazgeçilmez gayesidir.

2. Anadolu'nun siyasi ve askerî yönden zayıf olması, o tarihlerdeki nüfus yoğunluğunun az olması, Türklerin yaşam tarzına uygun bir coğrafya olması, Horasan ve İran topraklarında Karahanlılar ve Gazneliler tarafından sıkıştırılan Selçukluları Anadolu'ya sevk etmiştir.

3. Selçukluların İslamiyet'i kabulü ile yeni Müslüman olan Türk aşiretlerinin bünyelerinde toplanmasını sağlamıştır. Karahanlılar ve Gazneliler arasındaki mücadelelerden istifade edip onları yenerek bölgedeki siyasi boşluğu doldurmuşlar. Bizans'ın yenerek Anadolu'yu yurt edinmişler. Abbasi halifesini korumalarıyla Müslümanların desteğini sağlamışlar. Bütün bu sebepler Selçukluların güçlü bir devlet kurmalarını sağlamıştır.

Etkinlik No.: 139

1. İslamiyet öncesi askeri alana ait özellikler
   Savaş meclisinin toplanması
   Atın kuyruğunun bağlanması
   Turan taktiğinin uygulanması
   Sultanın ordunun başında savaşması

2. İslamiyet'le ilişkili tespitler
   Savaşın Cuma günü başlatılması
   Allah, şehit, cennet, kader, kefen vb. kelimelerin kullanılması
   Din uğruna savaşmaktan bahsedilmesi

3. a) Türk devletleri İslamiyet öncesi döneme ait yönetim, toplum, askeri, hukuk vb. birçok alandaki özelliklerini ve geleneklerini İslamiyet'e girdikten sonra tamamen ya da kısmen değiştirerek devam ettirmiştir. Bu özelliklerin İslam kültür ve medeniyetine ait özelliklerle sentezlemesi yoluyla Türk İslam kültür ve medeniyeti oluşmuştur.

   b) Zaman içinde kültürlerin birbirinden etkilenmesiyle kültürlere ait bazı özellikler değişerek ya da dönüşerek varlığını devam ettirir. Bu yüzden tarihi olayları değerlendirirken değişim ve sürekliliği dikkate almak gerekir.

Etkinlik No.: 140

1. Türklerin İslam dünyasını koruduğu ve İslam dünyasındaki ayrılıkları önlemeye çalıştığı.

2. Eğitim ile mücadele edilmiş ve bu medreselerden yetişen insanlar, İslam dünyasında ortak bir kültürün ve düşüncenin doğmasını sağlamıştır. Böylece İslam dünyasının parçalanması önlenmeye çalışılmıştır.

3. Öğrencinin bilgi birikimi göz önüne alındığında; İslam dünyasında siyasi ve fikrî parçalanmanın büyüyerek devam edeceği, Batı Hristiyan dünyasının saldırıları karşısında İslam dünyasının ayakta duramayacağı, zararlı fikir akımları ve terörist faaliyet gösteren grupların İslam dünyasına büyük zarar vereceği, İslamiyet'in yeni coğrafyalara taşınamayacağı vb. cevaplar vermesi beklenir.

Etkinlik No.: 141

1. Tarihin hemen her döneminde devlet gücünü ele geçirmek isteyen kişi, cemiyet ve kurumlar hep olmuştur. Devlet, bireyler ve kurumlar üzerinde baskı oluşturmamalı ancak sıkı bir denetim ve kontrol mekanizması oluşturmalıdır. Vatandaşların ve kurumla-rın görev ve sorumlulukları kanunlarla belirlenmeli ve denetlenmelidir. Aykırı tutum ve davranış sergileyenler cezalandırılmalıdır.

2. Bu tür örgütler amaçlarına ulaşmak için cinayet, şantaj, tehdit, kaos çıkarma, darbe girişimleri gibi birçok yola başvururlar. Ülke içinden ve dışından kendilerini bu hedeflerine ulaştıracak taraftarlar bulmaya çalışırlar. Bu faaliyetler ülkedeki siyasi istikrarı ze-deleyebilir ve devlet otoritesini zayıflatabilir. Bu durumda devlet her türlü dış müdahale ve baskıya açık hâle gelir. Bu durumda devlet içeride otorite kurmakta zorlanırken dış güçlere karşı da bağımsız hareket edemez.

3. Marjinal yapılanmaların hedef kitlesi öncelikle çocuklar ve gençlerdir. İnsanları kendi hedefleri doğrultusunda kanalize etmeye çalışırlar. Bu tür yapılar insanların mevki, makam, para vb. zaaflarından yararlanma yoluna giderler. Örgütsel propagandalarla aslında yasal ve ahlaki olmayan birçok hedeflerini taraftarlarına bir hak olarak sunarlar.

4. Terör örgütlerinin faaliyetlerini sürdürebilmeleri için mutlaka bir finansal desteğe ihtiyaçları vardır. Bu örgütlere ülke içinden veya dışından kişi, kurum hatta bazen devletler bile destek olurlar. Eleman temin eder ve para yardımında bulunurlar. Devletler veya farklı çevreler, bu yardımları kendi siyasi, ekonomik ve dini hedeflerine ulaşmak için yaparlar.

Etkinlik No.: 142

1. Büyük Selçuklu Devleti'nin Yıkılma Nedenleri, Devleti Yıkan İç Nedenler, Selçuklu Yönetimini Zaafa Uğratan Sebepler vb.

2. Kadınlara verilen önem ve yönetimde etkin olması
   - Türk veraset sistemi
   - Ülke topraklarının pay edilmesi

3. Kadınların devlet işlerine karıştığı

4. - Nizâm'ülmülk'ün devlette tespit ettiği sorunlar
   - Kadınların devlet işlerine karışması
   - Veliahtlık sisteminin olmaması
   - Bâtınilerin ayrılıkçı faaliyetleri

   Nizâm'ülmülk'ün Bâtınilerle ilgili "Bu sahtekârların, ben öldükten sonra büyük ve mümtaz insanları kuyulara attıkları, davul sesleriyle kulakları çınlattıkları ve sırlarını açığa vurdukları zaman bu sözlerim hatırlanacaktır." sözleri, veliahtlıkla ilgili önerisi ileri görüşlü olduğunu gösteren örnektir.

Etkinlik No.: 143

1. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Çin ve Bizans elçilerinin gelişi Gök Türklerin siyasi olarak bir devlet teşekkül ettiklerine, hukuki olarak tanındıklarına, siyasi, askerî, ekonomik olarak güçlü olduklarına, bölgede egemenliklerinin geçerli bulunduğuna bir kanıttı. Abbasi elçisinin gelişi de aynı manayı taşımaktaydı.*

CEVAP ANAHTARLARI

Abbasi elçisinin Selçuklulara gelişi, Çin ve Bizans elçilerinin Gök Türklere gelişine benziyor ve aynı sevinç tekrarlanıyordu…" vb. farklı cevaplar verilebilir.

2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Dandanakan Meydan Muharebesi'nin kazanılması, Türk-İslam tarihi açısından çok önemli etkiler meydana getirmiştir. Horasan'da bir devlet teşekkül etmelerinden sonra Selçuklular, bütün İslam dünyasının temsilcisi olarak Müslümanları içeriden ve dışarıdan gelebilecek her türlü tehlikelere karşı koruma ve savunma görevini üstlenmişlerdir. Selçuklular, Türk-İslam dünyasının sancaktarı ve bayraktarı konumuna gelmiştir…*" vb. farklı cevaplar verilebilir.

3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Türk devlet geleneğinde hâkimiyetin nişanesi olan ok ve yay, hükümdarın hâkimiyet alametleri arasındadır. Yay devleti ve hükümdarı, ok ise hükümdara bağlı olmayı, halkı ifade etmektedir…*" vb. farklı cevaplar verilebilir.

4. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Attila Dönemi. Çünkü Türklerin Avrupa'da etkin olmasını sağlamıştır…*" vb. farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 144

1. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Hükümdar adaletin temsilcisi, hakkın gölgesidir…*" vb. farklı cevaplar verilebilir.

2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Kişinin hem hayattayken hem de vefatından sonra güzel bir üslup ile hatırlanması için insanların ihtiyaçlarını karşılayabilecek, insanlara faydalı olabilecek eserler bırakmasıdır…* " vb. farklı cevaplar verilebilir.

3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak
   "*1. Adaletli olmak, fitne ve kargaşayı bastırmak.*
   2. İlim taliplileri için medreseler yaptırmak.
   3. Yerleşim birimlerini düzenlemek.
   4. Taşradan yeraltı suları için kanallar açmak.
   5. Irmaklara yataklar yaptırmak, büyük suların akışı için köprüler inşa etmek.
   6. Tarlaları ekime elverişli kılmak.
   7. Halkı korumak için surları yükseltmek.
   8. Yeni şehirler kurmak.
   9. Ana ve işlek yollarda konaklar yaptırmak.
   10. Yüksek yapılar ve görkemli meskenler tesis etmek… "
   vb. farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 145

1. Ömer Hayyam, bilimsel ve edebi çalışmaları ile sadece yaşadığı yüzyılı değil daha sonraki bilimsel gelişmelere ve edebiyata büyük katkılarda bulunduğu için dünyaca tanınmış bir bilgin ve şairdir. Onun yaptığı çalışmalar sayesinde dünya medeniyetleri gelişme göstermiştir. Ömer Hayyam'ın adının yaşatılması ve insanlığa tanıtılması için metinde anlatılan yöntemler (Ömer Hayyam adına kulüp kurulması, Ay'ın bir kraterine ve bir kuyruklu yıldıza isminin verilmesi, Google'ın doodle düzenlemesi gibi) kullanılmıştır.

2. Ömer Hayyâm cebir, geometri, astronomi, fizik ve tıpla ilgilenmiş, müzikle uğraşmış, ayrıca adını ölümsüzleştiren rubâîlerini kaleme almıştır. Bundan dolayı dönemin diğer hâkim bilginleri gibi çok yönlü bilim adamı ünvanını almıştır.

3. Celali Takviminin sadece İran ve Türk topraklarında bilinmesi, dünya ülkelerine bu takvimin tanıtılmaması, daha güvenilir olduğunun son yapılan araştırmalar ile ortaya çıkması gibi sebepleri sıralayabiliriz.

4. Tarihsel süreç içerisinde bilim, devletin tüm sistemleri içerisinde kullanılmıştır. Bilimsel gelişmeler toplumsal yapının şekillenmesinde, askeri ve ekonomik alanlarda ise araç, teknoloji ve bilgi gelişiminde etkilidir. Bundan dolayı devletler bilime ve bilim adamlarına destek olmuştur. Bu destek en çok Büyük Selçuklu Devleti'nde görülmüştür. Özellikle Nizamiye Medreselerinin kurulması ve bu medreseler ile beraber rasathanelerin ve hastanelerin devlet adamlarının maddi desteği ile açılması bir gelenek olmuştur. Büyük Selçuklu Devleti'nin başlatmış olduğu medrese geleneği diğer devletlere de örnek olmuştur. Melikşah, kendi adında bir gözlemevi kurması ve buradaki bilimsel çalışmalara destek vermesi, devlet işlerinde kullanmak amacıyla yeni bir takvim yapılmasını istemesi devlet yapısının bilimsel temellere oturtulduğunun bir kanıtıdır.

Etkinlik No.: 146

1. Siyasetname yönetimle ilgili bilgilere ulaşılan siyaset alanında yazılmış bir eserdir. Siyasetname hem yazılı hem de olayın geçtiği zamana ait bilgileri verdiği için birinci elden kaynak grubuna girer. Bu özelliğiyle tarihçi ya da araştırmacıların ilk kullanması gereken kaynaktır.
2. Divan-ı Mezalim
3. Devlet yönetiminde adaletin esas alınması
4. Sosyal devlet ve hukuk devleti anlayışı günümüz kavramları olmakla birlikte Türk İslam Devletlerinde sosyal devlet ve hukuk devleti anlayışına ait örnekler bulunmaktadır.

   a) Sosyal Devlet:

   2. metindeki hikaye bu duruma örnektir.

   Hikâye:

   Şöyle işittim: Melik Kubad zamanında yedi yıl kıtlık olup âmirlerine ekinlerini alıp, satmalarını ve sadaka olarak bazı kimselere vermelerini, fakirlere de Beytu'l-mal ve hazinelerden yardım etmelerini emretti. Neticede yedi kıtlık yılında memlekette açlıktan bir tek kişi ölmedi.

   b)Hukuk Devleti

   3. metindeki "Eğer bir kişi kendisine ceza verileceği zaman, kibirlenir de kadı huzuruna çıkmazsa o, büyük bir kişi de olsa cebren hâkim huzuruna çıkarılmalıdır." sözleri bu duruma örnektir.

Etkinlik No.: 147

1. Okumak isteyen çocuklara imkân sağlamak, ilim insanlarına çalışma ortamı oluşturmak ve onların devlete olan bağlılıklarını sağlamak, mezhepsel kavgaları engellemek ve Batınılik gibi zararlı grupların faaliyetlerine engel olmak Nizamiye Medreselerinin kuruluş amaçlarındandır.

2. Eğitim ve öğretimin devletin kontrolünde olması hem aynı ilim havuzundan beslenen bir nesil yetişmesine, hem de zararlı oluşumların kendilerine alan açmasının önüne geçilmesine imkân sağlar. Devlete olan bağlılığı güçlendirir, devletin birlik ve beraberliğini sağlar. İlim adamlarının farklı ülkelere gitmesini engeller. İlim adamlarına verilen değer, toplumun devlete olan güvenini artırır. İnsanlar çocuklarının geleceğini güvende hissederler.

3. Türk İslam devletleri; kurdukları eğitim kurumları, sahip çıktıkları bilim insanları ve yetiştirdikleri öğrencilerle dünyada ilmin gelişmesine katkı sağlamışlardır. Orta Çağ'da Avrupa bilimsel alanda durgun iken İslam dünyası altın çağını yaşamıştır. Farabi, Hazini, Bîruni, İbni Sina, El-Harizmi… vs gibi bilim insanları ve bunların ilim alanında yaptıkları çalışmalar hem Doğu hem de Batı dünyasının ilmi çalışmalarına büyük katkılar sunmuştur.

4. Türk İslam devletlerinde yöneticiler hem devletin bekası hem de halkın desteğini sağlamak amaçlarıyla eğitim kurumlarının yapılmasında etkin rol oynamışlardır. Yöneticiler kurdukları kurumlarla kendi adlarını da yıllarca yaşatmışlardır.

CEVAP ANAHTARLARI

Etkinlik No.: 148

1. Sosyal: Cami, hastane, imaret, zaviye…
   İlmî: Medrese, kütüphane, tıp mektebi, rasathane…
   Mali: Kervansaraylar…
2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Türkistan kütüphaneleri, çeşitli dönemlerde farklı alanlarda yazılmış veya çevrilmiş olan eserlerin korunarak bilimsel hayatta yeni bilgilerin üretilmesini ve aktarılmasını sağlamıştır. Böylece müderrisler ve medrese öğrencileri, tüm kütüphanelerden yararlanabilmiştir. Kütüphaneler, bilimsel hayata hem mekân hem kaynak olarak katkıda bulunmuştur. Kütüphaneler; Semerkant, Harizm, Buhara, Nişabur gibi şehirlerin o dönemde bilim, kültür ve sanat yönünden ilerlemesine katkıda bulunmuştur…*" vb. farklı cevaplar verilebilir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "*Büyük paralar harcanarak rasathanelerin kurulması, Celali takviminin hazırlanması…*" vb. farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 149

1. Ülke hanedan ailesinin ortak malıdır anlayışı taht kavgalarına neden olmuştur. Bunun sonucunda merkezî otorite zayıfladığı için devletin ömrü kısa olmuştur.
2. Hükümdarlık alametlerini yerine getirmesi beklenir. Bunlar: hutbe okutmak, para bastırmak, sancak, çetr, taht, davul, otağ, kotuz, tuğ, ok ve yaydır.
3. Öğrencinin bilgi birikimi dikkate alındığında; yeni su kanalları inşa edilmiş, ikta sistemi etkili kullanılmış, kervanların güvenliği sağlanmış, milletlerarası ticaret geliştirilmiştir vb. cevaplar vermesi beklenir.
4. Selçuklular zamanında sağlanan ekonomik canlılık sayesinde toplumsal refah artmış, sağlık, eğitim ve kültür faaliyetlerinde büyük gelişme kaydedilmiştir. Vergilerin bir kısmıyla ülke imar edilmiş, büyük vakıf ve hayır eserleri kurulmuştur. Hastane ve eğitim faaliyetleri için medreseler ayrıca imaretin yer aldığı külliyeler yapılmıştır.

KAYNAKÇA

Etkinlik No.: 1

Sander, O. (2009). Siyasi Tarih. İstanbul: İmge Kitabevi.

Etkinlik No.: 3

https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd/issue/28227/299712 (E.T: 09.06.2020 ,16:349)

YILMAZ, H.(2014). Tarihî Olaylarda Gensel Devinim ve Süreklilik Üzerine Analitik bir İnceleme ve

Olay-Olgu Bağlamı. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi (Cilt:1, Sayı:2, Mayıs. s.8)

Etkinlik No.: 6

DAVİES, N.(2011). Avrupa Tarihi. İmge Kitabevi: Ankara
İNALCIK, H.(2010). Kuruluş. Hayykitap: İstanbul

Etkinlik No.: 7

https://corum.ktb.gov.tr/TR-58773/kazi-alanlari.html (E.T: 09.06.2020, 23.40)

Etkinlik No.: 9

Önder, M., (1996), Şaheserler Konuştukça, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Etkinlik No.: 12

KÜTÜKOĞLU, M.S.(1998).Tarih Araştırmalarında Usul. Kubbealtı Neşriyatı: İstanbul
https://www.savunmasanayi.org/falkland-savasi/

Etkinlik No.: 15

KÜTÜKOĞLU, M.S.(1998).Tarih Araştırmalarında Usul. Kubbealtı Neşriyatı: İstanbul
https://www.savunmasanayi.org/falkland-savasi/

Etkinlik No.: 16

http://static.dergipark.org.tr/article-download/c8ec/bdb0/a459/5b27cae890f80.pdf?

Etkinlik No.: 17

https://www.academia.edu/4754932/Turk_Milli_K%C3%BClt%C3%BCr%C3%BC_-_%C4%B0brahim_Kafeso%C4%9Flu

https://islamansiklopedisi.org.tr/celali-takvimi

https://www.academia.edu/23623197/_%C4%B0slam_Medeniyetinde_Takvimler_

Etkinlik No.: 19

Childe, v. G., (Çev: Alâeddin Şenel - Mete Tunçay), (2007), Tarihte Neler Oldu, İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Kahya, E. (2002), Eski Türklerde Bilim, Türkler Ansiklopedisi, C. 3, s.732, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Etkinlik No.: 20

https://www.trtokul.com.tr/blog/index.php/2016/12/16/takvimlerin-ruhu/(E.T: 09.06.2020 ,15:35)

Etkinlik No.: 21

Kahya, E. (2013), Türk Bilim insanları, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Etkinlik No.: 25

Kültür ve Turizm Bakanlığı Göbeklitepe Tanıtım Broşüründen düzenlenmiştir.

SCHIMDT, K. 2006, Taş Çağı Avcılarının Gizemli Kutsal Alanı Göbekli Tepe En Eski Tapınağı Yapanlar, syf.270-285'den düzenlenmiştir.

Etkinlik No.: 27

Rosenberg, D. Dünya Mitolojisi, Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi, İmge Kitabevi, Ankara, 2003

Etkinlik No.: 28

http://dergipark.org.tr/en/download/article-file/326935

https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=1127-1142.pdf

Etkinlik No.: 30

Özbay, M. (2005).Bilim ve Kültür Aktarıcısı Olarak Yazı, Türkiyat Araştırmaları (Cilt 1.Sayı 2)

https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/326935 (Düzenlenerek alınmıştır) (E.T: 09.06.2020, 23.30)

Etkinlik No.: 31

Alar, H.(2001).Kütüphaneciliğin Tarihçesi ve İlk Kütüphaneler

https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/2844/38934(Düzenlenerek alınmıştır.)v(E.T: 09.06.2020, 22.35)

Yılmaz, B.(2008). İlkçağ Anadolu Uygarlıklarında Sosyo-Ekonomik

KAYNAKÇA

ve Kültürel Yapı Bağlamında Kütüphane/Arşiv Kurumu. https://dergipark.org.tr/tr/pub/tk/issue/48932/624226 (Düzenlenerek alınmıştır) (E.T: 09.06.2020, 22.00)

Etkinlik No.: 32

Bayat, A. H. (2010). Tıp tarihi. İstanbul: Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği.

Etkinlik No.: 33

Prof. Dr. Ali Haydar Bayat, Tıp Tarihi, (Zeytinburnu Belediyesi: İstanbul, 2016).

Etkinlik No.: 36

UNAT, Y. 2007.Pusula. TDV İslâm Ansiklopedisi, 34,363-364. İstanbul Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Ortaöğretim Tarih 9, 10 ve 11.sınıflar Öğretim Programı 2018

Etkinlik No.: 37

https://tr.khanacademy.org/humanities/world-history/indus-civilizations%20 (Düzenlenerek alınmıştır),(E.T: 09.06.2020, 21.20)

Etkinlik No.: 40

https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/128/163/olimpiyat-oyunlarinin-tarihcesi.aspx

Etkinlik No.: 52

Tosun, M., Yalvaç, K. (2002). Sümer, Babil, Assur kanunları ve Ammi-Şaduqa fermanı. Ankara: TTK.

Etkinlik No.: 53

Memiş, E. (2010) Eskiçağ Türkiye tarihi. (10. baskı). Bursa: Ekin

Etkinlik No.: 54

MEMİŞ, E. 2009, Eskiçağ Türkiye Tarihi, Syf.242-259'dan düzenlenmiştir.

Etkinlik No.: 56

http://static.dergipark.org.tr/article-download/21d9/2782/374a/5d0a6a7d4cc91.pdf?

Etkinlik No.: 62

http://static.dergipark.org.tr/article-download/imported/5000070279/5000064903.pdf?

https://www.academia.edu/9059223/T%C4%B1mar_Sistemi

Etkinlik No.: 65

Öğel, B. (1992). Türk kültürünün gelişme çağları II. İstanbul: MEB.

Etkinlik No.: 67

Archer, C. I.& Ferris, J. R.& Herwig, H. H. & Travers, T. H.E., (Çev: Cem Demirkan), (2006), Dünya

Savaş Tarihi, İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık.

Etkinlik No.: 68

Archer, C. I.& Ferris, J. R.& Herwig, H. H. & Travers, T. H.E., (Çev: Cem Demirkan), (2006), Dünya

Savaş Tarihi, İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık.

Etkinlik No.: 69

Archer, C. I.& Ferris, J. R.& Herwig, H. H. & Travers, T. H.E., (Çev: Cem Demirkan), (2006), Dünya

Savaş Tarihi, İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık.

Etkinlik No.: 71

Kafesoğlu, İ., (1984), Türk Millî Kültürü, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Lamb, H., (Çev: A. Göke Bozkurt) (2006), Moğolların Efendisi Cengiz Han, İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.

Etkinlik No.: 72

ECO, U., (Çev: Leyla Tonguc Basmacı), (2012), Ortaçağ Barbarlar-Hıristiyanlar-Müslümanlar, İstanbul: Alfa Yayınları.

Etkinlik No.: 73

https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/Magna2017-2.pdf

Etkinlik No.: 74

DAVİES, N.(2011). Avrupa Tarihi. İmge Kitabevi: Ankara

OSTROGORSKY, G.(1995). Bizans Devleti Tarihi. Türk Tarih Kurumu: Ankara

Etkinlik No.: 77

Tüysüz, S. (2019). Ortaöğretim Tarih 9 Ders Kitabı, Ankara: Tuna Matbaacılık.

Etkinlik No.: 79

TALAY, İ. (2002). Türk Dünyası'nın Coğrafyası. Türkler, C.1, S. 323'den düzenlenmiştir.

Etkinlik No.: 83

ÖGEL, B.(2002). Devlet Meclisi ve Kurultay. Türkler, C. II, S.1540-1547'den düzenlenmiştir.

Etkinlik No.: 85

İbrahim Üngör, «Orta Asya'dan Anadolu'ya Kayalara Yazılan Türk Kültürü,» Sutad, sayı.39, s.358, Bahar 2016

Etkinlik No.: 87

Çandarlı Şahin, A. (2016). Türk Çadırı Üzerine. Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, (16), 25-39.

Etkinlik No.: 89

https://www.beyaztarih.com/ansiklopedi/avrupa-hun-imparatorlugu

Etkinlik No.: 90

Ahmetbeyoğlu, A. (2017). Avrupa Hunları. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Etkinlik No.: 91

Çandarlıoğlu, G. (2002). Uygur Devletleri Tarihi ve Kültürü. Türkler Ansiklopedisi içinde (Cilt 2, 334-373 ss.). (Ed.) Hasan Celal Güzel vd. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları,

Koca, S.(2002). Büyük Hun Devleti. Türkler Ansiklopedisi içinde (Cilt 1, 1047-1083 ss.). (Ed.) Hasan Celal Güzel vd. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Taşağıl, A. (2003). Göktürkler I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Etkinlik No.: 93

KOCA,S. (2002)Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat. Türkler, C. III, S.28-30'dan düzenlenmiştir.

Etkinlik No.: 94

İzgi, Ö. (1978). XI. Yüzyıla Kadar Orta Asya Türk Devletlerinin Çin'le Yaptığı Ticarî Münasebetler. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi, (9), 87-106.

KAYNAKÇA

Etkinlik No.: 96

Çağatay, N. (1957). *İslam'dan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yayınları.

Fayda M. (1993). *Câhiliye*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt.7, s.17-19) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Etkinlik No.: 97

Fayda M. (1993). *Câhiliye*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt.7, s.17-19) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Etkinlik No.: 98

Fayda M. (1993). *Câhiliye*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt.7, s.17-19) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Etkinlik No.: 99

Fayda, M. (1992), "Bedevi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde* (c.5, ss. 311-317), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kutluer, İ. "Medeniyet", (2003), *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde* (c.28, ss. 296-297), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Etkinlik No.: 100

El-Mağlus, Sami bin Abdullah. (2012). *Siyer Atlası*. M. E. Yıldırım (Yay. haz.). İstanbul: Siyer Yayınları.

Etkinlik No.: 101

Sarıcık, M. (2013). Cahiliye Döneminde Arap Yarımadası Panayırları. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (31), 109-140.

Etkinlik No.: 102

Birleşmiş Milletler. (t.y.). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. Erişim: http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf

Erul, B. (t.y.). Vedâ Hutbesi. TDV İslâm Ansiklopedisi içinde. Erişim: https://islamansiklopedisi.org.tr/veda-hutbesi

Etkinlik No.: 103

Mustafa, Ö. (t.y.). Medine Vesikası. TDV İslâm Ansiklopedisi içinde. Erişim: https://islamansiklopedisi.org.tr/medine-vesikasi

Etkinlik No.: 105

Çağatay, N. (1972). *100 Soruda İslam Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Etkinlik No.: 107

Aycan, İ. ve Sarıçam, İ. (2011). *Emeviler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Etkinlik No.: 108

https://islamansiklopedisi.org.tr/hilafet, (E.T: 14.04.2020, 11.30)

Etkinlik No.: 109

Yiğit, İ. (2004). *Mevali*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt. 29, s.424-426) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Etkinlik No.: 110

Aydınlı, O. (2003). Mezheplerin Oluşum Sürecinde Mevâlî'nin Rolü. *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3), 1-26.

El-Mağlus, Sami bin Abdullah. (2012). *Siyer Atlası*. M. E. Yıldırım (Yay. haz.). İstanbul: Siyer Yayınları.

Etkinlik No.: 111

Kazıcı, Z. (1996). *İslam Kültür ve Medeniyeti*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Etkinlik No.: 112

Özdemir, M. (1992). Gayr-i Müslimlerin Dinî Hayatları Açısından Müslüman Fatihlerin Endülüs'teki Uygulamaları. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, 33 (1), 203-238.

Etkinlik No.: 113

Yıldırımer, Ş. (2012). İbn Rüşd Felsefesinin Latin Dünyasında Tanınması ve Latin İbn Rüşdçülüğü. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25, 93-114.

Etkinlik No.: 114

Özkuyumcu, N. (2012). *Tolunoğulları*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt.41, s.233-236) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Etkinlik No.: 115

Yıldız, H.D (1988). *Abbasiler*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi(Cilt.1, s.31-48) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Etkinlik No.: 116

Demirci, M. (t.y.). Sâmerrâ. TDV İslâm Ansiklopedisi içinde. Erişim: https://islamansiklopedisi.org.tr/samerra (17.05.2020).

Kumru, C. (2018). Câhiz'in Kaleminden Türklerin Kültürelantropolojisine Bir Bakış: "Hilâfet Ordusunun Menkîbeleri ve Türklerin Fazîletleri". Disiplinler Arası Akademik Çalışmalar II, (Ed.) Meriç Eraslan vd. Ankara: Gece Kitaplığı.

Etkinlik No.: 117

Yıldız, H.D (1988). *Abbasiler*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi(Cilt.1, s.31-48) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Etkinlik No.: 118

https://islamansiklopedisi.org.tr/avasim, (E.T: 14.04.2020, 11.30)

Özkuyumcu, N (2002), "Tolunoğulları", *Türkler Ansiklopedisi* (Cilt.5, s.15-35)içinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Özkuyumcu, N. (2002), "İhşidiler", *Türkler Ansiklopedisi* (Cilt.5, s.39-59) içinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Merçil, Erdoğan. (1993), *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi,* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Etkinlik No.: 119

Uslu, R. (1993). *Cündişâpûr*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt.8, s.117-118) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Etkinlik No.: 121

Kaya, M. (t.y.). Beytülhikme. TDV İslâm Ansiklopedisi içinde. Erişim: https://islamansiklopedisi.org.tr/beytulhikme

Etkinlik No.: 122

Özaydın, A. (1991). *Bağdat*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt.4, s.437-441) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Etkinlik No.: 123

Hunke, S. (2001). Allah'ın Güneşi Avrupa'nın Üzerinde, (çev. Hayrullah Öz). İstanbul: Altın Kitaplar.

Etkinlik No.: 124

Özden, H.Ö.(2019). Prof. Dr. Fuat Sezgin Ve Geçmişten Geleceğe Türk-İslam Bilimine Katkıları. *Bilimname*, 39(3), 7-34.

KAYNAKÇA

Etkinlik No.: 125

Uluçay, M. Ç. (1975), *İlk Müslüman Türk Devletleri*, Ankara: MEB Yayınları.

Etkinlik No.: 128

İnan, Ö. (2020). *Türkler*. Yayımlanmamış şiir. ("Türkler" adlı şiir, Ömer İNAN tarafından 9.sınıf Etkinlik Kitabı için özel olarak yazılmıştır.)

Etkinlik No.: 129

Turan, O. (2009). *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Etkinlik No.: 130

Özaydın, A. (2002). *Türkler'in İslâmiyet'i Kabulü*. Türkler Ansiklopedisi (Cilt.4, s. 441-442)içinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Etkinlik No.: 131

Koca, S. (1996). Türkler ve İslâmiyet. *Erdem*, 8(22), 263-286.

Etkinlik No.: 132

Turan, O. (1946). Türkler ve İslamiyet. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 4(4), 457-485.

Etkinlik No.: 133

Ergin, M. (2015), Orhun Abideleri, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Hacib, Y.H,(2016), Kutadgu Bilig, Ankara ,T.D.V.Yayınları.

Etkinlik No.: 134

YAZICI, N. (2013).İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: Ankara

MERÇİL E. (1975) Sebüktegin'in Pendnamesi, İTED: İstanbul

Etkinlik No.: 135

Togan, Z. V. (1981). *Umumî Türk Tarihine Giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Etkinlik No.: 136

Yusuf Has Hacip (2015). *Kutadgu Bilig*. (A.Çakan, Çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Etkinlik No.: 137

Türkiye ve Türk eserlerinin UNESCO'da altın yılı. (2017,22 Aralık). Erişim adresi: https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/turkiye-ve-turk-eserlerinin-unescoda-altin-yili-/1012080

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu.(2017, 4 Kasım). 2018-2019 UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri UNESCO 39. Genel Konferansında kabul edildi. Erişim adresi: http://www.unesco.org.tr/Home/AnnouncementDetail/40

Etkinlik No.: 138

https://islamansiklopedisi.org.tr/cagri-bey (E.T: 14.05.2020, 11.30)

Etkinlik No.: 139

Güngör, E., (1999), Tarihte Türkler, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Koca, S., (2005), Selçuklularda Ordu ve Askeri Kültür, Ankara: Berikan Yayınevi.

Etkinlik No.: 140

Ocak, A. Y. (2012). Selçukluların Seleflerine Göre Medeniyet Tarihindeki Yeri ve Önemi. *History Studies Prof. Dr. Enver Konukçu Armağanı* içinde(s. 263-278). Erişim adresi: http://www.historystudies.net/dergi/tar201512876ee.pdf

Etkinlik No.: 141

Bulduk, Ü. (2008). *Yaşayış Ve Kültür Açısından Eski Türk Devletlerinin Kuruluş Ve Yıkılış Nedenleri*. Kuruluş Ve Çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri Kitabı (s.47-57) içinde. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Basımevi.

Etkinlik No.: 142

Turan, O. (2003), Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Etkinlik No.: 143

Turan, O. (2009). *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Etkinlik No.: 144

Nizamü'l-Mülk. (2009). *Siyasetname*. (M.T. Ayar, Çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Etkinlik No.: 145

Dayday, N, ve Altın, V. (2010). *Gök Biliminde Türk İslam Bilginleri*. İstanbul: Erkam Matbaası.

Google'dan Ömer Hayyam'a özel doodle. (2019, 18 Mayıs). Erişim adresi: https://www.aa.com.tr/tr/yasam/googledan-omer-hayyama-ozel-doodle/1481238

Etkinlik No.: 146

Nizâmülmülk, (1981), Siyasetname, İstanbul: Dergah Yayınları.

Etkinlik No.: 147

Ergin, O. N. (1997), *Türk Maarif Tarihi*, (c. 1-2), İstanbul: Eser Matbaası.

Etkinlik No.: 148

Atçeken, Z. ve Bedirhan, Y. (2012). *Selçuklu Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Etkinlik No.: 149

Sümer, F. (2009). *Selçuklular*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt.36, s.365-371) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Özgüdenli, O. G. (2009). *Selçuklular*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt.36, s.371-375) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Etkinlik No.: 1

https://www.amazon.comTraditional-Royal-Prince-Cartoon-StickerdpB01MT3RYB9

Görsel 2: https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9Fraf/v._charles.html?sti=ocewekrefswi5eobx9|

Etkinlik No.: 2

Görsel 1: 123rf: Görsel Kimliği : (65706038- E.T: 09.06.2020, 14:35)

Görsel 2: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. Ortaöğretim Tarih Dersi 9. Sınıf Ders Kitabı. MEB yayınları. s. 13. (Görsel:1.2)

Görsel 3: 123rf: Görsel Kimliği : (32910425- E.T: 09.06.2020, 14:35)

Görsel 4: https://islamansiklopedisi.org.tr/muellif/halil-inalcik (E.T: 09.06.2020 ,14:35)

Etkinlik No.: 4

Görsel 1: Yakupoğlu, A, (1951) "Kütahya, Ahrardı, Harman Yeri Tablosu"
Görsel 2: https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php
Görsel 3: https://faculty.psau.edu.sa/m.rahamathulla/en/page/3605
Görsel 4: http://www.kulturvarliklari.gov.tr/

Etkinlik No.: 5

Görsel 1: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Herodotus#/media/File:Statue-herodot-sculpture-h%C3%A9rode.jpg
ET: 29 Mart 2020 Pazar, 17:14:12

Görsel 2: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?sort=relevance&search=Immanuel+Kant&title=Special:Search&profile=advanced&fulltext=1&advancedSearch-current=%7B%7D&ns0=1&ns6=1&ns12=1&ns14=1&ns100=1&ns106=1
ET: 29 Mart 2020 Pazar, 17:08:06

Görsel 3: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?sort=relevance&search=File%3AJules+Michelet+portrait+older.jpg&title=Special:Search&profile=advanced&fulltext=1&advancedSearch-current=%7B%7D&ns0=1&ns6=1&ns12=1&ns14=1&ns100=1&ns106=1#/media/File:Jules_Michelet.jpg ET: 29 Mart 2020 Pazar, 17:11:45

Görsel 4: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=Special:Search&search=johann+gottfried+herder&fulltext=1&ns0=1&ns6=1&ns12=1&ns14=1&ns100=1&ns106=1#/media/File:Johann_Gottfried_Herder_2.jpg ET: 29 Mart 2020 Pazar, 17:10:09

Etkinlik No.: 8

Görsel 1: https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9Fraf/100145704.html?sti=lelx6482p706y2qhbq|

Görsel 2: https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9Fraf/104278501.html?sti=nwkthpxa2zu99zst4l|

Görsel 3: https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9Fraf/134317883.html?sti=m07v9nghohb898xtay|

Görsel 4: https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9Fraf/%3A_136866785.html?sti=m5npf12w6dls9nar3u|

Etkinlik No.: 9

Görsel 1: https://www.rotasenin.com/catalhoyuk/

Etkinlik No.: 10

Göbeklitepe bulmaca: http://kitap.eba.gov.tr/panel/dosyalar/upload/gorsel/2030/GR_17017_28_02_2019_9_52_55_462.jpg
ET: 30 Mart 2020 Pazartesi, 17:10:10

Göbeklitepe: www.karacadag.gov.tr_904_gobeklitepe-oren-yeri-cumhurbaskani-erdogan-tarafindan-acildi_WK3H93NJJYHF
ET: 29 Mart 2020 Pazar, 15:30:29

Göbeklitepe: www.karacadag.gov.tr_904_gobeklitepe-oren-yeri-cumhurbaskani-erdogan-tarafindan-acildi_SW5R59NSDFDH
ET: 29 Mart 2020 Pazar, 12:10:31

Göbeklitepe: www.karacadag.gov.tr_904_gobeklitepe-oren-yeri-cumhurbaskani-erdogan-tarafindan-acildi_KU7W25SUGNEI
ET: 29 Mart 2020 Pazar, 14:40:45

Göbeklitepe: www.karacadag.gov.tr_904_gobeklitepe-oren-yeri-cumhurbaskani-erdogan-tarafindan-acildi_CV4I18ETABEI
ET: 29 Mart 2020 Pazar, 16:20:25

Etkinlik No.: 11

Görsel 1: https://canakkale.tubitak.gov.tr/?q=content/foto%C4%9Fraflar ET: 31 Mart 2020 Salı, 14:08:06

Görsel 2: http://kitap.eba.gov.tr/panel/dosyalar/upload/gorsel/1134/GR_13149_20_04_2018_23_59_46_765.jpg
ET: 31 Mart 2020 Salı, 13:44:29

Görsel 3: shutterstock_251930719.jpg ET: 2 Nisan 2018 Pazartesi, 20:03:20

Görsel 4: shutterstock_634895807.jpg ET: 2 Nisan 2018 Pazartesi, 20:03:36

Etkinlik No.: 13

Görsel 1: https://arkeofili.com/urartu-kalesinin-55-yillik-bekcisi-mehmet-kusman-isi-birakiyor/

Etkinlik No.: 17

1. İnfografi: https://en.wikipedia.org/wiki/Egyptian_calendar ET: 31 Mart 2020 Salı, 13:50:50

2. İnfografi: https://en.wikipedia.org/wiki/Tower_of_Babel#/media/File:Turris_Babel_by_Athanasius_Kircher.jpg ET: 31 Mart 2020 Salı, 14:30:29

Etkinlik No.: 18

Sezar: https://en.wikipedia.org/wiki/Julius_Caesar#/media/File:Julius_Caesar_Via_dei_Fori_Imperiali_2.jpg
ET: 31 Mart 2020 Salı, 19:50:16

Agustus: https://en.wikipedia.org/wiki/Augustus#/media/File:Statue-Augustus.jpg ET: 31 Mart 2020 Salı, 14:20:45

Etkinlik No.: 19

Görsel 1: https://www.historytoday.com/archive/genghis-khan-takes-beijing#:~:text=Genghis%20Khan%20takes%20Beijing,city%20on%20June%201st%2C%201215.&text=The%

Etkinlik No.: 20

Görsel 1: https://miraastrolojiakademisi.com/julyen-takvimi/ (E.T: 09.06.2020 ,16:08)

Görsel 2: https://tr.qwe.wiki/wiki/Berber_calendar (E.T: 09.06.2020 ,16:08)

Görsel 3: https://tr.wikipedia.org/wiki/Kuzey_Kore_takvimi (E.T: 09.06.2020 ,16:08)

Görsel 4: 123rf: Görsel Kimliği: (116747255 E.T: 09.06.2020,16:35)

Etkinlik No.: 21

Görsel 1: http://www.ibtav.org/eserler

Etkinlik No.: 22

Görsel 1: 123rf.com_126545247

Görsel 2: https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-3086398/Farming-Neolithic-food-production-caused-legs-weak.html

Görsel 3: https://www.researchgate.net/figure/A-Southern-Scan-

GÖRSEL KAYNAKÇA

dinavian-Bronze-Age-Society-http-www-luhiveno-plansjer_fig1_226421497

Etkinlik No.: 23

Görsel 1: http://212.174.161.8/kudeb_dokuman/catalhoyuk.pdf (E.T: 28.05.2020 saat: 08.35)

Görsel 2: http://212.174.161.8/kudeb_dokuman/catalhoyuk.pdf (E.T: 28.05.2020 saat: 08.35)

Görsel 3: http://212.174.161.8/kudeb_dokuman/catalhoyuk.pdf (E.T: 28.05.2020 saat: 08.35)

Görsel 4: https://docplayer.biz.tr/57712319-Bati-catalhoyuk-insan-ve-hayvan-betimlemeli-canak-comlekleri.html (E.T: 28.05.2020 saat: 08.35)

Görsel 5: http://212.174.161.8/kudeb_dokuman/catalhoyuk.pdf (E.T: 28.05.2020 saat: 08.35)

Görsel 6: https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sanliurfa/gezilecekyer/sanliurfa-arkeoloji-muzesi-1 (E.T: 28.05.2020 saat: 08.35)

Görsel 7: https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sanliurfa/gezilecekyer/sanliurfa-arkeoloji-muzesi-1 (E.T: 28.05.2020 saat: 08.35)

Görsel 8: https://haged.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2014/02/turk_mutfagi_-uhbt.pdf (E.T: 20.05.2019 saat: 08.35)

Görsel 9: https://www.pngindir.com/png-hnf1ae/ (E.T: 20.05.2019 saat: 08.35)

Etkinlik No.: 24

Çatalhöyük infografisindeki görseller:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f2/Neolithic_necklaces%2C_obsidian_mirror%2C_%C3%87atalh%C3%B6y%C3%BCk%2C_6000-5500_BC%2C_MACA%2C_99033.jpg/1280px-Neolithic_necklaces%2C_obsidian_mirror%2C_%C3%87atalh%C3%B6y%C3%BCk%2C_6000-5500_BC%2C_MACA%2C_99033.jpg ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 16:41:39

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/3a/Detail_of_the_mural_showing_the_hind_part_of_the_aurochs%2C_a_deer_and_hunters..jpg/1200px-Detail_of_the_mural_showing_the_hind_part_of_the_aurochs%2C_a_deer_and_hunters..jpg ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 16:41:40

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/3a/Detail_of_the_mural_showing_the_hind_part_of_the_aurochs%2C_a_deer_and_hunters..jpg/1200px-Detail_of_the_mural_showing_the_hind_part_of_the_aurochs%2C_a_deer_and_hunters..jpg ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 16:41:41

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4e/Ankara_Muzeum_B19-38.jpg/420px-Ankara_Muzeum_B19-38.jpg ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 16:41:42

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/78/ACM%2C_Catalh%C3%BCy%C3%BCk%2C_ikerszobor.jpg/800px-ACM%2C_Catalh%C3%BCy%C3%BCk%2C_ikerszobor.jpg ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 16:41:43

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4e/Ankara_Muzeum_B19-38.jpg/420px-Ankara_Muzeum_B19-38.jpg ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 16:41:42

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/8f/MUFT_-_Catal_H%C3%B6y%C3%BCk_Modell.jpg/1200px-MUFT_-_Catal_H%C3%B6y%C3%BCk_Modell.jpg ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 16:41:43

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/90/Ankara_Muzeum_B20-09.jpg/1200px-Ankara_Muzeum_B20-09.jpg ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 16:41:44

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/42/Stamp_seal%2C_%C3%87atalh%C3%B6y%C3%BCk_%28%3F%29_6000-5500_BC%2C_MACA%2C_99035.jpg/1200px-Stamp_seal%2C_%C3%87atalh%C3%B6y%C3%BCk_%28%3F%29_6000-5500_BC%2C_MACA%2C_99035.jpg ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 16:41:45

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f5/Bukarien_aus_Catal_H%C3%BCy%C3%BCk%2C_T%C3%BCrkei..jpg ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 16:41:46

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b1/CatalHoyukSouthArea.JPG/1200px-CatalHoyukSouthArea.JPG ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 16:41:47

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f8/Museum_of_Anatolian_Civilizations012.jpg/1200px-Museum_of_Anatolian_Civilizations012.jpg ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 16:41:48

Etkinlik No.: 25

Harita 1: Google Haritalar
Görsel 1: https://muze.gov.tr/muze-detay?sectionId=SGT01&distId=SGT
Görsel 2: https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sanliurfa/gezilecekyer/gobeklitepe-
Görsel 3: https://muze.gov.tr/muze-detay?sectionId=SGT01&distId=SGT
Görsel 4: https://muze.gov.tr/muze-detay?sectionId=SGT01&distId=SGT

Etkinlik No.: 26

Görsel 1: http://catalhoyuk.ege.edu.tr/tr/sit/mimari ET: 19 Nisan 2020 Pazar, 16:56:44

Görsel 2: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Catal_H%C3%BCy%C3%BCk_EL.JPG ET: 18 Nisan 2020 Cumartesi, 20:19:12

Görsel 3: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ac/Restored_copy_of_%C3%87atalh%C3%B6y%C3%BCk_mural_showing_a_boar_and_a_deer_surrounded_by_hunters..jpg ET: 26 Nisan 2020 Pazar, 22:14:13

Etkinlik No.: 27

Ergenekon: https://tr.wikipedia.org/wiki/Mitoloji#/media/Dosya:603px-T%C3%BCrkMitolojisi.jpg ET: 13 Mayıs 2020 Çarşamba, 11:10:20

Romulus ve Remulus: https://en.wikipedia.org/wiki/Romulus_and_Remus#/media/File:She-wolf_suckles_Romulus_and_Remus.jpg ET: 13 Mayıs 2020 Çarşamba, 11:10:21

Zümrüdü Anka: https://en.wikipedia.org/wiki/Phoenix_(mythology)#/media/File:Phoenix-Fabelwesen.jpg ET: 13 Mayıs 2020 Çarşamba, 11:10:22

Xiangliu: https://en.wikipedia.org/wiki/Xiangliu#/media/File:Kaiki-choju_Xiang-liu.jpg ET: 13 Mayıs 2020 Çarşamba, 11:10:23

Tulpar: https://en.wikipedia.org/wiki/Wind_Horse#/media/File:-Lungta_symbol.svg ET: 13 Mayıs 2020 Çarşamba, 11:10:24

Gılgamış: https://en.wikipedia.org/wiki/Gilgamesh#/media/File:Hero_lion_Dur-Sharrukin_Louvre_AO19862.jpg ET: 13 Mayıs 2020 Çarşamba, 11:10:25

Etkinlik No.: 28

Görsel (kil tablet): https://www.pngresmi.com/png-clipart-exigb (E.T: 07.05.2020 saat: 07:27)

Görsel (papirüs): https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Egypt_Papyrus_of_Bakay.jpg (E.T: 07.05.2020 saat: 07:27)

Görsel (parşömen): http://tayproject.eies.itu.edu.tr/haberarsiv20157.html (E.T: 07.05.2020 saat: 07:27)

Görsel (kağıt): https://www.stickpng.com/img/objects/book/open-

GÖRSEL KAYNAKÇA

old-book (E.T: 07.05.2020 saat: 07:27)

Görsel (tablet): https://www.slashgear.com/sony-xperia-tablet-le-aks-again-09242371/ (E.T: 07.05.2020 saat: 07:27)

Etkinlik No.: 29

Mağara resmi: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/07/Lascaux2.jpg ET: 13 Mayıs 2020 Çarşamba, 11:10:20

Çivi yazısı: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bc/Early_writing_tablet_recording_the_allocation_of_beer.jpg ET: 13 Mayıs 2020 Çarşamba, 11:10:21

Hiyeroglif: http://kitap.eba.gov.tr/panel/dosyalar/upload/gorsel/934/GR_7565_10_04_2018_12_16_04_224.jpg ET: 13 Mayıs 2020 Çarşamba, 11:10:22

Fenike alfabesi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Fenike_alfabesi#/media/Dosya:Phoenician_alphabet.svg ET: 13 Mayıs 2020 Çarşamba, 11:10:23

Emojiler: https://www.freepik.com/free-vector/mixed-emoji-set_4159931.htm#page=1&query=emoji&position=1 ET: 13 Mayıs 2020 Çarşamba, 11:10:24

Etkinlik No.: 31

Görsel 1: https://pixabay.com/tr/photos/raf-kitapl%C4%B1k-k%C3%BCt%C3%BCphane-kitabevi-3195135/ (E.T: 09.06.2020, 23.55)

Görsel 2: 123rf Görsel Kimliği: 39.756.719(E.T: 09.06.2020, 23.10)

Görsel 3: 123rf Görsel Kimliği: 127.613.403 (E.T: 09.06.2020, 23.15)

Görsel 4: 123rf Görsel Kimliği: 12.604.679 (E.T: 09.06.2020, 23.20)

Etkinlik No.: 33

Görsel 1: https://4cawmi2va33i3w6dek1d7y1m-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2015/05/14.jpg

Görsel 2: https://www.realmofhistory.com/wp-content/uploads/2018/08/Manuscript-Ancient-Egypt-Medical-4.jpg

Görsel 3: https://www.greece-is.com/wp-content/uploads/2019/02/GettyImages-154714670.jpg

Görsel 4: https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/madde/20/ibn-sina-22.jpg

Etkinlik No.: 36

Görsel 1: https://coinweek.com/ancient-coins/ancient-coins-first-official-coin/

Görsel 2: https://historum.com/threads/inscription-thread.6282/page-3

Görsel 3: 123rf.com_93535490

Görsel 4: 123rf.com_23776411

Etkinlik No.: 38

Harita: https://en.wikipedia.org/wiki/Indus%E2%80%93Mesopotamia_relations (E.T: 09.06.2020, 23.00)

Etkinlik No.: 40

Görsel 1: https://img.favpng.com/11/10/12/summer-olympic-games-questagame-olympic-symbols-2024-summer-olympics-png-favpng-nSNEcSWgJCcPdMbTx90ryMXza.jpg

Görsel 2: https://bookpalace.com/acatalog/BoyleOlympicsLL.jpg

Görsel 3: https://s1.ibtimes.com/sites/www.ibtimes.com/files/styles/embed/public/2012/08/06/293661-usain-bolt.jpg

Etkinlik No.: 41

Görsel 1: https://bilimdili.com/arkeotarih/tarih-tarih/eski-turkler-de-hayat-tarzi/ (E.T: 28.05.2020 saat: 07:27)

Görsel 2: Astana Milli Tarih Müzesi (Kazakistan)

Etkinlik No.: 44

Görsel 1: 123rf.com_92025276
Görsel 2: 123rf.com_101205560
Görsel 3: 123rf.com_69997602
Görsel 4: 123rf.com_121470756
Görsel 5: 123rf.com_81208320

Etkinlik No.: 46

Görsel 1: https://www.ushistory.org/civ/6a.asp

Etkinlik No.: 47

Görsel 1: 123rf.com_52198962

Görsel 2: 123rf.com_120701535

Etkinlik No.: 48

Görsel 1: https://k50.kn3.net/taringa/C/F/1/7/A/9/harrycros-h/550x352_8DC.jpg

Görsel 2: http://www.koreanheritage.kr/resource/issue/39/article/30/img1.jpg

Etkinlik No.: 49

Çanak parçaları: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/27/Ostraka_in_the_Ancient_Agora_Museum_03.jpg ET: 19 Mayıs 2020 Salı, 15:40:25

Çanak parçaları: https://pt.wikipedia.org/wiki/Ostracismo#/media/Ficheiro:Scherbengericht.png ET: 19 Mayıs 2020 Salı, 15:45:22

Çanak parçaları: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0e/Ostraka_against_Themistocles%2C_482_BC%2C_Agora_Museum_Athens%2C_080636.jpg ET: 19 Mayıs 2020 Salı, 15:48:05

Kleisthenes: https://it.wikipedia.org/wiki/Clistene#/media/File:Cleisthenes.jpg ET: 19 Mayıs 2020 Salı, 10:34:02

Etkinlik No.: 52

Görsel: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/55/Milkau_Oberer_Teil_der_Stele_mit_dem_Text_von_Hammurapis_Gesetzescode_369-2.jpg ET: 15 Mayıs 2020 Cuma, 01:12:27

Etkinlik No.: 53

https://www.freepik.com/free-vector/background-with-advocacy-elements_2250069.htm#page=1&query=justice&position=2 ET: 26 Mayıs 2020 Salı, 11:20:28

Etkinlik No.: 54

Görsel 1: 123rf.com_30041234

Etkinlik No.: 56

Görsel 1: https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9F-raf/99541173).html?sti=mhnpdqor6lc01qmdgn|

Etkinlik No.: 57

Görsel 1: https://www.aier.org/staff/alexandra-hudson/

Etkinlik No.: 60

Görsel 1: https://orta-cag-avrupa-tarihi.nedir.org/

GÖRSEL KAYNAKÇA

Etkinlik No.: 61

Görsel 1: https://www.trthaber.com/haber/dunya/kast-sistemi-sosyal-adaleti-yok-ediyor-237100.html

Etkinlik No.: 62

Görsel 1: https://aetiusflavius.wordpress.com/2014/01/05/orta-cag-uzerine-iv-feodalizm/

Görsel 2: https://listelist.com/timar-sistemi

Etkinlik No.: 66

Görsel 1: https://www.trtavaz.com.tr/video/program-arsivi/turkistan-gundemi-trt-avaz/uygur-turklerinin-dunya-tarihine-en-onemli-katkisi-turkistan-gundemi-trt-av/PL4i8eZUVaPZkLdJkjsSLHL7y5UM2kLDbG/nw ET: 11 Nisan 2020 Cumartesi, 12:37:44

Etkinlik No.: 67

Görsel 1: http://www.cullenclass.com/ch-3-mongols-mansa-musa--more.html

Etkinlik No.: 68

Görsel 1: http://www.todayifoundout.com/index.php/2014/07/day-history-july-15th/

Etkinlik No.: 69

Görsel 1: https://www.ancient.eu/article/1230/siege-warfare-in-medieval-europe/

Maciejowski İncilinden , c. 1240 CE. (Pierpont Morgan Kütüphanesi)

Görsel 2: https://www.aup.nl/en/series/arc-european-medieval-battlefields

Etkinlik No.: 70

Cengiz Han: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/35/YuanEmperorAlbumGenghisPortrait.jpg ET: 19 Mayıs 2020 Salı, 15:48:05

Etkinlik No.: 72

Görsel 1: http://fr.nextews.com/0a031b1e/

Etkinlik No.: 73

Görsel 1: https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9Fraf/31343430.html?sti=lhli06mn91r4vr1kw0|

Etkinlik No.: 74

MEB 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı

Etkinlik No.: 76

Şema: Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Türk Millî Kültürü, (Ötüken Neşriyat: İstanbul, 1998)

Etkinlik No.: 79

Görsel 1: https://nowimir.ru/DATA/060027.htm
Görsel 2: https://zen.yandex.ru/media/mvd/altai-raboty-hudojnika-chorosgurkina-5c7f74e94ee3e500b3c0df80
Görsel 3: http://www.altai-photo.ru/publ/iskusstva/choros_gurkin_zhivopis_iii/5-1-0-120

Etkinlik No.: 80

Görsel: https://hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/25.+Archaeological+Artifacts/879940 (ET: 28.05.2020 saat: 08.35)

Etkinlik No.: 82

Görsel: http://www.dreamstime.com id: 36872588 (E.T: 07.09.2017 saat: 07:27)

Etkinlik No.: 83

Görsel 1: https://kknews.cc/history/xljmoqq.html
Görsel 2: https://kknews.cc/history/xljmoqq.html

Etkinlik No.: 85

Görsel (Kazak bozkırları): http://www.shutterstock.com id: 1070354042 (E.T: 07.09.2017 saat: 07:27)

Görsel (Gobi Çölü): https://en.wikipedia.org/wiki/Khongoryn_Els#/media/File:Khongoryn_Els_sand_dunes.jpg (E.T: 28.05.2020 saat: 07:27)

Görsel (Batı Türkistan Ovası): http://junmatsuo.jp/gallery/east-turkistan/ (E.T: 28.05.2020 saat: 07:27)

Görsel (Seyhun Nehri): http://serhetabat-dovletabat.gov.tm/makala/822 (E.T: 28.05.2020 saat: 07:27)

Görsel (Altay Dağları): https://altay-aktru.ru/images/tild6339-3762-4936-a430-623439353739__mobl-o-altay.jpg (E.T: 28.05.2020 saat: 07:27)

Harita: https://www.harita.gov.tr/kategori-4-raster-haritalar.html (E.T: 28.05.2020 saat: 07:27)

Etkinlik No.: 86

Görsel 1: 123rf.com_92445986
Görsel 2: 123rf.com_113562040
Görsel 3: 123rf.com_107142812
Görsel 4: 123rf.com_96109541
Görsel 5: https://magyarno.com/a-hunok-nem-haltak-ki/
Görsel 6: https://medium.com/indian-defence/the-seven-classic-maneuvres-of-war-e1f0d6bb759b

Etkinlik No.: 87

Görsel 1: Yılmaz, A. ve Telci, C. (2010). Türk Kültür Terminolojisinde Göç Kavramı Üzerine. Modern Türklük Araştrmaları Dergisi, 7 (2), 14-33.

Görsel 2: Yılmaz, A. ve Telci, C. (2010). Türk Kültür Terminolojisinde Göç Kavramı Üzerine. Modern Türklük Araştrmaları Dergisi, 7 (2), 14-33.

Etkinlik No.: 90

Görsel 1: Bloemaert, H. (t.y.). The Meeting of Pope Leo the Great and Attila, Erişim: http://www.wikigallery.org/wiki/painting_265878/Hendrick-Bloemaert/The-Meeting-of-Pope-Leo-the-Great-and-Attila

Etkinlik No.: 92

Görsel 1: http://www.8g8g.com/lishiquwen/385208.html
Görsel 2: http://www.dsj365.cn/front/article/33864.html

Etkinlik No.: 93

Görsel 1: 123rf.com_22966336

GÖRSEL KAYNAKÇA

Etkinlik No.: 97

Görsel 1: Dreamstime (ID NO: 1983946-E.T: 19.04.2017, 13.01)

Etkinlik No.: 99

Görsel 1: Dreamstime (1983946- E.T: 19.04.2017, 13.01)

Görsel 2: Dreamstime (64719104-E.T: 19.04.2017, 13.03)

Etkinlik No.: 106

123RF (ID NO: 46355878 - E.T: 06.04.2020, 13.51)

123RF (ID NO: 133167203 - E.T: 06.04.2020, 13.55)

El boyaması litograf, Ra Kütüphanesi 1880, Kraliyet Sanat Akademisi, Londra ("Monarşinin Kökeni'nden Sultan Mahmud H. Reformuna Osmanlı İmparatorluğunun Eski Kostümleri" kitabında bulunmaktadır.) (E.T: 28.05.2020, 22.35)

123RF (ID NO: 108207316 - E.T: 06.04.2020, 14.05)

123RF (ID NO: 88785205 - E.T: 06.04.2020, 14.07)

https://digitalcollections.nypl.org/items/510d47da-61ae-a3d9-e040-e00a18064a99/book?parent=19cac120-c6c3-012f-0965-58d385a7bc34#page/45/mode/2up (E.T: 06.04.2020, 14.25)

Etkinlik No.: 120

Görsel 1: Alper, Ö. M. (t.y.). İbn Sînâ. TDV İslâm Ansiklopedisi içinde. Erişim: https://islamansiklopedisi.org.tr/ibn-sina#1

Görsel 2: Kaya, M. (t.y.). Fârâbî. TDV İslâm Ansiklopedisi içinde. Erişim: https://islamansiklopedisi.org.tr/farabi#1

Görsel 3: Tümer, G. (t.y.). Bîrûnî. TDV İslâm Ansiklopedisi içinde. Erişim: https://islamansiklopedisi.org.tr/biruni

Etkinlik No.: 124

https://en.unesco.org/courier/june-1974 (E.T: 16.04. 2020, 14.18)

http://fuatsezgin.idu.edu.tr/index.php/2019/05/15/2019-prof-dr-fuat-sezgin-yili-etkinlikleri-kapsaminda-universitemiz-de-prof-dr-mustafa-kacar-tarafindan-islam-medeniyetinin-dunya-medeniyetine-yaptigi-katkilar-ve-prof-dr-fuat-sezgin-konulu/ (E.T: 16.04.2020, 14.20)